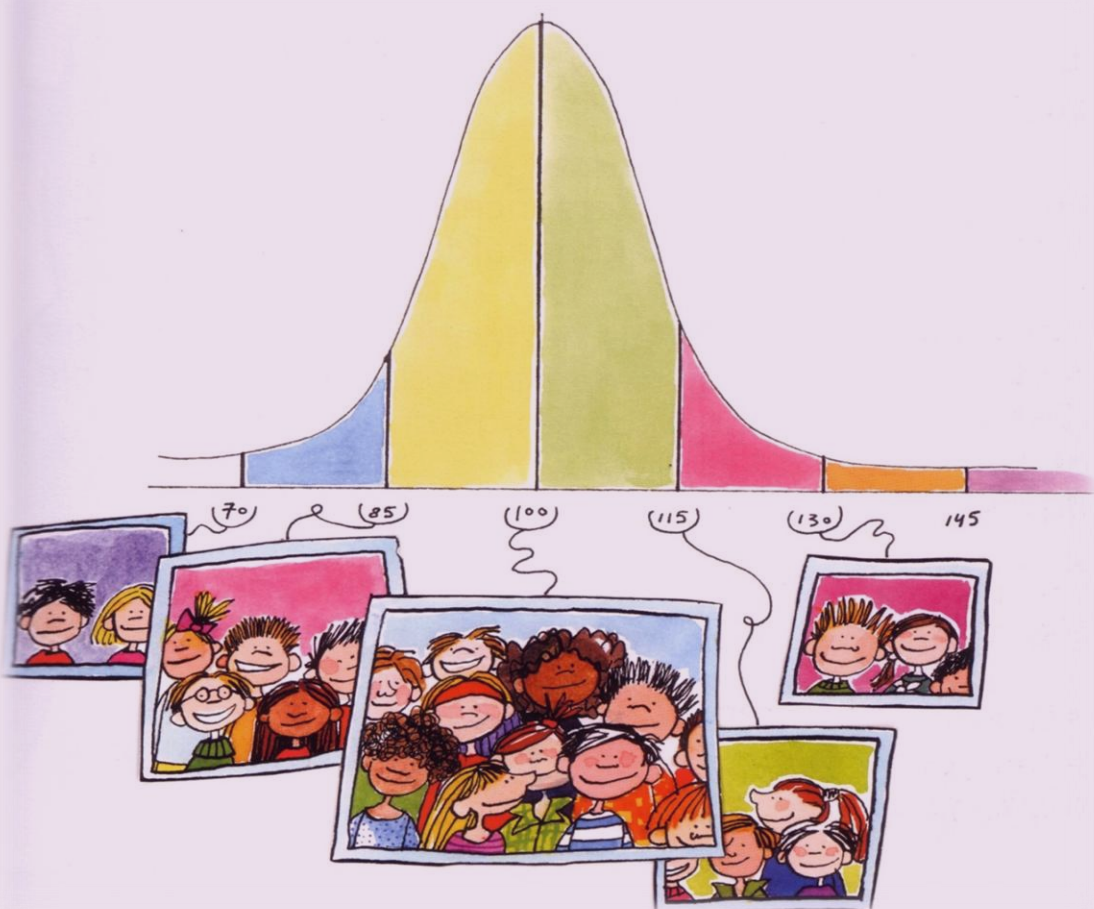

Meerwerk, pluskinderen, ouders...
...en dan nog de school

Titelpagina

Titel: Meerwerk, pluskinderen, ouders...
... en dan nog de school

Ondertitel: Onderwijs voor hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen op C.B.S. de Borg

Onderwerp: Hoog- en meerbegaafdheid

Afstudeerbegeleider: Dirk Korf

Auteur: Daphne Bakker

Hogeschool: Stenden University Groningen

Opleiding: PABO

Opdracht: Afstudeeropdracht minor Special Educational Needs

Datum: Januari 2013

E-mailadres: daphne.bakker@student.stenden.com

Voorwoord

Voor u ligt een scriptie welke het resultaat is van onderzoek op basisschool C.B.S. de Borg te Haren. Met deze scriptie rond ik mijn minor Special Educational Needs af.

Op elke basisschool en in elke klas zijn gemiddeld één of meer hoogbegaafde of hoogintelligente kinderen te vinden. C.B.S. de Borg te Haren (GN.) is een school die gemiddeld in de bovenbouwgroepen meerdere hoogbegaafde of hoogintelligente kinderen per klas heeft. Het onderzoek dat is uitgevoerd op C.B.S. de Borg, is erop gericht de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van de hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen en van hun ouders in kaart te brengen, om vervolgens te vergelijken of dit overeenkomt met het onderwijsaanbod voor de hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen op C.B.S. de Borg.

Mijn dank gaat uit naar de meerbegaafdencoördinator en tevens intern-begeleider van C.B.S. de Borg, Marieke Oppewal. Zij heeft mij geholpen tijdens het praktijkgedeelte van mijn onderzoek op C.B.S. de Borg. Daarnaast wil ik de begeleider van de minor Special Educational Needs, Dirk Korf, bedanken. Hij heeft mij geholpen tijdens het gehele onderzoeksproces. Van hem heb ik veel feedback gekregen, waardoor mijn onderzoek gaandeweg meer diepgang kreeg.

Ik wens u veel plezier met het lezen van deze scriptie.

Daphne Bakker

Haren, januari 2013

Inhoudsopgave

Inleiding	10
Inleiding op het onderwerp	10
Probleemstelling	10
Onderzoeksvraag	10
Deelvragen	11
Belang van onderzoek	12
Verantwoording hoofdstukken	12

Theoretisch kader

1. Speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs	16
1.1. Ontstaansgeschiedenis van speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs	16
1.1.1. Periode tot 1900, Europa	16
1.1.2. Periode tot 1900, Nederland	17
1.1.3. Periode van 1900 tot 1920	18
1.1.4. Periode van 1920 tot 1949	18
1.1.5. Periode van 1949 tot 1967	19
1.1.6. Periode van 1967 tot 1985	20
1.1.7. Periode van 1985 tot 1990	23
1.1.8. Periode van 1990 tot 2006	24
1.1.9. Periode van 2006 tot heden	26
1.2. Schoolbeleid	26
1.3. Beleid van speciaal (basis)onderwijs op macroniveau	27
1.3.1. Wet op het Primair Onderwijs	27
1.3.2. Wet op de Leerlinggebonden Financiering	28
1.3.3. Kerndoelen	28
1.4. Beleid van speciaal (basis)onderwijs op mesoniveau	28
1.4.1. Schoolteam en schoolbestuur	28

1.4.2.	Samenwerkingsverbanden voor speciaal basisonderwijs	29
1.4.3.	Samenwerkingsverbanden voor speciaal onderwijs	30
1.4.4.	Permanente Commissie Leerlingenzorg	30
1.4.5.	Commissie voor de Indicatiestelling	31
1.4.6.	Kerdoelen	31
1.5.	Beleid van speciaal (basis)onderwijs op microniveau	31
1.5.1.	Begeleiding leerkracht	31
1.5.2.	Kerdoelen	32
2.	Hoogbegaafdheid	33
2.1.	Theorieën over hoogbegaafdheid	33
2.1.1.	Pentagonale impliciete theorie	33
2.1.2.	Triadisch model	35
2.1.3.	Constructivistische visie	37
2.1.4.	Multifactorenmodel	37
2.2.	Vormen van hoogbegaafdheid	40
2.3.	Kenmerken van hoogbegaafdheid	40
2.3.1.	Hoge intelligentie	40
2.3.2.	Overige kenmerken	41
2.4.	Aanpassing van de reguliere leerstof	43
2.4.1.	Compacting	43
2.4.2.	Verrijking	46
2.5.	Onderpresteren	47
2.5.1.	Typen onderpresteerders	47
2.5.2.	Oorzaken van onderpresteren	48
2.5.3.	Voorkomen van onderpresteren	50
3.	Onderzoek naar tevredenheid	51
3.1.	Tevredenheid	51
3.1.1.	Het tot stand komen van tevredenheid	51
3.1.2.	Invloeden op tevredenheid	52
3.2.	Wat houdt een tevredenheidsonderzoek in?	54
3.2.1.	Methoden voor tevredenheidsonderzoeken	54
3.3.	Vragenlijsten voor klanttevredenheidsonderzoeken	55

3.3.1.	Richtlijnen voor vragenlijsten	55
3.3.2.	Voorbeeld vragenlijst klanttevredenheidsonderzoek	56
3.4.	Uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek	58
4.	Pluskinderen	60
4.1.	Wat zijn pluskinderen?	60
4.2.	Op welke wijze wordt vastgesteld wie een pluskind is?	60
4.2.1.	SiDi R protocol	60
4.2.2.	Signaleringsfase	61
4.2.3.	Diagnosefase	63
4.2.4.	Uitvoeringsfase	65
4.2.5.	Fasen SiDi R protocol in schema	65
4.3.	Plusgroepen op C.B.S. de Borg	67
4.3.1.	Organisatie plusgroepen	67
4.3.2.	Coördinator plusgroepen	67
5.	Meerwerk	68
5.1.	Wat is meerwerk?	68
5.2.	Organisatie van meerwerk	68
5.3.	Welke materialen voor meerwerk heeft C.B.S. de Borg tot haar beschikking?	69
5.3.1.	Materialen voor meerwerk van taal en spelling	70
5.3.2.	Materialen voor meerwerk van rekenen	71
5.3.3.	Materialen voor meerwerk van aardrijkskunde	72
5.3.4.	Materialen voor meerwerk van geschiedenis	73
5.3.5.	Materialen voor meerwerk van natuur	73
5.3.6.	Materialen voor meerwerk van techniek en bouwen	74
5.3.7.	Materialen voor meerwerk van overige vakgebieden	75
5.3.8.	Materialen voor meerwerk in de vorm van spellen	76

Methode van onderzoek

6.	Onderzoeksmethode	80
6.1.	Onderzoekspopulatie	80
6.2.	Soort onderzoek	81
6.3.	Variabelen	81
6.4.	Controlebegrippen	82
6.5.	Onderzoeksinstrument	82
6.6.	Meetniveaus	83
6.7.	Dataverzameling	83
6.8.	Datapreparatie	84
6.9.	Data-analyse	84
6.10.	Betrouwbaarheid	86
6.11.	Validiteit	86

Praktijkonderzoek

7.	Realisatie meerwerk in groep vijf tot en met groep acht	88
7.1.	Enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht	88
7.2.	Resultaten enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht	89
7.3.	Conclusie: Meerwerk in groep vijf tot en met groep acht	89
7.3.1.	Overkoepelende conclusie	89
7.3.2.	Meerwerk in groep vijf	90
7.3.3.	Meerwerk in groep zes	90
7.3.4.	Meerwerk in groep zeven	91
7.3.5.	Meerwerk in groep acht	91
8.	Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk?	93
8.1.	Enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	93
8.2.	Resultaten enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	94

8.3.	Conclusie: Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk	94
8.3.1.	Overkoepelende conclusie	94
8.3.2.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep vijf	95
8.3.3.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep zes	96
8.3.4.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep zeven	97
8.3.5.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep acht	98
9.	Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind?	99
9.1.	Enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	99
9.2.	Resultaten enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	100
9.3.	Conclusie: Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind	100
9.3.1.	Overkoepelende conclusie	100
9.3.2.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep vijf	101
9.3.3.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep zes	102
9.3.4.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep zeven	102
9.3.5.	Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep acht	103

Eindconclusie scriptie

10.	Eindconclusie	106
------------	----------------------	------------

10.1.	In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de <u>interesses</u> van pluskinderen en met de <u>interesses</u> van ouders van pluskinderen?	106
10.1.1.	Interesses onderwerpen	106
10.1.2.	Interesses activiteiten	107
10.2.	In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de <u>wensen</u> van pluskinderen en met de <u>wensen</u> van ouders van pluskinderen?	108
10.2.1.	Wensen vakgebieden	108
10.2.2.	Wensen samenwerking	109
10.2.3.	Wensen niveau	110
10.3.	In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de <u>behoeften aan begeleiding</u> van pluskinderen en met de <u>behoeften aan begeleiding</u> van ouders van pluskinderen voor hun pluskind?	110
10.3.1.	Begeleiding	110
10.3.2.	Zicht op meerwerk	111
10.4.	Antwoord op onderzoeksvraag	112

Persoonlijke ontwikkeling

11.	Reflectie	114
11.1.	Reflectie op afstudeeropdracht	114
11.2.	Reflectie op afstudeeronderzoek	115
11.3.	Reflectie op leerproces tijdens de minor Special Educational Needs	117

Literatuur en bijlagen

12.	Literatuurlijst	120
12.1.	Bronnen uit boeken	120
12.1.	Bronnen van internet	121
13.	Bijlagen	126

Inleiding

Inleiding op het onderwerp

Het onderwerp van deze scriptie gaat over het meerwerk dat gedaan wordt door hoogbegaafde en hoogintelligente leerlingen van groep vijf tot en met groep acht op C.B.S. de Borg. Dit meerwerk is leerstof dat speciaal ontwikkeld is voor hoogbegaafde en/of hoogintelligente kinderen en wat daardoor op een hoger niveau ligt dan het reguliere leerstofaanbod.

C.B.S. de Borg wil graag weten of zij in het aanbod van meerwerk voldoen aan de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van de hoogbegaafde en hoogintelligente leerlingen, de pluskinderen.

Daarbij wil de school ook graag de ouders betrekken (zie Bijlagenboek, hoofdstuk 4).

Probleemstelling

C.B.S. de Borg heeft meerdere hoogbegaafde en/of hoogintelligente leerlingen op school. Van twee leerlingen werd vorig schooljaar duidelijk dat zij onvoldoende uitdaging kregen aangeboden op C.B.S. de Borg. Door het missen van deze uitdaging voelden deze leerlingen zich niet meer prettig op de school. Dit had als gevolg dat de ouders van deze leerlingen er over nadachten om hun kind aan te melden bij een andere school. Uiteindelijk is één van de twee leerlingen daadwerkelijk aangemeld bij een andere school, met als doel om daar meer uitdaging te krijgen.

C.B.S. de Borg vindt dit een pijnlijke situatie. De school had beter bij deze kinderen kunnen aansluiten, door in te spelen op de behoeften van deze kinderen en hen op die manier meer uitdaging te bieden.

De school vraagt zich af of ze wel voldoende tegemoet komen aan de interesses, behoeften en wensen aan begeleiding van hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen (zie Bijlagenboek, hoofdstuk 4).

Onderzoeksvraag

Naar aanleiding van de probleemstelling is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?

Deelvragen

Naar aanleiding van de onderzoeksvraag zijn verscheidene deelvragen geformuleerd. Deze deelvragen zijn te beantwoorden door het doen van literatuuronderzoek en door het doen van praktijkonderzoek.

Deelvragen die te beantwoorden zijn door het doen van literatuuronderzoek:

- Wat is de ontstaansgeschiedenis van het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs?
- Wat is het beleid van speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs op macroniveau?
- Wat is het beleid van speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs op mesoniveau?
- Wat is het beleid van speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs op microniveau?
- Wat is hoogbegaafdheid?
- Welke theorieën over hoogbegaafdheid zijn er bekend?
- Welke vormen van hoogbegaafdheid zijn er?
- Wat zijn de kenmerken van hoogbegaafdheid?
- Wat kan gedaan worden met de leerstof om tegemoet te komen aan hoogbegaafde kinderen?
- Wat is onderpresteren?
- Wat is tevredenheid?
- Hoe komt tevredenheid tot stand?
- Wat heeft invloed op tevredenheid?
- Wat houdt een tevredenheidsonderzoek in?
- Welke soorten tevredenheidsonderzoeken zijn er?
- Hoe voer je een tevredenheidsonderzoek uit?
- Hoe ziet een vragenlijst van een tevredenheidsonderzoek eruit?

Deelvragen die te beantwoorden zijn door het doen van praktijkonderzoek:

- Wat zijn pluskinderen?
- Op welke wijze wordt vastgesteld wie een pluskind is en wie niet?
- Wat is een plusgroep?
- Hoe worden de plusgroepen georganiseerd?
- Wat is meerwerk?

- Hoe wordt meerwerk georganiseerd?
- Welke materialen voor meerwerk heeft C.B.S. de Borg tot haar beschikking?
- Wat wordt er aan meerwerk gedaan op C.B.S. de Borg in groep vijf tot en met groep acht?
- Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk?
- Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind? (zie Bijlagenboek, hoofdstuk 4).

Belang van onderzoek

Door de te ondernemen activiteiten tijdens het onderzoek wordt duidelijk in welke onderwerpen hoogintelligente en hoogbegaafde kinderen en hun ouders interesse hebben en wat hun wensen ten aanzien van meerwerk zijn. Ook wordt duidelijk wat de behoefte aan begeleiding is.

Door deze activiteiten wordt in kaart gebracht of C.B.S. de Borg voldoet aan deze interesses, wensen en behoeften aan begeleiding. Als dit in kaart is gebracht, kan C.B.S. de Borg er in de toekomst voor zorgen dat er bij de pluskinderen aangesloten wordt op deze gebieden. Dat verhoogt de betrokkenheid van de pluskinderen bij het meerwerk en zorgt voor meer uitdaging op school. Dat is van groot belang voor de hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen in het basisonderwijs. Zij missen vaak uitdaging op school, waardoor zij zich vervelen (zie Bijlagenboek, hoofdstuk 4).

Verantwoording hoofdstukken

Het theoretisch kader begint met een hoofdstuk over speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs. Voor dit hoofdstuk is gekozen omdat dit een verplicht onderdeel was tijdens de minor Special Educational Needs. Daarnaast komt er in het theoretisch kader een hoofdstuk aan bod dat gaat over hoogbegaafdheid. Dit hoofdstuk is geschreven omdat het onderwerp van deze scriptie gaat over hoogbegaafde en hoogintelligente leerlingen. Daarnaast is er gekozen om een hoofdstuk te schrijven over onderzoek naar tevredenheid. Hiervoor is gekozen omdat het onderzoek dat gedaan wordt op C.B.S. de Borg, een tevredenheidsonderzoek is. Er worden drie partijen met elkaar vergeleken: hoogbegaafde en/of hoogintelligente leerlingen, ouders van deze leerlingen en de school. Bekeken wordt of deze partijen in overeenstemming zijn met elkaar. Dit wordt ook gedaan bij een tevredenheidsonderzoek en daarom is ervoor gekozen een hoofdstuk hieraan te wijden. Ook is er een hoofdstuk geschreven dat gaat

over pluskinderen. Zo worden hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen van C.B.S. de Borg genoemd. In dit hoofdstuk staat beschreven hoe vastgesteld wordt wie een pluskind is en wie niet. Ten slotte is er een hoofdstuk geschreven dat gaat over meerwerk. Dit is het leerstofaanbod voor hoogbegaafde en hoogintelligente leerlingen op C.B.S. de Borg. Voor het schrijven van deze hoofdstukken is gekozen, omdat de onderwerpen van deze hoofdstukken voorkomen in het onderzoek en in de onderzoeksvraag.

Theoretisch kader

Speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs

Hoogbegaafdheid

Onderzoek naar tevredenheid

Pluskinderen

Meerwerk

Hoofdstuk 1. Speciaal onderwijs en speciaal

Op elke basisschool en in elke groep zijn wel een paar kinderen te vinden die problemen hebben met hun ontwikkeling, met leren of met hun gedrag. Deze problemen kunnen uiteenlopende oorzaken hebben. Zo kan er gedacht worden aan gedragsstoornissen, die een slechte concentratie als gevolg hebben. Ook kan er gedacht worden aan een leerstoornis op een bepaald vakgebied. Wanneer een kind dergelijke problemen heeft, heeft het kind extra zorg nodig.

Kinderen die extra zorg nodig hebben gaan naar een speciale school voor basisonderwijs. Zij kunnen niet meekomen op een gewone basisschool. Zelfs als zij extra hulp krijgen op een gewone basisschool, kunnen zij het hoofd niet boven water houden (Eijkeren van, 2005).

Het speciaal (basis)onderwijs was niet altijd zo geregeld zoals dat nu wordt gedaan. Deze vorm van onderwijs heeft een lange geschiedenis met vele ontwikkelingen. De ontstaansgeschiedenis van speciale scholen voor basisonderwijs gaat terug tot de zestiende eeuw. In de geschiedenis is bekend dat er in die eeuw al aandacht was voor kinderen met problemen. In de eeuwen daarna zijn er vele ontwikkelingen geweest rondom zorg voor kinderen met problemen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs.

In dit hoofdstuk wordt de ontstaansgeschiedenis van het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs beschreven in verschillende tijdsperioden. Ook wordt beschreven hoe vorm wordt gegeven aan het schoolbeleid van het speciaal (basis)onderwijs op respectievelijk macroniveau, mesoniveau en microniveau.

1.1. Ontstaansgeschiedenis van speciaal onderwijs en speciaal basisonderwijs

1.1.1. Periode tot 1900, Europa

Al in de zestiende eeuw waren er mensen die zich realiseerden dat er kinderen waren die extra zorg nodig hadden. Het ging hierbij om dove kinderen. Ook al was er het besef dat deze kinderen extra zorg nodig hadden, weinig mensen slaagden erin om dove kinderen bijvoorbeeld te leren lezen of schrijven. Aan het eind van de zestiende eeuw was er een monnik die dove kinderen wel kon leren lezen, schrijven en spreken. Hij heette Pedro Ponce de León. Ondanks dat Pedro Ponce de León dove kinderen dit kon

leren, kwamen er geen scholen voor dove kinderen. De ontwikkeling van scholen speciaal voor kinderen die extra zorg nodig hebben, liet nog lang op zich wachten (Rijswijk van, 1991).

Dove mensen telden in de zestiende eeuw niet mee in de samenleving. Zij werden gezien als nutteloos, doelloos en soms werden zij zelfs gezien als dieren. Deze kijk op dove mensen werd enigszins veranderd door Abbé Charles Michel de l'Épée. Hij richtte in het jaar 1760 in Parijs, Frankrijk, een school op speciaal voor dove mensen. Hij gaf zelf onderwijs aan hen. De samenleving zag toen dat dove mensen toch iets konden leren. Met het oprichten van een school speciaal voor dove mensen was Abbé Charles Michel de l'Épée de eerste persoon in de geschiedenis.

Nadat de eerste dovenschool was opgericht door l'Épée, kwam de ontwikkeling van het dovenonderwijs op gang. Dit bleef niet beperkt tot Frankrijk, maar het dovenonderwijs breidde zich op internationaal niveau uit. l'Épée had een grote invloed op deze ontwikkeling. Hij deed dit door demonstratielessen aan horende mensen te geven. De mensen die de demonstratielessen van l'Épée hadden gevolgd, gingen vaak zelf ook dovenscholen openen in hun eigen land.

1.1.2. Periode tot 1900, Nederland

Henri Daniël Guyot heeft een grote bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de dovenscholen in Nederland. Hij ging in het jaar 1784 op vakantie naar Parijs, Frankrijk. Henri Daniël Guyot hoorde van een vriend dat in Parijs onderwijs werd gegeven aan dove kinderen. Henri Daniël Guyot werd hier nieuwsgierig naar en zocht contact met Abbé Charles Michel de l'Épée. Henri Daniël Guyot heeft vervolgens een les bijgewoond van l'Épée en dit heeft geresulteerd in het feit dat Guyot in het jaar 1785 een paar maanden les kreeg van l'Épée in Parijs.

Al snel nadat Henri Daniël Guyot weer terug was in Nederland, ging hij in Groningen les geven aan twee dove kinderen. Hij gaf les zoals hij dat had geleerd bij Abbé Charles Michel de l'Épée in Parijs. Guyot werd met zijn onderwijs aan dove kinderen succesvol in Groningen. Dagelijks kwamen er dove kinderen bij hem om onderwezen te worden. Op 14 april 1790 opende Henri Daniël Guyot de eerste officiële school voor dove en slechthorende kinderen in Groningen, het 'Instituut tot onderwijzing van Doven en Stommen'. Dit instituut was de eerste school in Nederland voor speciaal aangepast onderwijs (Betten, 2010).

Ongeveer twintig jaar later, rond het jaar 1810, werd in Amsterdam een school geopend voor blinde en slechthorende kinderen. Na die opening lag de ontwikkeling van onderwijs aan kinderen met speciale zorgen weer even stil. Deze keer tot het jaar 1855.

In het jaar 1855 werd door Cornelis Elisa van Koetsveld de Idiotenschool geopend in Den Haag. Deze school was bedoeld voor zwakzinnige kinderen. Enkele jaren later opende Kingma in Utrecht een school voor minder vatbare en spraakgebrekkige kinderen.

In de daaropvolgende jaren zijn er meerdere plaatsen in Nederland geweest die initiatieven hebben genomen om kinderen met een handicap te helpen bij hun ontwikkeling. Toch bleef het aantal kinderen dat aangepast onderwijs kreeg erg laag. Zo waren er in het jaar 1900 slechts rond de honderd kinderen die scholen voor zwakzinnigheid bezochten.

1.1.3. Periode van 1900 tot 1920

Aan het begin van de negentiende eeuw groeide het onderwijs voor kinderen die aangepaste zorg nodig hadden vrij snel. Dit was onder andere het gevolg van de in 1901 aangenomen leerplichtwet. Deze wet hield in dat alle kinderen vanaf hun zesde tot hun twaalfde jaar naar school moesten gaan. Voor het onderwijs hield dit in dat zij geconfronteerd werden met kinderen met een vorm van een handicap. Ook werden scholen geconfronteerd met kinderen die, voordat de leerplichtwet werd aangenomen, nog nooit onderwijs hadden gehad. Deze kinderen hadden een (grote) achterstand opgelopen.

Door de leerplichtwet van 1901 waren basisscholen verplicht om kinderen te onderwijzen die afweken van het 'normale'. Voor deze afwijkende kinderen waren speciale voorzieningen nodig en die voorzieningen waren er niet.

Omdat er onderwijs gegeven diende te worden aan kinderen met een vorm van een handicap of een achterstand, realiseerde de overheid zich dat niet alleen reguliere basisscholen deze kinderen konden onderwijzen. Er moest speciale onderwijskundige zorg voor deze kinderen komen. Deze opstelling van de overheid kreeg inhoud in de Wet op het Lager Onderwijs, die in het jaar 1920 tot stand kwam.

1.1.4. Periode van 1920 tot 1949

In het jaar 1920 kwam de Wet op het Lager Onderwijs tot stand. De wet zou door middel van Koninklijke Besluiten worden geregeld. Deze wet hield in dat kinderen naar speciale scholen konden gaan, waar ze extra zorg kregen, omdat ze vanwege ziekte of lichaamsgebreken niet in staat zouden zijn om onderwijs te volgen. Ook gold dit voor kinderen die vanwege hun gedragingen niet naar een reguliere basisschool zouden kunnen. (Rijswijk van, 1991). Deze scholen werden vaak debielenscholen genoemd. Later

gebruikte men de term ‘scholen voor moeilijk lerende kinderen’, oftewel mlk-scholen (Berding & Pols, 2009).

Nadat de Wet op het Lager Onderwijs was aangenomen, kwamen er in de jaren daarop steeds meer verschillende soorten scholen voor kinderen met uiteenlopende problemen. Zo kwamen er scholen speciaal voor doofstomme en slechthorende kinderen, zeer moeilijk opvoedbare kinderen, lichamelijk gehandicapte kinderen, epileptische kinderen en psychopathische kinderen (Rijswijk van, 1991). Deze scholen werden ‘scholen voor buitengewoon lager onderwijs’, oftewel blo-scholen, genoemd. (Berding & Pols, 2009).

Toch bleef er, ondanks alle soorten scholen die waren opgericht, een groep kinderen over. Deze groep kinderen kon niet voldoende meekomen in het gewone onderwijs, maar ook konden zij niet naar het buitengewoon lager onderwijs (blo) toe. Deze kinderen hadden moeilijkheden bij het leren, maar waren niet zwakzinnig. Ook vertoonden deze kinderen gedragsfouten, maar ze waren geen psychopaten. Als dit wel zo was geweest, konden deze kinderen terecht op scholen voor zwakzinnigen of scholen voor psychopaten. In dit geval konden deze kinderen niet terecht op dergelijke scholen en op de gewone basisschool ging het ook niet goed met hen.

Voor de bovengeschetste groep kinderen waren er tot het jaar 1950 geen specifieke voorzieningen. Het is niet duidelijk hoe die kinderen, met specifieke behoeften, het onderwijs in die tijd zijn doorgekomen. Waarschijnlijk zijn veel kinderen gaan doubleren in hun onderwijsperiode en zijn ze daardoor in het gewone onderwijs gebleven. Ook kan het zo zijn geweest dat er toch kinderen naar scholen voor zwakzinnigen of psychopaten zijn gestuurd, terwijl ze helemaal niet zwakzinnig of psychopathisch waren.

1.1.5. Periode van 1949 tot 1967

In het jaar 1949 kwam het Koninklijk Besluit Buitengewoon Lager Onderwijs tot stand. Door dit besluit konden scholen worden opgericht voor kinderen met leermoeilijkheden en opvoedingsmoeilijkheden, lom-scholen genoemd. Door dit Koninklijk Besluit kwam er een einde aan de situaties waarin kinderen, met leermoeilijkheden en opvoedingsmoeilijkheden, geen goede zorg aangeboden kregen. Kinderen met leermoeilijkheden en opvoedingsmoeilijkheden konden voorheen niet meekomen in het gewone onderwijs en ze konden ook niet naar het buitengewoon lager onderwijs toe. Nu brak er een periode aan waarin zij wel konden profiteren van het soort onderwijs en de zorg waar zij behoefte aan hadden. Zij gingen naar lom-scholen.

Het buitengewoon lager onderwijs werd door dit Koninklijk Besluit enorm uitgebreid. In de periode tussen 1928 en 1948 groeide het aantal kinderen op scholen voor buitengewoon lager onderwijs al met 16.000 kinderen. De aantallen gingen van ongeveer 8.000 kinderen op scholen voor buitengewoon onderwijs in het jaar 1928 naar bijna 24.000 kinderen op scholen voor buitengewoon onderwijs in het jaar 1948. In de twintig jaren die daarna kwamen, groeide het aantal kinderen dat buitengewoon onderwijs volgde nog sterker. In het jaar 1967 waren er ongeveer 70.000 kinderen die naar het buitengewoon lager onderwijs gingen.

1.1.6. Periode van 1967 tot 1985

In het jaar 1967 werd het Koninklijk Besluit Buitengewoon Lager Onderwijs van 1949 vervangen door een nieuw Koninklijk Besluit. Door dit nieuwe Koninklijke Besluit werd het mogelijk om scholen voor buitengewoon onderwijs aan jonge kinderen (driejarigen à vierjarigen tot zesjarigen à zevenjarigen) met elkaar te verbinden. Door de verbinding van deze scholen kon vroegtijdig zorg geboden worden aan in hun ontwikkeling bedreigde kleuters. Dit werden de zogenoemde iobk-scholen.

Ook heeft het nieuwe Koninklijke Besluit gevolgen voor het buitengewoon voortgezet onderwijs gehad. Er kwamen betere voorwaarden voor hulpverlening aan kinderen die op het voortgezet buitengewoon onderwijs zaten. Het ging hierbij om kinderen vanaf twaalf jaar.

Ook de regelingen voor de toelatingscommissies van de scholen voor buitengewoon onderwijs zijn aangescherpt door het Koninklijke Besluit van 1967. Voorafgaand aan het jaar 1967 was het verplicht dat elke school voor buitengewoon onderwijs een toelatingscommissie had. Deze toelatingscommissie bepaalde welke kinderen wel en welke kinderen niet buitengewoon onderwijs mochten volgen. Het Koninklijk Besluit van 1967 zorgde ervoor dat er strengere eisen werden gesteld aan de samenstellingen van de toelatingscommissies. Op elke school voor buitengewoon onderwijs moesten de toelatingscommissies vanaf 1967 bestaan uit in ieder geval de directeur van de school, een psycholoog of academisch gevormd opvoedkundige en een medicus.

Het buitengewoon lager onderwijs en het buitengewoon voortgezet onderwijs bleven groeien en er werd door deskundigen van onderwijs en opvoeding zeer positief gereageerd op deze sterke groei. Bijna alle deskundigen waren het er over eens dat het buitengewoon onderwijs veel beter is voor kinderen met problemen, dan het gewone onderwijs. Het buitengewoon onderwijs zou deze kinderen veel meer kunnen bieden dan het gewone onderwijs.

Toch kwam er tegen het eind van de jaren zestig een verandering in deze gedachte over buitengewoon onderwijs. Regelmatig werden er discussies over het buitengewoon onderwijs gevoerd. Onderwijsminister Van Kemenade was deelnemer aan deze discussies. Hij stelde in 1975 een rapport op dat ging over het toekomstige onderwijsbeleid: de Contourennota. Onderwijsminister Van Kemenade benoemde in de Contourennota van 1975 vier knelpunten. Die knelpunten vroegen om een passende oplossing.

Het eerste knelpunt dat Van Kemenade in de Contourennota aan bod liet komen, ging over de houding van de samenleving van Nederland ten opzichte van een kind met een handicap. Onderwijsminister Van Kemenade had geconstateerd dat de Nederlandse samenleving weinig tolerantie toonde ten opzichte van afwijkend gedrag. De neiging was groot om kinderen met een handicap te sturen naar inrichtingen, tehuizen en speciale scholen. Van Kemenade was het er wel mee eens dat speciale scholen voor gehandicapte kinderen goed voor hen waren, omdat ze daar de zorg kregen die ze nodig hadden, maar ook realiseerde hij zich dat gehandicapte kinderen op deze manier steeds meer afgezonderd werden van de samenleving.

Het tweede knelpunt dat Van Kemenade in de Contourennota aan bod liet komen, ging over de mogelijkheden van het gewone onderwijs om kinderen met problemen op te vangen. Dit vermogen van het gewone onderwijs was er niet of was er onvoldoende. Leerkrachten waren niet opgeleid om kinderen met problemen hulp te bieden en om hen te begeleiden. Ook waren de voorzieningen voor kinderen met problemen onder de maat en externe deskundigen waren niet aanwezig. Daardoor had het gewone onderwijs geen andere keus: kinderen met problemen moesten doorgestuurd worden naar het buitengewoon onderwijs.

Het derde knelpunt dat van Kemenade in de Contourennota aan bod liet komen, ging over het ontbreken van een eenheid in de toelatingscriteria en verwijzingscriteria ten opzichte van buitengewoon onderwijs. Er waren geen duidelijke criteria aanwezig waaruit afgeleid kon worden naar welk type speciaal onderwijs (bijvoorbeeld mlk-school) een kind het beste kon gaan. Die criteria stonden niet duidelijk in de wet beschreven.

Het vierde en laatste knelpunt dat van Kemenade in de Contourennota aan bod liet komen, ging over de geïsoleerde positie van het gewone onderwijs en het buitengewoon onderwijs. Het gewone onderwijs en het buitengewoon onderwijs waren aparte soorten scholen en zij hadden geen contacten met elkaar. Daardoor wisten zij niet van elkaars werkwijzen. Dit had tot gevolg dat kinderen die in het buitengewoon onderwijs zaten, niet de kans hadden om terug te gaan naar het gewone onderwijs.

Een paar jaar na de Contourennota verscheen de Nota Speciaal Onderwijs. Ook deze nota kwam van onderwijsminister Van Kemenade. Dit was in het jaar 1977. De Nota Speciaal Onderwijs ging zich richten

op de verbetering van onderwijs aan kinderen die op speciale scholen zaten. Ook ging de Nota Speciaal Onderwijs zich richten op een vergroting van de bijdrage van gewone scholen aan hulpverlening voor kinderen met problemen. De Nota Speciaal Onderwijs benadrukte voor het eerst dat er voorzieningen nodig waren binnen het gewone onderwijs voor kinderen met problemen. Wel moest de behoefte aan voorzieningen op het gewone onderwijs niet ten koste gaan van de kwaliteit van de hulpverlening op het buitengewoon onderwijs.

Door de Contourennota en de Nota Speciaal Onderwijs zijn er vele discussies geweest over hoe het buitengewoon onderwijs er in de toekomst uit moest komen te zien. In het begin van de jaren tachtig konden er twee conclusies getrokken worden, die het gevolg waren van de vele gevoerde discussies over het buitengewoon onderwijs. De ene conclusie hield in dat de structuur en de inhoud van het buitengewoon onderwijs veranderd moesten te worden. De andere conclusie hield in dat er geen overeenstemming was over de manier waarop die verandering doorgevoerd moest worden. Door deze conclusies kon er nog geen duidelijke wet geformuleerd worden: men wist wat er veranderd moest worden, maar hoe dat moest gebeuren was nog onduidelijk (Rijkwijk van, 1991).

In 1985 werd de Wet op het Basisonderwijs ingevoerd. Deze wet hield in dat de kleuterschool en de lagere school samen werden gevoegd tot één basisschool. Voorheen waren deze twee scholen van elkaar gescheiden. De school die na het samenvoegen zou ontstaan, zou ervoor moeten zorgen dat alle kinderen een brede vorming op school kregen, een ononderbroken ontwikkelingsproces doormaakten en het onderwijs zou aan hun ontwikkelingsmogelijkheden worden aangepast (adaptief onderwijs). Kinderen die dreigden uit te vallen in het onderwijs moesten worden geholpen (Berding & Pols, 2009). De grens tussen spelen en leren zou vervagen en kleuters hoefden, na het samenvoegen van beide scholen, niet langer de stap te maken van kleuterschool naar lagere school, wat veel spanningen met zich meebracht bij kleuters (Eijkeren van, 2005). Ook konden de kinderen hulp krijgen op school als ze dreigden uit te vallen in het onderwijsprogramma. Alle kinderen moesten gelijke kansen krijgen op school.

Deze manier van onderwijs paste bij de heersende gedachte van de maatschappij in die tijd, de ontplooiingsgedachte. In de jaren zestig en zeventig hechtte de maatschappij van Nederland ook al veel waarde aan deze gedachte. De ontplooiingsgedachte hield in dat het kind zelfstandig moest zijn en zich moest kunnen ontplooien. De maatschappij was voor open onderwijs: onderwijs waarin een kind actief kan zijn, op eigen krachten kan gaan leren en waarin een kind eigen keuzes kan maken. In deze periode stonden de begrippen individualiteit, gelijke kansen, zelfstandigheid en ontplooiing centraal. Op school zou elk kind tot zijn volledige recht moeten komen en de school moest er alles aan doen om bij een kind

eruit te halen wat erin zit. Deze gedachte vroeg om onderwijs dat aangepast was aan de ontwikkelingsmogelijkheden van de kinderen, adaptief onderwijs. Door de Wet op het Basisonderwijs kon voldaan worden aan de ontplooiingsgedachte van de maatschappij (Berding & Pols, 2009).

Door de invoering van de Wet op het Basisonderwijs, kwam de vorige wet, de Wet op het Lager Onderwijs, te vervallen. De regeling van het buitengewoon onderwijs was in de Wet op het Lager Onderwijs vastgelegd. Door de invoering van de Wet op het Basisonderwijs verdwenen de wettelijke regels voor het buitengewoon onderwijs. Er zouden nieuwe regels in de wet moeten worden vastgelegd voor buitengewoon onderwijs.

Het was echter niet handig om regels omtrent buitengewoon onderwijs in een wet vast te leggen. Wanneer regels in de wet worden vastgelegd, mogen de onderwerpen waarover die regels gaan niet in ontwikkeling zijn. Het buitengewoon onderwijs was in deze tijd nog sterk in ontwikkeling. Dit betekende dat er voor het buitengewoon onderwijs geen nieuwe wettelijke regels konden komen. Daarom is in het jaar 1985 gekozen voor de Interimwet op het Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs (ISOVSO). De Interimwet had als doel om duidelijkheid te krijgen over de behoeften van buitengewoon onderwijs. De Interimwet was geldig van het jaar 1985 tot het jaar 1995. In deze periode van tien jaar zou het duidelijk moeten worden welke wet er moest komen voor het buitengewoon onderwijs (Rijswijk van, 1991).

1.1.7. Periode van 1985 tot 1990

Toen de Interimwet op het Speciaal Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs (ISOVSO) was ingevoerd, werd er vanaf 1 augustus 1985 niet meer gesproken over buitengewoon onderwijs, maar over speciaal onderwijs.

Het speciaal onderwijs was verdeeld in onderwijs aan kinderen met verschillende problemen. Het speciaal onderwijs was voor:

- Kinderen die doof zijn
- Kinderen die slechthorend zijn
- Kinderen die blind zijn
- Kinderen die slechtziend zijn
- Moeilijk lerende kinderen
- Zeer moeilijk lerende kinderen
- Zeer moeilijk opvoedbare kinderen

- Kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden
- Kinderen die meervoudig gehandicapt zijn
- Kinderen die lichamelijk gehandicapt zijn
- Kinderen die ernstige spraakproblemen hebben
- Kinderen die zijn opgenomen in het ziekenhuis
- Kinderen die langdurig ziek zijn
- Kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten
- Kleuters die in hun ontwikkeling bedreigd worden

1.1.8. Periode van 1990 tot 2006

Omdat de in 1985 ingevoerde Wet op het Basisonderwijs inhield dat elke basisschool een ononderbroken ontwikkelingsproces moest garanderen, haar zorg moest verbreden, onderwijs moest aanpassen aan de ontwikkelingsmogelijkheden van de kinderen (adaptief onderwijs) en kinderen moest helpen die dreigden uit te vallen in het onderwijs, ging het beleid zich erop richten om zoveel mogelijk kinderen in de gewone basisschool te houden (Berding & Pols, 2009).

In 1991 ging het beleidsproject 'Weer Samen Naar School' van start. Dit beleidsproject had als doel om zoveel mogelijk kinderen in de basisschool te houden. Niet altijd hoefden kinderen met problemen naar speciale scholen toe. Kinderen met problemen konden ook op een gewone basisschool geholpen worden. Om dit doel te bereiken werkten gewone basisscholen samen met speciale scholen. Elke school was daarbij aangesloten bij een regionaal samenwerkingsverband. Dat samenwerkingsverband had als doel om kinderen met een extra zorgbehoefte goed te begeleiden. De kinderen die extra zorg nodig hadden kregen hulp op de gewone basisschool, of ze kregen hulp op de speciale school voor basisonderwijs. Elk samenwerkingsverband kreeg een vaste vergoeding, gekeken naar het aantal kinderen dat extra zorg nodig had.

Het beleidsproject Weer Samen Naar School was gedeeltelijk een maatregel om te bezuinigen. Dit omdat het speciaal onderwijs duurder was dan gewoon onderwijs en er gingen steeds meer kinderen naar het speciaal onderwijs toe. Als er minder kinderen naar het speciaal onderwijs zouden gaan, zou dit veel geld schelen (Eijkeren van, 2005).

In 1998 kreeg de aanpak van het beleidsproject Weer Samen Naar School een wettelijke basis. Dit resulteerde in de Wet op het Primair Onderwijs. Onder deze wet vielen de mlk-scholen, lom-scholen en iobk-klassen (Eijkeren van, 2005). Er werd niet langer een onderscheid tussen deze typen scholen gemaakt.

De mlk-scholen, lom-scholen en iobk-klassen werden samenbracht in het speciaal basisonderwijs (SBO) (Rispen & Smeets, 2008). Kinderen met een handicap vielen onder de Wet op de Expertisecentra, die in hetzelfde jaar tot stand kwam. Deze kinderen werden samengebracht in het speciaal onderwijs (SO) (Eijkeren van, 2005).

Het gevolg van het beleidsproject Weer Samen Naar School en de invoering van de Wet op het Primair onderwijs, was dat de kwaliteit van de zorg op basisscholen aanzienlijk groter was geworden. Ook was het aantal kinderen dat naar het speciaal onderwijs ging gedaald. In 1994 gingen er ongeveer 57.000 kinderen naar het speciaal onderwijs. In 2002 waren dit ongeveer 51.000 kinderen. Toch waren er een paar problemen in het beleid, waardoor in vele samenwerkingsverbanden een effectieve aanpak werd belemmerd. Een belangrijk knelpunt was het aantal kinderen dat speciaal onderwijs kreeg. Dit aantal was erg hoog. Daardoor was er zeer weinig geld beschikbaar en waren er lange wachtlijsten voor het speciaal onderwijs.

In 2002 is als gevolg van de knelpunten de stuurgroep WSNS+ opgericht. De plannen die WSNS+ had, waren gebaseerd op de ervaringen die waren opgedaan met het beleidsproject Weer Samen Naar School. De knelpunten die bleken uit deze ervaringen, werden aangepakt door WSNS+ (Majoor, 2002). WSNS+ ging zich richten op scholen, samenwerkingsverbanden en regio's. Er werd vooral aandacht besteed aan onderwijs op maat, verbeteren van sturing en management in de samenwerkingsverbanden en leerlingenzorg op school, leerlingenzorg in het samenwerkingsverband en leerlingenzorg in de regio.

In 2004 is de aanpak van WSNS+ geëvalueerd. Uit deze evaluatie bleek dat WSNS+ veel verbeteringen heeft gebracht. Zo is de bovenschoolse zorg in de WSNS-samenwerkingsverbanden verbeterd en is er gewerkt aan de professionalisering van de samenwerkingsverbanden. Ook zijn de wachtlijsten voor het speciaal basisonderwijs verkleind.

Toch heeft WSNS+ niet alle knelpunten opgelost of verbeterd. Uit de evaluatie van WSNS+ bleek dat de kracht van de samenwerkingsverbanden beperkt was. Ook bleek uit de evaluatie dat niet alle leerkrachten handelden zoals het beleidsproject WSNS+ voor ogen had. Daarom is in het jaar 2006 WSNS+ beëindigd (Rispen & Smeets, 2008).

Naast het beleidsproject Weer Samen Naar School en WSNS+, kwam in het jaar 2003 de Wet op de Leerlinggebonden Financiering. Deze wet hield in dat scholen, met daarop kinderen met een lichamelijke of verstandelijke beperking, financiële ondersteuning moesten krijgen (Berding & Pols, 2009). Met alleen een aanpassing in de school voor kinderen met een beperking, kon de school nog niet voldoende zorg bieden. Door financiële ondersteuning zou deze zorg wel voldoende geboden kunnen worden. Deze

vorm van geld voor extra hulp aan kinderen met een beperking wordt ook wel een 'rugzakje' genoemd. Ouders krijgen een bepaald geldbedrag. Van dat bedrag kunnen ze extra zorg inkopen voor hun gehandicapte kind (Eijkeren van, 2005).

1.1.9. Periode van 2006 tot heden

Vanaf het jaar 2011 is het de taak van het bestuur van een basisschool om ervoor te zorgen dat alle kinderen op de basisschool onderwijs krijgen aangeboden wat bij hen past. Dat betekent niet dat elke school elk kind moet opvangen, maar dat betekent wel dat de school ervoor moet zorgen dat elk kind onderwijs krijgt dat voor het kind passend is. Daarom wordt deze vorm van onderwijs ook wel passend onderwijs genoemd. Passend onderwijs geven aan kinderen kan in combinatie met hulp van andere instellingen, maar dit hoeft niet het geval te zijn. Het motto van passend onderwijs is: 'Het kind moet niet naar de zorg gebracht worden, maar de zorg moet naar het kind gebracht worden.'

Met de invoering van het passend onderwijs is een einde gekomen aan de klassikale school. De klassikale school maakte geen onderscheid tussen kinderen. Alle kinderen werden met elkaar vergeleken. Dit had als gevolg dat klassikale scholen alleen toegankelijk waren voor 'normale', gemiddeld tot hoog presterende kinderen. De basisschool die werkt volgens het principe van het passend onderwijs staat open voor alle kinderen en maakt dit onderscheid niet. Omdat vanaf 2011 alle scholen in Nederland verplicht waren om passend onderwijs te bieden, verdwenen de klassikale scholen.

Met de term passend onderwijs vervaagt het onderscheid tussen regulier onderwijs en speciaal (basis) onderwijs. Op het speciaal (basis)onderwijs kregen kinderen, al voordat passend onderwijs werd ingevoerd, de zorg en de hulp die zij nodig hebben. Nu krijgen ook kinderen op reguliere scholen de zorg en hulp die zij nodig hebben. Op beide scholen wordt het onderwijs passend gemaakt (Berding & Pols, 2009).

1.2. Schoolbeleid

Veel scholen in Nederland verschillen van elkaar in de manier van onderwijs geven en organisatie. Dit heeft te maken met het beleid dat een school voert. Uit het beleid van een school blijkt welke doelen een school nastreeft en hoe zij hier vorm aan geeft.

Een school kan voor een deel zelf bepalen welk beleid zij nastreeft. Het is de taak van de leerkrachten om dit beleid op de school uit te voeren. Wel heeft een school zich qua beleid te houden aan wettelijke

regels. De overheid heeft namelijk het onderwijsbeleid vastgelegd in wetten. Alle scholen dienen zich daaraan te houden. De overheid geeft hierbij alleen kaders aan. Scholen zijn daardoor vrij in de manier waarop zij inhoud geven aan het beleid en scholen kunnen daardoor zelf bepalen hoe zij hun onderwijs willen gaan organiseren.

Een school beschikt over verschillende documenten, waarin het beleid van de school is vastgelegd. Zo staat het beleid vaak beschreven in het schoolplan, de schoolgids en in protocollen. In het schoolplan staan alle onderdelen van beleidsvoering van een school uitgewerkt.

Beleidsvoering van een school heeft betrekking op vele onderdelen. Zo valt de missie van een school onder de beleidsvoering. In de missie wordt beschreven welke opvattingen een school heeft over onderwijskundige en opvoedkundige onderwerpen. Ook de doelen die een school nastreeft vallen onder het beleid. Daarin wordt ook aangegeven hoe er onderwijs wordt gegeven om die doelen te behalen. Daarnaast richt het beleid van een school zich ook op het personeel. Zij moeten harmonieus met elkaar kunnen samenwerken en zij moeten in ontwikkeling blijven, door bijvoorbeeld scholing. Het beleid van een school richt zich ook op de financiële middelen die een school ter beschikking heeft en het beleid richt zich op de manier waarop informatie over uiteenlopende onderwerpen wordt vastgelegd. Verder staat in het beleid van een school aangegeven hoe een school werkt aan haar kwaliteit. Daarnaast kunnen verschillende onderwerpen waar aandacht aan besteedt moet worden, zoals de schoolpopulatie, in het beleid worden opgenomen.

Uit bovenstaande blijkt dat het beleid van een school gevoerd wordt op drie verschillende niveaus. De overheid heeft invloed op het beleid in de vorm van wettelijke regels (macroniveau), een school bepaald welke doelen zij nastreven en hoe zij onderwijs willen geven (mesoniveau) en de individuele leerkracht geeft in de klas vorm aan het beleid dat een school nastreeft (microniveau).

1.3. Beleid van speciaal (basis)onderwijs op macroniveau

1.3.1. Wet op het Primair Onderwijs

Scholen voor speciaal basisonderwijs vallen, samen met het reguliere onderwijs, onder de Wet op het Primair Onderwijs. Door deze wet werken scholen voor speciaal basisonderwijs en het reguliere onderwijs met elkaar samen in samenwerkingsverbanden. De overheid zorgt ervoor dat de samenwerkingsverbanden geld tot hun beschikking krijgen om extra zorg te bieden aan kinderen die dit nodig hebben. Dit wordt ook wel het zorgbudget genoemd. De omvang van het zorgbudget wordt berekend naar aan-

leiding van het aantal kinderen dat deel uitmaakt van het samenwerkingsverband. Voor twee procent van de kinderen van het samenwerkingsverband voor speciaal basisonderwijs, wordt geld beschikbaar gesteld door de overheid.

1.3.2. Wet op de Leerlinggebonden Financiering

Niet alleen het speciaal basisonderwijs krijgt een budget voor extra zorg. Ook het speciaal onderwijs (voor kinderen met een beperking) krijgt een budget. Dit is vastgelegd in de Wet op de Leerlinggebonden Financiering. Kinderen met een lichamelijke of verstandelijke beperking krijgen financiële ondersteuning in de vorm van een 'rugzakje' (Eijkeren van, 2005).

1.3.3. Kerndoelen

De overheid heeft kerndoelen ontwikkeld. Dit zijn beschrijvingen van onderwijsinhouden. In de kerndoelen staat beschreven wat alle scholen in Nederland aan onderwijsaanbod aan de kinderen moeten aanbieden in de tijd dat zij onderwijs volgen op de basisschool (Expertisecentrum Nederlands & SLO, 2009). De kerndoelen gelden voor het reguliere onderwijs en ook voor het speciaal (basis)onderwijs. Wel is het zo dat in het speciaal onderwijs aangepaste doelen zijn toegevoegd aan de kerndoelen. Een voorbeeld van zo'n aangepast doel voor het speciaal onderwijs is dat dove en slechthorende kinderen aan het eind van hun schoolperiode de Nederlandse gebarentaal op een bepaald niveau moeten beheersen. Ook voor kinderen die blind of slechtziend zijn, zijn aangepaste doelen ontwikkeld. Zo geldt voor hen bijvoorbeeld het doel dat zij aan het eind van hun schoolperiode zich zelfstandig, met behulp van een stok, moeten kunnen voortbewegen (Rijksoverheid).

1.4. Beleid van speciaal (basis)onderwijs op mesoniveau

1.4.1. Schoolteam en schoolbestuur

Alle personeelsleden van een basisschool vormen samen een schoolteam. Dit team moet op elkaar afgestemd zijn. Daarom hebben veel schoolteams van basisscholen regelmatig overleg met elkaar. Daarbij gaat het om organisatorische en vakinhoudelijke onderwerpen. Alle leerkrachten van een schoolteam moeten duidelijk voor ogen hebben op welke manier er moet worden les gegeven. Het hele schoolteam

moet op de hoogte zijn van het beleid dat de basisschool nastreeft. Dit beleid verschilt per school. Het is vervolgens de taak van de individuele leerkracht om het beleid op schoolniveau toe te passen in de klas. Dit is zowel van toepassing op het reguliere onderwijs als op het speciaal (basis)onderwijs (Eijkeren van, 2005).

Vanaf het jaar 2011 hebben alle schoolbesturen de taak om passend onderwijs te bieden aan alle kinderen. Alle kinderen moeten het soort onderwijs krijgen aangeboden wat bij hen past. Het is daarbij de keus van de basisschool zelf of ze instellingen inschakelen om het doel van passend onderwijs te bereiken (Berding & Pols, 2009).

Tegenwoordig beschikken de meeste scholen over een interne begeleider, of anders genoemd, interne coördinator. De interne begeleider is het aanspreekpunt in een samenwerkingsverband tussen scholen. Naast dat de interne begeleider fungeert tussen de samenwerkingsverbanden, heeft de interne begeleider een belangrijke functie binnen de basisschool. De interne begeleider heeft als taak om het zorgproces te bewaken. De zorgmogelijkheden van een school moeten optimaal worden benut, zodat elk kind het onderwijs krijgt waar het behoefte aan heeft. Ook als er problemen zijn met kinderen, is de interne begeleider de aangewezen persoon om contact mee op te nemen. Dit kan gedaan worden door ouders, maar ook door leerkrachten. Met de interne begeleider wordt vervolgens bekeken welke oplossingen gezocht kunnen worden voor een bepaald probleem. Hierbij kan de interne begeleider ook de keuze maken om hulp van buitenaf in te schakelen, zoals instellingen en deskundigen.

1.4.2. Samenwerkingsverbanden voor speciaal basisonderwijs

Alle scholen voor speciaal basisonderwijs en regulier basisonderwijs in Nederland werken met elkaar samen in verschillende samenwerkingsverbanden. Deze samenwerkingsverbanden hebben als doel om alle kinderen goed onderwijs te bieden, dat aansluit bij de zorgbehoeften van de kinderen. Ook hebben de samenwerkingsverbanden als doel om het aantal kinderen dat naar het speciaal basisonderwijs gaat terug te dringen en om de mogelijkheden van het reguliere basisonderwijs, voor kinderen met extra zorgbehoeften, te vergroten. Het gaat hierbij om kinderen met leerproblemen, gedragsproblemen en opvoedingsproblemen.

Elk samenwerkingsverband ontwikkelt een eigen beleid. Daarbij moeten de samenwerkingsverbanden als uitgangspunt hebben om alle kinderen zo lang mogelijk in het reguliere basisonderwijs te houden.

De scholen mogen zelf bepalen hoe ze het zorgbudget, dat ze krijgen van de overheid, inzetten. Zo kunnen de samenwerkingsverbanden voor ogen hebben om meer geld in het speciaal basisonderwijs te

steken, maar ook kunnen de samenwerkingsverbanden van mening zijn dat de zorg in het reguliere onderwijs uitgebreid kan worden, door bijvoorbeeld individuele begeleiding aan kinderen te geven of leerkrachten te laten coachen door deskundigen.

1.4.3. Samenwerkingsverbanden voor speciaal onderwijs

Niet alleen het speciaal basisonderwijs werkt samen in een samenwerkingsverband, ook het speciaal onderwijs kent zo'n samenwerkingsverband. Het samenwerkingsverband van het speciaal onderwijs is gebaseerd op clusters. Scholen in het speciaal onderwijs die in hetzelfde cluster vallen, werken met elkaar samen. Zo'n samenwerkingsverband van dezelfde clusters wordt ook wel een regionaal expertisecentrum genoemd. Het doel van het samenwerken in een regionaal expertisecentrum is om efficiënter te werken in het speciaal onderwijs.

Er zijn vier verschillende clusters voor speciaal onderwijs te onderscheiden. De clusters zijn ingedeeld op basis van de beperkingen die kinderen kunnen hebben:

- De speciale scholen in cluster 1 zijn bestemd voor kinderen die blind en slechtziend zijn. Ook behoren tot dit cluster meervoudig gehandicapte kinderen die blind of slechtziend zijn.
- De speciale scholen in cluster 2 zijn bestemd voor kinderen die doof en slechthorend zijn. Ook kinderen met spraakproblemen en meervoudig gehandicapte kinderen die doof en slechthorend zijn, vallen onder dit cluster.
- De speciale scholen in cluster 3 zijn bestemd voor zeer moeilijk lerende kinderen, kinderen met een lichamelijke handicap, kinderen die langdurig ziek zijn en een lichamelijke handicap hebben en meervoudig gehandicapte kinderen.
- De speciale scholen in cluster 4 zijn bestemd voor kinderen die zeer moeilijk opvoedbaar zijn, langdurig ziek zijn en geen lichamelijke handicap hebben (zoals bij cluster 3 wel het geval is) en kinderen die op scholen zitten die verbonden zijn aan pedologische instituten.

1.4.4. Permanente Commissie Leerlingenzorg

Kinderen die zich op een gewone basisschool niet voldoende kunnen ontwikkelen en die zich niet prettig voelen op een gewone basisschool, worden aangemeld bij de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL). Het bevoegd gezag of de bevoegde gezagsorganen van een school in een samenwerkingsverband, stellen deze commissie samen. De Permanente Commissie Leerlingenzorg moet beslissen of een kind

dat aangemeld is bij de commissie, in aanmerking komt om geplaatst te worden op een speciale school voor basisonderwijs. Om deze beslissing te nemen, kijkt de Permanente Commissie Leerlingenzorg naar het onderwijskundige rapport van de school. Daarin heeft de basisschool beschreven waarom het beter zou zijn om het desbetreffende kind door te verwijzen naar een speciale school voor basisonderwijs. Ook heeft de school daarin beschreven wat zij al hebben gedaan om het kind toch in het gewone onderwijs te houden. Als de Permanente Commissie Leerlingenzorg van mening is dat het kind niet voldoende kan presteren op een gewone basisschool, wordt het kind doorverwezen naar het speciaal basisonderwijs.

1.4.5. Commissie voor de Indicatiestelling

Kinderen met een beperking, waarvan gedacht wordt dat ze beter naar het speciaal onderwijs kunnen gaan, worden aangemeld bij de Commissie voor de Indicatiestelling (CVI). Deze commissie bekijkt of een kind in aanmerking komt voor een rugzakje of geplaatst moet worden op het speciaal onderwijs. Informatie om tot deze beslissing te komen, komt van dossiers van het desbetreffende kind en informatie van de ouders van het kind (REC Noord-Holland, 2010).

1.4.6. Kerndoelen

Alle scholen dienen zich te houden aan de kerndoelen, die ontwikkelt zijn door de overheid. Wel kunnen scholen zelf bepalen hoe zij invulling geven aan die kerndoelen. Dit kan onder andere door de keuze van methodes (Expertisecentrum Nederlands & SLO, 2009).

1.5. Beleid van speciaal (basis)onderwijs op microniveau

1.5.1. Begeleiding leerkracht

Een leerkracht die werkzaam is in het speciaal (basis)onderwijs moet zorgen voor een goede begeleiding van de kinderen. De kinderen die naar het speciaal (basis)onderwijs gaan zijn kwetsbaar. Zij hebben vaak al heel wat meegemaakt en veel van hen hebben al heel wat teleurstellingen moeten verwerken. Om hiermee op een goede manier om te gaan, moet de leerkracht zich richten op de basisbehoeften van de

kinderen. Dit zijn de behoefte aan veilige relaties, de behoefte aan competentiegevoelens ('ik kan het') en de behoefte aan autonomie ('ik kan het zelfstandig').

In het speciaal (basis)onderwijs moet een leerkracht zorgen voor structuur in de klas. Toch moet er wel genoeg ruimte worden gehouden voor de kinderen om eigen initiatieven te nemen. De kinderen in het speciaal (basis)onderwijs moeten in een klas de mogelijkheid krijgen om contacten te leggen met klasgenootjes en ze moeten leren om zelfstandig te worden. De leerkracht van een groep moet hierop toezien.

Als een school een interne begeleider heeft, kan een leerkracht bij de interne begeleider hulp zoeken voor bepaalde problemen of situaties waar de leerkracht tegenaan loopt. Andersom zoekt de interne begeleider ook de leerkracht op. De interne begeleider bewaakt het zorgproces en ziet erop toe dat elke individuele leerkracht lesgeeft en zorg biedt aan kinderen, zoals dit is beschreven in het schoolbeleid van het speciaal (basis)onderwijs (Eijkeren van, 2005).

1.5.2. Kerndoelen

Ook al zijn er kerndoelen ontwikkeld door de overheid en heeft een school zich hieraan te houden, de daadwerkelijke uitvoering van de kerndoelen ligt bij de individuele leerkrachten. De leerkrachten hebben de uitvoering van de kerndoelen in handen. De leerkrachten moeten ervoor zorgen dat zij datgene aanbieden wat beschreven staat in de kerndoelen (Expertisecentrum Nederlands & SLO, 2009).

Hoofdstuk 2. Hoogbegaafdheid

Wanneer iemand wordt gevraagd om een beschrijving te geven van het begrip hoogbegaafdheid, is vaak te horen dat hoogbegaafdheid met een hoge intelligentie te maken heeft. Een hoge intelligentie is zeker een kenmerk dat hoort bij hoogbegaafde personen, maar er zijn meer kenmerken aan hoogbegaafde personen toe te schrijven.

In het onderwijs zit gemiddeld gezien in elke groep wel een hoogbegaafde leerling. Het is daarom belangrijk dat leerkrachten weten hoe ze met hoogbegaafde kinderen om moeten gaan en welke begeleiding ze daarbij moeten geven. Dit is ook belangrijk voor de ouders van hoogbegaafde kinderen.

In dit hoofdstuk worden de theorieën over hoogbegaafdheid, die door de jaren heen zijn ontwikkeld, in kaart gebracht. Daarnaast komen verschillende vormen van hoogbegaafdheid aan bod en de kenmerken van hoogbegaafde kinderen worden beschreven. Ook de aanpassing in de reguliere leerstof wordt beschreven, evenals het gedrag van onderpresteren dat hoogbegaafde kinderen kunnen vertonen.

2.1. Theorieën over hoogbegaafdheid

Er zijn verschillende theorieën over hoogbegaafdheid bekend en bij sommige van deze theorieën zijn modellen ontwikkeld. Uit deze theorieën en modellen kunnen factoren, die voorkomen bij hoogbegaafde personen, afgeleid worden. Het bekendste model van hoogbegaafdheid is ontwikkeld door Renzulli en Mönks. Dit model komt uit de jaren tachtig. Na dit model zijn er vele andere modellen ontwikkeld. Deze modellen hebben voornamelijk elementen toegevoegd aan het model van Renzulli en Mönks (Drent & Gerven van, 2002).

2.1.1. *Pentagonale impliciete theorie*

De wetenschappers Sternberg en Zhang hebben de pentagonale impliciete theorie over hoogbegaafdheid ontwikkeld. Deze theorie bestaat uit vijf punten die van toepassing zijn op iemand die hoogbegaafd is. De punten kunnen gezien worden als criteria, want om van hoogbegaafdheid te kunnen spreken zijn de vijf punten noodzakelijk. Sternberg en Zhang hebben daar een model voor ontwikkeld, waarin de punten met elkaar samenhangen: het pentagonale model.

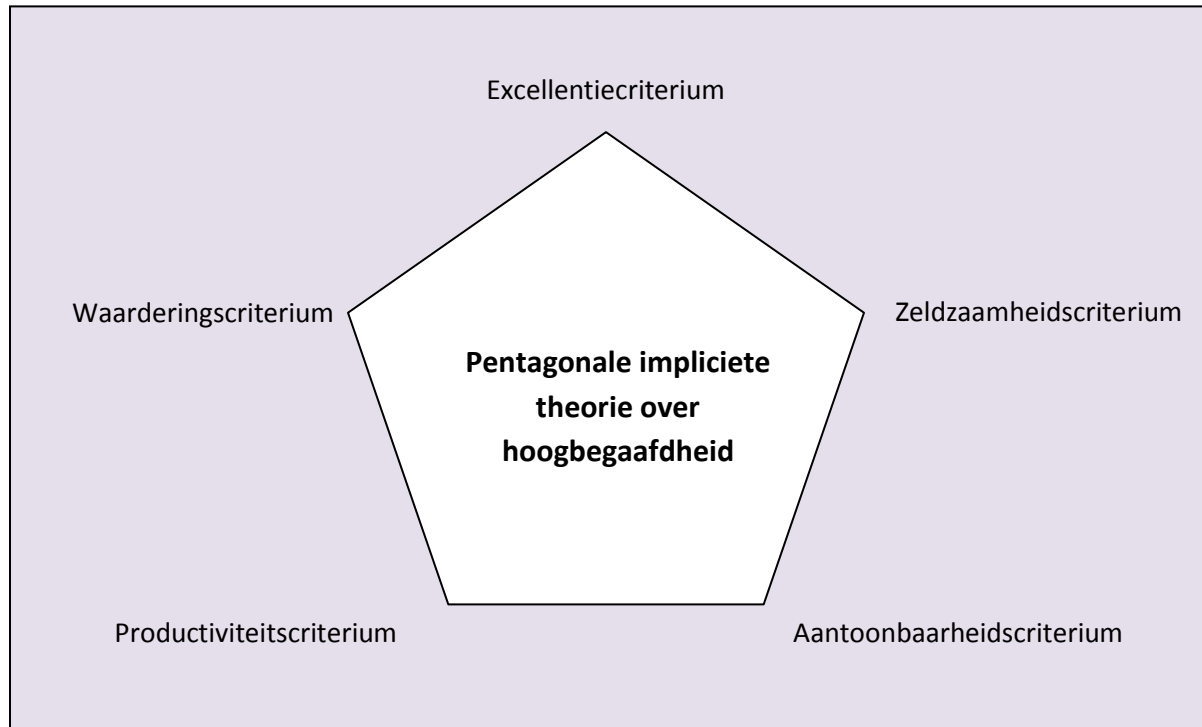
In het pentagonale model komt het begrip excellentie voor. Sternberg en Zhang hebben als criterium gesteld dat een hoogbegaafd persoon moet beschikken over excellentie. Dit houdt in dat een persoon, in vergelijking met zijn leeftijdgenoten, extreem goed is op één of meerdere gebieden.

Een ander criterium die Sternberg en Zhang hanteren in het pentagonale model, is het zeldzaamheids-criterium. Dit criterium houdt in dat de vaardigheden waarover een hoogbegaafd persoon beschikt zeldzaam moeten zijn. Dit geldt ook voor de aanleg die een hoogbegaafd persoon voor een bepaald gebied heeft. Deze vaardigheden of aanleg komen weinig voor bij leeftijdgenoten.

Naast het excellentiecriterium en het zeldzaamheids-criterium wordt het productiviteitscriterium gebruikt in het model van Sternberg en Zhang. Dit criterium gaat over de productiviteit van een hoogbegaafd persoon. De aanleg die een hoogbegaafd persoon heeft moet iets kunnen opleveren. Een hoogbegaafd persoon moet iets met zijn aanleg voor een bepaald gebied doen.

Daarnaast hanteren Sternberg en Zhang het aantoonbaarheids-criterium. Dit criterium houdt in dat er niet zomaar vastgesteld kan worden dat iemand hoogbegaafd is. De hoogbegaafdheid moet aangetoond worden. Dit moet worden gedaan door middel van toetsing. Daarin kan een hoogbegaafd persoon laten zien dat hij daadwerkelijk hoogbegaafd is. Een voorwaarde voor deze toetsing is dat ze valide en betrouwbaar moet zijn.

Als laatste criterium hanteren Sternberg en Zhang het waarderingscriterium. De superieure vaardigheden van een hoogbegaafd persoon moeten als waardevol worden gezien door de samenleving. Als de samenleving de vaardigheden niet ziet als waardevol, kan er geen sprake zijn van hoogbegaafdheid. Bij dit criterium geven Sternberg en Zhang het voorbeeld dat iemand die regelmatig steelt en niet gepakt wordt, de beschikking heeft over een superieure vaardigheid, namelijk stelen. Echter, deze vaardigheid wordt niet gewaardeerd door de samenleving, dus is er geen sprake van hoogbegaafdheid (Gerven van, 2009).

Figuur 2.1. De vijf individuele noodzakelijke en gezamenlijk dekkende criteria van de pentagonale impliciete theorie over hoogbegaafdheid (Sternberg & Zhang, 1995, in Gerven van, 2009, p. 9).

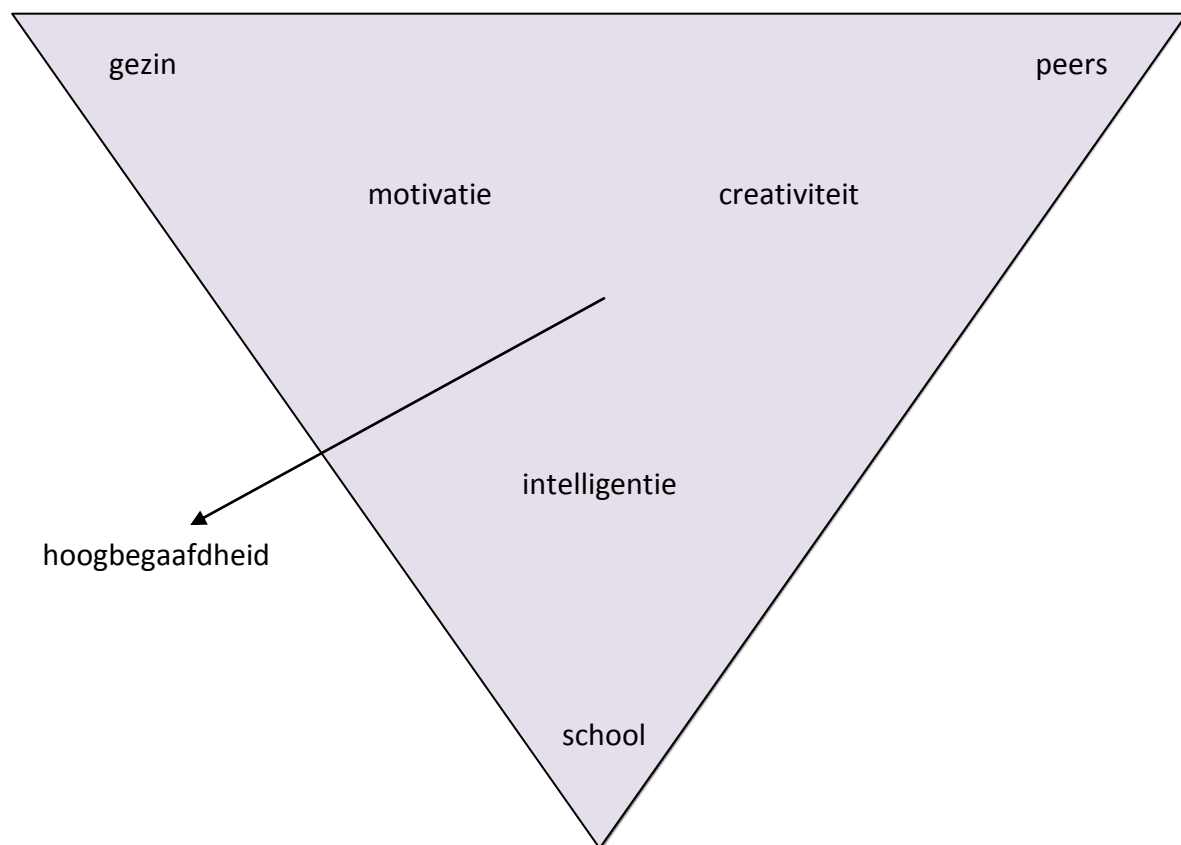
2.1.2. Triadisch model

Het model van hoogbegaafdheid dat Renzulli en Mönks hebben ontwikkeld, is het Triadisch model. Dit model laat zien dat niet alleen intelligentie een rol speelt bij hoogbegaafdheid, maar dat ook andere factoren een rol spelen.

Renzulli had als opvatting dat naast de intelligentie van een kind, ook de persoonskenmerken van een kind meespelen om van hoogbegaafdheid te kunnen spreken. De motivatie en de creativiteit van een persoon zijn de factoren die onder deze persoonskenmerken vallen. Omdat motivatie en creativiteit factoren zijn die aangelegd zijn, worden dit ook wel de aanlegfactoren genoemd (Drent & Gerven van, 2002). Mönks voegde daaraan toe dat ook omgevingsfactoren een grote rol spelen bij hoogbegaafdheid (Gerven van, 2009). De omgevingsfactoren zijn het gezin, de school en de peers (vrienden).

Als deze zes factoren (intelligentie, creativiteit, motivatie, gezin, school en peers) goed met elkaar samenhangen, dan kan hoogbegaafdheid zich ontwikkelen en kan een kind tot uitzonderlijke prestaties komen.

Het model dat ontstaan is uit de opvattingen van Renzulli en Mönks bestaat uit drie ringen die de persoonskenmerken bevatten. Daaromheen bevindt zich een driehoek, waarin de omgevingsfactoren zich bevinden. Uit het model blijkt dat als alle factoren samenkomen, er sprake is van hoogbegaafdheid.

Figuur 2.2. Het Triadisch model van Renzulli en Mönks (Drent & Gerven van, 2002, p. 16).

2.1.3. Constructivistische visie

Span en Nelissen hebben een constructivistische visie op hoogbegaafdheid. Bij de theorie over hoogbegaafdheid die zij hebben ontwikkeld, ligt de nadruk sterk op het individu. Daarbij gaat het om de prestaties van een individu en het ontwikkelen van de eigen begaafdheid door een individu.

Span en Nelissen stellen dat er pas sprake is van hoogbegaafdheid wanneer iemand op een hoog niveau presteert en als iemand dit regelmatig doet. Voorwaarde daarbij is dat de prestaties niet tot een specifiek gebied beperkt moeten blijven, zoals schoolprestaties. De prestaties moeten hoog zijn op allerlei gebieden, zoals op het gebied van sociale vaardigheden en sport.

Alleen intellectueel sterk zijn is volgens Span en Nelissen niet voldoende om van hoogbegaafdheid te kunnen spreken. Een kind moet ook een grote onderzoeksdrang hebben en een kind moet zijn opgedane kennis in allerlei situaties kunnen toepassen. Daarnaast is een voorwaarde voor hoogbegaafdheid dat een kind moet beschikken over metacognitieve vaardigheden. Dit houdt in dat een kind inzicht heeft in zijn eigen functioneren.

Span en Nelissen delen niet de mening met Renzulli en Mönks dat alleen aanlegfactoren en omgevingsfactoren een rol spelen bij hoogbegaafdheid. Span en Nelissen zijn van mening dat naast de aanlegfactoren en omgevingsfactoren, grote inspanningen tot hoge prestaties leiden. Kinderen moeten zelf veel inzet vertonen om tot prestaties te komen en op die manier creëren zij hun eigen begaafdheid.

2.1.4. Multifactorenmodel

Heller is van mening dat hoogbegaafde kinderen niet per definitie hun talenten uiten in uitzonderlijke prestaties. Om te komen tot uitzonderlijke prestaties hebben hoogbegaafde kinderen aanleg en een stimulerende omgeving nodig. Als dat aanwezig is, komen hoogbegaafde kinderen makkelijker tot uitzonderlijke prestaties dan leeftijdsgenoten.

Heller heeft het Multifactorenmodel ontwikkeld. Bij dit model gaat Heller uit van verschillende factoren: begaafdheidsfactoren, niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken en omgevingsfactoren. Deze factoren zijn van invloed op de prestaties van hoogbegaafde kinderen.

Heller onderscheidt in zijn Multifactorenmodel vijf begaafdheidsfactoren:

- Intellectuele capaciteiten
- Muzikaliteit
- Creativiteit

- Sociale competentie
- Psychomotorische vaardigheden

Deze begaafdheidsfactoren kunnen tot uiting komen op verschillende prestatiegebieden. Heller onderscheidt acht prestatiegebieden:

- Sociale vaardigheden
- Kunstzinnige uitingen/creativiteit
- Abstract(ie) (denk)vermogen
- Spraakvaardigheid/taalvaardigheid
- Logisch-mathematisch denkvermogen
- Technische vaardigheden
- Sportprestaties/sportactiviteiten
- Natuurwetenschappelijk inzicht

Een hoogbegaafd kind presteert nooit op één gebied hoog, maar op alle gebieden wordt hoog gepresteerd. Soms presteert een kind op een gebied uitzonderlijk goed.

Of een kind wel of niet tot uitzonderlijke prestaties komt, hangt niet alleen af van de begaafdheidsfactoren en de prestatiegebieden, maar ook hangt dit af van de niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren. Deze bestaan uit vijf aspecten:

- Presentatie/motivatie
- Stressgevoeligheid
- Werkstrategieën en leerstrategieën
- Regulatievaardigheden
- Zelfvertrouwen/faalangst

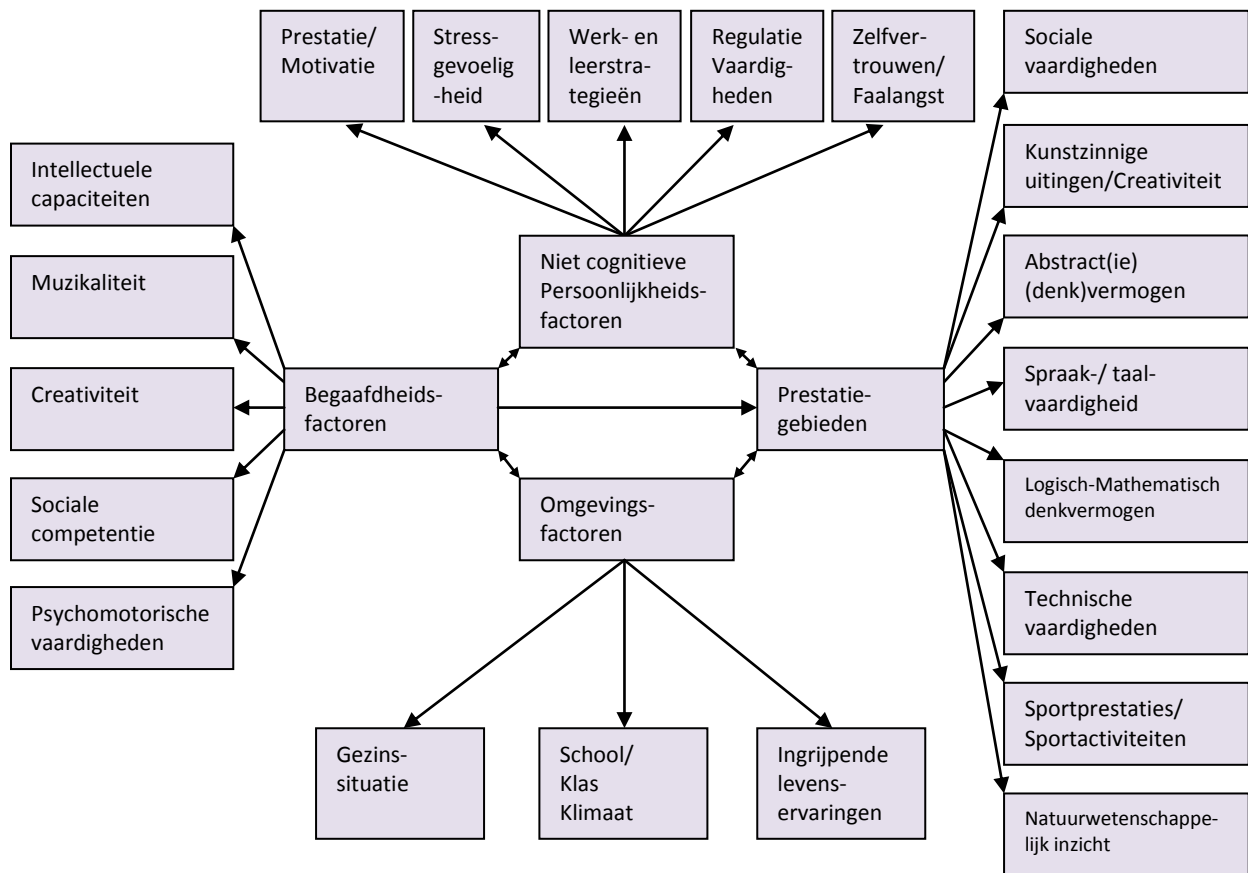
Als laatste onderdeel onderscheidt Heller in zijn Multifactorenmodel de omgevingsfactoren. Net als Renzulli en Mönks, is ook Heller van mening dat de omgevingsfactoren gezin en school een rol spelen bij hoogbegaafdheid. Heller vindt dat het gezin een kind veel ruimte moet geven om zich te ontwikkelen. Een kind moet de ruimte krijgen om zijn talenten te ontplooien. Daarbij moet het gezin niet teveel eisen stellen aan de ontplooiing van die talenten. Wanneer ouders dit doen, kan een kind weigeren om nog meer prestaties te verrichten. Ook moeten ouders de talenten van hun kind niet negeren. Dit kan tot gevolg hebben dat een kind een schreeuw om aandacht doet. Het gezin moet hierin een balans zien te vinden.

De school moet ervoor zorgen dat een hoogbegaafd kind gemotiveerd blijft en doorzettingsvermogen blijft houden. Vaak is het leerstofaanbod dat kinderen op school krijgen niet uitdagend genoeg voor

hoogbegaafde kinderen. Daardoor raken kinderen ongemotiveerd en wordt het doorzettingsvermogen negatief beïnvloed. De school moet ervoor zorgen dat hoogbegaafde kinderen blijvend worden uitgedaagd. Dan komen kinderen tot uitzonderlijke prestaties.

Wat Heller toegevoegd heeft aan de bestaande omgevingsfactoren van Renzulli en Mönks, is de invloed van ingrijpende levenservaringen. Hiermee wordt bedoeld dat een kind een kritische ervaring ondergaat, die invloed heeft op de manier waarop een kind in zijn leven verder gaat met zijn uitzonderlijke capaciteiten.

Als alle drie de factoren (begaafdheidsfactoren, niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren en omgevingsfactoren) samenhangen met elkaar en een optimale dynamiek vormen, komen kinderen tot prestaties op hoogbegaafd niveau op de verschillende prestatiegebieden (Drent & Gerven van, 2002).

Figuur 2.3. Het Multifactorenmodel van Heller (Drent & Gerven van, 2002, p. 21).

2.2. Vormen van hoogbegaafdheid

Hoogbegaafdheid kan verschillende vormen aannemen, als gekeken wordt naar de mate van hoogbegaafdheid. Het ene kind is meer hoogbegaafd dan het andere kind.

Ook zijn er verschillende vormen te onderscheiden van hoogbegaafdheid als gekeken wordt naar de gebieden waarin hoogbegaafdheid voorkomt. Zo kan hoogbegaafdheid voorkomen op algemeen intellectueel gebied. Dit houdt in dat een kind een zeer hoog intellectueel niveau heeft. Daarnaast kan hoogbegaafdheid voorkomen op muzikaal gebied en op kunstzinnig gebied. Deze vorm van hoogbegaafdheid hangt samen met een artistieke aanleg. Ook op het gebied van sport komt hoogbegaafdheid voor. De kinderen die hierin uitblinken zijn motorisch zeer begaafd. Het sociale gebied is een gebied waarin hoogbegaafdheid ook voorkomt. Dit betreft een zeer hoge sociale intelligentie bij kinderen. Tot slot kan een kind een hoge mate van begaafdheid hebben op wetenschappelijk gebied (Zanten van, 1999).

2.3. Kenmerken van hoogbegaafdheid

2.3.1. Hoge intelligentie

Een kenmerk dat bij alle hoogbegaafde kinderen voorkomt, is dat ze beschikken over een zeer hoge intelligentie. Deze intelligentie wordt gemeten door middel van intelligentietesten. Als een kind een intelligentietest gedaan heeft en het gemeten IQ van een kind is hoger dan 130, dan beschikt het kind over een intelligentie op hoogbegaafd niveau (Drent & Gerven van, 2002).

Figuur 2.4. laat een normaalverdeling van de intelligentie onder de bevolking zien. Mensen met een gemiddelde intelligentie hebben een intelligentiepeil van ongeveer 100. Deze mensen bevinden zich op de lijn van 100. Alle mensen die links van de lijn van 100 scoren op een intelligentietest, scoren beneden de gemiddelde intelligentie. Alle mensen die rechts van de lijn van 100 scoren op een intelligentietest, scoren boven de gemiddelde intelligentie.

Aan de normaalverdeling is te zien dat wanneer een persoon een score behaalt die lager is dan 70, deze persoon een zeer lage intelligentie heeft. Slechts 2,5 procent van de bevolking heeft een IQ beneden 70. Aan de andere kant van de gemiddelde score van 100, is te zien dat als je een IQ score hebt van 130 of meer, dat je dan ook bij 2,5 procent van de bevolking hoort. Deze mensen hebben een zeer hoge intelligentie.

Zoals eerder beschreven, hebben hoogbegaafde kinderen een IQ van 130. Zij behoren dus bij slechts 2,5 procent van de bevolking (Gerven van, 2009).

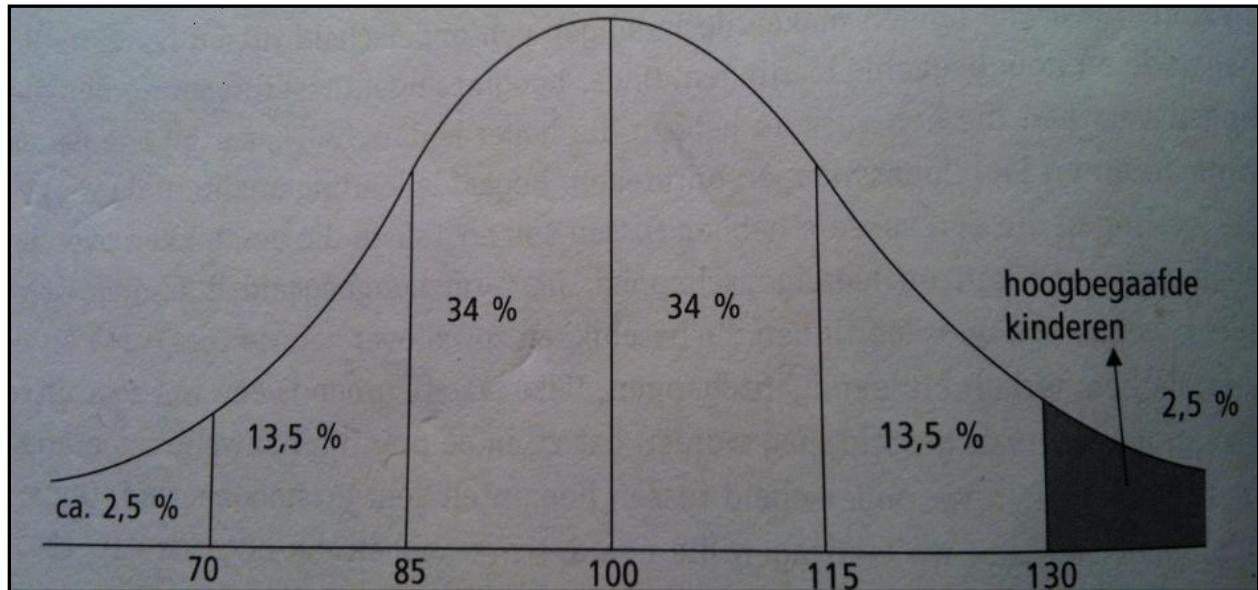

Fig. 2.4. De normaalverdeling van intelligentie (Drent & Gerven van, 2002, 24).

2.3.2. Overige kenmerken

Naast een zeer hoge intelligentie, zijn er kenmerken aan te wijzen die representatief zijn voor hoogbegaafde kinderen. Toch hoeven niet al die kenmerken op alle hoogbegaafde kinderen van toepassing te zijn (Gerven van, 2009). Wel is het een voorwaarde dat een combinatie van veel kenmerken duidelijk aanwezig zijn bij een kind, om van hoogbegaafdheid te kunnen spreken.

Bepaalde kenmerken kunnen ook van toepassing zijn op kinderen met een gemiddelde intelligentie of met een hoge intelligentie. Bij hen is er alleen geen combinatie van veel van de kenmerken te constateren, dus is er geen sprake van hoogbegaafdheid. Dit laat het onderscheid zien tussen hoogbegaafde kinderen en hoogintelligente kinderen.

Hoogbegaafde kinderen:

- hebben een IQ dat hoger is dan 130, gemeten op een intelligentietest (Drent & Gerven van, 2002);
- zijn snel van begrip. Ze hebben snel door wat er wordt bedoeld. Aan een paar woorden hebben hoogbegaafde kinderen vaak genoeg om een boodschap te kunnen begrijpen;
- kunnen grote denkstappen en leerstappen maken;
- kunnen geleerde kennis snel toepassen. Zij kunnen de kennis toepassen op andere situaties dan de geleerde situatie;
- hebben een groot probleemoplossend vermogen (Gerven van, 2009). Ze vinden het ook leuk om problemen op te lossen (Nelissen & Span, 1999);
- beschikken over een groot analyserend vermogen;
- hebben een goed geheugen. Ze kunnen zich veel zaken nauwkeurig herinneren;
- hebben interesse voor vele onderwerpen;
- vragen vaak door;
- kunnen goed waarnemen;
- zijn verbaal zeer vaardig. Er is vaak een groot verschil te zien met de verbale vaardigheid van hoogbegaafde kinderen en de verbale vaardigheid van hun leeftijdgenoten;
- hebben een origineel gevoel voor humor;
- zijn creatieve denkers;
- durven buiten de bestaande wegen te denken (Gerven van, 2009). Dit hangt samen met de onderzoekswil die veel hoogbegaafde kinderen hebben. Omdat hoogbegaafde kinderen veel willen onderzoeken, durven zij bestaande wegen te verlaten (Nelissen & Span, 1999);
- lijken voor buitenstaanders geestelijk vroegrijp te zijn;
- zoeken uitdagingen op;
- hebben een groot doorzettingsvermogen (Gerven van, 2009) en een winnaarsmentaliteit (Nelissen & Span, 1999);
- kunnen zich goed interesseren voor bepaalde onderwerpen, mits deze de interesse prikkelen;
- zijn perfectionistisch;
- kunnen op zichzelf reflecteren: 'Hoe heb ik dat gedaan?';
- hebben veel behoefte aan autonomie, zelfstandigheid;
- zullen niet zomaar regels en tradities overnemen. Het hoe en waarom daarachter zullen ze bevragen;

- zoeken oudere kinderen op, omdat deze kinderen beter aansluiten bij hun niveau en bij hun ontwikkelingsstadium (Gerven van, 2009).

Pas als een kind een combinatie van bovenstaande kenmerken gebruikt om te komen tot uitzonderlijke prestaties, is er sprake van hoogbegaafdheid.

2.4. Aanpassing van de reguliere leerstof

2.4.1. Compacting

Hoogbegaafde kinderen hebben een zeer hoge intelligentie en lopen, in vergelijking met leeftijds-genoten, voor op hun ontwikkeling. Op school moet daaraan tegemoet gekomen worden. Dit kan door de reguliere leerstof die de kinderen in een groep krijgen aangeboden, te compacten voor de hoogbegaafde kinderen. Dit houdt in dat veel oefeningen en herhalingsopdrachten uit methoden geschrapt worden. Soms worden zelfs hele onderdelen geschrapt.

Het is belangrijk dat de reguliere leerstof wordt gecompact, omdat de leerstof uit methoden is afgestemd op kinderen met een gemiddelde intelligentie en op kinderen met een intelligentie net boven of net onder dat gemiddelde. Hoogbegaafde kinderen hebben, in tegenstelling tot kinderen die een gemiddelde intelligentie hebben of een lagere intelligentie hebben, minder behoefte aan herhalingsopdrachten, instructie en oefenstof. Ook kan een hoogbegaafd kind grote leerstappen nemen en werkt een hoogbegaafd kind meestal in een hoog tempo. De reguliere leerstof uit methoden komt hieraan onvoldoende tegemoet.

Daarnaast heeft een hoogbegaafd kind een groot creatief vermogen. Hoogbegaafde kinderen kunnen creatief met hun kennis omgaan. Op dit gebied hebben zij veel behoefte aan open vraagstellingen. Daarbij kunnen zij een beroep doen op hun probleemoplossend vermogen en kunnen zij hun creativiteit gebruiken. Ook dit komt niet voldoende tot uiting in de reguliere leerstof.

Niet alleen voor hoogbegaafde kinderen kan gecompact worden. Ook kinderen die hoog scoren in de klas en die een hogere intelligentie hebben dan gemiddeld, kunnen een gecompact leerstofaanbod krijgen. Wel is het zo dat bij hoogbegaafde kinderen een leerkracht verder kan gaan met compacten. Hoogbegaafde kinderen kunnen bijvoorbeeld alleen essentiële onderdelen van de leerstof op hun programma krijgen, terwijl dit voor de hoogscorende leerlingen niet voldoende zou zijn (Drent & Gerven van, 2002).

Een leerkracht maakt zelf de keuze welke leerstof gecompact wordt en welke leerstof niet. Om dit te kunnen doen, moet een leerkracht goed weten hoe een methode in elkaar zit. De structuur en de opbouw van een methode zijn hierbij belangrijk. Wanneer een leerkracht hier goed zicht op heeft en als een leerkracht de behoeften van hoogbegaafde kinderen kent, kan een leerkracht een inschatting maken welke delen van een methode geschrapt kunnen worden (Gerven van, 2008, in Gerven van, 2009).

Een paar jaar geleden was het voor veel leerkrachten onduidelijk hoe ze het compacten van de leerstof in de praktijk vorm konden geven. Er waren geen duidelijke instructies voor compacten aanwezig. Dit veranderde vanaf het jaar 2004. In dat jaar ontwikkelde de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) de compactingrichtlijnen. Dit worden ook wel routeboekjes genoemd. De richtlijnen die SLO heeft ontwikkeld, waren gericht op vier veelgebruikte methoden van het vakgebied rekenen. Het compactingprogramma van SLO kan door leerlingen zelfstandig worden gehanteerd. Op cd-roms staat precies welke opdrachten de leerlingen die compacten wel en niet moeten maken.

Naast het compactingprogramma van SLO, kwam ook in 2004 het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid. Dit protocol is ontwikkeld door Eleonoor van Gerven & Sylvia Drent. Dit protocol onderscheidt zich van het compactingprogramma van SLO, omdat in dit protocol niet alleen het vakgebied rekenen, maar alle belangrijke vakgebieden zijn opgenomen. Ook is het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid toepasbaar op alle methoden die gebruikt worden op een basisschool. De compactingrichtlijnen van het protocol zijn verdeeld in twee niveaus, de eerste leerlijn en de tweede leerlijn. De eerste leerlijn wordt gevolgd door intelligente en begaafde kinderen. De tweede leerlijn wordt gevolgd door hoogintelligente en hoogbegaafde kinderen. Er is gekozen voor verschillende leerlijnen, omdat intelligente en begaafde leerlingen andere behoeften hebben dan hoogintelligente en hoogbegaafde leerlingen. Wel hebben ze allemaal behoefte aan compacting van de leerstof. De manier waarop is alleen verschillend.

De laatste ontwikkeling op het gebied van compacten kwam van de schoolbegeleidingsdienst Midden-Holland en Rijnstreek. Zij ontwikkelden de methode Sompact. Deze methode geeft ook compactingrichtlijnen, maar Sompact richt zich slechts op twee veelgebruikte methoden van het vakgebied rekenen.

De beschreven ontwikkelde compactingrichtlijnen geven leerkrachten in het basisonderwijs meer houvast bij het in de praktijk brengen van compacten van de leerstof uit methoden (Gerven van, 2009). Er zijn verschillende manieren waarop het compacten van de leerstof in de praktijk kan worden gebracht. Deze manieren zijn beschreven in de vorm van treinsnelheden. Zo is er het stoptreintraject.

Dit traject houdt in dat de leerlingen die compacten minder oefenopdrachten hoeven te maken. Zij doorlopen wel alle leerstof uit een methode, maar maken minder opdrachten. Daarnaast is er het sneltreinject. Bij dit traject maakt een leerling eerst een toets, die gaat over alle leerstof welke in een blok van een methode wordt aangeboden. Aan de hand van de uitslag van de toets krijgt een leerling wel of niet leerstof en oefenstof op zijn programma. Beheerst een leerling een onderdeel niet, dan wordt dat onderdeel hetgeen een leerling wel van de methode moet maken. Een ander traject dat gevolgd kan worden is het intercitytraject. Bij dit traject wordt bij leerlingen een groot deel van de leerstof getoetst. Dit betreft in sommige gevallen een heel methodeboek. Net als bij het sneltreinject, wordt aan de hand van de resultaten op de toets bekeken welke onderdelen een leerling nog moet oefenen. Het intercitytraject wordt vaak gevolgd bij leerlingen die een grote voorsprong hebben op didactisch gebied en waarbij overwogen wordt om een leerling een groep over te laten slaan. Als laatste traject wordt het TGV-traject onderscheiden. Dit traject houdt in dat leerlingen het leerstofaanbod, dat in alle jaren van de basisschool wordt aangeboden, mogen doorwerken (Oost & Kort, 2005, in Gerven van, 2009).

Naast dat een leerkracht zelf kan bepalen welke leerstof er gecompact wordt en welke leerstof niet, eventueel met behulp van richtlijnen voor compacten en de manieren waarop gecompact kan worden, zijn er richtlijnen ontwikkeld door Janson & Notbeboom (2004) die een houvast kunnen bieden voor het maken van de keuze van leerkrachten met betrekking tot compacten. Zij hebben vastgesteld welke onderdelen uit een methode gevolgd moeten worden door alle leerlingen.

Als eerste punt geven zij daarbij aan, dat alle belangrijke nieuwe stappen in het leerproces, die in de methode worden aangeboden, niet geschrapt moeten worden voor hoogbegaafde kinderen. Deze stappen vormen vaak de basis van nieuwe leerstof. Met deze basis kunnen hoogbegaafde kinderen vaak verder door middel van compactingsstof.

Ook reflectieve activiteiten zijn goed om door alle kinderen te laten volgen. Daardoor blikken kinderen terug op hun eigen handelen en op hun eigen leerproces. Door alle kinderen hieraan mee te laten doen, kunnen kinderen van elkaars inzichten leren.

Daarnaast is het belangrijk dat alle kinderen meedoen met een les waarin belangrijke strategieën en werkwijzen worden aangeboden. Hoogbegaafde kinderen gebruiken vaak ingewikkelde strategieën om problemen op te lossen. Als zij meedoen bij een les waarin belangrijke strategieën worden aangeboden, kunnen zij een andere strategie uitproberen, die wellicht handiger voor hen werkt.

Ook activiteiten die op een hoog tempo gemaakt moeten worden, zoals de tempotoets van rekenen, moeten gemaakt worden door hoogbegaafde kinderen. Het is niet verstandig om dit te compacten. Hoogbegaafde kinderen moeten namelijk ook leren om op een hoog tempo te werken. Al doen zij dit

meestal wel, er zijn hoogbegaafde kinderen die expres langzamer werken. Dit omdat ze dan bijvoorbeeld niet als eerste klaar zijn.

Ten slotte is het belangrijk om hoogbegaafde kinderen altijd mee te laten doen wanneer er een nieuw thema wordt geïntroduceerd. Bij zo'n introductie wordt er meestal een gesprek gevoerd met de kinderen van een klas over hun eigen ervaringen met betrekking tot een nieuw thema. Een thema-introductie is een sociale activiteit. Het is goed om hoogbegaafde kinderen daaraan mee te laten doen, omdat zij op die manier in contact komen met hun klasgenoten en zich op het sociale vlak ontwikkelen (Janson & Noteboom, 2004, uit Gerven van, 2009).

Door compacting kan een leerkracht ervoor zorgen dat de reguliere leerstof meer afgestemd wordt op een kind. Een hoogbegaafd kind (en een hoogintelligent kind) wordt daardoor meer gemotiveerd om met de leerstof aan de gang te gaan (Drent & Gerven van, 2002).

2.4.2. Verrijking

Naast compacting van de reguliere leerstof, is verrijking van de leerstof nodig. Dit houdt in dat er extra leerstof wordt aangeboden in de vorm van verdiepingsstof of verbredingsstof. Verdiepingsstof is leerstof die als verdieping van de reguliere leerstof dient. Door verdiepingsstof doet een kind meer kennis op van onderwerpen die ook in de reguliere leerstof voorkomen. De andere vorm van verrijking, het aanbieden van verbredingsstof, houdt in dat er leerstof wordt aangeboden hetgeen een aanvulling is op de kerndoelen die voor het basisonderwijs gelden. Dit kunnen andere onderwerpen zijn dan die voorkomen in het reguliere leerstofaanbod.

Verrijking van de reguliere leerstof is om verschillende redenen noodzakelijk. Wanneer de reguliere leerstof voor hoogbegaafde kinderen alleen gecompact wordt, wat inhoudt dat er leerstof wordt geschrapt, zou dit betekenen dat de kinderen al heel snel klaar zijn met de leerstof. Dit heeft tot gevolg dat deze kinderen ongemotiveerd raken en/of dat zij een klas gaan overslaan om leerstof aangeboden te krijgen welke meer past bij hun ontwikkelingsniveau.

Een andere reden om verrijkingsstof aan hoogbegaafde kinderen aan te bieden, is dat deze kinderen door deze stof leren omgaan met andere leerstrategieën. Ook krijgen hoogbegaafde kinderen door het maken van verrijkingsstof een betere leerhouding. Het niveau ligt hoger, de hoogbegaafde kinderen worden daardoor gemotiveerder, wat leidt tot een goede leerhouding.

De laatste reden om verrijkingsstof aan te bieden aan hoogbegaafde kinderen, is dat de kinderen een brede basis aan kennis en vaardigheden opdoen door verrijkingsstof. De verrijkingsstof gaat dieper in op

het reguliere aanbod of gaat over andere verbredende onderwerpen. Daardoor doet een kind veel kennis op over uiteenliggende onderwerpen en gaat een hoogbegaafd kind met een groot kennisgebied van de basisschool.

Een algemeen kenmerk van verrijkingstof is dat het niveau van de stof hoger moet liggen dan het niveau van de reguliere leerstof. Om daaraan te voldoen moet het leermateriaal van de verrijkingstof aan bepaalde criteria voldoen. Zo moet het leermateriaal dat dient als verrijkingstof veel gebruik maken van open vraagstellingen. Dit soort vraagstellingen geeft een kind meer antwoordmogelijkheden en doet een hoger beroep op zijn denkvermogen. Daarnaast moet het leermateriaal van verrijkingstof over een hoge complexiteit beschikken. Opdrachten mogen best ingewikkeld zijn. Dat motiveert hoogbegaafde kinderen juist. Ook moet het leermateriaal een probleemgericht karakter hebben. Dit doet een beroep op het probleemoplossend vermogen van hoogbegaafde kinderen. Verder moet het materiaal meerdere oplossingsstrategieën mogelijk maken en moet het materiaal een beroep doen op de creativiteit van een kind (Drent & Gerven van, 2002).

2.5. Onderpresteren

Bij hoogbegaafde kinderen komt het regelmatig voor dat er sprake is van onderpresteren. Dit betekent dat deze kinderen minder presteren dan dat je zou verwachten als je de capaciteiten bekijkt waarover de hoogbegaafde kinderen beschikken. Het kan zijn dat een hoogbegaafd kind minder goede prestaties levert, omdat het kind problemen heeft op sociaal-emotioneel gebied of fysieke problemen heeft. Ook kan het zijn dat er sprake is van een leerstoornis bij een kind. Wanneer dit niet het geval is, is er vaak sprake van onderpresteren bij een kind.

2.5.1. Typen onderpresteerders

Er zijn twee typen onderpresteerders: absolute onderpresteerders en relatieve onderpresteerders. Absolute onderpresteerders zijn hoogbegaafde kinderen die onder hun eigen niveau presteren en in vergelijking met de hele groep, ook onder het gemiddelde groepsniveau presteren. Vaak is het zo dat absolute onderpresteerders problemen hebben met hun eigen gedrag. Deze kinderen vertonen vaak een passieve werkhouding en verstoren regelmatig de les. Ook hebben absolute onderpresteerders meestal sociale en emotionele problemen als gevolg van hun eigen handelen. Deze kinderen zoeken vaak ruzies op met andere kinderen en worden daardoor buitengesloten.

Naast de absolute onderpresteerders zijn er de relatieve onderpresteerders. Dit zijn hoogbegaafde kinderen die onder hun eigen niveau presteren, maar die wel presteren op het gemiddelde groepsniveau, of net boven het gemiddelde groepsniveau. Deze vorm van onderpresteren komt het vaakst voor bij hoogbegaafde kinderen. Voor een leerkracht vallen relatieve onderpresteerders niet meteen op. Een relatieve onderpresteerder lijkt op een gemiddelde leerling qua niveau en aanleg. Daardoor zal een leerkracht niet snel het idee hebben dat een kind onderpresteert. Vaak is het zo dat relatieve onderpresteerders willen lijken op alle andere kinderen. Ze willen niet een uitzondering zijn in de klas. Daarom passen deze kinderen hun leerprestaties aan het gemiddelde niveau van de groep aan. Ook op andere gebieden proberen relatieve onderpresteerders overeen te komen met het gemiddelde van de groep, zoals op het gebied van gedrag.

2.5.2. Oorzaken van onderpresteren

Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen die onderpresteren bij hoogbegaafde kinderen als gevolg hebben. Een eerste oorzaak die voor onderpresteren kan worden aangewezen, is een niet passend (inadequaat) leerstofaanbod. Vaak krijgen hoogbegaafde kinderen leerstof aangeboden die niet op hun niveau is afgestemd. De leerstof is (ver) beneden het niveau dat een kind nodig heeft. Het gevolg daarvan is dat verveling optreedt bij een hoogbegaafd kind. Daarbij neemt de concentratie af en gaat een kind vaak slordig werken. Wanneer een leerkracht dit werk vervolgens nakijkt en ziet dat er veel fouten zijn gemaakt en dat er slordig is gewerkt, neemt een leerkracht vaak het besluit om de leerling extra oefenstof te geven. De leerling heeft namelijk het idee gewekt dat hij de leerstof onvoldoende beheerst. Door het maken van de extra oefenstof krijgt een hoogbegaafde leerling nog minder concentratie voor het werk (dat hij eigenlijk goed begrijpt) en maakt hij nog meer slordigheidsfouten. Daarop krijgt de leerling nogmaals extra oefenstof, wat weer negatief werkt op de leerling. Op den duur kan dit ertoe leiden dat een leerling het helemaal zat is en besluit om niks meer te doen. De leerling gaat blijvend onderpresteren.

Ook de instructie die gegeven wordt in een klas kan een oorzaak zijn voor een kind om te gaan onderpresteren. Vaak is de instructie die gegeven wordt afgestemd op het gemiddelde niveau die een klas heeft. Ook worden er vaak kleine stappen gemaakt in de instructie, zodat iedereen de instructie kan begrijpen. Een hoogbegaafd kind heeft deze kleine stappen niet nodig. Een hoogbegaafd kind kan juist grote denkstappen maken. Wanneer een hoogbegaafd kind naar zo'n instructie moet luisteren, gaat het zich snel vervelen. Een hoogbegaafd kind let dan af en toe niet op wat er verteld wordt bij de instructie.

Het kind gaat denken aan andere dingen. Dit heeft als resultaat, dat zodra een kind daadwerkelijk aan het werk moet, hij een deel van de instructie heeft opgevangen en een deel niet. Dit kan als gevolg hebben dat het kind aan het eind van de instructie eigenlijk niet weet wat hij precies moet doen. Daardoor gaat het kind fouten maken. Dit heeft als gevolg dat er onderpresteren optreedt. Het kind kan veel beter presteren dan dat hij op dat moment doet, als gevolg van het niet opletten bij de instructie.

De houding van een kind ten opzichte van de school kan ook ertoe bijdragen dat een kind gaat onderpresteren. Als een hoogbegaafd kind veel negatieve ervaringen opdoet, bijvoorbeeld als gevolg van de aangeboden leerstof, door de instructie of door een slechte relatie met zijn klas, kan een kind zijn plezier in school verliezen. Dit heeft vaak invloed op de prestaties van een hoogbegaafd kind. De prestaties van het kind kunnen uiteindelijk onder het niveau van het kind of zelfs onder het gemiddelde klassenniveau komen.

Veel hoogbegaafde kinderen hebben het gevoel dat ze een uitzondering zijn in de klas en/of in de maatschappij. Ze voelen zich anders dan andere kinderen. Daardoor hebben hoogbegaafde kinderen vaak de neiging om zich aan te passen aan andere kinderen. Dit kan betekenen dat een hoogbegaafd kind daardoor niet meer de capaciteiten gebruikt waarover het kind beschikt en daardoor niet meer tot hoge prestaties komt. Dan lijkt het kind meer op alle andere kinderen, valt het kind niet meer zo op en neemt het gevoel van uitzondering voor een kind af. Dit kan ertoe leiden dat een kind altijd onder zijn eigen niveau gaat presteren.

Ook de houding van een leerkracht ten opzichte van een hoogbegaafd kind kan onderpresteren tot gevolg hebben. Sommige leerkrachten reageren niet op een positieve manier op hoogbegaafde kinderen, omdat deze kinderen bijvoorbeeld vaak als eerste een antwoord klaar hebben en daardoor wat betweterig overkomen. Als een leerkracht een hoogbegaafde leerling om dergelijke redenen negatief benadert, kan dat ertoe leiden dat een leerling geen zin meer heeft in het werk dat de leerkracht opgeeft of geen zin meer heeft in school. De leerling kan besluiten om niks meer te gaan doen, want er wordt geen waardering getoond voor zijn prestaties.

Als laatste oorzaak voor onderpresteren wordt gewezen naar de ouders van een hoogbegaafd kind. Zij kunnen ook van invloed zijn op onderpresteren. Als ouders aan hun hoogbegaafde kind merken dat het kind zich vervelt op school en dat het kind niet voldoende wordt uitgedaagd, kan het zo zijn dat ouders buiten schooltijd het kind laten werken met schools materiaal. Dit kan voor een hoogbegaafd kind de aanleiding zijn om op school minder te presteren. Het kind leert immers thuis ook al voldoende. Naast het aanbieden van extra werk door ouders, kunnen ouders ook met hun gedrag ten opzichte van de prestaties van een kind, invloed hebben op onderpresteren. Er zijn ouders die het motto 'doe maar

normaal' hanteren. Daardoor heeft een hoogbegaafd kind het idee dat het moet voldoen aan het gemiddelde niveau en zal het geen topprestaties meer leveren. Dit gebeurt ook als ouders hoge cijfers bij hun kinderen niet toejuichen.

2.5.3. Voorkomen van onderpresteren

Om onderpresteren bij hoogbegaafde kinderen te voorkomen is het belangrijk dat een leerkracht de hoogbegaafde kinderen in een klas goed observeert. Daarbij is het noodzakelijk dat een leerkracht aandachtig kijkt naar de werkhouding van de leerling en het plezier dat een leerling uitstraalt bij het maken van zijn werk.

Daarnaast is het de taak van een leerkracht om ervoor te zorgen dat een hoogbegaafd kind uitdagend werk krijgt aangeboden. Een hoogbegaafd kind moet werk krijgen aangeboden dat op het juiste niveau is afgestemd en dat voldoende uitdaging biedt.

Ook moet de houding van een kind ten opzichte van de school in de gaten worden gehouden. Dit kan gedaan worden door de ouders/verzorgers van een hoogbegaafd kind. Als een kind thuis negatief over school praat of andere negatieve uitingen heeft over de school, kan dat een reden zijn om actie te ondernemen.

Een effectieve instructie is ook een aspect dat onderpresteren bij hoogbegaafde leerlingen kan voorkomen. De instructie die een hoogbegaafde leerling krijgt moet nuttig zijn voor de leerling, zodat de leerling wat aan de instructie heeft en niet ongemotiveerd wordt (Drent & Gerven van, 2002).

Hoofdstuk 3. Onderzoek naar tevredenheid

Het tevreden houden van consumenten is belangrijk om een bedrijf staande te houden. Dit geldt ook voor basisscholen. Wanneer basisscholen niet voldoen aan de wensen van kinderen en hun ouders, zullen deze kinderen en ouders er niet voor kiezen om onderwijs op een betreffende basisschool te volgen. Het is daarom belangrijk om te weten welke behoeften en wensen de consument heeft. Maar ook is het belangrijk voor een bedrijf om te weten wat er niet goed gaat en waar dus verbeteringen te behalen zijn. Dit kan gedaan worden door een onderzoek te doen naar tevredenheid.

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat tevredenheid inhoudt en hoe tevredenheid tot stand komt. Daarnaast worden verschillende factoren beschreven die invloed hebben op tevredenheid, worden verschillende methoden voor tevredenheidsonderzoeken in kaart gebracht en is een voorbeeld van een vragenlijst voor een tevredenheidsonderzoek weergegeven. Als afsluiting van dit hoofdstuk wordt beschreven hoe een tevredenheidsonderzoek uitgevoerd kan worden.

3.1. Tevredenheid

Tevredenheid houdt in dat er een gevoel van welbevinden aanwezig is over een bepaalde situatie, onderwerp of product. Er wordt een gevoel van voldoening ervaren. Daardoor wordt er niet verlangd naar meer en ook wordt er niet verlangd naar een andere situatie. De huidige situatie wordt als goed ervaren (Wikipedia, 2011).

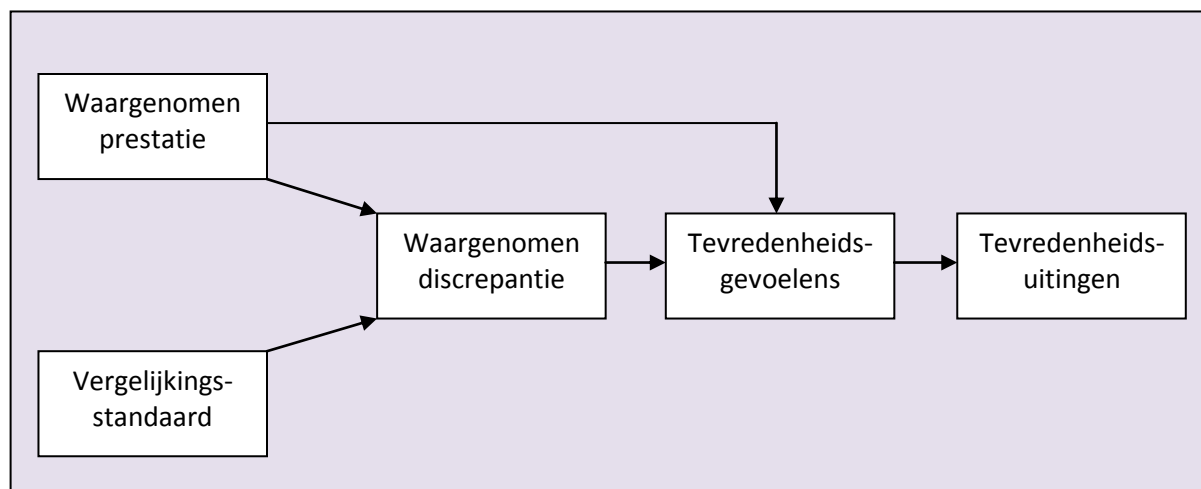
3.1.1. *Het tot stand komen van tevredenheid*

Als een consument een uitspraak wil doen over zijn tevredenheid over een product, is van belang hoe hij het product ervaart. Deze ervaring wordt vervolgens vergeleken met een vergelijkingsstandaard. Dit zijn onder andere de verwachtingen die de consument had over het product, de wensen van de consument ten aanzien van het product, de vergelijking van het product met soortgelijke producten en beloftes over het product die gedaan zijn in reclames.

Wanneer de ervaring van de consument vergeleken is met de vergelijkingsstandaard van de consument, is er sprake van een discrepantie. Deze discrepantie kan positief als negatief zijn. Als een discrepantie

positief is betekent dit dat de ervaringen van de consument met het product beter zijn dan de verwachtingen die de consument over het product had. De consument heeft dan een positieve houding tegenover het product. Is een discrepantie negatief, dan had de consument andere verwachtingen over het product dan het product heeft waargemaakt. De consument zal bij een negatieve discrepantie ontevreden zijn over een product.

De ervaring, ook wel waargenomen prestatie genoemd, die een consument heeft van een product en de vergelijkingsstandaard van een product, leiden tot tevredenheidsgevoelens van een consument. Deze kunnen positief of negatief zijn. Deze gevoelens leiden uiteindelijk tot een uiting van tevredenheid, de tevredenheidsuitingen (Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

Figuur 3.1. De consumententevredenheidstheorie (Know your costumor, Woodruff, 1996, van Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

3.1.2. Invloeden op tevredenheid

De tevredenheid van de consument wordt door verschillende factoren beïnvloed. Deze factoren zorgen ervoor dat de consument tevreden blijft, meer tevreden wordt of minder tevreden wordt over een product. Het product zelf is een van de factoren die invloed heeft op tevredenheid. Het product moet voldoen aan de wensen van de consument. Als het om een tastbaar product gaat, hebben ook de

kwaliteit van het materiaal dat voor het product gebruikt is en de processen die doorlopen zijn om het product te maken, invloed op de tevredenheid van de consument.

Ook de verkoopactiviteiten kunnen van invloed zijn op de tevredenheid van de consument. Verkoopactiviteiten zijn activiteiten die gedaan worden om het product te verkopen, zoals reclames. Deze activiteiten richten zich op het gedrag van de consument en op de verwachtingen van de consument. Als daaraan tegemoet wordt gekomen, heeft dat een positieve invloed op de tevredenheid van de consument.

Ook wanneer een product verkocht is, is het belangrijk om de consument tevreden te houden. Dit kan gedaan worden door after sales. Dit zijn activiteiten die een ondersteunende functie hebben. Daarbij kan gedacht worden aan het verlenen van een goede service, zoals het geven van gratis reparaties.

De laatste factor die onderscheiden kan worden en die invloed heeft op de tevredenheid van de consument, is de bedrijfscultuur. De bedrijfscultuur moet ervoor zorgen dat de factoren product, verkoopactiviteiten en after sales op elkaar zijn afgestemd. Wanneer die factoren door de bedrijfscultuur op elkaar zijn afgestemd, is er sprake van consumententevredenheid. (Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

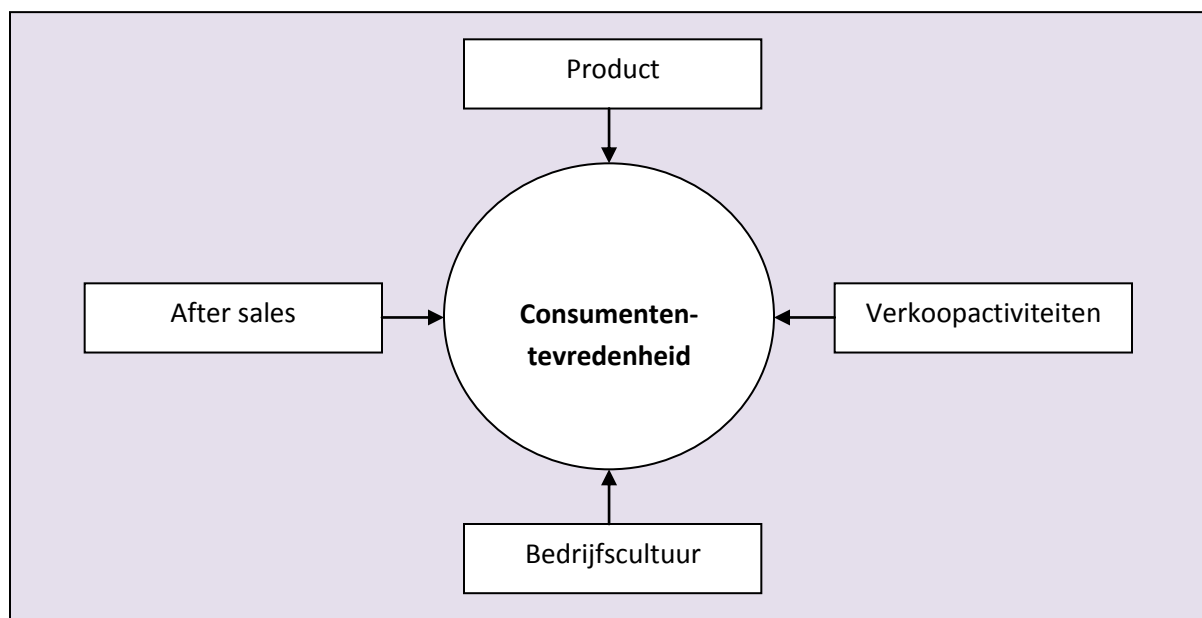

Fig. 3.2. De vier fundamente van consumententevredenheid (The customer is key, Lele, 1991, van Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

3.2. Wat houdt een tevredenheidsonderzoek in?

Een tevredenheidsonderzoek is een onderzoek naar de tevredenheid over uiteenlopende onderwerpen, zoals producten of diensten. Een tevredenheidsonderzoek wordt gedaan bij de doelgroep die met deze onderwerpen te maken heeft. Bij een tevredenheidsonderzoek onder basisscholen in Nederland kan de doelgroep bestaan uit ouders waarvan de kinderen basisonderwijs volgen. Als een tevredenheidsonderzoek is gedaan, hebben de onderzoekers informatie verkregen over de tevredenheid van de doelgroep. Er is in kaart gebracht waar de doelgroep wel tevreden over is en waar de doelgroep niet tevreden over is. Op basis daarvan kan besloten worden om de tevredenheid van de doelgroep te verbeteren. Met betrekking tot een tevredenheidsonderzoek onder scholen, kan dit leiden tot meer positieve reacties over een desbetreffende school en meer aanmeldingen van kinderen op een school (Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

3.2.1. Methoden voor tevredenheidsonderzoeken

Er zijn drie mogelijke onderzoeksmethoden om een tevredenheidsonderzoek bij een doelgroep uit te voeren. De eerste methode waarop een tevredenheidsonderzoek uitgevoerd kan worden, is door gebruik te maken van een probleemanalyse. Daarbij gaan de onderzoekers in kaart brengen welke problemen de doelgroep ervaart met een product of dienst. De onderzoekers maken hiervoor gebruik van interviews, observaties, groepsdiscussies en/of vragenlijsten. Door een probleemanalyse komen de zwakke punten van een product of dienst naar voren, waar vervolgens oplossingen voor kunnen worden gezocht.

Een andere methode voor het uitvoeren van een tevredenheidsonderzoek vormen klachtenanalyses. Bij deze methode worden klachten, die gedaan zijn door de doelgroep, geanalyseerd. De informatie die de onderzoekers hierdoor verkrijgen laat zien waar de doelgroep ontevreden over is. Dit kan vervolgens worden opgelost.

De laatste methode die gebruikt kan worden bij een tevredenheidsonderzoek, is een onderzoek naar de klanttevredenheid, het klanttevredenheidsonderzoek. Dit type onderzoek wordt het vaakst gebruikt bij een onderzoek naar tevredenheid. Door het klanttevredenheidsonderzoek stellen onderzoekers door middel van vragenlijsten vast hoe tevreden of juist ontevreden klanten (de doelgroep) zijn over een product of dienst. Bij een klanttevredenheidsonderzoek verzamelen onderzoekers bij de doelgroep objectieve gegevens en subjectieve gegevens over de tevredenheid. Objectieve gegevens bij een klant-

tevredenheidsonderzoek naar een product zijn onder andere de gekochte hoeveelheid, hoe merktrouw de doelgroep is aan het product en hoe vaak de doelgroep een herhalingsaankoop van het product heeft gedaan. Subjectieve gegevens bij een klanttevredenheidsonderzoek zijn onder andere de tevredenheid over het design van een product en de service die de doelgroep krijgt. Door het doen van een klanttevredenheidsonderzoek kan aangesloten worden bij de wensen van de doelgroep. Wanneer een klanttevredenheidsonderzoek jaarlijks wordt uitgevoerd, kan voldaan worden aan de steeds veranderlijke wensen van de doelgroep. Ook wordt dan duidelijk of gedane veranderingen na een eerder klanttevredenheidsonderzoek een positief effect hebben gekregen op de tevredenheid van de doelgroep (Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

3.3. Vragenlijsten voor klanttevredenheidsonderzoeken

Een klanttevredenheidsonderzoek wordt gedaan door het gebruik van vragenlijsten. De vragen voor deze lijsten zijn niet altijd hetzelfde, daarom zijn er geen standaard vragenlijsten beschikbaar voor een klanttevredenheidsonderzoek. De vragen die gesteld worden in een vragenlijst voor een klanttevredenheidsonderzoek hangen af van het bedrijf waar het tevredenheidsonderzoek wordt gedaan. Ook de doelgroep heeft invloed op de keuze van de vragen, evenals de situatie waarin het onderzoek wordt uitgevoerd.

3.3.1. Richtlijnen voor vragenlijsten

Er zijn enkele richtlijnen die gebruikt kunnen worden bij het opstellen van een vragenlijst voor een klanttevredenheidsonderzoek. Zo is het een voorwaarde dat de vragenlijst niet te lang is. Alleen de voor het onderzoek noodzakelijke vragen staan in de vragenlijst. Ook moet de vragenlijst voor alle personen van de doelgroep te begrijpen zijn. Vragen moeten helder geformuleerd zijn en het taalgebruik moet zijn aangepast op de doelgroep. Wanneer de tevredenheid van de doelgroep op meerdere tijdstippen wordt gemeten en wordt vergeleken, moet een vragenlijst zoveel mogelijk hetzelfde blijven. Dat voorkomt dat de vragenlijst de ene keer wat anders meet dan de andere keer. Daarnaast is het belangrijk dat de medewerkers ook een inbreng kunnen hebben bij het formuleren van vragen. Daardoor wordt de betrokkenheid van alle partijen bij het onderzoek verhoogt (Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

3.3.2. Voorbeeld vragenlijst klanttevredenheidsonderzoek

Hieronder staat een voorbeeld van een vragenlijst, die gebruik is bij een klanttevredenheidsonderzoek onder zorgboerderijen. Deze vragenlijst bestaat uit vragen waarop ja of nee geantwoord kan worden, open vragen en vragen waaraan een rapportcijfer toegekend dient te worden.

Informatievoorziening		
1 Heeft de deelnemer vooraf voldoende informatie gekregen over de zorgboerderij?	ja	nee
Begeleiders		
2 Zijn de begeleiders voldoende deskundig?	ja	nee
3 Gaan de begeleiders respectvol met de deelnemer om?	ja	nee
Begeleiding		
4 Is er regelmatig overleg met de begeleider(s) over de activiteiten van de deelnemer op de boerderij?	ja	nee
5 Wordt er voldoende rekening gehouden met wat de deelnemer wil leren op de boerderij?	ja	nee
6 Krijgt de deelnemer voldoende aandacht en begeleiding?	ja	nee
7 Heeft u als familielid/verzorger voldoende contact met de begeleider(s)?	ja	nee
8 Is de deelnemer door de begeleiding vooruit gegaan?	ja	nee
Werk/activiteiten		
9 Kan de deelnemer aangeven wat hij/zij graag wil doen?	ja	nee
10 Zijn de activiteiten voldoende aangepast aan de mogelijkheden van de deelnemer?	ja	nee
11 Is er voldoende afwisseling in de activiteiten?	ja	nee

Boerderij

12 Is de boerderij goed bereikbaar?	ja	nee
13 Vindt de deelnemer voldoende rust op de boerderij?	ja	nee
14 Is de boerderij / de werkplek voldoende schoon?	ja	nee
15 Zijn de (werk)omstandigheden op de boerderij voldoende veilig?	ja	nee

Deelnemersgroep

16 Voelt de deelnemer zich op zijn/haar gemak bij de andere deelnemers op de boerderij?	ja	nee
17 Heeft de deelnemer voldoende contact met andere deelnemers?	ja	nee
18 Is de sfeer op de boerderij zodanig dat de deelnemer zich daar goed bij voelt?	ja	nee

Inspraak

19 Staan de medewerkers op de boerderij voldoende open voor kritiek en nieuwe ideeën?	ja	nee
20 Zijn er voldoende overlegmomenten met andere deelnemers en ouders?	ja	nee
21 Kunnen de deelnemers voldoende meebeslissen over de inrichting (bijvoorbeeld van de kantine of vergaderruimte)?	ja	nee

Overige vragen

Op school worden altijd rapportcijfers gegeven: een 10 is zeer goed, een 6 is voldoende en een 1 is zeer slecht. Wilt u het juiste antwoord omcirkelen?

- 23 Welk rapportcijfer zou u geven aan de activiteiten op de boerderij?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

24 Hoe kan de boerderij dit rapportcijfer verbeteren?										
.....										
.....										
25 Welk rapportcijfer zou u geven aan de begeleiding op de boerderij?										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Figuur 3.3. Vragenlijst tevredenheid deelnemers zorgboerderijen (Expertisecentrum Mantelzorg)

3.4. Uitvoeren van een klanttevredenheidsonderzoek

Wanneer de vragenlijst(en) voor een klanttevredenheidsonderzoek zijn opgesteld, dient het onderzoek uitgevoerd te worden. Het is de bedoeling dat de doelgroep de vragen voor het onderzoek gaat beantwoorden. Dat kan op verschillende manieren. Eén van de manieren om de doelgroep te bereiken is bij een face-to-face onderzoek. Daarbij gaat een onderzoeker naar de huizen van de mensen die tot de doelgroep behoren en legt hen de vragen van de vragenlijst voor. Het voordeel van face-to-face onderzoek is dat de onderzoeker hulp kan bieden als een vraag niet begrepen wordt door degene die meewerkt aan het onderzoek, de respondent. Ook kan bij een face-to-face onderzoek een lange vragenlijst gebruikt worden en zijn er geen hulpmiddelen nodig om de vragenlijst in te vullen, zoals laptops. Nadelig aan een face-to-face onderzoek is dat de respondent beïnvloed kan worden. Dit kan door de manier waarop de vragen gesteld worden door de onderzoeker of door de stemming van de respondent. Daarnaast is face-to-face onderzoek duur. Er moeten mensen op pad gestuurd worden die de vragenlijsten gaan afnemen, wat veel tijd en geld kost. Een ander nadeel aan een face-to-face onderzoek is dat het mogelijk is dat een respondent niet thuis is of dat het niet uitkomt om de vragen van de vragenlijst op een bepaald tijdstip te beantwoorden.

Een andere manier waarop een klanttevredenheidsonderzoek uitgevoerd kan worden is door het inschakelen van een callcenter. De werknemers bij een callcenter nemen dan telefonisch contact op met de doelgroep en leggen hen de vragen van de vragenlijst voor. Het voordeel van deze manier van

onderzoek doen is dat er snel resultaten worden verkregen en dat de kosten van het onderzoek relatief laag blijven. Er kunnen veel respondenten bereikt worden, zonder dat naar de respondenten toe moet worden gegaan. Er zijn enkele nadelen die aan dit type onderzoek kleven. Zo kunnen er alleen korte vragenlijsten gebruikt worden. Mensen die opgebeld worden hebben over het algemeen niet heel veel tijd en zin om vragen in te vullen en daarom moeten alleen de meest belangrijke vragen worden gesteld. Ook kan door middel van de telefonische afname van vragenlijsten geen gebruik worden gemaakt van toonmateriaal. Dit materiaal kan veel vragen verduidelijken. Daarnaast kan, net als bij face-to-face onderzoek, het moment waarop de doelgroep gevraagd wordt om vragen te beantwoorden, slecht uitkomen.

Een derde manier waarop een klanttevredenheidsonderzoek kan worden uitgevoerd, is door vragenlijsten op te sturen naar de adressen van de mensen die tot de doelgroep behoren. Zij kunnen de vragen schriftelijk beantwoorden. De voordelen hiervan zijn dat het goedkoop is en de organisatie van schriftelijke vragenlijsten is zonder veel moeite te organiseren. Ook kunnen de respondenten de vragenlijsten invullen op momenten dat het hen uitkomt. Een ander voordeel van schriftelijk vragenlijsten laten invullen, is dat de respondenten niet beïnvloed worden. Zij zullen geen sociaal wenselijke antwoorden geven. Een nadeel van een schriftelijk onderzoek is dat in het algemeen veel mensen de vragenlijsten niet invullen. Daardoor kan een scheef beeld van de uitslag ontstaan, omdat alleen de resultaten van mensen die de vragenlijsten wel hebben ingevuld meegenomen worden in het onderzoek. Ook staat de volgorde waarin de vragen beantwoord dienen te worden niet vast bij een schriftelijk onderzoek. De respondenten kunnen zelf door de vragen heen bladeren en de volgorde van de vragen zelf uitkiezen. Op die manier kunnen antwoorden op vragen beïnvloed worden. Daarnaast is er geen controle op wie de vragen heeft beantwoord.

De laatste manier om een klanttevredenheidsonderzoek uit te voeren is door de vragenlijsten op internet, online, te zetten. Een voordeel van deze manier van vragen afnemen is dat het goedkoop is. Ook gaat het beantwoorden van vragen via internet snel en de respondenten kunnen de vragen beantwoorden wanneer het hen uitkomt. Daarnaast kan via internet toonmateriaal worden gebruikt. Zo kunnen bijvoorbeeld afbeeldingen van logo's getoond worden aan de respondenten. Ook kunnen vragen die via internet zijn beantwoord vaak direct worden verwerkt. Een nadeel van deze manier van vragen afnemen is dat de hele doelgroep over internet moet beschikken. Zonder internet kan een persoon niet meedoen aan het onderzoek. Ook is er geen controle op wie de vragen heeft beantwoord (Tevredenheidsonderzoek, z.j.).

Hoofdstuk 4. Pluskinderen

Zoals in hoofdstuk 2 al staat beschreven, heeft gemiddeld elke basisschool een hoogbegaafd kind in elke klas. Deze kinderen hebben minder behoefte aan instructies en oefenstof. Het leerstofaanbod moet op het niveau van hoogbegaafde kinderen worden aangepast. Daarvoor kan een school ervoor kiezen om de leerstof te compacten en verrijken. Compacten en verrijken kan ook gedaan worden bij leerlingen die sterk zijn in een bepaald vakgebied. Door compacten en verrijken worden sterke leerlingen meer uitgedaagd.

C.B.S. de Borg heeft, vanaf groep vier geteld, acht hoogbegaafde leerlingen op school. Deze leerlingen zijn benoemd als pluskinderen. Deze kinderen werken samen in een plusgroep.

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat pluskinderen zijn en hoe vastgesteld wordt wie een pluskind is. Daarnaast wordt beschreven wat een plusgroep is en hoe de organisatie van plusgroepen geregeld is.

4.1. Wat zijn pluskinderen?

Veel scholen hanteren de term pluskinderen, maar het verschilt per school wat hier precies onder wordt verstaan. C.B.S. de Borg gebruikt de term pluskinderen voor alle kinderen die hoogbegaafd zijn of voor kinderen die een hoge intelligentie hebben. Deze kinderen zijn door de jaren heen door verschillende leerkrachten opgevallen en staan geregistreerd als hoogbegaafd of hoogintelligent.

Pluskinderen hebben een ander leerstofaanbod op school nodig dan reguliere kinderen. Dit omdat zij vanwege hun hoge intelligentie andere behoeften hebben en meer uitgedaagd moeten worden op school. Voor pluskinderen kunnen bepaalde onderdelen van de leerstof geschrapt worden (compacting) en andere activiteiten en opdrachten kunnen worden toegevoegd (verrijking). Ook maken de pluskinderen op C.B.S. de Borg meerwerk (hoofdstuk 5, meerwerk).

4.2. Op welke wijze wordt vastgesteld wie een pluskind is?

4.2.1. *SiDi R protocol*

Om te weten welke kinderen onder de pluskinderen vallen, maakt C.B.S. de Borg gebruik van het SiDi R protocol. Dit protocol is geschreven door Alja de Bruin – de Boer en Jan Kuipers. Het SiDi R protocol is

ontwikkeld om intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het basisonderwijs te signaleren en te diagnosticeren.

In het SiDi *R* protocol zijn instrumenten te vinden waarmee C.B.S. de Borg een ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters in kaart kan brengen. Ook kan, door gebruik te maken van de instrumenten van het protocol, de mate van (hoog)begaafdheid van kinderen in groep drie tot en met groep acht vastgesteld worden.

Om een ontwikkelingsvoorsprong of mate van hoogbegaafdheid in kaart te brengen door gebruik van het SiDi *R* protocol, dienen verschillende fasen doorlopen te worden. Deze fasen bestaan uit meerdere stappen. Het SiDi *R* protocol onderscheidt een signaleringsfase, een diagnosefase en een uitvoeringsfase. Deze fasen worden allemaal gevolgd door C.B.S. de Borg.

4.2.2. *Signaleringsfase*

De eerste fase die het SiDi *R* protocol hanteert, is de signaleringsfase. Deze fase heeft als doel om kinderen te signaleren die misschien een ontwikkelingsvoorsprong hebben of waarbij misschien sprake is van (hoog)begaafdheid.

De signaleringsfase bestaat uit vier stappen. De eerst te nemen stap in deze fase is het verkennend gesprek. Dit wordt gedaan als een kind aangemeld wordt op C.B.S. de Borg om naar groep één te gaan of als een kind overstapt van een andere school naar C.B.S. de Borg. Het verkennend gesprek wordt gevoerd met de ouders van een betreffend kind. Het gesprek wordt meestal gevoerd door de (adjunct-)directeur van C.B.S. de Borg en een groepsleerkracht. Soms is de Intern Begeleider van de school ook bij het gesprek aanwezig.

Als C.B.S. de Borg een verkennend gesprek voert bij de aanmelding van een kind voor groep één, maakt de school gebruik van een signaleringslijst, die in het SiDi *R* protocol is opgenomen. Door het hanteren van deze signaleringslijst, kan de ontwikkeling van het op school aangemelde kind in kaart worden gebracht. De signaleringslijst wordt samen met de ouders van het aangemelde kind ingevuld. Hierbij worden begrippen over de globale indruk van het kind aangekruist. Het gaat om kenmerken van een kind, zoals: spontaan, driftig, zelfverzekerd, somber, jaloers, vrolijk, verlegen en gehoorzaam. Ook wordt naar het welbevinden van een kind gevraagd en naar de bezigheden die een kind vaak onderneemt, zoals rennen fietsen, televisie kijken, bouwen, computeren, knippen, plakken, fantasiespel. Daarnaast wordt de ontwikkeling ingeschat van het kind en wordt er gekeken naar de betrokkenheid van een kind: kan een kind intensief met iets bezig zijn of is het snel ontmoedigd als iets niet luk?

Ook voor kinderen die overstappen van de ene naar de andere school, beschikt het SiDi *R* protocol over een signaleringslijst. Deze signaleringslijst heeft als doel om de mate van hoogbegaafdheid van een kind in kaart te brengen. Deze signaleringslijst kan gebruikt worden van groep drie tot en met groep acht. Ook bij deze signaleringslijst worden er vragen gesteld over de globale indruk, het welbevinden, bezigheden en de ontwikkeling van een kind. Daarnaast worden de omgang en de werkhouding van een kind en het beeld dat een kind van zichzelf heeft in kaart gebracht.

Na het verkennend gesprek kan C.B.S. de Borg een eerste conclusie trekken over de ontwikkeling van een kind. De school heeft dan een globaal beeld van de vertraagde, normale of juist versnelde ontwikkeling. Ook kunnen na het verkennend gesprek de eerste vermoedens bestaan over eventuele hoogbegaafdheid bij een kind.

De tweede te nemen stap in de signaleringsfase is de groepsobservatie. Deze observatie wordt gedaan door een groepsleerkracht van C.B.S. de Borg. Het betreft bij deze observatie niet alleen nieuw aangemelde kleuters of kinderen die overstappen naar C.B.S. de Borg, maar alle kinderen uit een klas worden geobserveerd bij deze stap. Dit wordt gedaan als kinderen net begonnen zijn met een nieuw schooljaar. Door de groepsobservatie weet een leerkracht wat voor kinderen hij of zij dit jaar in de groep heeft. Ook kunnen kinderen die eventueel hoogbegaafd zijn, maar die niet eerder zijn opgevallen, door groepsobservatie ineens wel opgemerkt worden.

Voor de groepsobservatie heeft het SiDi *R* protocol twee observatielijsten ontwikkeld. De observatielijst voor de kleuterklassen gaat over een ontwikkelingsvoorsprong en de observatielijst voor kinderen vanaf groep drie tot en met acht gaat over de signalering van (hoog)begaafdheid. Bij de groepsobservatie wordt de leerhouding, het zelfbeeld, de omgang en de werkhouding van een kind geobserveerd. Nadat een leerkracht van C.B.S. de Borg de observatielijsten voor zijn of haar groep heeft ingevuld, wordt besloten welke kinderen in aanmerking komen voor een vervoltraject en welke kinderen niet.

De derde stap die onderscheiden wordt in de signaleringsfase, bestaat uit de signalering op initiatief van ouders en/of verzorgers. Ouders die een vermoeden hebben dat hun kind misschien hoogbegaafd is, vormen vaak een eerste aanleiding voor C.B.S. de Borg om aandacht te besteden aan eventuele (hoog)begaafdheid bij een kind. Vaak gaat de school dan in gesprek met de betreffende ouders en wordt er al dan niet besloten om door te gaan met de tweede fase, de diagnosefase.

De vierde stap die het SiDi *R* protocol hanteert in de signaleringsfase, betreft de nominatie door medeleerlingen. Deze vorm van signalering komt niet veel voor in Nederland. Het houdt in dat kinderen, die al lang bij elkaar in dezelfde klas zitten, goed kunnen aangeven welke kinderen één of meer specifieke talenten hebben. Zij kennen elkaar immers door en door. Een leerkracht krijgt zo zicht

op de talenten en kennis van kinderen uit zijn klas. Op basis van de resultaten die de medeleerlingen tot stand hebben gebracht, kan een leerkracht voor zichzelf in kaart brengen welke leerlingen eventueel (hoog)begaafd zijn.

Nadat er in de signaleringsfase op vier verschillende mogelijke manieren informatie is verkregen over kinderen, zijn er drie mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is dat door de signalering de conclusie is getrokken dat een kind een achterstand heeft in zijn ontwikkeling. Deze kinderen gaan een zorgtraject in, zodat tegemoet kan worden gekomen aan hun behoeften. De tweede mogelijkheid is dat er sprake is van een normale ontwikkeling bij een kind. Deze kinderen hebben geen verdere stappen nodig om de mate van begaafdheid in kaart te brengen. Een laatste mogelijkheid is dat het vermoeden bestaat dat een kind een ontwikkelingsvoorsprong (in groep één of twee) of een hoge begaafdheid (vanaf groep drie) heeft. Als dit het geval is, wordt de volgende fase van het SiDi R protocol gevolgd: de diagnosefase.

4.2.3. Diagnosefase

Wanneer C.B.S. de Borg besluit om door te gaan naar de diagnosefase, zijn er enkele kinderen gesignaleerd die eventueel een ontwikkelingsvoorsprong hebben of waarbij misschien sprake is van (hoog)begaafdheid. In deze fase is het de bedoeling dat er vastgesteld wordt of dit echt zo is.

De diagnosefase bestaat eveneens uit verschillende stappen. De eerste stap die C.B.S. de Borg neemt in de diagnosefase, is het oudergesprek. Bij dit gesprek zijn de ouders aanwezig van een kind, waarbij C.B.S. de Borg het vermoeden heeft dat er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong of een mate van (hoog)begaafdheid. Bij het oudergesprek worden allerlei open vragen aan ouders van een kind gesteld, die gaan over de ontwikkeling van hun kind. Ook wordt er veel naar voorbeelden gevraagd.

Bij het oudergesprek kan C.B.S. de Borg gebruik maken van vragenlijsten die in het SiDi R protocol zijn opgenomen. Deze vragenlijsten zijn speciaal ontwikkeld om te gebruiken bij het oudergesprek. Er is een vragenlijst voor groep één en twee, die als doel heeft om een indicatie te krijgen van een ontwikkelingsvoorsprong, en er is een vragenlijst voor groep drie tot en met groep acht, die als doel heeft om een beeld te krijgen van de mate van hoogbegaafdheid van een kind.

De vragenlijst die gebruikt kan worden in groep één en twee bevat de volgende onderdelen: taalvaardigheden, rekenvaardigheden, ruimtelijk inzicht, overige intellectuele vaardigheden, tekenvaardigheden, spelvaardigheden, taakgerichte vaardigheden, motorische vaardigheden en sociaal-emotionele vaardigheden.

De vragenlijst die gebruikt kan worden in groep drie tot en met groep acht bevat de volgende onderdelen: leeraspecten, zelfbeeldaspecten, omgangaspecten, werkhoudingaspecten, plezier in school en vrijetijdsbesteding.

Nadat de vragenlijst tijdens het oudergesprek is ingevuld, kan door een groepsleerkracht de conclusie worden getrokken of het vermoeden van een ontwikkelingsvoorsprong of (hoog)begaafdheid bevestigd is.

De tweede stap in de diagnosefase betreft de observatie van een leerling. Dit wordt gedaan door een groepsleerkracht van C.B.S. de Borg, met eventuele hulp van de Intern Begeleider. Voor de observatie van een leerling heeft het SiDi R ook observatieformulieren ontwikkeld. Deze observatie heeft als doel om een ontwikkelingsvoorsprong of mate van hoogbegaafdheid in kaart te brengen. De kleuterobservatie bestaat uit zestig stellingen op de onderdelen leervermogen, prestaties, zelfbeeld, taakgerichtheid, motivatie, sociaal-emotionele vaardigheden, motoriek en houding tegenover de school. De stellingen dient een leerkracht te beoordelen op een schaal van vijf (hoog) tot één (laag).

De observatie kan gedaan worden met behulp van een computerprogramma van het SiDi R. Het observatieformulier wordt door de leerkracht op de computer ingevuld en de computer verwerkt de gegevens na het invullen van het formulier. Het programma laat de resultaten zien in de vorm van grafieken.

Ook voor groep drie tot en met groep acht is er een dergelijk observatieformulier op de computer beschikbaar. Dit observatieformulier bevat eenenzeventig stellingen op de onderdelen leervermogen (waaronder probleemoplossend vermogen, creatief denken en overige denkvaardigheden), motivatie, werkhouding, zelfstandigheid, sociaal-emotionele vaardigheden, houding tegenover school, zelfbeeld en leerprestaties.

De laatste te nemen stap in de diagnosefase betreft diagnose uit andere bronnen. Er worden meer gegevens verzameld over een kind. Dit kan door de toetsgegevens van CITO of DLE-LVS te bekijken of de uitslagen van de methodegebonden toetsen in acht te nemen.

Een andere bron die gebruikt kan worden voor de diagnosefase is de Menstekening. Kleuters krijgen daarbij de opdracht om een mens te tekenen met potlood op ongelinieerd papier. Voor ieder beeldelement die een kleuter aan zijn menstekening heeft toegevoegd, krijgt het een punt. Er zijn maximaal tweeënvijftig punten te behalen. Door middel van een puntenschaal wordt vervolgens de verstandelijke leeftijd van een kleuter bepaald.

Voor groep drie tot en met groep acht kan een leerlingvragenlijst afgenomen worden. Dit is een vragenlijst die in kaart brengt hoe een leerling over zichzelf denkt. Daarnaast kan gebruik worden gemaakt van het Leerlingvolgsysteem Sociaal-Emotionele Ontwikkeling.

Daarnaast kan voor elke groep een externe deskundige ingeschakeld worden, bijvoorbeeld een psycholoog.

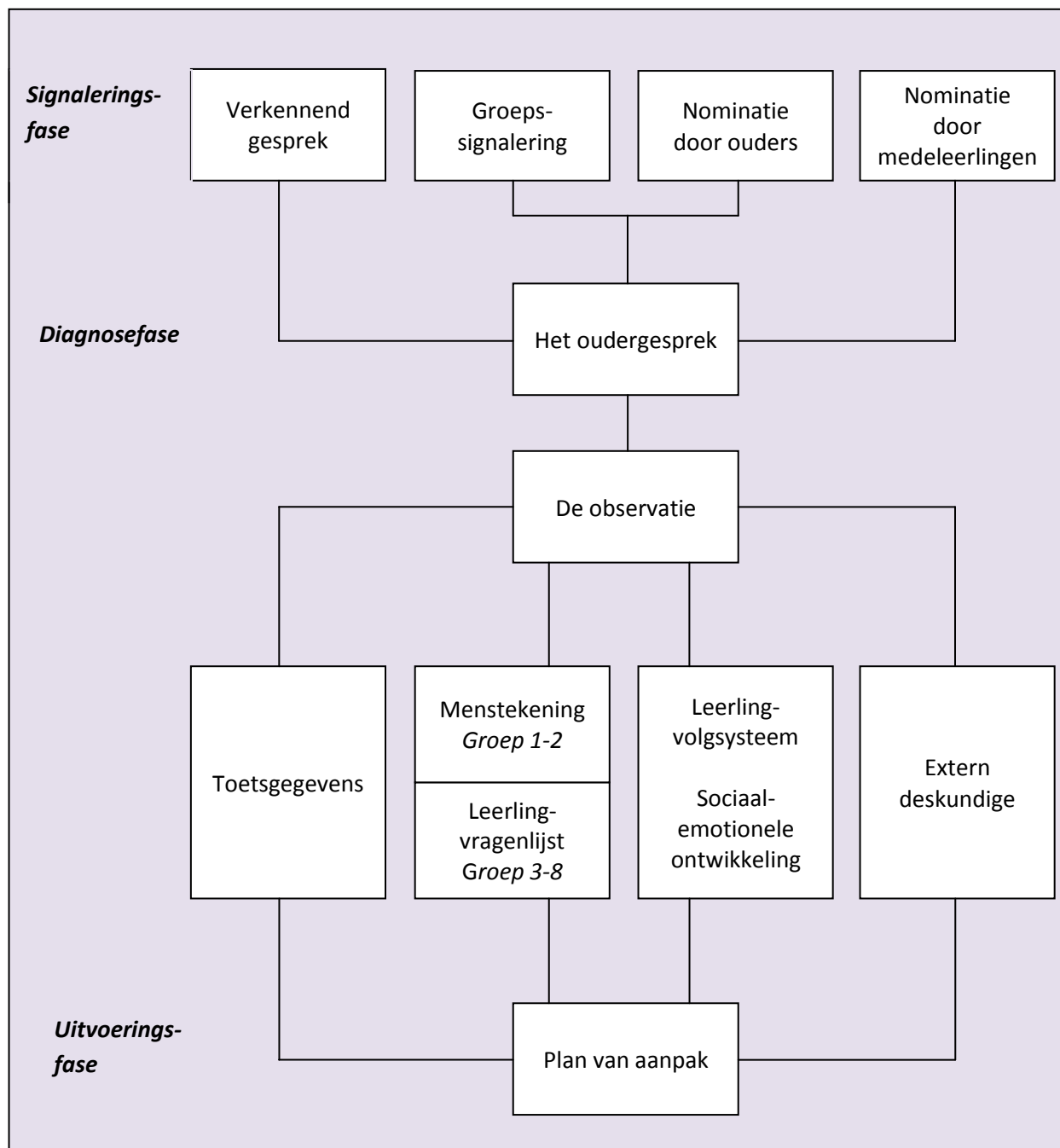
De stap van diagnose uit andere bronnen is niet verplicht om te volgen. Wanneer C.B.S. de Borg van mening is dat deze stap uit de diagnosefase niet nodig is, kan de stap worden overgeslagen. De fase die na de diagnosefase komt, dient wel te worden doorlopen. Dit is de uitvoeringsfase.

4.2.4. Uitvoeringsfase

Wanneer uit de diagnosefase blijkt dat een kind inderdaad specifieke leerbehoeften heeft, omdat het een ontwikkelingsvoorsprong heeft of (hoog)begaafd is, wordt het betreffende kind een pluskind genoemd. C.B.S. de Borg gaat dan verder met de volgende fase, de uitvoeringsfase. De school heeft in deze fase allerlei gegevens tot haar beschikking, die een goed beeld geven van de mogelijkheden en/of problemen van een kind. Op basis van deze gegevens gaat C.B.S. de Borg in de uitvoeringsfase een plan van aanpak opstellen. Dit betreft een plan om tegemoet te komen aan de specifieke leerbehoeften en onderwijsbehoeften van een kind. Uit een plan van aanpak kan het resultaat komen dat een leerling de leerstof op school gaat compacten en verrijken en/of dat een leerling gaat werken in een plusgroepje (Bruin de – Boer de & Kuipers).

4.2.5. Fasen SiDi R protocol in schema

De hierboven beschreven signaleringsfase, diagnosefase en uitvoeringsfase kunnen overzichtelijk in kaart worden gebracht, door middel van een schema. Het schema hieronder bevat de signalering en diagnosticering van kinderen op een basisschool van groep één tot en met groep acht.

Figuur 4.1. Signalering en diagnosticering van groep 1 tot en met groep 8 (Bruin de – Boer de & Kuipers, p. 12).

4.3. Plusgroepen op C.B.S. de Borg

4.3.1. *Organisatie plusgroepen*

Alle pluskinderen van C.B.S. de Borg zijn verdeelt in twee groepen, de plusgroepen. Er is een groep voor de pluskinderen van groep vier, vijf en zes en er is een groep voor de pluskinderen van groep zeven en acht. De plusgroep van groep vier, vijf en zes bestaat uit tien kinderen. De plusgroep voor groep zeven en acht bestaat uit acht kinderen. De keuze voor twee plusgroepen is gebaseerd op het feit dat kinderen van groep vier tot en met groep acht uiteenlopende interessegebieden hebben. Door de kinderen met ongeveer dezelfde interessegebieden in een plusgroep te plaatsen, wordt geprobeerd om zoveel mogelijk bij de interessegebieden van de kinderen aan te sluiten.

Elke vrijdag komen de kinderen van de plusgroep een uur bij elkaar om te werken aan opdrachten van meerwerk (zie hoofdstuk 5, meerwerk). Ook werken de kinderen aan opdrachten van meerwerk als ze klaar zijn met de opdrachten die ze in hun eigen klas moeten maken.

4.3.2. *Coördinator plusgroepen*

De Intern Begeleider van C.B.S. de Borg heeft de functie van meerbegaafdencoördinator op zich genomen. Zij onderneemt verschillende activiteiten die met hoogbegaafdheid te maken hebben. Ook is zij de begeleider van de plusgroepen en zorgt ze voor het meerwerk dat de pluskinderen elke vrijdag maken.

Hoofdstuk 5. Meerwerk

Op C.B.S. de Borg zijn twee plusgroepen. Deze groepen bestaan uit meerdere pluskinderen. Elke week komen kinderen uit de plusgroepen bijeen om te werken aan opdrachten. Dit zijn opdrachten die vallen onder meerwerk. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat meerwerk inhoudt en hoe meerwerk wordt georganiseerd. Daarnaast volgt een opsomming van alle materialen voor meerwerk die C.B.S. de Borg tot haar beschikking heeft.

5.1. Wat is meerwerk?

Meerwerk bestaat uit activiteiten die bestemd zijn voor alle pluskinderen. Deze activiteiten zorgen voor meer uitdaging bij de pluskinderen. Het gaat hierbij om vakoverstijgende en/of vakintegrerende activiteiten, buiten de veelgebruikte reguliere methodes van de school om.

De meerbegaafdencoördinator draagt veel activiteiten aan voor het meerwerk van de pluskinderen. Zij maakt daarbij zelf de beslissing welke onderwerpen voor meerwerk aan bod komen. De activiteiten die de meerbegaafdencoördinator aandraagt zijn een soort kleine projecten, die gedaan kunnen worden tijdens het plusgroepuur op vrijdag. Een voorbeeld van dit meerwerk is het nabouwen van de school in een computerprogramma, waarbij de kinderen leren werken met schaal en inzicht.

Daarnaast heeft C.B.S. de Borg de beschikking over allerlei materialen, speciaal voor meerwerk. Ook gebruikt C.B.S. de Borg het programma Acadin voor meerwerk. Dit is een digitale leeromgeving waarmee de pluskinderen allerlei verrijkende opdrachten kunnen doen. Deze opdrachten doen een beroep op de talenten en intelligenties van de pluskinderen. Daarnaast kan de meerbegaafdencoördinator de opdrachten van Acadin gebruiken als inspiratie voor het ontwikkelen van meerwerkopdrachten.

5.2. Organisatie van meerwerk

Zoals in hoofdstuk 4 staat beschreven, komen de plusgroepen op elke vrijdag een uur bij elkaar in het plusgroepuur. Dit uur is bestemd voor het maken van meerwerk, dat door de meerbegaafdencoördinator is aangedragen. Het plusgroepuur begint met een introductie. Hiervoor komen alle

pluskinderen uit een plusgroep in de kring zitten. Als introductie heeft de meerbegaafdencoördinator vaak een versje of er worden vragen behandeld van kinderen.

Vervolgens is er tijdens het plusgroepuur tijd om te werken aan de opdracht van meerwerk. Daarbij bevinden de pluskinderen zich op de vide van de school. Daar is ruimte voor alle pluskinderen en daar heeft de meerbegaafdencoördinator een goed overzicht. Daarnaast is er op de vide voor elk kind een computer beschikbaar.

Als afsluiting van het plusgroepuur heeft de meerbegaafdencoördinator vaak een raadsel. Dit om het plusgroepuur op een leuke manier af te sluiten.

Naast het werken aan de opdrachten van meerwerk tijdens het plusgroepuur, kunnen de kinderen ook tijdens hun reguliere onderwijsuren werken aan de opdrachten. Dit kan bijvoorbeeld als de pluskinderen klaar zijn met de opdrachten die op hun taak staan of tijdens de hulpkwartieren.

Als de pluskinderen klaar zijn met de opdrachten van het plusgroepuur, kunnen zij aan de slag met de beschikbare materialen voor meerwerk. Deze materialen zijn te vinden in de meerwerkhoeke. Deze hoek bevindt zich op de vide van de school. Naast gebruik te maken van deze materialen, kunnen de kinderen er ook voor kiezen om het programma Acadin te gebruiken.

Ook al is het meerwerk in eerste instantie bedoeld voor alleen de pluskinderen, ook niet-pluskinderen maken af en toe meerwerk. Het gaat hierbij niet om de opdrachten van het plusgroepuur, maar om de materialen die voor meerwerk beschikbaar zijn. Kinderen die bijvoorbeeld heel sterk zijn in rekenen, hoeven niet alle opdrachten van rekenen uit de methode te maken, maar mogen dan materiaal van meerwerk gebruiken voor rekenen. Op die manier maken ook niet-pluskinderen af en toe gebruik van meerwerk.

5.3. Welke materialen voor meerwerk heeft C.B.S. de Borg tot haar beschikking?

De materialen voor meerwerk, die te vinden zijn in de meerwerkhoeke op de vide van C.B.S. de Borg, zijn zeer divers en te gebruiken voor uiteenlopende vakgebieden. De meerwerkhoeke bestaat uit verscheidene kasten met materialen in de vorm van spellen, methoden, werkbladen en dergelijke. Hieronder volgt een opsomming van de materialen voor meerwerk die C.B.S. de Borg tot haar beschikking heeft. Bij de materialen staat een korte uitleg. De materialen zijn geordend per vakgebied.

5.3.1. *Materialen voor meerwerk van taal en spelling*

- Stenvertbloks Taalmeesters:

Taalmeesters is ontwikkeld voor kinderen die meer en moeilijkere leerstof nodig hebben. De boekjes van Taalmeesters zijn in meerdere delen uitgevoerd, genummerd van 1 tot en met 6. In Taalmeesters komen alle aspecten die met taal te maken hebben aan bod. Het accent ligt op taalbeschouwing, het spelen met taal. In Taalmeesters komen onderwerpen aan bod als figuurlijk taalgebruik, samenstellingen, afleidingen, alliteratie, rijm, homoniemen, synoniemen en tegenstellingen (Abimo Uitgeverij, z.j.).

- Stenvertbloks Spelling:

Stenvertbloks Spelling bestaat uit meerdere boekjes, genummerd van 1 tot en met 6. In de boekjes komen allerlei onderdelen van spelling voor. De spellingcategorieën die het CITO hanteert worden behandeld (Bekius schoolmaterialen, 2004-2012).

- Plustaak Taal en Lezen & Plustaak Begrijpend en Studerend Lezen:

Plustaak is ontwikkeld voor tien tot vijftientwintig procent van de leerlingen van een klas. Hieronder vallen goede leerlingen en hoogbegaafde leerlingen. Plustaak Taal en Lezen bestaat uit werkboekjes met opdrachten, die juist voor deze kinderen veel uitdaging bieden. Plustaak Taal en Lezen is afgestemd op het niveau van (zeer) goede leerlingen. De onderwerpen die voorkomen in Plustaak Taal en Lezen zijn een verdieping en verbreding op de reguliere leerstof voor taal en lezen. De werkboekjes van Plustaak Begrijpend en Studerend Lezen zijn ook een verdieping en verbreding op de reguliere leerstof. Bij deze boekjes gaat het om begrijpend lezen en studerend lezen (Abimo Uitgeverij, z.j.).

- Wie schrijft die blijft:

Wie schrijft die blijft bestaat uit een boek met zestig stelopdrachten. De fantasie bij kinderen wordt geprikkeld en kinderen moeten nadenken over de vorm en inhoud van een stelopdracht. Kinderen kunnen zelfstandig met 'Wie schrijft die blijft' aan de slag. Ook groepswork is mogelijk (Hoogbegaafd Vlaanderen, z.j.).

- Taaltoppers:

Taaltoppers bestaat uit allerlei taalkundige opdrachten, speciaal voor hoogbegaafde kinderen.

5.3.2. *Materialen voor meerwerk van rekenen*

- Werken met Sudoku's:
Sudoku's zijn rekenpuzzels die bestaan uit negen hokken, waarin negen verschillende cijfers moeten worden ingevuld. In elke rij met hokken mag maar één keer hetzelfde cijfer voorkomen. Sudoku's ontwikkelen het inzicht van kinderen en het denkvermogen.
- Rekentoppers:
Rekenopdrachten speciaal voor hoogbegaafde kinderen. C.B.S. de Borg heeft Rekentoppers alleen voor groep zes tot haar beschikking.
- Leuk Rekenen:
Rekenpuzzelboek dat gebruikt kan worden voor alle leerlingen. Toch vallen de puzzelboekjes van Leuk Rekenen bij C.B.S. de Borg onder meerwerk. De rekenpuzzels van Leuk Rekenen bestaan uit hokjes, waarop leerlingen doorzichtige kruisjes moeten leggen. Daardoor worden rekensommen opgelost. Uiteindelijk ontstaat er een veld vol met allemaal kruisjes (Educatheek.nl, 2004-2012).
- Plustaak Rekenen:
Rekenopdrachten voor de meerbegaafde en hoogbegaafde kinderen.
- Logische Breinbrekers, Large en XXL:
Boek met allerlei puzzels die het logisch nadenken stimuleren. Ook wordt door de puzzels een beroep gedaan op het doorzettingsvermogen van kinderen. De puzzels bestaan onder andere uit getallen die ingevuld dienen te worden, tetrisstukken die kinderen moeten plaatsen en pentafiguren (Kinheim, z.j.).
- Doordenkertjes rekenen/wiskunde van Bolleboos:
Negenendertig verschillende rekenproblemen, zoals meetopdrachten en tekenopdrachten. Doordenkertjes is speciaal ontwikkeld voor hoogbegaafde kinderen (Kluwer, 2010-2012).
- Redactiesommen:
Allerlei rekenopgaven die in verhaalvorm staan. C.B.S. de Borg heeft de redactiesommen alleen voor groep acht tot haar beschikking.
- Rekenmeesters:
Allerlei rekenopdrachten die speciaal ontwikkeld zijn voor hele goede rekenaars.

- Topklassers Wiskunde:

Topklassers is ontwikkeld voor hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen. Topklassers Wiskunde bestaat uit meerdere delen. Wiskundige onderwerpen als oppervlakte, omtrek, assenstelsel, machten, reeksen, stelling van Pythagoras, kaarttrucs, cirkels, sudoku's, kansberekeningen en parallellogrammen komen aan bod (Bekius schoolmaterialen, 2004-2012).

- Somplex:

Somplex bestaat uit duizend kopieerbladen van rekenen, die gaan over verschillende aspecten van rekenen. De rekenopdrachten zijn ingedeeld in vijf categorieën: strategieën, figuren, maten, getallen en bewerkingen. De opdrachten van Somplex zijn moeilijker dan de opdrachten uit de reguliere rekenmethoden. Ook hebben kinderen zelf inbreng en ruimte bij het maken van de opdrachten (SurPlus, begaafdencentrum MHR, 2011).

- Kien Rekenen:

Kien Rekenen is ontwikkeld voor kinderen die goed en snel kunnen rekenen. Kien Rekenen is er voor groep drie tot en met groep acht. De opdrachten van Kien Rekenen dienen als aanvulling op het reguliere rekenaanbod. De opdrachten zijn verdiepend (Malmberg, 2012).

- Rekenpoker:

Rekenpoker is een rekenspel waarbij vijf getallen worden gebruikt. Eén getal staat in het midden. Met de andere vier getallen moet een rekensom gemaakt worden, waarbij de uitkomst het middelste getal is.

5.3.3. Materialen voor meerwerk van aardrijkskunde

- Werkgids Mijn Eigen Wereld:

De werkgids van Mijn eigen wereld is bedoeld voor kinderen die meer uitdaging willen in het onderwijs. Werkgids Mijn Eigen Wereld dient als verrijking en verdieping van het reguliere leerstofaanbod. De Werkgids Mijn Eigen Wereld bestaat uit een ontdekkingsreis die gemaakt wordt door de omgeving van de kinderen. Bij deze ontdekkingsreis verkennen kinderen hun eigen wereld. Zo verkennen kinderen hun eigen straat, dorp en provincie. De ontdekkingsreis begint dicht bij huis en gaat steeds verder weg. Bij de ontdekkingsreis wordt de atlas en het internet gebruikt om informatie op te zoeken over uiteenlopende onderwerpen, zoals Nederlandse dieren, gerechten en gewoonten (Kinheim, z.j.).

5.3.4. *Materialen voor meerwerk van geschiedenis*

- Werkgids de Riddertijd:

De Riddertijd is een project voor groep 3, 4 en 5. Het gaat over de Riddertijd en de Middeleeuwen. Onderwerpen als ridders, kastelen, kerken, kloosters en de adel komen aan bod in dit project. Tijdens dit project wordt gewerkt aan een tentoonstelling over de riddertijd (Bekius schoolmaterialen, 2004-2012).

- Blokboek geschiedenis 6, 7 en 8:

De blokboeken geschiedenis behandelen de geschiedenis van Nederland. De boeken bestaan uit verhalen met veel afbeeldingen. Daarnaast bevatten de blokboeken opdrachten en vragen. Blokboek geschiedenis 6 gaat over de periode van de prehistorie tot en met de Middeleeuwen. Onderwerpen die onder andere aan bod komen in dit blokboek zijn de steentijd en de ijzertijd, de Noormannen, de Romeinen, de Germanen, Karel de Grote en de uitvinding van het alfabet.

Blokboek geschiedenis 7 gaat over de periode van de zestiende tot en met de achttiende eeuw. Onderwerpen die onder andere aan bod komen in dit blokboek zijn Karel V, Rembrandt van Rijn, patriotten, de Tachtigjarige Oorlog, de Gouden Eeuw, Michiel de Ruyter en de strijd tegen het water. Blokboek geschiedenis 8 gaat over de periode van de negentiende eeuw tot en met het eind van de twintigste eeuw. Onderwerpen die onder andere aan bod komen in dit blokboek zijn de grondwet, de invasie van de Fransen, het Nederlandse koningshuis, de Tweede Wereldoorlog, de opkomst van machines en de ontwikkeling van het verkeer (Kinheim, z.j.).

5.3.5. *Materialen voor meerwerk van natuur*

- Werkgids Overal Dieren:

Overal Dieren bestaat uit een werkgids, die gebruikt kan worden voor een project dat gaat over dieren en leefgebieden van dieren. In het project worden opdrachten gemaakt en er worden presentaties gegeven. Dit kan gaan over onderwerpen als pooldieren, zeedieren, jungledieren, woestindieren en savannedieren. Aan het eind van dit project gaan de kinderen een fictieve expeditie naar alle leefgebieden voorbereiden (Bekius schoolmaterialen, 2004-2012).

5.3.6. *Materialen voor meerwerk van techniek en bouwen*

- **Spektro:**
Opdrachten die te maken hebben met elektriciteit. Kinderen kunnen zelf constructies bouwen of nabouwen, waarbij elektriciteit gebruikt wordt.
- **Mechanica, duik in de wereld van hefbomen en katrollen:**
Door middel van allerlei materialen kunnen kinderen experimenteren met techniek. Kinderen leren over mechanica.
- **Lego Technic:**
Lego waarbij allerlei dingen gebouwd kunnen worden, zoals takelwagens.
- **K'nex:**
K'nex bestaat uit allerlei onderdelen waarmee constructies gebouwd kunnen worden. Dit kan worden gedaan aan de hand van bouwtekeningen.
- **Architecto:**
Bestaat uit blokken en opdrachtkaarten. Op een opdrachtkaart staat een afbeelding van een driedimensionaal figuur. Het is de bedoeling om het driedimensionale figuur met de blokken na te bouwen. Architecto bestaat uit achttien verschillende blokken en vijftig opdrachtkaarten (Slimmerikjes, z.j.).
- **Equilibrio:**
Opdrachten waarbij figuren met blokken nagebouwd moeten worden. De opdrachten bestaan uit tweedimensionale afbeeldingen, die driedimensionaal moeten worden nagebouwd.
- **Tangramino:**
Opdrachten waarbij tangramfiguren nagebouwd moeten worden met blokken. Tangramino is tweedimensionaal.
- **Magnetic Travel Tangoes:**
Opdrachtkaarten waarop een tangramfiguur staat afgebeeld. Met magnetische tangramblokken moet het figuur worden nagebouwd.
- **Verti-Fix:**
Bestaat uit allemaal kleine, verschillend gekleurde kubussen, waarmee grotere kubussen of andere bouwwerken nagebouwd moeten worden. De te bouwen bouwwerken staan op opdrachtkaarten.
- **Mozaïeken:**
Met mozaïeksteentjes moeten mozaïekfiguren worden nagebouwd.

5.3.7. *Materialen voor meerwerk van overige vakgebieden*

- 32 Breinkrakers:

Allerlei raadsels en opdrachten die te maken hebben met verschillende vakgebieden.

- De reis om de wereld in 80 dagen van Bolleboos:

Allerlei opdrachten die gekoppeld zijn aan een tachtig dagen durende ontdekkingsstocht. In 'De reis om de wereld in 80 dagen' worden Phileas Fogg en Jean Passepartout gevolgd. Zij maken een reis om de wereld. Bij elk onderdeel van de reis kunnen kinderen opdrachten maken. Zo zijn er opdrachten die gaan over lengtegraden en breedtegraden, landkaarten, aardrijkskunde en topografie. Daarnaast kunnen kinderen tekenen en zijn er rekenopdrachten te vinden. Ook grafieken en doordenkertjes komen naar voren in De reis om de wereld in 80 dagen (Kluwer, 2010-2012).

- ZIP informatieverwerking:

ZIP staat voor Zoek, Interpreteren en Presenteren van informatie. Door het boek van ZIP informatieverwerking leren kinderen hoe en waar ze bepaalde informatie kunnen vinden, zoals in een woordenboek, in de Gouden Gids, in informatieve boeken, in een encyclopedie en in een atlas. Ook leren kinderen informatie te interpreteren, te begrijpen. Daarbij worden niet alleen teksten gebruikt, maar ook schema's, grafieken, kaarten en tabellen. Presenteren is ook een onderdeel dat in ZIP informatieverwerking voorkomt. Kinderen leren daarbij de gezochte en geïnterpreteerde informatie te presenteren (Bekius schoolmaterialen, 2004-2012).

- Detective Denkwerk, omgaan met informatie:

De boeken van Detective Denkwerk leren kinderen om te gaan met informatie. Kinderen leren welke informatie belangrijk is en welke informatie niet. Detective Denkwerk bestaat uit allerlei opdrachten waarbij kinderen logisch moeten nadenken, ordenen en vergelijken. Daarnaast worden kinderen getraind in het zoeken van informatie uit kranten, woordenboeken, internet en atlassen. Kinderen leren deze vaardigheden op een speelse manier, door bijvoorbeeld puzzelopdrachten en tekenopdrachten. Aan het eind van een aantal opdrachten worden de kinderen beloond met een fragment, waarin zij worden meegenomen in het avontuur van Detective Denkwerk, een neushoorn met zijn assistent (Abimo Uitgeverij, z.j.).

- Werkgids Journalistiek, een muurkrant maken:

De Werkgids Journalistiek bestaat uit een project dat gaat over journalistiek en media. Kinderen doen kennis op van de wereld van kranten en andere media. Onderwerpen als deadlines, tijdzones, het beroep van journalisten, verschillende soorten kranten en persfotografie komen aan de orde in de werkgidsen van Journalistiek. Daarnaast wordt de vraag behandeld wanneer informatie nieuw is en wanneer niet. Uiteindelijk maken de kinderen een muurkrant, die voorzien is van een naam en koppen, foto's, strips, advertenties, nieuwsberichten en artikelen (Kinheim, z.j.).

- Topklassers Cultuur:

Topklassers is ontwikkeld voor hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen. Topklassers Cultuur bestaat uit een werkboek waarin kinderen informatie opdoen en opdrachten maken over verschillende culturen in de wereld.

- Topklassers Wetenschap:

Topklassers is ontwikkeld voor hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen. Topklassers Wetenschap bestaat uit een werkboek waarin kinderen informatie opdoen en opdrachten maken over uiteenlopende onderwerpen die met de wetenschap te maken hebben, zoals natuurkunde, sterrenkunde en scheikunde.

- Topklassers Spaans:

Topklassers is ontwikkeld voor hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen. Topklassers Spaans bestaat uit een werkboek waarin kinderen eenvoudig Spaans leren.

- Sterrenwerk Engels:

Sterrenwerk Engels bestaat uit werkboeken waarin kinderen Engels leren spreken, schrijven en luisteren. Kinderen kunnen zelfstandig met de werkboeken aan de slag. Sterrenwerk Engels bevat meerdere delen.

5.3.8. Materialen voor meerwerk in de vorm van spellen

- Safari Hide & Seek:

Spel dat bestaat uit verschillende opdrachtkaarten. Het is de bedoeling om door gebruik van vier puzzelstukken alle dieren op een kaart te verbergen. De dieren die op de opdrachtkaart staan moeten wel zichtbaar blijven (Spellenrijk.nl, 2012).

- Taalkwartet: Engels, Frans, Italiaans, Spaans:
Taalkwartet bestaat uit een kwartet spel in een bepaalde taal. C.B.S. de Borg heeft de talen Engels, Frans, Italiaans en Spaans tot haar beschikking. Door het doen van een kwartet spel leren kinderen eenvoudige zinnnetjes en woorden in een andere taal.
- Safari Rush Hour:
Spel waarbij op een speelbord dieren verschoven moeten worden, zodat je een weg kunt banen door de wildernis. Dit spel kan zelfstandig gespeeld worden.
- Airport Traffic Control:
Spel waarbij geprobeerd moet worden om vliegtuigen een veilige route te laten vliegen. Daarvoor kunnen zes transparante puzzelstukken gebruikt worden. Deze kunnen gelegd worden op opdrachtkaarten. Airport Traffic Control heeft achtenveertig verschillende opdrachtkaarten en het spel heeft vier verschillende niveaus (Firstcry.com, z.j.).
- Go Getter: Land & Water:
Dit spel bestaat uit vierentwintig logische denkpuzzels. Bij het spel moet je negen puzzelstukken van het spelbord pakken en een opdracht kiezen. Op die opdracht staan figuren afgebeeld. Vervolgens moeten de puzzelstukken teruggelegd worden op het spelbord, zodat er een weg loopt tussen figuren waartussen een pijl staat en er geen weg loopt tussen figuren waartussen een doorkruiste pijl staat (Spellenhut, 2012).
- ZooLogic:
Spel waarbij figuren moeten worden neergelegd. Deze figuren staan in een opdracht. De figuren moeten zo worden neergelegd, dat elk dier niet naast een vijand staat, maar wel naast zijn lekkerste voedsel komt te liggen. ZooLogic heeft zestig verschillende opdrachten en verschillende niveaus (Puzzlingworld, z.j.).
- Het spreekwoordenspel:
Spel waarbij spreekwoorden staan afgebeeld op kaartjes. Het is de bedoeling om te raden welk spreekwoord er wordt uitgebeeld en om uit te leggen wat het spreekwoord betekent.
- Het geheugenspel:
Dit is een kaartspel waarbij handelingen, geluiden en gekke woorden onthouden moeten worden. Andere spelers mogen daarbij afleiden. De handelingen, geluiden en gekke woorden moeten worden herhaald. De opdrachten staan op achtenzeventig opdrachtkaarten en er zijn drie categorieën (bol.com, 1999-2012).

- RoadBlock:
Spel waarbij met politieauto's op stukken weg een auto moet worden geblokkeerd.
- Tower of Logic:
Spel waarbij een flat in brand staat. Er moet een weg door het flatgebouw gevonden worden om een persoon te redden. Om boven te komen moeten trappen gebruikt worden. Soms moet het flatgebouw gedraaid worden. Als je bij een brand komt, kun je een blusapparaat gebruiken. Het hangt af van de opdracht hoeveel blusapparaten je mag inzetten (Puzzlingworld, z.j.).

Methode van onderzoek

Onderzoekspopulatie

Soort onderzoek

Variabelen

Controlebegrippen

Onderzoeksinstrument

Meetniveaus

Dataverzameling

Datapreparatie

Data-analyse

Betrouwbaarheid

Validiteit

6. Onderzoeksmethode

De onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt: *‘In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?’*

Deze onderzoeksvraag is voortgekomen uit een probleemstelling van C.B.S. de Borg. Op deze school volgen meerdere hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen onderwijs. Vorig schooljaar kwam het punt naar voren dat enkele van deze kinderen zich niet meer op hun gemak voelden binnen de school. Zij verveelden zich en misten uitdaging in het onderwijsaanbod. Het gevolg daarvan was dat deze leerlingen en hun ouders erover nadachten om over te stappen naar een andere basisschool. Aan het begin van schooljaar 2012/2013 heeft één leerling het besluit genomen om daadwerkelijk over te stappen, in de hoop meer uitdaging op een andere basisschool te krijgen. Door deze situatie vraagt C.B.S. de Borg zich af of ze wel voldoende tegemoet komen aan hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen, de pluskinderen. Dit met betrekking tot hun interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk. Op basis hiervan is de bovenstaande onderzoeksvraag geformuleerd.

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet op welke manier onderzoek wordt gedaan, om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Zie als toevoeging op dit hoofdstuk Bijlagenboek hoofdstuk 4. In dit hoofdstuk is het didactisch contract, dat opgesteld is voorafgaand aan het onderzoek, te vinden.

6.1. Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit de gehele populatie hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen, de pluskinderen, van de groepen vijf, zes, zeven en acht van C.B.S. de Borg. Er wordt onderzoek gedaan naar de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van deze kinderen ten aanzien van meerwerk. Daarnaast bestaat de onderzoekspopulatie uit alle ouders van de pluskinderen uit de groepen vijf, zes, zeven en acht van C.B.S. de Borg. Deze doelgroep wordt in het onderzoek betrokken, omdat ouders een grote invloed hebben op het eventueel overstappen van hun kind naar een andere school. Ook wil C.B.S. de Borg graag weten waar de interesses van ouders voor hun (hoog)begaafde kind liggen. Er wordt onder de ouders van pluskinderen onderzoek gedaan naar de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk voor hun (plus)kind.

De laatste populatie die wordt betrokken in het onderzoek, zijn alle leerkrachten van de groepen vijf, zes, zeven en acht van C.B.S. de Borg. Bij hen wordt onderzoek gedaan naar het meerwerk dat zij geven in de klas. Dit is onvoldoende bekend op C.B.S. de Borg. Er is alleen bekend wat er wordt gedaan in de plusgroep. Dit omdat de meerbegaafdencoördinator de activiteiten in de plusgroep begeleidt.

Er is voor gekozen om de pluskinderen, ouders van pluskinderen en leerkrachten uit de groepen vijf, zes, zeven en acht te betrekken in het onderzoek, omdat de pluskinderen uit deze groepen meerwerk maken.

6.2. Soort onderzoek

Het onderzoek dat gedaan wordt op C.B.S. de Borg is een kwantitatief onderzoek. Kwantitatief onderzoek is erop gericht gegevens te verzamelen over hoeveelheden, percentages en verhoudingen. Dit wordt gedaan door te meten (Rijksoverheid, z.j.). Op basis daarvan sluit dit onderzoek aan bij kwantitatief onderzoek.

Het type onderzoek dat gedaan wordt is een exploratief onderzoek. Een exploratief onderzoek heeft als doel om, wanneer het onderzoek is uitgevoerd, een theorie en/of hypothesen te formuleren. Bij een exploratief onderzoek is de werkwijze vooraf niet geheel vastgelegd. Steeds wordt afgevraagd: 'Kan ik de gevonden resultaten interpreteren en kan ik er verder (in praktische zin) iets mee, met het oog op de doelstelling van mijn onderzoek?' (Baarda en Goede de, 2006, p. 104). Bij exploratief onderzoek wordt vaak geen verslag gedaan van alle analysestappen die gedaan zijn tijdens het onderzoek. Meestal worden alleen de verbanden die relevant zijn voor het formuleren van een hypothese en/of theorie vastgelegd (Baarda en Goede de, 2006).

6.3. Variabelen

De variabelen in dit onderzoek zijn de interesses, wensen en begeleidingsbehoeften. Deze aspecten uit de onderzoeksvraag kunnen variëren qua inhoud en kunnen variëren van veel tot weinig. Het gaat bij deze variabelen om de interesses, wensen en begeleidingsbehoeften van pluskinderen en hun ouders.

6.4. Controlebegrippen

Controlebegrippen zijn begrippen die samenhangen met een ander begrip. Ook kunnen dit begrippen zijn die invloed kunnen hebben op het verband tussen begrippen (Baarda en Goede de, 2006). Met deze controlebegrippen dient rekening te worden gehouden in het onderzoek.

Bij de begrippen interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht, komt het controlebegrip leeftijd voor. Het controlebegrip leeftijd heeft invloed op de begrippen interesses, wensen en behoeften aan begeleiding, aangezien pluskinderen uit bijvoorbeeld groep vijf andere interesses, wensen en behoeften aan begeleiding hebben dan de pluskinderen uit bijvoorbeeld groep acht. Daarom dient in het onderzoek rekening te worden gehouden met de leeftijd van de pluskinderen uit de verschillende groepen.

Bij de begrippen interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van ouders van pluskinderen voor hun pluskind, speelt het controlebegrip kennis wat betreft meerwerk een rol. De kennis die ouders hebben van meerwerk kan van invloed zijn op de begrippen interesses, wensen en behoeften aan begeleiding. Met deze kennis dient in het onderzoek rekening te worden gehouden. Ook het controlebegrip kennis van het eigen kind speelt een rol in het onderzoek onder de ouders van pluskinderen. De kennis die ouders hebben van hun eigen kind kan van invloed zijn op de begrippen interesses, wensen en behoeften aan begeleiding.

Bij het onderzoek onder de leerkrachten naar wat er aan meerwerk wordt gedaan in groep vijf tot en met groep acht van C.B.S. de Borg, spelen de controlebegrippen kennis van meerwerk en betrokkenheid bij meerwerk een rol. De kennis die leerkrachten hebben van meerwerk kan van invloed zijn op het onderzoek naar wat er aan meerwerk wordt gedaan op de school. Ook de betrokkenheid van de leerkrachten kan hierop van invloed zijn. Is de betrokkenheid bij meerwerk hoog, dan zullen de leerkrachten meer zicht hebben op het meerwerk, wat waarschijnlijk een betrouwbaarder resultaat zal opleveren.

6.5. Onderzoeksinstrument

Het onderzoeksinstrument dat gebruikt wordt bij het onderzoek op C.B.S. de Borg, bestaat uit meerdere enquêtes. Omdat het onderzoek uitgevoerd wordt bij drie verschillende doelgroepen, zijn voor deze drie doelgroepen verschillende enquêtes ontwikkeld. De enquêtes worden schriftelijk afgenomen.

De enquête voor de pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht brengt de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in kaart. De enquête voor de ouders van de pluskinderen brengt dit ook in kaart, alleen gaat het bij deze enquête om de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van ouders van pluskinderen voor hun pluskind. De enquête voor de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht brengt in kaart wat er aan meerwerk wordt gedaan in de verschillende groepen.

De enquête bestaat uit open vragen, gesloten vragen en vragen met een schaal als antwoordmogelijkheid (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.1, 2.1. en 3.1.).

6.6. Meetniveaus

De vragen die in de onderzoeksinstrumenten voorkomen, vinden plaats op verschillende meetniveaus. Zo vindt bijvoorbeeld bij de vraag naar de interesses van pluskinderen plaats op nominaal meetniveau. Bij deze vraag wordt gebruik gemaakt van categorische gegevens. De pluskinderen kunnen hierbij kiezen uit diverse onderwerpen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.1., vraag 10 uit de enquête). Deze onderwerpen zijn nominaal van karakter, aangezien er hierbij sprake is van een verschil en niet van meer of minder (Baarda en Goede de, 2006, p. 185/186).

Ook worden er vragen in de onderzoeksinstrumenten gebruikt die niet-categorisch van aard zijn. Dit bijvoorbeeld bij de enquête van de leerkrachten, waarbij aangegeven moet worden hoeveel leerlingen meerwerk maken (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.1., vraag 3 uit de enquête). Deze niet-categorische vraag vindt plaats op rationiveau. Daarbij is er sprake van een maat van meer of minder, die in een getal is uit te drukken. Bij rationiveau is sprake van een natuurlijk nulpunt (Baarda en Goede de, 2006, p. 186).

Ook wordt er in de onderzoeksinstrumenten gebruik gemaakt van schalen als antwoordmogelijkheid. Op deze manier worden gegevens verkregen op ordinaal niveau (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.1., vraag 4 uit de enquête). Bij deze gegevens is sprake van meer of minder, maar deze gegevens zijn niet in een getal uit te drukken (Baarda en Goede de, 2006, p. 186).

6.7. Dataverzameling

De dataverzamelmethode bestaat uit een enquête (onderzoeksinstrument) voor pluskinderen, ouders van pluskinderen en leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht van C.B.S. de Borg. De

wijze van dataverzameling hierbij verloopt gestructureerd. Van tevoren is vastgelegd welke informatie nodig is. Deze informatie is verwerkt in het onderzoeksinstrument.

De data wordt op directe wijze verzameld. In het onderzoeksinstrument wordt gemeten wat beoogt wordt te meten.

6.8. Datapreparatie

De data die verkregen wordt uit de onderzoeksinstrumenten, de enquêtes, wordt geprepareerd door het maken van tabellen per vraag. In deze tabellen staat de vraag aangegeven en staan de antwoordmogelijkheden waaruit gekozen mag worden. In de tabellen wordt geturfd hoe vaak door de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht voor een antwoordmogelijkheid is gekozen (zie figuur 6.1.).

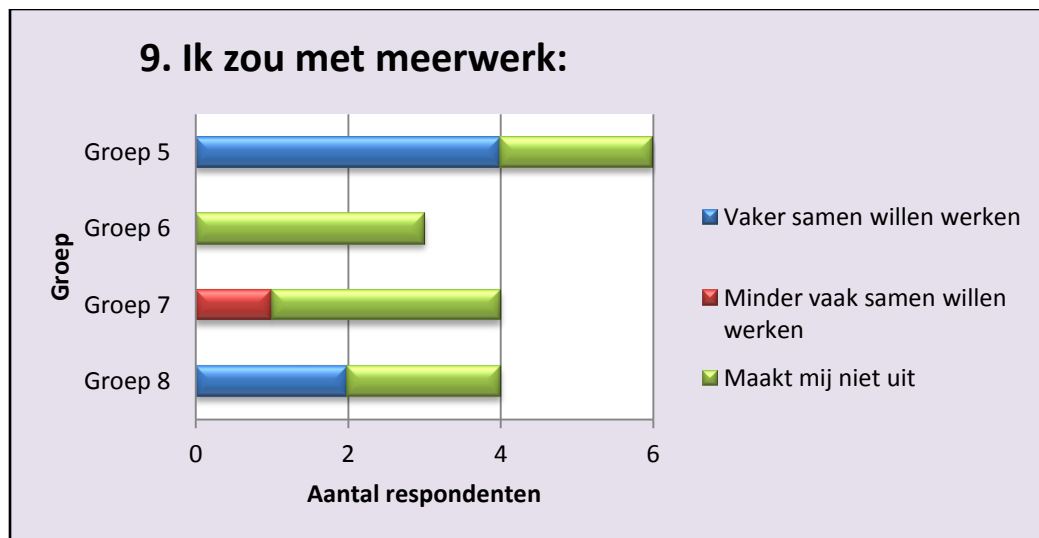
5. Zou je meer hulp of begeleiding willen krijgen bij het maken van meerwerk? (1 antwoordmogelijkheid)				
	5	6	7	8
Ja				
Bij sommige opdrachten wel en bij sommige opdrachten niet				
Nee				

Figuur 6.1. Datapreparatie

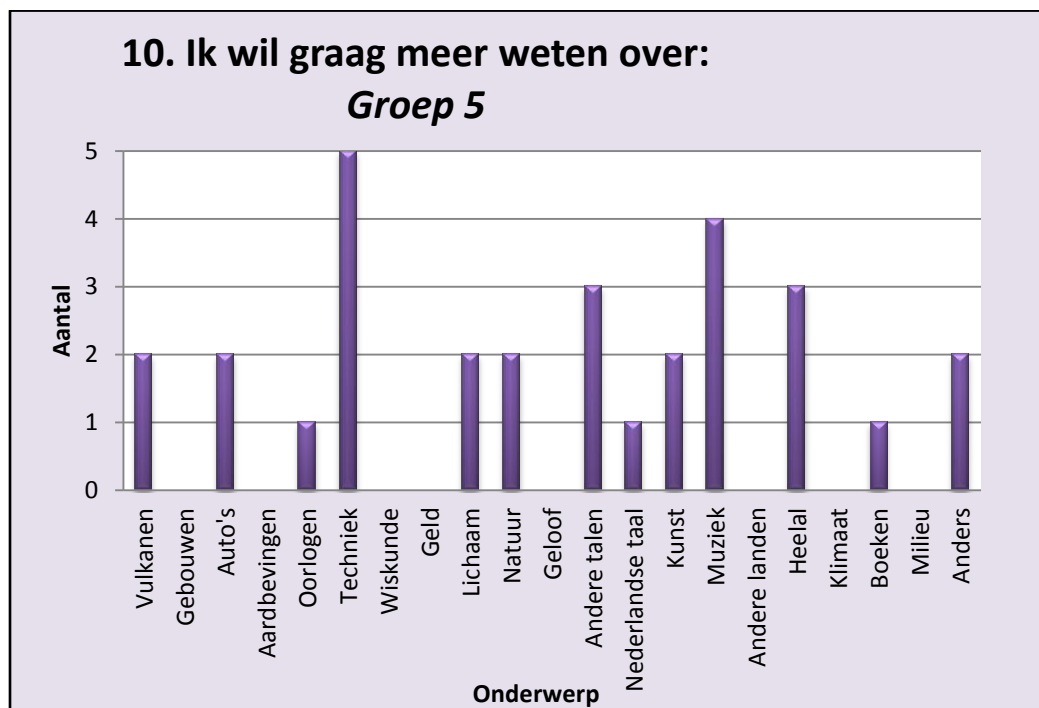
6.9. Data-analyse

De data wordt geanalyseerd door gebruik te maken van de turftabellen (figuur 6.1.). Van de data die op deze manier verkregen wordt, worden grafieken gemaakt. Gekozen is om gebruik te maken van stapelgrafieken (figuur 6.2.) en staafdiagrammen (figuur 6.3.). Er is voor gekozen om gebruik te maken van stapelgrafieken, omdat op die manier het verschil in resultaten tussen de vier groepen duidelijk kan worden weergegeven. Bij deze stapelgrafieken wordt geen gebruik gemaakt van procenten, maar van aantallen. Dit omdat de doelgroep klein is. Percentages zullen daarbij misleidend zijn.

De data die in staafdiagrammen wordt verwerkt, wordt gebruikt bij vragen uit de enquête die veel antwoordmogelijkheden hebben. Deze staafdiagrammen worden per groep gemaakt.

Figuur 6.2. Stapelgrafiek

Figuur 6.3. Staafdiagram

6.10. Betrouwbaarheid

Er is geprobeerd het onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te maken. Dit zou betekenen, dat wanneer het onderzoek nogmaals bij de doelgroep wordt uitgevoerd, dezelfde resultaten worden verkregen. De kanttekening die hierbij geplaatst moet worden, is dat de betrouwbaarheid alleen in het schooljaar 2012/2013 is gewaarborgd. Wanneer hetzelfde onderzoek volgend jaar zal plaatsvinden, is de kans groot dat er andere resultaten worden verkregen, aangezien andere personen aan het onderzoek meewerken. Een voorbeeld hierbij: De pluskinderen uit groep vijf die aan dit onderzoek meegewerkt hebben, kunnen andere interesses, wensen en behoeften aan begeleiding hebben dan de pluskinderen die volgend jaar in groep vijf onderwijs volgen. Dit geldt ook voor de leerkrachten en de ouders van de pluskinderen.

6.11. Validiteit

Het onderzoek dat is uitgevoerd onder de pluskinderen, ouders van pluskinderen en leerkrachten van pluskinderen, uit groep vijf tot en met groep acht van C.B.S. de Borg, is valide. Er is getracht te meten wat beoogd werd te meten. Dit werd duidelijk bij het verwerken van de resultaten uit de onderzoeksinstrumenten. Wat gemeten was in deze onderzoeksinstrumenten, was waardevol voor de conclusies van dit onderzoek.

Praktijkonderzoek

Realisatie meerwerk in groep vijf tot en met groep acht

Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk?

Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind?

Hoofdstuk 7. Realisatie meerwerk in groep vijf tot en met groep acht

De meerbegaafdencoördinator van C.B.S. de Borg heeft een goed zicht op het meerwerk dat door de (hoog)begaafde leerlingen van groep vijf tot en met groep acht gemaakt wordt tijdens het plusgroepuur. Dat komt omdat ze dit meerwerk zelf aandraagt en het plusgroepuur begeleidt. Wat de pluskinderen aan activiteiten ondernemen tijdens de reguliere lessen in groep vijf tot en met groep acht, is haar niet voldoende bekend. Het gaat hierbij onder andere om de tijd die de pluskinderen gemiddeld aan opdrachten van het plusgroepuur of materialen uit de meerwerkhoeke besteden in de eigen groep.

Om zicht te krijgen op wat er aan meerwerk wordt gedaan in groep vijf tot en met groep acht, buiten het plusgroepuur om, hebben alle leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht een enquête ingevuld. De enquête en de resultaten van de enquête komen in dit hoofdstuk aan bod.

Bij dit hoofdstuk is het bijlagenboek te gebruiken. In het bijlagenboek staan de resultaten van de enquête voor leerkrachten, voorzien van een toelichting en/of conclusie en eventueel aangevuld met een (gestapelde) staafgrafiek.

7.1. Enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht

De leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht hebben een enquête gekregen, die vastlegt wat er aan meerwerk wordt gedaan in de groepen vijf tot en met acht. Daarbij wordt in kaart gebracht hoeveel minuten de kinderen van groep vijf tot en met groep acht aan meerwerk per dag besteden, wat het zicht is dat de leerkrachten hebben op het meerwerk van de pluskinderen, hoe er over het niveau van meerwerk wordt gedacht, hoe het programma voor meerwerk bekend wordt gemaakt, welke activiteiten ondernomen worden, hoeveel tijd staat ingepland op het instructietafelrooster voor meerwerk, hoeveel tijd er daadwerkelijk besteed wordt aan de begeleiding van meerwerk en er wordt in kaart gebracht waar de begeleiding van meerwerk uit bestaat. Aan het eind van de enquête kunnen de leerkrachten opmerkingen en/of aanvullingen kwijt.

Om de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht niet te overvallen met een enquête en om hen enig zicht te geven op de inhoud van het onderzoek, waarin zij gevraagd worden om mee te werken, hebben zij een inleidende brief voor de enquête ontvangen. Daarin staat kort uitgelegd waarom het

onderzoek wordt uitgevoerd en wat het onderzoek inhoudt. Daarnaast wordt het belang van invullen door de leerkrachten benoemd en wordt een korte uitleg van de enquête gegeven (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.1. en figuur 1.1.).

7.2. Resultaten enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht

De enquête is gegeven aan de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht. In totaal hebben zestien leerkrachten de enquête gekregen. Op één leerkracht na hebben alle leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht de enquête ingevuld. Het responspercentage bedraagt daardoor 93.8 procent. Als het aantal respondenten per groep wordt bekeken, hebben drie respondenten uit groep vijf, vier respondenten uit groep zes, vier respondenten uit groep zeven en vier respondenten uit groep acht de enquête ingevuld (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.2. en figuur 1.2.).

Er is voor gekozen om de resultaten van de enquête per groep weer te geven. Dit omdat op die manier een duidelijk beeld geschetst wordt van wat er aan meerwerk per groep wordt gedaan.

7.3. Conclusie: Meerwerk in groep vijf tot en met groep acht

7.3.1. Overkoepelende conclusie

Als gekeken wordt naar de resultaten van de enquête voor de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht, blijkt dat er in de groepen vijf tot en met acht niet hetzelfde aan meerwerk wordt gedaan qua tijdsbesteding, activiteiten, samenwerking en begeleiding. Ook is het zicht op meerwerk van de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht verschillend en wordt er verschillend over het niveau van meerwerk gedacht door de leerkrachten. De verschillen op de hiervoor genoemde onderdelen verschillen per groep, maar ook in eenzelfde groep komen verschillen voor. Het is duidelijk te zien dat een lijn voor meerwerk ontbreekt. Een leerkracht gaf dit al aan bij de opmerkingen en/of aanvullingen van vraag dertien (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.13.) en uit de resultaten van de enquêtes blijkt dit door de verschillende antwoorden die op vragen worden gegeven.

Wat verder te zien is aan de resultaten van de leerkrachten uit groep vijf tot en met groep acht, is dat het zicht van de leerkrachten op meerwerk niet voldoende is (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.5. en figuur 1.4.). Ook is te zien dat er voornamelijk activiteiten worden gedaan in de groepen vijf tot en met acht als

werkbladen maken en op de computer opdrachten maken (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.9. en figuur 1.11).

Op de vraag van dit hoofdstuk: 'Wat wordt er aan meerwerk gedaan in groep vijf tot en met groep acht?' kan het antwoord worden gegeven dat er per groep door de leerkrachten verschillend wordt gedacht over wat er aan meerwerk wordt gedaan. Daarom is de keuze gemaakt om in deze paragraaf een overzicht te geven van wat er wordt gedaan aan meerwerk per groep.

7.3.2. Meerwerk in groep vijf

De pluskinderen in groep vijf besteden gemiddeld 32,5 minuten aan meerwerk per dag (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.4. en figuur 1.3.). In deze tijd maken de pluskinderen uit groep vijf meestal werkbladen, opdrachten op de computer en reken- of taalpuzzels. In mindere mate maken zij een werkstuk (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.9. en figuur 1.7.). Tijdens deze activiteiten mag er door de pluskinderen af en toe worden samengewerkt (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.8. en figuur 1.6.). De leerkrachten van deze groep hebben een redelijk zicht op de activiteiten die worden gedaan (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.5. en figuur 1.4.). Qua niveau van de activiteiten voor meerwerk denken de leerkrachten van groep vijf dat het niet makkelijk en niet moeilijk is voor de pluskinderen (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.6. en figuur 1.5.). De pluskinderen uit groep vijf weten welk meerwerk er op het programma staat door te kijken op de weektaak (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.7.). De leerkrachten uit groep vijf hebben minder dan vijftien minuten per week aan begeleiding opgenomen in het instructietafelrooster (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.10. en figuur 1.12.) en dit aantal minuten wordt ook daadwerkelijk besteed aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.11. en figuur 1.13.).

7.3.3. Meerwerk in groep zes

De pluskinderen uit groep zes besteden gemiddeld 22,5 minuten aan meerwerk per dag (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.4. en figuur 1.3.). In deze tijd maken de pluskinderen uit groep zes meestal werkbladen en reken- of taalpuzzels. Daarnaast maken zij vaak opdrachten op de computer, maken zij sommen en zijn zij bezig met bouwen (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.9. en figuur 1.8.). Tijdens deze activiteiten mag er door de pluskinderen meestal worden samengewerkt (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.8. en figuur 1.6.). De leerkrachten van deze groep hebben een matig zicht op deze activiteiten (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.5. en figuur 1.4.). Qua niveau van de activiteiten voor meerwerk denken de leerkrachten van

groep zes dat het niet makkelijk en niet moeilijk is voor de pluskinderen (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.6. en figuur 1.5.). De pluskinderen uit groep zes weten welk meerwerk er op het programma staat door te kijken op de weektaak en/of op het compactprogramma (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.7.). De leerkrachten uit groep zes hebben geen tijd voor begeleiding opgenomen in het instructietafelrooster (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.10. en figuur 1.12.), maar gemiddeld besteden de leerkrachten van groep zes 11,3 minuten aan begeleiding tijdens meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.11. en figuur 1.13.).

7.3.4. Meerwerk in groep zeven

De pluskinderen uit groep zeven besteden gemiddeld 30 minuten aan meerwerk per dag (zie Bijlagenboek, figuur 1.3.). In deze tijd maken de pluskinderen uit groep zeven meestal opdrachten op de computer. Ook maken zij vaak werkbladen, sommen en werkstukken en zijn zij bezig met bouwen en spreekbeurten houden (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.9. en figuur 1.9.). Tijdens deze activiteiten mag er door de pluskinderen bijna altijd worden samengewerkt (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.8. en figuur 1.6.). De leerkrachten van deze groep hebben een sterk wisselend zicht op het meerwerk, dat varieert van altijd goed zicht hebben op het meerwerk tot geen zicht hebben op het meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.5. en figuur 1.4.). Qua niveau van de activiteiten voor meerwerk hebben de leerkrachten van groep zeven een verdeelde mening. Het niveau wordt ingeschat als niet makkelijk en niet moeilijk tot moeilijk (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.6. en figuur 1.5.). De pluskinderen uit groep zeven weten welk meerwerk er op het programma staat door te kijken op de weektaak, door de bespreking van maandag of door de bespreking van vrijdag (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.7.). De leerkrachten uit groep zeven hebben gemiddeld 15 minuten aan begeleiding voor meerwerk opgenomen in het instructietafelrooster (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.10. en figuur 1.12.) en gemiddeld geven de leerkrachten uit groep zeven per week 18,8 minuten begeleiding (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.11. en figuur 1.13.).

7.3.5. Meerwerk in groep acht

De pluskinderen uit groep acht besteden gemiddeld 22,5 minuten aan meerwerk per dag (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.4. en figuur 1.3.). In deze tijd maken de pluskinderen uit groep acht meestal opdrachten op de computer en zij maken werkstukken. Daarnaast doen zij ook vaak proefjes en zijn zij aan het bouwen, werkbladen maken of sommen maken (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.9. en figuur 1.10.). Tijdens deze activiteiten mag er door de pluskinderen altijd tot af en toe worden samengewerkt (zie Bijlagen-

boek, paragraaf 1.8. en figuur 1.6.). De leerkrachten van deze groep hebben een matig zicht op het meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.5. en figuur 1.4.). Qua niveau van de activiteiten voor meerwerk denken de leerkrachten van groep acht dat het meerwerk als vrij moeilijk wordt ervaren (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.6. en figuur 1.5.).

De pluskinderen uit groep acht weten welk meerwerk er op het programma staat. Dit weten de kinderen door introducties tijdens hulpkwartieren, wekelijkse besprekingen van meerwerk, door de sticker van het hulpkwartier en door de meerbegaafdencoördinator. Ook mogen de pluskinderen uit groep acht zelf kiezen uit de meerwerkhoeke welk meerwerk ze gaan maken (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.7.)

De leerkrachten van groep acht hebben gemiddeld 7,5 minuten aan begeleiding voor meerwerk opgenomen in het instructietafelrooster (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.10. en figuur 1.12.) en gemiddeld geven de leerkrachten uit groep acht per week 16,9 minuten aan begeleiding (zie Bijlagenboek, paragraaf 1.11. en figuur 1.13.).

Hoofdstuk 8. Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk?

C.B.S. de Borg heeft meerdere hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen op school. Aan het eind van het schooljaar 2011/2012 kwam naar voren dat meerdere van deze leerlingen zich niet meer op hun gemak voelden op C.B.S. de Borg. Zij werden onvoldoende uitgedaagd en verveelden zich. Eén leerling is in het schooljaar 2012/2013 overgestapt naar een andere school, in de hoop daar meer uitdaging te krijgen. C.B.S. de Borg vraagt zich of zij wel voldoende tegemoet komen aan hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen, de pluskinderen. Dit met betrekking tot hun interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk. Dit is onderzocht, door het uitvoeren van een enquête onder de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht van C.B.S. de Borg. De enquête, de resultaten van de enquête en de conclusie over wat de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk zijn, komt in dit hoofdstuk aan bod.

Bij dit hoofdstuk is het bijlagenboek te gebruiken. In het bijlagenboek staan de resultaten van de enquête voor pluskinderen, voorzien van een toelichting en/of conclusie en eventueel aangevuld met een (gestapelde) staafgrafiek.

8.1. Enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

De pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht hebben een enquête gekregen, die de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk in kaart brengt. Deze enquête bestaat uit vragen over onder andere het ervaren niveau van meerwerk, de begeleiding die pluskinderen krijgen, de mening van pluskinderen over het zicht van de leerkracht op meerwerk, vakgebieden, samenwerken en interesses. Voorafgaand aan de enquête is een inleiding op de enquête toegevoegd. Hier is voor gekozen om de leerlingen bekend te maken met de werking en invulwijze van de enquête (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.1. en figuur 2.1.).

8.2. Resultaten enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

De enquête is gegeven aan de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht. In totaal hebben zeventien pluskinderen de enquête gekregen. Allemaal hebben zij de enquête ingevuld. Het responspercentage bedraagt daardoor 100 procent.

Als het aantal respondenten per groep wordt bekeken, hebben zes respondenten uit groep vijf, drie respondenten uit groep zes, vier respondenten uit groep zeven en vier respondenten uit groep acht, de enquête ingevuld (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.2. en figuur 2.2.).

Er is voor gekozen om de resultaten van de enquête per groep weer te geven. Dit omdat op die manier een duidelijk beeld geschetst wordt van de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk per groep.

8.3. Conclusie: Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk

8.3.1. Overkoepelende conclusie

Als gekeken wordt naar de resultaten van de enquête voor pluskinderen, die de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk in kaart brengt, zijn globale overeenkomsten in de resultaten van de groepen te vinden.

Wat globaal overeenkomt in de resultaten op de enquête voor pluskinderen, is dat meerwerk door alle pluskinderen in het algemeen als soms leuk en soms niet leuk wordt ervaren (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Ook is te zien dat veel pluskinderen uit alle vier de groepen de wens hebben om vaker meerwerk te maken van het vak techniek (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.9. en figuur 2.9.). Daarbij maakt het de meeste pluskinderen niet uit of ze samenwerken of niet samenwerken. Enkele pluskinderen hebben de wens om vaker samen te willen werken (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.10. en figuur 2.10.). Het niveau van meerwerk wordt door de pluskinderen van groep vijf tot en met acht over het algemeen als soms moeilijk en soms makkelijk ervaren (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.4. en figuur 2.4.). Ook blijkt uit de resultaten van de pluskinderen, dat het idee overheerst dat de leerkrachten niet altijd even goed zicht hebben op het meerwerk dat wordt gemaakt (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.7. en figuur 2.7.). Daarnaast wordt, naar mening van de pluskinderen, in geen van de vier groepen door de

leerkrachten volledig voldaan aan de behoefte die de pluskinderen hebben wat betreft hulp of begeleiding (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.6. en figuur 2.6.).

De interesses van de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht liggen voornamelijk bij onderwerpen van techniek. Ook onderwerpen als muziek, het heelal, andere talen en andere landen behoren, gemiddeld gezien, tot de interesses van de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.11. en figuur 2.15.).

De interesses qua activiteiten van de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht gaan gemiddeld gezien uit naar proefjes doen, tekenen en bouwen. (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.12. en figuur 2.20.).

Naast overeenkomsten, zijn er ook verschillen tussen de groepen en binnen de groepen te zien. Daarom staat in de volgende paragrafen een conclusie per groep weergegeven.

8.3.2. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep vijf

De pluskinderen uit groep vijf vinden meerwerk over het algemeen gezien soms leuk en soms niet leuk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Als de pluskinderen uit groep vijf meerwerk maken, maken zij meestal meerwerk van de vakken rekenen, natuur en taal (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.8. en figuur 2.8.). De pluskinderen wensen voornamelijk vaker meerwerk te maken van de vakken techniek en geschiedenis. Ook rekenen, taal, spelling en aardrijkskunde worden door hen genoemd (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.9. en figuur 2.9.). Daarbij zouden zij graag vaker willen samenwerken (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.10. en figuur 2.10.).

Het niveau van meerwerk in groep vijf wordt door de pluskinderen wisselend ervaren. De meeste pluskinderen uit deze groep geven aan het niveau te ervaren als soms makkelijk en soms moeilijk. Het niveau voor de pluskinderen uit groep vijf voldoet redelijk, op één pluskind na. Deze geeft aan het niveau van meerwerk heel makkelijk te vinden (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.4. en figuur 2.4.).

De pluskinderen uit groep vijf geven aan af en toe tot nooit door de leerkracht te worden geholpen bij het maken van meerwerk. Ook hebben zij het idee dat de leerkracht een matig zicht heeft op het meerwerk. Dit kan een reden zijn voor het niet altijd hulp krijgen van de leerkracht. De redenen die de pluskinderen zelf geven voor het af en toe tot nooit krijgen van hulp, zijn dat het qua moeilijkheidsgraad niet nodig is om geholpen te worden en dat de leerkracht aangeeft dat de pluskinderen zelfstandig meerwerk moeten maken en daarbij geen hulp mogen krijgen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.5., 2.7. en figuur 2.5, 2.7.). Als gevraagd wordt aan de pluskinderen of zij meer hulp of begeleiding zouden willen krijgen

bij het maken van meerwerk, blijkt dat het merendeel van deze groep aangeeft bij sommige opdrachten wel en bij sommige opdrachten niet meer hulp of begeleiding te willen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.6. en figuur 2.6.). Hieruit blijkt dat aan de behoefte aan begeleiding gedeeltelijk wordt voldaan. Groep vijf heeft, op basis van bovenstaande, behoefte aan meer begeleiding bij het maken van meerwerk.

De interesses van de pluskinderen uit groep vijf liggen voornamelijk bij onderwerpen als techniek, andere talen, muziek en het heelal (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.11. en figuur 2.11.). De interesses van de pluskinderen qua activiteiten liggen voornamelijk bij activiteiten als proefjes doen, tekenen en bouwen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.12. en figuur 2.16.).

8.3.3. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep zes

De pluskinderen uit groep zes vinden meerwerk over het algemeen gezien soms leuk en soms niet leuk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Als de pluskinderen uit groep zes meerwerk maken, maken zij meestal meerwerk van de vakken taal en rekenen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.8. en figuur 2.8.). De pluskinderen wensen vaker meerwerk te maken van het vak natuur. Daarnaast wensen zij vaker meerwerk te maken van de vakgebieden spelling, geschiedenis, aardrijkskunde en techniek (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.9. en figuur 2.9.). Daarbij maakt het hen niet uit of ze samenwerken of niet samenwerken (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.10. en figuur 2.10.).

Het niveau van meerwerk in groep zes wordt door de pluskinderen als redelijk makkelijk ervaren. Het niveau voor deze groep zou, naar mening van de pluskinderen, omhoog kunnen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.4. en figuur 2.4.).

De pluskinderen uit groep zes geven voornamelijk aan af en toe door de leerkracht geholpen te worden bij het maken van meerwerk. Ook wordt er aangegeven dat er vaak wordt geholpen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.5. en figuur 2.5.). Daarnaast hebben de pluskinderen uit groep vijf het idee dat de leerkracht redelijk zicht heeft op het meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.7. en figuur 2.7.). Als gevraagd wordt aan de pluskinderen of zij meer hulp of begeleiding zouden willen krijgen bij het maken van meerwerk, blijkt dat het merendeel van de pluskinderen aangeeft niet meer hulp of begeleiding te willen krijgen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.6. en figuur 2.6.). Aan de wensen van de pluskinderen van groep zes ten aanzien van begeleiding, wordt grotendeels tegemoet gekomen.

De interesses van de pluskinderen uit groep zes liggen voornamelijk bij onderwerpen als techniek, andere talen, andere landen en het heelal (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.11. en figuur 2.12.). De

interesses van de pluskinderen qua activiteiten liggen voornamelijk bij activiteiten als proefjes doen, op de computer opdrachten maken, bouwen en werkstuk maken (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.12. en figuur 2.17.).

8.3.4. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep zeven

De pluskinderen uit groep zeven vinden meerwerk over het algemeen gezien soms leuk en soms niet leuk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Als de pluskinderen uit groep zeven meerwerk maken, maken zij meestal meerwerk van de vakken techniek, taal en rekenen. In mindere mate maken zij meerwerk van het vakgebied aardrijkskunde (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.8. en figuur 2.8.). De pluskinderen wensen vaker meerwerk te maken van natuur, techniek en aardrijkskunde. Ook tekenen wordt hierbij genoemd (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.9. en figuur 2.9.). Daarbij maakt het de meeste pluskinderen uit groep zeven niet uit of ze samenwerken of niet samenwerken. De wens van één pluskind is om minder samen te werken (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.10. en figuur 2.10.).

Het niveau van meerwerk in groep zeven wordt door de pluskinderen als redelijk moeilijk ervaren. Aan het niveau voor meerwerk wordt op basis daarvan voldaan (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.4. en figuur 2.4.).

De pluskinderen uit groep zeven geven voornamelijk aan af en toe door de leerkracht geholpen te worden bij het maken van meerwerk. Ook wordt er aangegeven nooit geholpen te worden, met als reden dat hulp niet nodig is (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.5. en figuur 2.5.). Daarnaast hebben de pluskinderen uit groep zeven het idee dat de leerkracht een matig zicht heeft op het meerwerk dat gemaakt wordt (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.7. en figuur 2.7.).

Als gevraagd wordt aan de pluskinderen of zij meer hulp of begeleiding zouden willen krijgen bij het maken van meerwerk, blijkt dat de helft van de groep behoefte heeft aan meer hulp of begeleiding bij sommige opdrachten, de andere helft van de groep geeft aan geen behoefte te hebben aan meer hulp of begeleiding bij meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.6. en figuur 2.6.). Groep zeven heeft, op basis van bovenstaande, gedeeltelijk behoefte aan meer begeleiding bij meerwerk.

De interesses van de pluskinderen uit groep zeven liggen voornamelijk bij onderwerpen als vulkanen, techniek, het lichaam, andere landen en het heelal (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.11. en figuur 2.13.). De interesses van de pluskinderen wat betreft activiteiten liggen voornamelijk bij activiteiten als proefjes doen, tekenen en bouwen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.12. en figuur 2.18.).

8.3.5. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk in groep acht

De pluskinderen uit groep acht vinden meerwerk over het algemeen gezien soms leuk en soms niet leuk. Eén pluskind uit deze groep vindt meerwerk altijd leuk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Als de pluskinderen uit groep acht meerwerk maken, maken zij meestal meerwerk van de vakken taal, rekenen en techniek. In mindere mate maken zij vaak meerwerk van het vak geschiedenis (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.8. en figuur 2.8.). De pluskinderen wensen vaker meerwerk te maken van techniek en natuur. In mindere mate wensen zij vaker meerwerk te maken van aardrijkskunde en godsdienst (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.9. en figuur 2.9.). Daarbij wil de helft van de pluskinderen vaker samenwerken, de andere helft maakt het niet uit of er wel of niet wordt samengewerkt (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.10. en figuur 2.10.).

Het niveau van meerwerk in groep acht wordt door de pluskinderen als soms makkelijk en soms moeilijk ervaren. Het niveau van meerwerk voor deze pluskinderen voldoet op basis daarvan redelijk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.4. en figuur 2.4.).

De pluskinderen uit groep acht geven voornamelijk aan af en toe door de leerkracht te worden geholpen bij het maken van meerwerk. Ook wordt er aangegeven dat er nooit wordt geholpen, met als reden dat de leerkracht geen tijd heeft om te helpen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.5. en figuur 2.5.). Daarnaast hebben de pluskinderen uit groep acht het idee dat de leerkracht redelijk zicht heeft op het meerwerk dat wordt gemaakt door de pluskinderen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.7. en figuur 2.7.).

Als aan de pluskinderen wordt gevraagd of zij meer hulp of begeleiding zouden willen krijgen bij het maken van meerwerk, blijkt dat het merendeel van de pluskinderen aangeeft niet meer hulp of begeleiding te willen. De wens van één pluskind is om af en toe meer hulp of begeleiding te krijgen tijdens meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.6. en figuur 2.6.). Aan de wensen van de pluskinderen van groep acht ten aanzien van begeleiding, wordt op basis daarvan grotendeels tegemoet gekomen.

De interesses van de pluskinderen uit groep acht liggen voornamelijk bij activiteiten als muziek, andere landen, techniek en kunst (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.11. en figuur 2.14.). De interesses van de pluskinderen qua activiteiten liggen voornamelijk bij activiteiten als proefjes doen, tekenen, bouwen en knutselen (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.12. en figuur 2.19.).

Hoofdstuk 9. Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind?

In hoofdstuk acht is te lezen dat aan het eind van het schooljaar 2011/2012 naar voren kwam dat enkele hoogbegaafde en/of hoogintelligente leerlingen zich niet voldoende uitgedaagd voelden op C.B.S. de Borg. De school vraagt zich af of zij wel voldoende tegemoet komt aan de hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen. Dit met betrekking tot de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van deze kinderen. Dit is onderzocht door het geven van een enquête aan de pluskinderen. Naast dat de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding onder de pluskinderen werd onderzocht, vroeg C.B.S. de Borg zich ook af hoe ouders van pluskinderen hierover denken. Dit is onderzocht door ook een enquête te geven aan de ouders van pluskinderen. Deze enquête brengt de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in kaart.

De enquête, de resultaten van de enquête en de conclusie over wat de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind zijn, komen in dit hoofdstuk aan bod.

Bij dit hoofdstuk is het bijlagenboek te gebruiken. In het bijlagenboek staan de resultaten van de enquête voor ouders van pluskinderen, voorzien van een toelichting en/of conclusie en eventueel aangevuld met een (gestapelde) staafgrafiek.

9.1. Enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

De ouders van de pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht hebben een enquête gekregen, die de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in kaart brengt. Deze enquête bestaat uit vragen over onder andere het op de hoogte zijn van meerwerk, begeleiding, niveau en interesses.

Om de ouders van de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht niet te overvallen met een enquête en om hen enig zicht te geven op de inhoud van het onderzoek, waarin zij gevraagd worden om

mee te werken, hebben zij een inleidende brief voor de enquête ontvangen. Daarin staat kort uitgelegd waarom het onderzoek wordt uitgevoerd en wat het onderzoek inhoudt. Daarnaast wordt een korte uitleg van de enquête gegeven (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.1. en figuur 3.1.).

9.2. Resultaten enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

De enquête is gegeven aan de ouders van pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht. In totaal hebben zeventien ouders de enquête gekregen. Zestien van hen hebben de enquête ingevuld. Het responspercentage bedraagt daardoor 94.1 procent.

Als het aantal respondenten per groep bekeken wordt, hebben vijf respondenten uit groep vijf, drie respondenten uit groep zes, vier respondenten uit groep zeven en vier respondenten uit groep acht de enquête ingevuld (zie Bijlagenboek, paragraaf 8.2. en figuur 8.2.).

Er is voor gekozen om de resultaten van de enquête per groep weer te geven. Dit omdat op die manier een duidelijk beeld geschetst wordt van de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind, per groep.

9.3. Conclusie: Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind

9.3.1. Overkoepelende conclusie

Als gekeken wordt naar de resultaten van de enquête voor ouders van pluskinderen, die de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in kaart brengt, zijn globale overeenkomsten in de resultaten van de ouders te vinden.

Wat overeenkomt is dat de meeste ouders van pluskinderen op de hoogte worden gesteld door hun kind, over wat er aan meerwerk wordt gedaan op school (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.4. en figuur 3.4.). Ook geven de meeste respondenten aan de wens te hebben om meer door de school op de hoogte te worden gehouden wat betreft meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.5. en figuur 3.5.). Ook komt globaal overeen dat de ouders van pluskinderen het idee hebben dat de interesses van hun kind en het meerwerk dat hun kind maakt bij sommige onderwerpen op elkaar aansluiten (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.7. en figuur 3.7.).

Wat betreft de mening van de ouders van pluskinderen over de begeleiding tijdens meerwerk, valt op dat veel respondenten aangeven geen zicht te hebben op deze begeleiding (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.8).

Daarnaast is te zien dat de interesses van ouders van pluskinderen voor hun pluskind voornamelijk liggen bij onderwerpen als techniek, andere talen, wiskunde, lichaam, andere landen en het heelal (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.9. en figuur 3.12.). De wensen qua activiteiten van ouders van pluskinderen voor hun pluskind liggen voornamelijk bij activiteiten als project doen en proefjes doen (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.10. en figuur 3.17.). Het merendeel van de respondenten is bereid om de enquête eventueel toe te lichten (Bijlagenboek, paragraaf 3.11. en figuur 3.18.).

9.3.2. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep vijf

De ouders van pluskinderen uit groep vijf geven voornamelijk aan goed tot zeer goed op de hoogte te zijn van wat er aan meerwerk wordt gedaan op C.B.S. de Borg (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.3. en figuur 3.3.). Zij worden hiervan op de hoogte gehouden door hun kind en/of door de leerkracht van hun kind (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.4. en figuur 3.4.). Ook al geven de ouders van pluskinderen uit groep vijf voornamelijk aan goed tot zeer goed op de hoogte te zijn van het meerwerk dat gedaan wordt, toch wensen evenveel ouders meer door de school op de hoogte te worden gehouden met betrekking tot meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.5. en figuur 3.5.).

Er wordt door de ouders van pluskinderen uit groep vijf verschillend over het niveau van meerwerk gedacht. Gemiddeld gezien wordt er door de ouders eerder gedacht dat meerwerk makkelijk is, dan dat het moeilijk is (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.6. en figuur 3.6.). Op basis daarvan voldoet het niveau van meerwerk niet volledig naar inzicht van de ouders van pluskinderen.

Wat betreft de interesses van pluskinderen, wordt er voornamelijk door de ouders van pluskinderen van groep vijf gedacht dat de interesses bij sommige onderwerpen bij de pluskinderen aansluiten en bij sommige onderwerpen niet (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.7. en figuur 3.7.).

De ouders van groep vijf geven aan geen zicht te hebben op de begeleiding die wordt gegeven tijdens meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.8.). Hierdoor kan er gesteld worden dat er behoefte is aan informatie over begeleiding.

De onderwerpen die de ouders uit groep vijf belangrijk achten voor hun kind, zijn techniek, wiskunde en andere talen (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.9. en figuur 3.8.). De activiteiten die de ouders uit groep vijf

belangrijk achten voor hun kind, zijn project doen, proefjes doen en spreekbeurt houden (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.10. en figuur 3.13.).

9.3.3. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep zes

De ouders van pluskinderen uit groep zes geven voornamelijk aan redelijk op de hoogte te zijn van wat er aan meerwerk wordt gedaan op C.B.S. de Borg (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.3. en figuur 3.3.). Zij worden hiervan op de hoogte gehouden door hun kind en/of door de leerkracht van hun kind (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.4. en figuur 3.4.). Alle ouders van pluskinderen van groep zes wensen meer op de hoogte te worden gehouden door de school met betrekking tot meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.5. en figuur 3.5.).

Het niveau van meerwerk wordt door de ouders van pluskinderen uit groep zes gemiddeld ingeschat als niet makkelijk en niet moeilijk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.6. en figuur 3.6.). Het niveau voldoet naar dit inzicht redelijk.

Wat betreft de interesses van pluskinderen, wordt er voornamelijk door de ouders van pluskinderen van groep zes gedacht dat de interesses bij sommige onderwerpen aansluiten bij de pluskinderen en bij sommige onderwerpen niet (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.7. en figuur 3.7.).

De ouders van groep zes geven voornamelijk aan geen zicht te hebben op de begeleiding die wordt gegeven tijdens meerwerk. Eén ouders van groep zes geeft aan dat zijn of haar kind altijd met vragen bij de leerkracht mag komen en daardoor is de begeleiding naar diens inzicht goed (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.8.). Hierdoor kan er gesteld worden dat er voornamelijk behoefte is aan informatie over begeleiding. De onderwerpen die de ouders uit groep zes belangrijk achten voor hun kind, zijn wiskunde, techniek, lichaam, andere talen en milieu (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.9. en figuur 3.9.). De activiteiten die de ouders uit groep zes belangrijk achten voor hun kind zijn proefjes, opdrachten op de computer maken en project doen (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.10. en figuur 3.14.).

9.3.4. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep zeven

De ouders van pluskinderen uit groep zeven geven voornamelijk aan redelijk op de hoogte te zijn van wat er aan meerwerk wordt gedaan op C.B.S. de Borg (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Zij

worden hiervan op de hoogte gehouden door hun kind en/of door de leerkracht van hun kind (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.4. en figuur 3.4.). De helft van de ouders van de pluskinderen uit groep zeven wenst meer door de school op de hoogte te worden gehouden met betrekking tot meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.5. en figuur 3.5.).

Er wordt door de ouders van pluskinderen uit groep zeven verschillend over het niveau van meerwerk gedacht. Gemiddeld gezien wordt er gedacht dat het niveau niet makkelijk en niet moeilijk is voor de pluskinderen (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.6. en figuur 3.6.). Op basis daarvan voldoet het niveau naar dit inzicht redelijk.

Wat betreft de interesses van pluskinderen, wordt er voornamelijk door de ouders van pluskinderen uit groep zeven gedacht dat de interesses bij sommige onderwerpen aansluiten en bij sommige onderwerpen niet (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.7. en figuur 3.7.).

De ouders van pluskinderen uit groep zeven geven voornamelijk aan tevreden te zijn over de begeleiding die tijdens meerwerk wordt gegeven (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.8.).

De onderwerpen die de ouders uit groep zeven belangrijk achten voor hun kind, zijn techniek, andere talen, het heelal, vulkanen en andere landen (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.9. en figuur 3.10.). De activiteiten die de ouders uit groep zeven belangrijk achten voor hun kind zijn proefjes doen, project doen, op de computer opdrachten maken en spreekbeurt houden (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.10. en figuur 3.15.).

9.3.5. Interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van ouders van pluskinderen voor hun pluskind in groep acht

De ouders van de pluskinderen uit groep acht geven voornamelijk aan redelijk op de hoogte te zijn van wat er aan meerwerk wordt gedaan op C.B.S. de Borg (zie Bijlagenboek, paragraaf 2.3. en figuur 2.3.). Zij worden hiervan voornamelijk op de hoogte gehouden door hun kind. In mindere mate worden zij op de hoogte gehouden door de leerkracht van hun kind en door de meerbegaafdencoördinator van C.B.S. de Borg (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.4. en figuur 3.4.). De meerderheid van de ouders uit groep acht geeft aan meer door de school op de hoogte te willen worden gehouden met betrekking tot meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.5. en figuur 3.5.).

Er wordt door de ouders verdeeld gedacht over het niveau van meerwerk. Gemiddeld gezien wordt er eerder makkelijk dan moeilijk over het niveau van meerwerk gedacht (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.6. en figuur 3.6.). Op basis daarvan voldoet het niveau van meerwerk naar dit inzicht niet volledig.

Wat betreft de interesses van pluskinderen, wordt er voornamelijk door de ouders gedacht dat de interesses bij sommige onderwerpen aansluiten en bij sommige onderwerpen niet (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.7. en figuur 3.7.).

De ouders van pluskinderen uit groep acht geven allen aan geen zicht te hebben op de begeleiding die gegeven wordt tijdens meerwerk (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.8). Op basis hiervan kan er gesteld worden dat er behoefte is aan informatie over begeleiding tijdens meerwerk.

De onderwerpen die de ouders uit groep acht belangrijk achten voor hun kind zijn techniek, menselijk lichaam, andere landen en het heelal (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.9. en figuur 3.11.). De activiteiten die de ouders uit groep acht belangrijk achten voor hun kind zijn proefjes doen, project doen, verhalen schrijven, werkstuk maken en filosoferen (zie Bijlagenboek, paragraaf 3.10. en figuur 3.16.).

Eindconclusie scriptie

In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?

Hoofdstuk 10. Eindconclusie

In de inleiding en in hoofdstuk zes van deze scriptie is mijn onderzoeksvraag geformuleerd. Deze luidt als volgt: ***In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?***

Voordat deze onderzoeksvraag beantwoord kon worden, hebben een theorieonderzoek (hoofdstuk één tot en met hoofdstuk vijf) en een praktijkonderzoek (hoofdstuk zeven tot en met hoofdstuk negen) plaatsgevonden. In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksvraag beantwoord in de vorm van een eindconclusie.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, zijn de resultaten van de enquêtes voor leerkrachten, pluskinderen en ouders van pluskinderen gebruikt (zie hoofdstuk zeven, acht en negen en Bijlagenboek).

Er is voor gekozen om de resultaten op de drie enquêtes per onderdeel van de onderzoeksvraag te vergelijken. De onderdelen interesses, wensen en behoeften aan begeleiding worden hierbij onderscheiden. Deze onderdelen bestaan uit meerdere subonderdelen, die in de enquêtes aan bod zijn gekomen.

Nadat de resultaten op de drie enquêtes per onderdeel van de onderzoeksvraag zijn vergeleken, wordt in dit hoofdstuk de eindconclusie getrokken in welke mate het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeenkomt met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en hun ouders.

10.1. In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses van pluskinderen en met de interesses van ouders van pluskinderen?

10.1.1. Interesses onderwerpen

Wat betreft de onderwerpen die de interesses wekken van pluskinderen, kan geconcludeerd worden dat de pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht voornamelijk geïnteresseerd zijn in onderwerpen als

techniek, muziek, het heelal, andere talen en andere landen (zie scriptie hoofdstuk acht en Bijlagenboek, paragraaf 2.11.). De ouders van deze pluskinderen vinden voornamelijk de onderwerpen techniek, wiskunde, menselijk lichaam, andere talen, andere landen en het heelal belangrijk voor hun kind (zie scriptie hoofdstuk negen en Bijlagenboek paragraaf 3.9.).

Er kan niet met zekerheid vastgesteld worden dat C.B.S. de Borg bij de interesses in onderwerpen van pluskinderen en ouders van pluskinderen aansluit. Het idee wordt gewekt dat er af en toe bij de interesses in onderwerpen van pluskinderen en ouders van pluskinderen wordt aangesloten, omdat de meeste pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht aangeven het meerwerk af en toe leuk te vinden (zie scriptie hoofdstuk acht en Bijlagenboek, paragraaf 2.3.). Ook geven de meeste ouders uit groep vijf tot en met groep acht aan dat de interesses van de pluskinderen bij sommige onderwerpen van meerwerk op elkaar aansluiten en bij sommige onderwerpen niet (zie scriptie hoofdstuk negen en Bijlagenboek, paragraaf 3.7.).

De pluskinderen kunnen onderwerpen kiezen die bij hun interesses aansluiten, wanneer zij de gelegenheid krijgen om zelf meerwerk te kiezen uit de meerwerkhoeke. Dit kan worden gedaan als het werk van het plusgroepuur af is. Bij de keuze van meerwerk in het plusgroepuur, wat begeleidt wordt door de meerbegaafdencoördinator van de school, wordt gepoogd aan te sluiten bij de interesses van de pluskinderen (zie scriptie hoofdstuk vijf). In dit opzicht kan tegemoet gekomen worden aan de onderwerpen die de interesses van de pluskinderen wekken, maar dit hoeft niet het geval te zijn.

Geconcludeerd komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, soms overeen met de interesses in onderwerpen van de pluskinderen en hun ouders. Dit kan vertaald worden in een niet hoge en niet lage mate van overeenkomst.

10.1.2. Interesses activiteiten

Wanneer de interesses in activiteiten van pluskinderen en van ouders van pluskinderen worden vergeleken met wat er aan activiteiten wordt aangeboden op C.B.S. de Borg, is te zien dat in groep vijf geen van de activiteiten die de meeste pluskinderen en de meeste ouders van pluskinderen aangeven interessant te vinden, overeenkomen met wat er in groep vijf aan activiteiten wordt gedaan.

Groep zes heeft op dit gebied één overeenkomstige activiteit. Dit is op de computer opdrachten maken. Veel van de pluskinderen en ouders van pluskinderen uit groep zes geven aan deze activiteit interessant te vinden en de leerkrachten uit deze groep geven aan dat de pluskinderen vaak opdrachten op de computer maken.

Groep zeven heeft meerdere overeenkomstige activiteiten. De aangeboden activiteit in groep zeven die overeenkomt met de interesses van veel pluskinderen, is bouwen. De aangeboden activiteiten in groep zeven die overeenkomen met de interesses van de ouders van pluskinderen, zijn op de computer opdrachten maken en spreekbeurten houden.

Groep acht heeft ook meerdere overeenkomstige activiteiten. De overeenkomstige activiteit van wat er in groep acht wordt aangeboden en wat veel van de pluskinderen en de ouders van pluskinderen interessant vinden, is proefjes doen. Daarnaast komt de activiteit bouwen overeen met de interesses van alleen de pluskinderen. Dit geldt voor de activiteit werkstuk maken voor de ouders van pluskinderen uit groep acht (zie scriptie hoofdstuk zeven, acht en negen en Bijlagenboek paragraaf 1.9., 2.12. en 3.10.).

Geconcludeerd betekent dit dat het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, niet of in lage mate overeenkomt met de interesses in activiteiten van pluskinderen en met de interesses in activiteiten van ouders van pluskinderen. Het gerealiseerde meerwerk en de interesses in activiteiten van pluskinderen en ouders van pluskinderen, komen in de hoogste mate overeen in groep zeven en in groep acht. In deze groepen wordt het meest aangesloten bij deze interesses.

10.2. In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de wensen van pluskinderen en met de wensen van ouders van pluskinderen?

10.2.1. Wensen vakgebieden

Wanneer de wensen van pluskinderen qua vakgebieden worden vergeleken met de tijdens meerwerk aangeboden vakgebieden op C.B.S. de Borg, is te zien dat er in groep vijf vaak meerwerk van de vakgebieden rekenen, taal en natuur wordt aangeboden. Deze vakgebieden hebben in zeer lage mate overeenkomst met de wensen van de pluskinderen uit deze groep. De meeste pluskinderen uit deze groep willen graag vaker meerwerk maken van de vakgebieden techniek en geschiedenis. Omdat één pluskind graag vaker meerwerk van het vakgebied taal wil maken en omdat één pluskind graag vaker meerwerk van het vakgebied rekenen wil maken, is er een zeer lage mate van overeenkomst tussen de wensen wat betreft vakgebieden en de gerealiseerde vakgebieden bij meerwerk in groep vijf.

In groep zes wordt er vaak meerwerk aangeboden van de vakgebieden taal en rekenen. Deze vakgebieden hebben geen overeenkomst met de wensen van de pluskinderen uit deze groep. De pluskinderen willen voornamelijk vaker meerwerk maken van het vakgebied natuur.

In groep zeven wordt vaak meerwerk aangeboden van de vakgebieden rekenen, geschiedenis en techniek. In lage mate wordt aardrijkskunde aangeboden. Deze vakgebieden hebben een vrij hoge mate van overeenkomst met de wensen van de pluskinderen uit deze groep. De pluskinderen willen vaker meerwerk maken van de vakgebieden techniek, natuur en aardrijkskunde.

In groep acht wordt vaak meerwerk aangeboden van de vakgebieden rekenen, taal en techniek. In lage mate wordt geschiedenis aangeboden. Deze vakgebieden hebben een redelijke mate van overeenkomst met de wensen van de pluskinderen uit deze groep. De pluskinderen willen graag vaker meerwerk maken van het vakgebied techniek (zie scriptie hoofdstuk acht en Bijlagenboek paragraaf 2.8. en 2.9.).

Geconcludeerd betekent dit dat het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, wat betreft de vakkenkeuze, in lage mate overeenkomt met de wensen wat betreft vakkenkeuze van de pluskinderen in groep vijf en groep zes. De laagste mate van overeenkomst op dit gebied is te zien bij groep zes.

In redelijk hoge mate komt de gerealiseerde vakkenkeuze bij meerwerk en de wensen van de pluskinderen wat betreft vakkenkeuze, overeen in groep zeven en groep acht. De hoogste mate van overeenkomst op dit gebied is te zien bij groep zeven.

10.2.2. Wensen samenwerking

Het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, komt wat betreft samenwerking in lage mate overeen met de wensen van pluskinderen uit groep vijf. De pluskinderen uit groep vijf mogen af en toe samenwerken tijdens meerwerk. De pluskinderen uit groep vijf wensen vaker samen te werken tijdens meerwerk.

Voor groep zes en groep zeven geldt dat de mate van overeenkomst tussen gerealiseerde samenwerking en de wensen wat betreft samenwerking, hoog is. De pluskinderen uit groep zes en groep zeven mogen bijna altijd samenwerken en het maakt de meeste pluskinderen uit deze groepen niet uit of ze meer of minder samenwerken bij meerwerk.

De gerealiseerde samenwerking en de wensen qua samenwerking in groep acht, komen in gedeeltelijke mate overeen. De helft van de leerkrachten uit groep acht geeft aan dat de pluskinderen altijd mogen samenwerken. De andere helft geeft aan dat de pluskinderen af en toe mogen samenwerken. Wat

betreft de wensen van de pluskinderen uit groep acht, geeft de ene helft aan vaker samen te willen werken. De andere helft geeft aan dat het niet uitmaakt of er vaker of minder vaak wordt samengewerkt (zie scriptie hoofdstuk acht en Bijlagenboek paragraaf 1.8. en 2.10.).

10.2.3. Wensen niveau

Meerwerk wordt aangeboden om de pluskinderen meer uitdaging te bieden op school. Zij horen opdrachten aangeboden te krijgen die moeilijk zijn voor hen en waarbij zij inspanning moeten verrichten om de opdrachten uit te voeren en/of op te lossen. Afgevraagd kan worden of het niveau van meerwerk wel hoog genoeg ligt voor de pluskinderen op C.B.S. de Borg.

Over het algemeen is te zien dat de pluskinderen het niveau van meerwerk als af en toe makkelijk en af en toe moeilijk ervaren (zie scriptie hoofdstuk acht en Bijlagenboek paragraaf 2.4.). De ouders van de pluskinderen denken ook zo over het niveau van meerwerk, maar ook wordt er door hen veel gedacht dat meerwerk als makkelijk wordt ervaren door hun kind (zie scriptie hoofdstuk negen en Bijlagenboek paragraaf 3.6.) De leerkrachten laten zien dat zij ook denken dat het niveau als niet makkelijk en niet moeilijk wordt ervaren door de pluskinderen, met een uitzondering voor de leerkrachten uit groep zeven en groep acht, die aangeven dat meerwerk ook als moeilijk wordt ervaren (zie scriptie hoofdstuk zeven en Bijlagenboek paragraaf 1.6.).

Hieruit kan geconcludeerd worden dat het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, wat betreft niveau, in gedeeltelijke mate overeenkomt met het niveau van de pluskinderen in groep vijf tot en met groep acht. In de hoogste mate komt het gerealiseerde niveau van meerwerk overeen met het niveau van de pluskinderen in groep zeven en groep acht.

10.3. In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de behoefte aan begeleiding van pluskinderen en met de behoefte aan begeleiding van ouders van pluskinderen voor hun pluskind?

10.3.1. Begeleiding

In geen enkele groep is volledige overeenkomst te zien in de gerealiseerde begeleiding door leerkrachten en de behoefte aan begeleiding van de pluskinderen. In de hoogste mate komen de gerealiseerde begeleiding en de behoefte aan begeleiding van pluskinderen, overeen in groep zes en groep

acht. Het merendeel van de pluskinderen uit deze groepen hoeft niet meer begeleiding te krijgen van de leerkracht, waaruit geconcludeerd kan worden dat de gegeven begeleiding in deze groepen voldoende is voor de pluskinderen.

In mindere mate komt de gerealiseerde begeleiding en de behoefte aan begeleiding van pluskinderen overeen in groep zeven. Er is in deze groep gedeeltelijk overeenkomst te zien tussen de gerealiseerde begeleiding en de behoefte aan begeleiding van de pluskinderen.

De laagste mate van overeenkomst is te zien in groep vijf. In deze groep wordt er gemiddeld vijftien minuten per week begeleiding gegeven en het merendeel van de pluskinderen geeft aan behoefte te hebben aan meer begeleiding bij sommige opdrachten. Er is in deze groep een beperkte overeenkomst te zien tussen de gerealiseerde begeleiding en de behoefte aan begeleiding van de pluskinderen (zie scriptie hoofdstuk zeven en acht en Bijlagenboek paragraaf 1.10., 1.11., 2.5. en 2.6.).

De ouders van de pluskinderen zijn, alle ouders van groep zeven en één ouder van groep zes uitgezonderd, niet op de hoogte van de begeleiding die op C.B.S. de Borg wordt gegeven (zie scriptie hoofdstuk negen en Bijlagenboek paragraaf 3.8.). Dit kan te maken hebben met het feit dat de ouders in het algemeen niet heel goed op de hoogte zijn van wat er aan meerwerk wordt gedaan op C.B.S. de Borg. De meeste ouders van groep vijf tot en met groep acht geven aan redelijk op de hoogte te zijn van het meerwerk dat wordt gedaan door de pluskinderen. Ook geven veel ouders aan meer door de school op de hoogte te willen worden gehouden met betrekking tot meerwerk (zie scriptie hoofdstuk negen en Bijlagenboek paragraaf 3.3. en 3.5.). Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat er vanuit de ouders voornamelijk behoefte is aan meer informatie over meerwerk en meer informatie over de begeleiding die tijdens meerwerk wordt gegeven.

10.3.2. Zicht op meerwerk

Het zicht dat de leerkrachten op meerwerk hebben, kan van invloed zijn op de begeleiding die door hen tijdens meerwerk wordt gegeven. Wanneer het zicht op meerwerk goed is, weten de leerkrachten waar zij begeleiding kunnen geven en waar die begeleiding uit moet bestaan. Is het zicht op meerwerk niet goed, dan kan het zo zijn dat de leerkrachten niet voldoende weten wat zij aan begeleiding kunnen bieden.

De pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht hebben gemiddeld het idee dat de groepsleerkrachten een beetje weten wat voor opdrachten er gemaakt worden tijdens meerwerk. Zij beoordelen

het zicht van de leerkrachten als middelmatig (zie scriptie hoofdstuk acht en Bijlagenboek paragraaf 2.7.).

De leerkrachten uit groep vijf en groep zes delen deze mening met de pluskinderen. Zij geven aan een beetje zicht te hebben op het meerwerk waar de pluskinderen mee bezig zijn. De leerkrachten uit groep acht geven voornamelijk aan niet goed zicht te hebben op het meerwerk. De leerkrachten uit groep zeven hebben een verdeelde mening wat betreft zicht op meerwerk, uiteenlopend van goed zicht tot geen goed zicht (zie scriptie hoofdstuk zeven en Bijlagenboek paragraaf 1.5.).

Geconcludeerd betekent dit dat de leerkrachten uit groep vijf tot en met groep acht, naar mening van de pluskinderen en naar mening van de leerkrachten zelf, een onvoldoende zicht hebben op het meerwerk.

10.4. Antwoord op onderzoeksvraag

Het antwoord op de onderzoeksvraag *‘In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?’* luidt: ***‘De mate van overeenkomst in het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht, komt gedeeltelijk overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van ouders van pluskinderen voor hun pluskind, wat vertaald kan worden als ‘beperkte mate’. De hoogste mate van overeenkomst wordt gerealiseerd in groep zeven en in groep acht.***

Persoonlijke ontwikkeling

Reflectie op afstudeeropdracht

Reflectie op afstudeeronderzoek

Reflectie op leerproces tijdens de minor SEN

11. Reflectie

11.1. Reflectie op afstudeeropdracht

Aan het begin van het vierde jaar wist ik niet goed wat ik moest gaan verwachten van de afstudeeropdracht: het schrijven van een scriptie en het maken van een ontwerp. In de SDA-handleiding van het vierde jaar, waarin staat wat er in het vierde jaar van je als student wordt verwacht, stond heel veel informatie. Door het lezen van deze informatie werd mij al veel duidelijk van wat de bedoeling van de afstudeeropdracht was. Deze informatie is voor mij verduidelijkt door het volgen van de werkcolleges Onderzoek & Ontwerp, tijdens het volgen van de minor Special Educational Needs (SEN). Tijdens deze werkcolleges konden vele vragen gesteld worden aan de begeleider van de minor SEN, Dirk Korf, waardoor ik mij een goed beeld kon vormen van de afstudeeropdracht.

De afstudeeropdracht had een open karakter. Het onderwerp van de opdracht lag niet vast. Wel was van belang dat het onderwerp van de afstudeeropdracht paste binnen de gekozen minor, Special Educational Needs. Ik wist al snel een onderwerp voor mijn afstudeeropdracht, namelijk hoogbegaafdheid en hoge intelligentie. Dit onderwerp trok al een hele tijd mijn interesses en op mijn LIO-school werd veel gediscussieerd over dit onderwerp.

De afstudeeropdracht bestond uit een theoretisch onderzoek en een praktijkonderzoek. Het theoretisch onderzoek diende bij de minor SEN te beginnen met een beschrijving van het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs. Daarbij diende de historie van het speciaal onderwijs en het speciaal basisonderwijs in kaart gebracht te worden en diende het beleid van dit onderwijs te worden beschreven. De overige hoofdstukken lagen niet vast. Ik vond het fijn dat tijdens de minor SEN begonnen moest worden met een vastgelegd hoofdstuk. Dit gaf een begin aan mijn scriptie en op deze manier kwam ik aan inspiratie voor het schrijven van de overige hoofdstukken. Bij het praktijkonderzoek diende een onderzoeksinstrument te worden gebruikt, zoals observaties of vragenlijsten. Ik was eerst van plan om beide onderzoeksinstrumenten in te zetten bij mijn onderzoek, maar ik heb uiteindelijk alleen gekozen voor het afnemen van een vragenlijst (enquête).

Ik vond het prima dat de afstudeeropdracht individueel gemaakt diende te worden. Samenwerken vind ik fijn, maar wanneer ik lange tijd aan een opdracht moet werken, werk ik hier toch liever alleen aan. Op

deze manier kon ik mijn eigen tijd goed indelen en kon ik werken aan de opdracht wanneer het mij uitkwam.

Wat betreft de begeleiding tijdens de afstudeeropdracht, ben ik zeer tevreden. Geschreven hoofdstukken konden vroegtijdig worden ingeleverd en deze werden in een kort tijdsbestek door de begeleider van de minor Special Educational Needs nagekeken. Daardoor was bijstelling goed mogelijk en kon ik mij aan de eigen opgestelde planning houden. Ook op vragen werd goed ingegaan, waardoor eventuele problemen voorkomen en verholpen konden worden.

11.2. Reflectie op afstudeeronderzoek

Het werken aan de afstudeeropdracht, het doen van onderzoek en het schrijven van een scriptie, heb ik als zeer leerzaam ervaren. Toen ik begon aan de afstudeeropdracht, wist ik wat het onderwerp van mijn scriptie werd. Dit zou gaan over hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen. Op mijn LIO-school, C.B.S. de Borg, kwam in schooljaar 2011/2012 het punt naar voren dat er leerlingen waren die misschien van school zouden gaan, omdat zij onvoldoende uitgedaagd werden op school. C.B.S. de Borg vond dit een onderwerp waar ik wat mee zou kunnen doen tijdens mijn minorperiode. Ik was heel erg enthousiast over dit onderwerp, omdat hoogbegaafdheid mij erg aanspreekt. Het onderwerp was vanaf dat moment bekend.

Vervolgens moest er een onderzoeksvraag geformuleerd worden. Dit was lastiger dan dat ik had verwacht. Ik ben begonnen met een onderzoeksvraag als: 'Is het meerwerk dat gedaan wordt door de pluskinderen uitdagend genoeg voor hen allemaal?' Ook de onderzoeksvraag 'Hoe ervaren de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht het meerwerk?' heeft tijdens mijn onderzoek de revue gepasseerd. Na overleggen met de meerbegaafdencommissie op C.B.S. de Borg, bleek dat C.B.S. de Borg ook graag wilde weten hoe ouders over meerwerk denken en wat zij interessant vinden voor hun kind. Daarnaast kwam het punt naar voren dat er ook niet voldoende bekend is wat de leerkrachten per klas precies doen aan meerwerk. Mij werd de tip gegeven om deze twee partijen ook in het afstudeeronderzoek te betrekken. Na nog meer aanpassingen in de onderzoeksvraag, heb ik een uiteindelijke onderzoeksvraag geformuleerd: 'In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen.'

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, ben ik begonnen met het doen van een theoretisch onderzoek. Ik heb hoofdstukken geschreven die mij een theoretische basis gaven. De

onderwerpen die in mijn onderzoek naar voren komen, zijn in een theoretisch stuk uitgewerkt. Ik vond het schrijven van de theorie niet lastig. Het schrijven ging mij goed af en ik kwam snel op de juiste woorden. Al gauw in het proces van het doen van onderzoek had ik mijn theoretische basis klaar.

Vervolgens ben ik bezig gegaan met het ontwerpen van een onderzoeksinstrument. Ik wilde een enquête maken voor de pluskinderen, ouders van pluskinderen en leerkrachten van pluskinderen. Het maken van de enquête heeft mij meer tijd gekost dan waarop ik had gerekend. Dit onderdeel had ik onderschat. Toen ik een opzet voor de enquête had gemaakt en deze liet zien aan de begeleider van de minor SEN, Dirk Korf, bleek dat het verstandig was om de manier van vraagstelling in de enquête aan te passen. De vragen die ik in de enquête had staan waren niet persoonlijk genoeg. Ook waren de antwoordmogelijkheden bij sommige vragen te lang geformuleerd. Dit gold voor alle drie de enquêtes. Wanneer ik dit veranderd had en weer liet beoordelen, bleek dat er nog kleine punten aangepast moesten worden. Al met al heb ik zo'n tweeënhalve week gedaan over het maken van drie enquêtes. Ik had gedacht dat ik dit in een week zou kunnen.

Toen de enquêtes af waren, heb ik deze uitgedeeld op mijn LIO-school. Daarbij heb ik de enquêtes voor ouders van pluskinderen in enveloppen gedaan, zodat de kinderen deze mee naar huis konden nemen. Ik heb daarbij op de enquêtes geschreven dat ik deze binnen zeven dagen graag weer terug wilde hebben. De enquêtes konden bij de groepsleerkracht worden ingeleverd of ze konden in mijn postvakje worden gedaan. Toen ik na zeven dagen terugkwam op mijn LIO-school om de enquêtes op te halen, bleek dat nog niet de helft van de leerkrachten en nog niet de helft van de ouders de enquête hadden ingevuld. Van de pluskinderen kreeg ik wel veel enquêtes terug, maar ook niet allemaal. Dit was een moment dat ik erg baalde, aangezien ik goed op schema liep en de enquêtes wilde gaan verwerken. Ik heb de leerkrachten en ouders een week langer de tijd gegeven en hen daarbij laten weten dat als ik de enquêtes dan nog niet terugheb, ik ze niet meeneem in mijn onderzoek. Na een week had ik bijna alle enquêtes terug en kon ik verder met het verwerken van de enquêtes.

Achteraf heb ik er niet heel verstandig aan gedaan om drie enquêtes in te laten vullen, aangezien er ook drie enquêtes verwerkt moesten worden. Ik kwam er op dit moment in mijn onderzoek achter dat mijn onderzoek wel erg uitgebreid werd. Dit kwam mede omdat ik perfectionistisch ingesteld ben. Ik wilde bij elke enquête-uitslag een conclusie schrijven. Het verwerken van de drie enquêtes heeft mij daardoor erg veel tijd gekost, maar het is mij wel qua planning gelukt om het af te ronden. Ik heb de resultaten van de enquêtes in turflijsten gezet, om ze vervolgens te verwerken in de vorm van grafieken en diagrammen. Dit vond ik wel een goede zet, aangezien de turflijsten erg overzichtelijk waren en dit werkte zeer goed voor mij.

Uiteindelijk heb ik, door het doen van een theoretisch onderzoek en door het doen van een praktijkonderzoek, een eindconclusie kunnen schrijven. Ik ben tevreden met het antwoord op mijn onderzoeksvraag. Wat ik op welke datum heb gedaan, is te volgen in mijn onderzoekslogboek (zie Bijlagenboek, hoofdstuk 5).

Al met al blik ik positief terug op het afstudeeronderzoek. Het heeft mij vele uren werk gekost en ik ben erachter gekomen dat mijn onderzoek wat uitgebreid was, maar hier heb ik ook veel van geleerd. Mijn begeleider van de minor SEN en de meerbegaafdencoördinator van mijn LIO-school hebben mij in het proces van het doen van een afstudeeronderzoek goed geholpen. Mede door hen heb ik mijn afstudeeronderzoek op een goede wijze weten af te ronden en mij kunnen houden aan de planning.

11.3. Reflectie op leerproces tijdens de minor Special Educational Needs

Ik heb veel geleerd tijdens de minor Special Educational Needs. In deze minor kwamen onderwerpen naar voren die te maken hebben met de minor Special Educational Needs. Deze onderwerpen zijn behandeld met de deelnemers van de minor en zijn toegelicht door begeleider van de minor, Dirk Korf. Ook zijn er drie gastsprekers op Stenden aanwezig geweest, die verteld hebben over onderwerpen rondom Special Educational Needs. Zo vertelde gastspreker Bram Wiekens over zijn functie als leerplichtambtenaar. Gastspreker Sijkie Amels heeft verteld over Passend Onderwijs en WSNS. De laatste gastspreker op Stenden, Jolet Dingen, heeft informatie gegeven over kinderen in het autisme spectrum. De onderwerpen die tijdens de minor SEN behandeld zijn waren erg interessant en gingen over uiteenlopende onderwerpen.

Naast de onderwerpen die tijdens de minor Special Educational Needs zijn behandeld, heeft de begeleider van de minor, Dirk Korf, ook veel informatie gegeven over het doen van een afstudeeronderzoek. Hierbij is informatie gegeven over onder andere het opstellen van een didactisch contract en het maken van een logboek. Daarnaast gaf de begeleider van de minor Special Educational Needs persoonlijke begeleiding. Over deze begeleiding ben ik zeer tevreden. Vragen konden altijd gemaild worden en afspraken voor een spreekuur konden op korte termijn worden gemaakt.

Naast de colleges binnen de minor Special Educational Needs, heb ik tijdens de minor mij meer als een daadwerkelijke collega op mijn LIO-school weten te gedragen. Ik voelde mij altijd meer een stagiaire op mijn LIO-school, maar doordat ik tijdens de minor, in belang van mijn onderzoek, veel in contact ben gekomen met leerkrachten, merk ik dat ik mijn draai meer heb gevonden op mijn LIO-school. Leerkrach-

ten weten nu beter wie ik ben en wat ik doe. Ik voel mij meer thuis op mijn LIO-school. Dit vind ik een zeer positief punt als ik terugkijk naar mijn leerproces tijdens de minor Special Educational Needs.

Ook heb ik geleerd om te plannen tijdens de minor. Ik heb nog nooit gepland. Vaak maakte ik een planning en hield ik mij daar vervolgens niet aan. Aan het begin van de minor heb ik een planning opgesteld en ik heb geprobeerd mij daar zo goed mogelijk aan te houden. Dit is gelukt. Ik heb mijn scriptie begin januari 2013 weten af te ronden en ik ben hier zeer blij mee.

Toch is het grootste leerpunt tijdens de minor Special Educational Needs voor mij geweest dat ik heb geleerd hoe ik een onderzoek op moet zetten en uit moet voeren. Dit had ik nog nooit eerder gedaan. Wel in het klein, door het maken van leervragen, maar dat is toch heel anders dan het schrijven van een scriptie. Ik heb hier zeer veel van geleerd en deze kennis kan ik altijd blijven gebruiken in de toekomst.

Literatuur en bijlagen

Literatuurlijst

Bijlagen

12. Literatuurlijst

De bronnen die gebruikt zijn voor het schrijven deze scriptie, zijn in dit hoofdstuk te vinden. De bronnen zijn verdeeld in 'bronnen uit boeken' en 'bronnen van internet'. De bronnen zijn weergegeven volgens de APA-richtlijnen.

12.1. Bronnen uit boeken:

Baarda D.B. & Goede de, M.P.M. (2006). *Basisboek Methoden en Technieken* (vierde druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers

Berding, J. & Pols, W. (2009). *Schoolpedagogiek* (derde druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Bruin de – Boer de, A. & Kuipers, J. (2004). *SiDi R, protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs*. Leeuwarden: Eduforce.

Drent, S. & Gerven van, E. (2002). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.

Eijkeren van, M. (2005). *Werken in het basisonderwijs*. Baarn: HBuitgevers.

Gerven van, E. (2009). *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Van Gorcum.

Nelissen, J. & Span, P. (1999). *Begaafde kinderen op de basisschool. Suggesties voor didactisch handelen*. Baarn: Bekadidact.

Rijswijk van, C.M. (1991). *Het speciaal onderwijs in hoofdlijnen*. Amsterdam: Balans.

Zanten van, J. (1999). *Hoogbegaafde kinderen*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.

12.2. Bronnen van internet:

Abimo Uitgeverij (z.j.). *Detective Denkwerk – Omgaan met informatie* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.abimo-uitgeverij.com/educatieve_uitgaven/index.php?pg=detail&rid=110

Abimo Uitgeverij (z.j.). *Plustaak – Taal & Lezen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.abimo-uitgeverij.com/educatieve_uitgaven/index.php?pg=detail&rid=47

Abimo Uitgeverij (z.j.). *Stenvertbloks: Taalmeesters* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.abimo.net/educatieve_uitgaven/index.php?rid=254&pg=detail

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Stenvert Spelling* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d215_Stenvert-Spelling.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Topklassers Wiskunde* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d884_Topklassers-Wiskunde.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Werkgids de Riddertijd* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d2873_Werkgids-de-Riddertijd.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Werkgids Overal Dieren* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d2870_Werkgids-Overal-Dieren.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *ZIP-informatieverwerking* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d2059_ZIP-informatieverwerking.html

Betten, H. (2010, november). Kentalis. *De vroegste geschiedenis van het dovenonderwijs in Europa* [online artikel]. Geraadpleegd 14 september 2012 op www.kentalis.nl/Kentalis_C01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.asp?comid=1&modid=271&SessionID=sessionid&contrast=normaal

Bol.com (1999-2012). *Het geheugenspel* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.bol.com/nl/p/het-geheugenspel/1001004005738233/?Referrer=ADVNLGOT0020081001004005738233>

Educatheek.nl (2004-2012). *Leuk Rekenen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.educatheek.nl/Leuk-Rekenen_11663.html

Expertisecentrum Mantelzorg (z.j.). *Vragenlijst tevredenheid deelnemers zorgboerderijen* [online Microsoft Office Word document]. Geraadpleegd op 25 oktober 2012 van www.expertisecentrummantelzorg.nl

Expertisecentrum Nederlands & SLO (2009). TULE, inhouden en activiteiten. *Kerndoelen* [online document]. Geraadpleegd op 18 september 2012 op <http://tule.slo.nl/Inleiding/F-KDToelichting.html>

Firstcry.com (.z.j.). *Airport Traffic Control* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.firstcry.com/Zephyr/Traffic-Control-Airport-Transparent-Logic-Game/2043/Product-Detail>

Hoogbegaafd Vlaanderen (z.j.). *Materialen – Taal* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal/taal.html

Kinheim (z.j.). *Blokboek geschiedenis* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/90-blokboek-geschiedenis>

Kinheim (z.j.). *Logische breinbrekers xxl* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/449-logische-breinbrekers-4-xxl.html>

Kinheim (z.j.). *Werkgids Journalistiek* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/537-journalistiek-een-muurkrant-maken.html>

Kinheim (z.j.). *Werkgids Mijn Eigen Wereld* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/628-mijn-eigen-wereld.html>

Kluwer (2010-2012). *De reis om de wereld in 80 dagen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://shop.kluwer.nl/boeken_products/de-reis-om-de-wereld-in-80-dagen/prod00117213.html#beschrijving

Kluwer (2010-2012). *Doordenkertjes* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://shop.kluwer.nl/boeken_products/doordenkertjes/prod00117207.html

Majoer, D. (2002, juni). Marant. *Van Weer Samen Naar School naar WSNS+* [online artikel]. Geraadpleegd op 17 september 2012 op <http://www.marant.nl/frappant.php?q=132>

Malmberg (2012). *Kien rekenen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.malmberg.nl/Basisonderwijs/Methodes/Rekenen/Kien-rekenen.htm>

Puzzlingworld (z.j.). *Tower of Logic* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.puzzlingworld.nl/tower-of-logic-inferno>

Puzzlingworld (z.j.). *ZooLogic* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.puzzlingworld.nl/zoologic>

REC Noord-Holland (2010, februari). *Wat is een indicatie?* [Online document]. Geraadpleegd op 18 september 2012 op <http://www.recnoordholland.nl/indicatiestelling/>

Rijksoverheid (z.j.). *Speciaal onderwijs* [online document]. Geraadpleegd op 18 september 2012 op http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs?ns_campaign=Thema-onderwijs_en_wetenschap&ro_adgrp=Passend_onderwijs_speciaal_onderwijs&ns_mchannel=sea&ns_source=google&ns_linkname=%2Bspeciaal%20%2Bonderwijs&ns_fee=0.00&gclid=CMqazeSKv7ICFeTHtAodQHEA7A

Rijksoverheid (z.j.). *Kwantitatief onderzoek* [online document]. Geraadpleegd op 9 januari 2013 op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overheidscommunicatie/informatie-voor-professionals/omgevingsonderzoek/kwantitatief-onderzoek>

Rispens, J. & Smeets, E.F.L. (2008, juli). ITS. *Op zoek naar passend onderwijs*. Geraadpleegd op 17 september 2012 op [http://www.eric-project.nl/files.nsf/pages/NWOA_7LXLB8/\\$file/BOPO_ReviewStudy_OpZoekNaarPassendOnderwijs.pdf](http://www.eric-project.nl/files.nsf/pages/NWOA_7LXLB8/$file/BOPO_ReviewStudy_OpZoekNaarPassendOnderwijs.pdf)

Slimmerikjes (z.j.). *Architecto* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.slimmerikjes.nl/Architecto>

Spellenhut (2012). *Go Getter: Land & Water* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://spellenhut.nl/catalog/product_info.php?products_id=606

Spellenrijk.nl (2012). *Safari Hide & Seek* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.spellenrijk.nl/denkspellen-breinbrekers/safari-hide--seek/i/6771/?utm_source=beslist&utm_medium=cpc&utm_campaign=datafeed

SurPlus, begaafdencentrum MHR (2011). *Somplex* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.surplus-begaafden.nl/pagina/238/Somplex>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.). *Home* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/index.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.). *Onderzoeken* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/Klantonderzoeken.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.). *Tevredenheidsinvloeden* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/Tevredenheidsinvloeden.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.). *Tevredenheidstheorie* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/Tevredenheidstheorie.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.). *Uitvoeren* [online document]. Geraadpleegd op 25 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/uitvoeren.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.). *Vragenlijst* [online document]. Geraadpleegd op 25 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/vragenlijst.htm>

Wikipedia (2011, september). *Tevredenheid* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://nl.wikipedia.org/wiki/Tevredenheid>

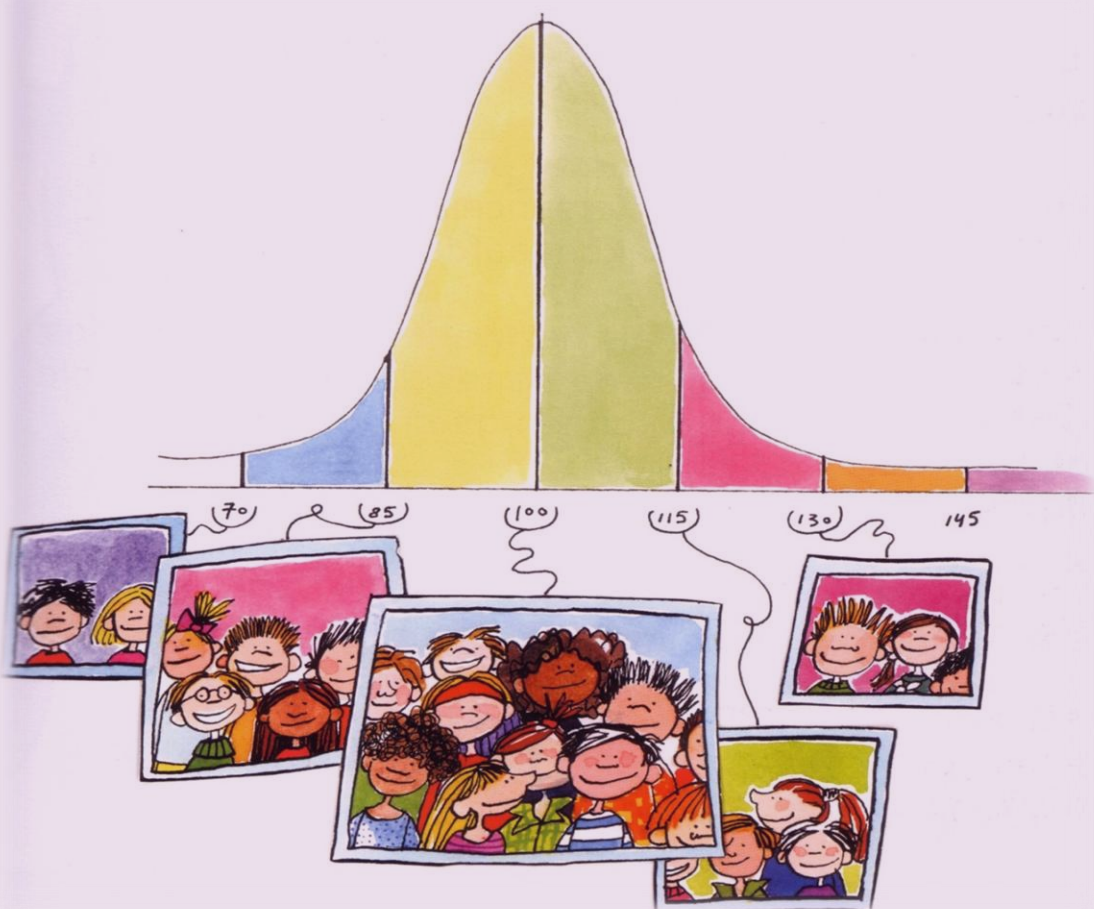
Bijlagen

De bijlagen die bij deze scriptie horen en waarnaar verwezen wordt in deze scriptie, zijn te vinden in het Bijlagenboek. Het Bijlagenboek bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Resultaten enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht
2. Resultaten enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht
3. Resultaten enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht
4. Didactisch contract
5. Onderzoekslogboek

*Meerwerk, pluskinderen, ouders...
...en dan nog de school*

Bijlagenboek

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1. Enquête en resultaten enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht	6
1.1. Enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht	7
1.2. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 1	13
1.3. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 2	13
1.4. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 3	14
1.5. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 4 en vraag 5	16
1.6. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 6	18
1.7. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 7	19
1.8. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 8	20
1.9. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9	21
1.10. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 10	26
1.11. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 11	27
1.12. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 12	29
1.13. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 13	30
2. Enquête en resultaten enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	31
2.1. Enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	32
2.2. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 1	38
2.3. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 2	39
2.4. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 3	40
2.5. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 4	41
2.6. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 5	42
2.7. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 6	44
2.8. Resultaten enquête pluskinderen, vraag 7	45

2.9.	Resultaten enquête pluskinderen, vraag 8	47
2.10.	Resultaten enquête pluskinderen, vraag 9	49
2.11.	Resultaten enquête pluskinderen, vraag 10	50
2.12.	Resultaten enquête pluskinderen, vraag 11	55
3.	Enquête en resultaten enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	60
3.1.	Enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht	61
3.2.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 1	67
3.3.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 2	68
3.4.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 3	69
3.5.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 4	70
3.6.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 5 en vraag 6	71
3.7.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 7	73
3.8.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 8	74
3.9.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 9	75
3.10.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10	80
3.11.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 11	85
3.12.	Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 12	85
4.	Didactisch contract	87
5.	Onderzoekslogboek	98

Inleiding

Dit document betreft een bijlagenboek, die gebruikt kan worden bij de scriptie 'Meerwerk, pluskinderen, ouders... ..en dan nog de school' (Bakker, 2012). In dit bijlagenboek zijn de resultaten van het onderzoek naar meerwerk op C.B.S. de Borg weergegeven in grafieken en/of diagrammen en deze resultaten zijn toegelicht. In de scriptie 'Meerwerk, pluskinderen, ouders... en dan nog de school' wordt verwezen naar dit bijlagenboek, aan de hand van hoofdstuk-, paragraaf- of figuuraanduidingen.

Daarnaast is in dit bijlagenboek het didactisch contract toegevoegd. Dit contract is opgesteld, voorafgaand aan het uitvoeren van het onderzoek. Daarnaast is het ook onderzoekslogboek in dit bijlagenboek te vinden, waarin de ontwikkeling van het doen van onderzoek door Bakker, D. staat beschreven.

Hoofdstuk 1 Enquête en resultaten enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht

In dit hoofdstuk komt de enquête voor leerkrachten aan bod en de resultaten op deze enquête zijn in dit hoofdstuk weergegeven. Alle enquêtevragen uit de enquête voor leerkrachten zijn in dit hoofdstuk opgenomen. De resultaten zijn weergegeven in de vorm van een toelichting en/of conclusie, eventueel voorzien van een grafiek. Bij elk resultaat staat aangegeven wat het onderwerp is van de vraag, de vraag zelf, hoeveel antwoordmogelijkheden er zijn en uit hoeveel antwoordmogelijkheden er gekozen mocht worden. Daarnaast wordt bij de resultaten die voorzien zijn van een grafiek, verwezen naar de figuur waarin de grafiek staat.

1.1. Enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht

Beste leerkracht,

Als studente in opleiding voor leerkracht, ben ik van het begin van het schooljaar tot aan de kerstvakantie bezig met een afstudeeropdracht. Deze opdracht houdt een onderzoek in. Ik heb ervoor gekozen om onderzoek te doen naar het meerwerk dat de pluskinderen maken. Daarbij wil ik de school, de pluskinderen en de ouders van pluskinderen betrekken.

In het kort houdt mijn onderzoek het volgende in:

Ik wil erachter zien te komen of het meerwerk dat de pluskinderen op C.B.S. de Borg maken, overeen komt met de wensen, interesses en behoeften aan begeleiding die de pluskinderen hebben. Ook wil ik erachter zien te komen welke wensen, interesses en behoeften aan begeleiding de ouders van pluskinderen voor hun kind hebben. Dit onderzoek ga ik uitvoeren bij groep vijf tot en met groep acht.

Omdat ik van de school graag wil weten wat er wordt gedaan aan meerwerk en hoe de begeleiding daarbij geregeld is, wil ik u als leerkracht vragen om de enquête, die achter deze bladzijde zit, in te vullen.

Onder meerwerk versta ik bij deze enquête de opdrachten en activiteiten voor meerwerk die de pluskinderen maken. Hieronder vallen ook de activiteiten die de pluskinderen doen bij Marieke Oppewal, tijdens het uur voor meerwerk op vrijdag.

Deze enquête is anoniem en bestaat uit open vragen en gesloten vragen.

Bij sommige vragen zijn meerdere antwoordmogelijkheden. Bij deze vragen staat aangegeven hoeveel antwoorden u maximaal mag geven.

Aan het eind van deze enquête is er ruimte voor eventuele opmerkingen over meerwerk en/of aanvullingen op vragen van deze enquête.

Graag zou ik de enquête op *donderdag 15 november 2012* van u in ontvangst nemen. Ik ben dan weer op C.B.S. de Borg aanwezig.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Daphne Bakker

Enquête over meerwerk voor leerkrachten

1. Ik ben leerkracht van groep: (omcirkel het antwoord)

5 6 7 8

2. Aantal pluskinderen in mijn groep dat dagelijks meerwerk maakt:

..... kinderen.

3. Aantal minuten dat de pluskinderen uit mijn groep gemiddeld per dag (het uur voor meerwerk van vrijdag niet meegerekend) besteden aan meerwerk:

- ☐ De kinderen besteden geen tijd aan meerwerk buiten het uur van vrijdag om
- ☐ Minder dan 15 minuten
- ☐ 15 tot 30 minuten
- ☐ 30 tot 45 minuten
- ☐ 45 tot 60 minuten
- ☐ 60 tot 75 minuten
- ☐ 75 tot 90 minuten
- ☐ Meer dan 90 minuten

4. Geef met een cijfer aan in welke mate u het eens bent met de volgende stelling: Ik heb altijd goed zicht op het meerwerk waar de pluskinderen mee bezig zijn.
(1=volledig mee eens; 2=mee eens; 3=gedeeltelijk mee eens, gedeeltelijk mee oneens; 4=mee oneens; 5=volledig mee oneens)

1 2 3 4 5

5. Aanvulling op vraag 4. Het cijfer dat ik aan deze stelling heb gegeven, baseer ik op:

.....

.....

.....

.....

6. Naar mijn mening ervaren de kinderen het niveau van meerwerk als:

- ☐ Heel makkelijk
- ☐ Makkelijk
- ☐ Niet makkelijk en niet moeilijk
- ☐ Moeilijk
- ☐ Heel moeilijk

7. Hoe weten de pluskinderen van uw groep welk meerwerk er op het programma staat?

.....

.....

.....

8. De pluskinderen mogen van mij tijdens meerwerk:

- ☐ Altijd samenwerken
- ☐ Af en toe samenwerken
- ☐ Weinig tot nooit samenwerken

9. De pluskinderen ondernemen tijdens meerwerk meestal de volgende activiteiten:
(vier antwoorden aankruisen)

- ☐ Proefjes
- ☐ Werkbladen maken
- ☐ Verhalen schrijven
- ☐ Op de computer opdrachten maken
- ☐ Teken
- ☐ Iets bouwen
- ☐ Sommen maken
- ☐ Lezen
- ☐ Knutselen
- ☐ Verven
- ☐ Project
- ☐ Werkstuk maken
- ☐ Spreekbeurt houden
- ☐ Poster maken
- ☐ Rekenpuzzels of taalpuzzels maken
- ☐ Filosoferen
- ☐ Anders, namelijk:

10. Tijd die gemiddeld per week is opgenomen in het instructietafelrooster voor de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken:

- ☐ Er is geen tijd in het instructietafelrooster opgenomen voor de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken
- ☐ Minder dan 15 minuten
- ☐ 15 tot 30 minuten
- ☐ 30 tot 45 minuten
- ☐ 45 tot 60 minuten
- ☐ Meer dan 60 minuten

11. Tijd die ik gemiddeld per week daadwerkelijk besteed aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken:

- ☐ Ik besteed geen tijd aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken (ga naar vraag 13)
- ☐ Minder dan 15 minuten
- ☐ 15 tot 30 minuten
- ☐ 30 tot 45 minuten
- ☐ 45 tot 60 minuten
- ☐ Meer dan 60 minuten

12. Aanvulling op vraag 10. De begeleiding die ik geef bestaat uit:

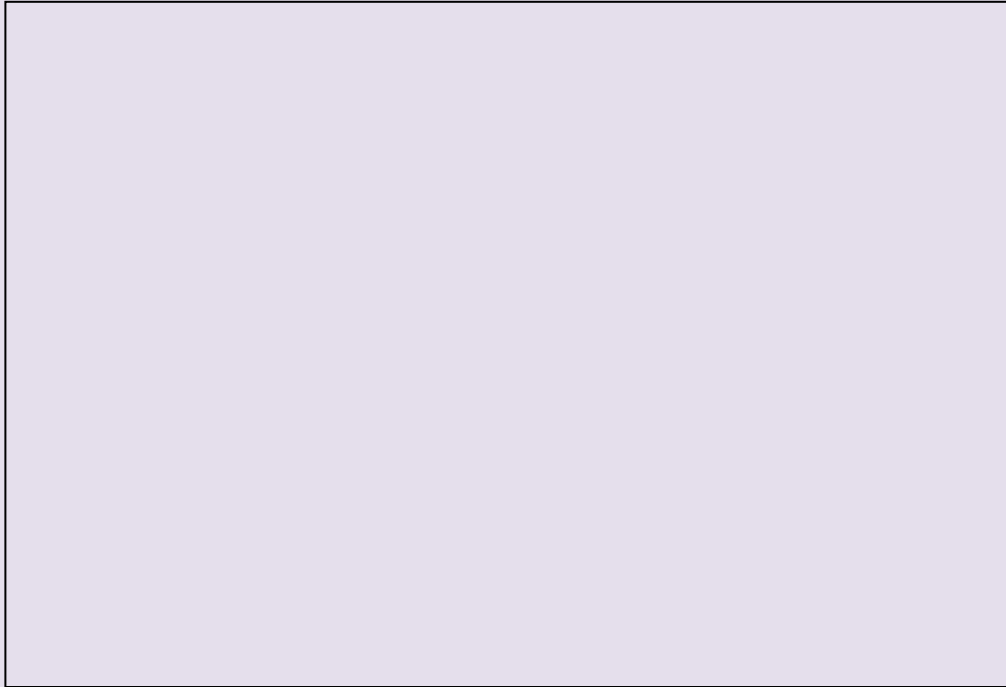
.....

.....

.....

.....

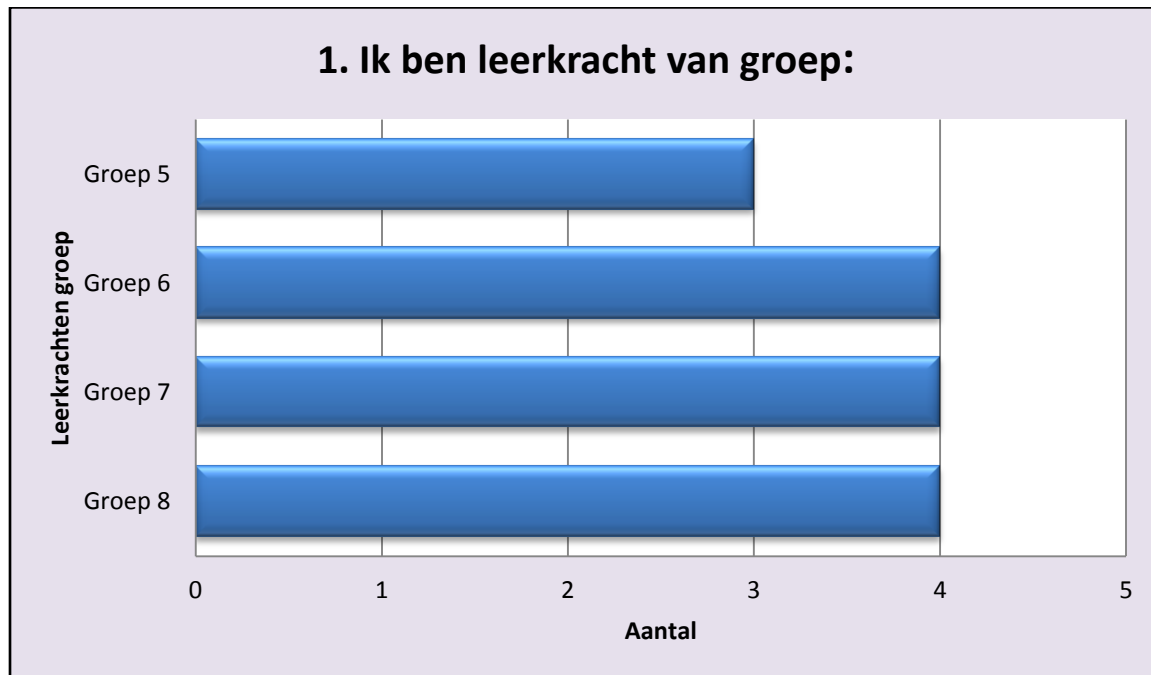
13. Hieronder kunt u eventuele opmerkingen over meerwerk of aanvullingen op vragen van deze vragenlijst kwijt.

Bedankt voor het invullen van deze enquête.

Figuur 1.1. Enquête leerkrachten groep vijf tot en met groep acht

1.2. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 1

Figuur 1.2. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 1

Figuur 1.2. laat de resultaten op vraag één van de enquête voor leerkrachten zien. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik ben leerkracht van groep:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit vier antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden. Uit figuur 1.2. blijkt dat er evenveel respondenten zijn van groep zes, zeven en acht, namelijk allemaal vier respondenten. Groep vijf heeft minder respondenten, namelijk drie.

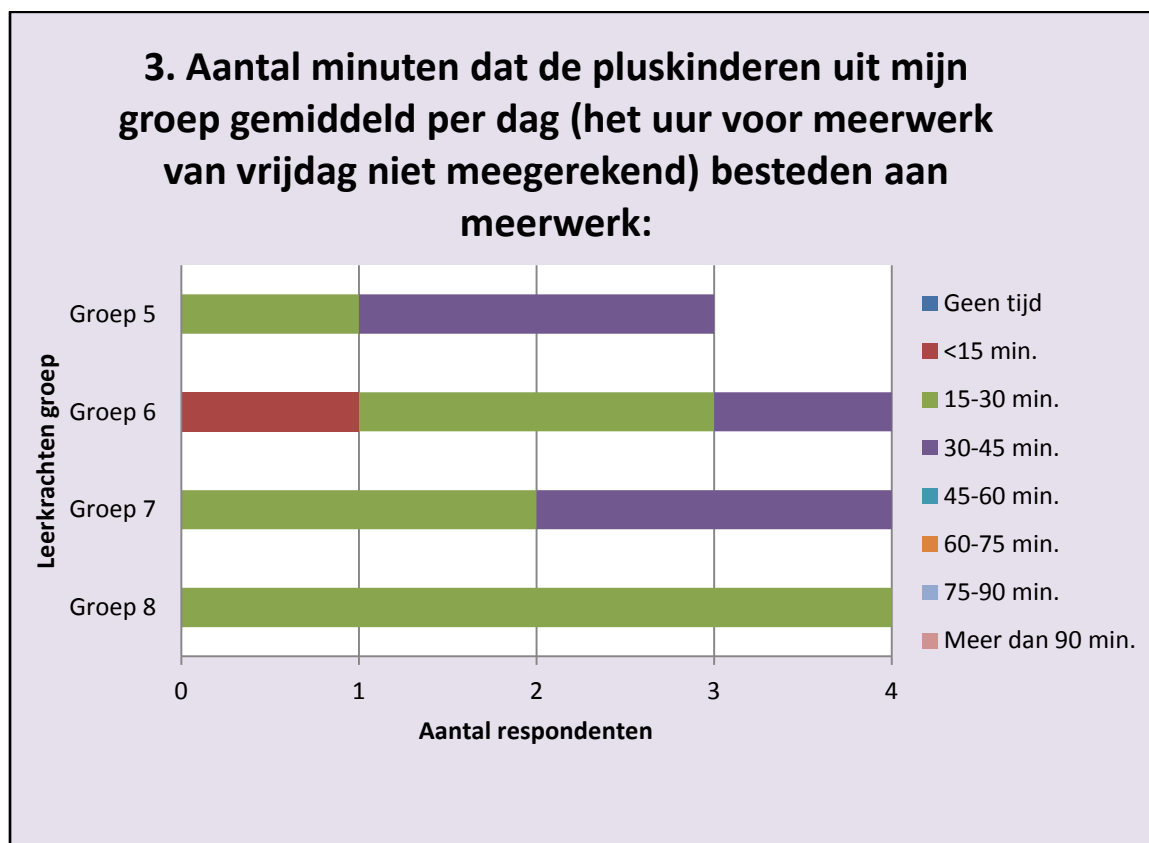
1.3. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 2

Vraag twee van de enquête voor leerkrachten gaat over het aantal pluskinderen dat de leerkrachten in de groep hebben zitten. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Aantal pluskinderen in mijn groep dat dagelijks meerwerk maakt:'. Bij deze vraag konden de respondenten kiezen uit vier antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit de antwoorden die de respondenten gaven, kwam naar voren dat de pluskinderen goed verdeeld zijn over de klassen. Elke groep bestaat uit twee klassen, verdeeld in een a-klas en een b-klas.

Geconcludeerd heeft groep 5a twee pluskinderen en groep 5b heeft vier pluskinderen. Groep 6a heeft één pluskind en groep 6b heeft twee pluskinderen. Groep 7a heeft één pluskind en groep 7b heeft drie pluskinderen. Groep 8a en groep 8b hebben allebei twee pluskinderen. Daarmee komt het totaal aantal pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht op een aantal van zeventien.

1.4. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 3

Figuur 1.3. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 3

Figuur 1.3. laat de resultaten op vraag drie van de enquête voor leerkrachten zien. Deze vraag gaat over de tijdsbesteding van meerwerk per dag. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Aantal minuten dat de pluskinderen uit mijn groep gemiddeld per dag (het uur voor meerwerk van vrijdag niet meegerekend) besteden aan meerwerk:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit acht antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 1.3. blijkt dat er niet in elke groep door de pluskinderen evenveel tijd aan meerwerk wordt besteed, buiten het uur voor meerwerk van vrijdag om. Van de leerkrachten uit groep vijf geeft één

leerkracht aan dat de pluskinderen 15 tot 30 minuten aan meerwerk per dag besteden. De andere twee leerkrachten van deze groep geven aan dat er gemiddeld 30 tot 45 minuten aan meerwerk wordt besteed. Gemiddeld geeft dit een tijdsbesteding voor meerwerk in groep vijf van 32,5 minuten, namelijk $(22,5 + 2 \times 37,5) / 3 = 32,5$.

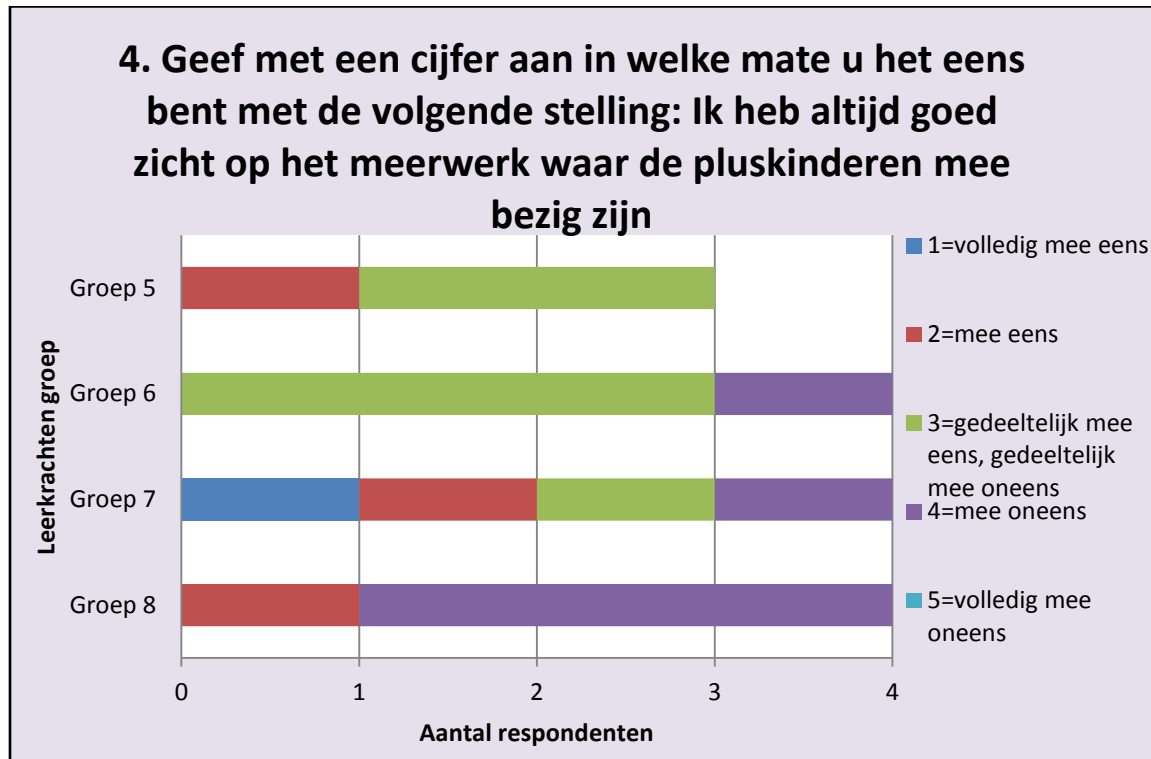
In groep zes denken de respondenten daar meer wisselend over. Eén respondent van deze groep geeft aan dat de pluskinderen minder dan 15 minuten per dag besteden aan meerwerk. Een andere respondent geeft aan dat de kinderen 30 tot 45 minuten besteden aan meerwerk. De overige twee respondenten geven aan dat de kinderen gemiddeld 15 tot 30 minuten besteden aan meerwerk. Gemiddeld geeft dit een tijdsbesteding voor meerwerk in groep zes van 22,5 minuten, namelijk $(7,5 + 2 \times 22,5 + 37,5) / 4 = 22,5$.

Van de respondenten uit groep zeven geven twee respondenten aan dat de kinderen 15 tot 30 minuten besteden aan meerwerk per dag. De andere twee respondenten uit deze groep geven aan dat de kinderen meer tijd besteden aan meerwerk, namelijk 30 tot 45 minuten. Gemiddeld geeft dit een tijdsbesteding voor meerwerk in groep zeven van 30 minuten, namelijk $(2 \times 22,5 + 2 \times 37,5) / 4 = 30$.

Alle vier de respondenten uit groep acht hebben hetzelfde antwoord gegeven op vraag drie van de enquête. Zij zijn het erover eens dat de pluskinderen gemiddeld 15 tot 30 minuten besteden aan meerwerk per dag. Gemiddeld geeft dit een tijdsbesteding voor meerwerk in groep acht van 22,5 minuten, namelijk $(22,5 \times 4) / 4 = 22,5$.

Opvallend aan het resultaat op deze vraag, is dat alleen in groep zes door een respondent is aangegeven dat er minder dan 15 minuten wordt gewerkt aan meerwerk per dag. De overige respondenten uit de groepen vijf, zeven en acht geven dit niet aan. Zij geven aan meer tijd aan meerwerk te besteden per dag. Afgevraagd kan worden of minder dan 15 minuten besteden aan meerwerk wel voldoende is voor de pluskinderen, als gekeken wordt naar de resultaten uit de overige groepen.

1.5. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 4 en vraag 5

Figuur 1.4. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 4

Figuur 1.4. laat de resultaten op vraag vier van de enquête voor leerkrachten zien. Deze vraag gaat over het zicht van de leerkrachten op meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Geef met een cijfer aan in welke mate u het eens bent met de volgende stelling: Ik heb altijd goed zicht op het meerwerk waar de pluskinderen mee bezig zijn (1=volledig mee eens, 2=mee eens, 3=gedeeltelijk mee eens, gedeeltelijk mee oneens, 4=mee oneens, 5=volledig mee oneens). Eén cijfer diende bij deze vraag gekozen te worden.

Vraag vijf uit de enquête is een aanvulling op vraag vier. Bij deze vraag geven de respondenten antwoord op 'Het cijfer dat ik aan deze stelling heb gegeven, baseer ik op:'. Dit is een open vraag. De respondenten konden zelf hun antwoord opschrijven.

Wordt het resultaat op vraag vier per groep bekeken, dan blijkt uit het resultaat van de respondenten uit groep vijf, dat zij een redelijk zicht hebben op het meerwerk dat de pluskinderen maken. Eén van de respondenten uit deze groep geeft aan het eens te zijn met de stelling. Als verklaring daarvoor wordt bij vraag vijf gegeven dat het te maken meerwerk op de weektaak staat, waardoor de respondent overzicht heeft. Ook overlegt de respondent regelmatig met de pluskinderen over het te maken werk. De overige

twee respondenten uit groep vijf geven aan het gedeeltelijk eens te zijn met de stelling. Als verklaring daarvoor wordt bij vraag vijf gegeven dat de respondenten alleen hulprondes lopen en/of begeleiding geven aan de instructietafel. Zij hebben redelijk zicht op het meerwerk dat gemaakt wordt door de pluskinderen.

Uit het resultaat van de respondenten uit groep zes kan de conclusie worden getrokken dat zij matig zicht hebben op het meerwerk. Drie van de vier respondenten van deze groep geven aan het gedeeltelijk eens te zijn met de stelling. Als verklaring daarvoor wordt gegeven dat er wel zicht is op het meerwerk, maar dat het weinig wordt besproken en weinig wordt geëvalueerd met de pluskinderen. Ook wordt er aangegeven dat er geen doorgaande lijn in het meerwerk is, waardoor overzicht ontbreekt. Een andere verklaring van een respondent luidt dat er te weinig gecontroleerd wordt en daardoor af en toe het overzicht ontbreekt. De overige respondent van groep zes geeft aan het oneens te zijn met de stelling. Als verklaring daarvoor geeft deze respondent aan dat er alleen zicht is op het meerwerk wanneer dit wordt ingeleverd om na te kijken.

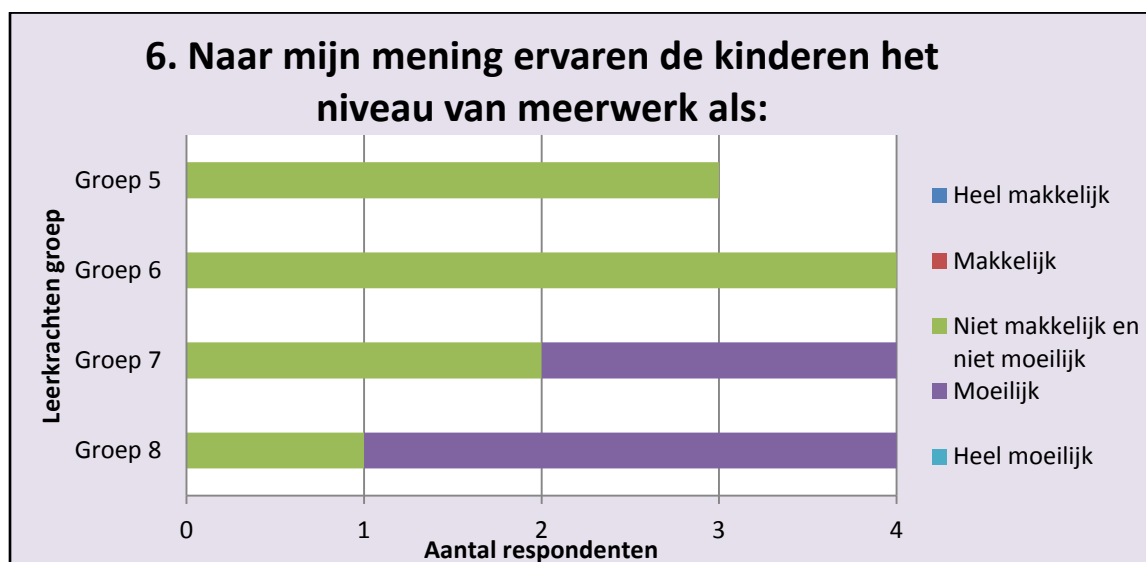
Als gekeken wordt naar groep zeven, kan de conclusie worden getrokken dat de leerkrachten uit groep zeven heel wisselend zicht hebben op het meerwerk. Alle respondenten uit deze groep geven een ander antwoord. Een respondent geeft aan het volledig eens te zijn met de stelling. De reden daarvoor is dat het meerwerk standaard elke maandag wordt uitgelegd en verderop in de week wordt het meerwerk besproken. Daardoor heeft deze respondent naar eigen mening altijd een goed zicht op het meerwerk. Een andere respondent geeft aan het eens te zijn met de stelling. Als verklaring hiervoor wordt gegeven dat elke week het te maken meerwerk wordt besproken. Ook het antwoord 'gedeeltelijk mee eens, gedeeltelijk mee oneens' wordt door een respondent van deze groep gekozen. Als verklaring voor dit antwoord wordt gegeven dat de respondent zich meer richt op de overige kinderen in de klas, in plaats van op de pluskinderen. Naar mening van deze respondent redden de pluskinderen zich vaak wel en werken ze zelfstandig door, terwijl de respondent instructie geeft aan de overige kinderen in de groep. De laatste respondent van groep zeven geeft aan het oneens te zijn met de stelling, met de reden dat er wel gevraagd wordt aan de pluskinderen waar ze mee bezig zijn, maar dat hier niet een eenduidig antwoord op wordt verkregen. Uitleg geeft deze respondent niet. Het zicht op meerwerk ontbreekt voor deze respondent.

Uit het resultaat van de respondenten uit groep acht, kan de conclusie worden getrokken dat de leerkrachten van groep acht een matig zicht hebben op het meerwerk. drie van de vier respondenten uit deze groep geven aan het oneens te zijn met de stelling. Eén van de respondenten uit deze groep geeft aan het eens te zijn met de stelling. De verklaringen die worden gegeven waarom de respondenten het

niet eens zijn met de stelling, luiden dat alleen de weekplanningen worden doorgenomen en het te maken werk wordt besproken. Verder is er niet echt zicht op het meerwerk van de kinderen. Daarnaast wordt er ook aangegeven dat een respondent maar één ochtend voor groep acht staat en op deze ochtend maken de pluskinderen uit groep acht geen meerwerk. De respondent die het eens is met de stelling, geeft aan wekelijks aan de instructietafel het meerwerk door te spreken en hulp te bieden waar dit nodig is. Ook kijkt deze respondent al het meerwerk altijd na en bespreekt degene het meerwerk zo vaak mogelijk met de pluskinderen, waardoor er een goed zicht is op het meerwerk.

De overkoepelende conclusie op vraag vier, luidt dat de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht niet voldoende zicht hebben op het meerwerk waar de pluskinderen mee bezig zijn. De respondenten geven hiervoor verschillende verklaringen. Opvallend bij deze verklaringen is, dat ongeveer dezelfde verklaringen worden gegeven, terwijl de leerkrachten aangeven verschillend zicht te hebben op het meerwerk.

1.6. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 6

Figuur 1.5. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 6

Figuur 1.5. laat de resultaten op vraag zes van de enquête voor leerkrachten zien. Deze vraag gaat over de mening van de leerkrachten met betrekking tot het niveau van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Naar mijn mening ervaren de kinderen het niveau van meerwerk als:'. Bij deze

vraag hadden de respondenten de keuze uit vijf antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Figuur 1.5. laat zien dat alle respondenten uit groep vijf en groep zes aangeven het meerwerk voor de pluskinderen niet makkelijk en niet moeilijk te vinden. De respondenten uit groep zeven en groep acht hebben hier een meer verdeelde mening over. Van groep zeven geven twee respondenten aan het meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk te vinden, de overige twee respondenten geven aan het meerwerk moeilijk te vinden.

Het merendeel van de respondenten uit groep acht (drie respondenten) geven ook aan het meerwerk moeilijk te vinden. De overige respondent uit deze groep geeft aan het meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk te vinden.

Opvallend aan de resultaten van vraag zes, is dat geen van de respondenten kiest voor de antwoordmogelijkheden 'heel makkelijk', 'makkelijk' of 'heel moeilijk'.

Geconcludeerd kan worden dat het meerwerk in de groepen zeven en acht, naar mening van de leerkrachten, als moeilijker door de pluskinderen wordt ervaren, dan in de groepen vijf en zes.

1.7. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 7

Vraag zeven van de enquête voor leerkrachten gaat over de bekendmaking van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Hoe weten de pluskinderen van uw groep welk meerwerk er op het programma staat?'. Dit is een open vraag, de respondenten konden zelf hun antwoord opschrijven.

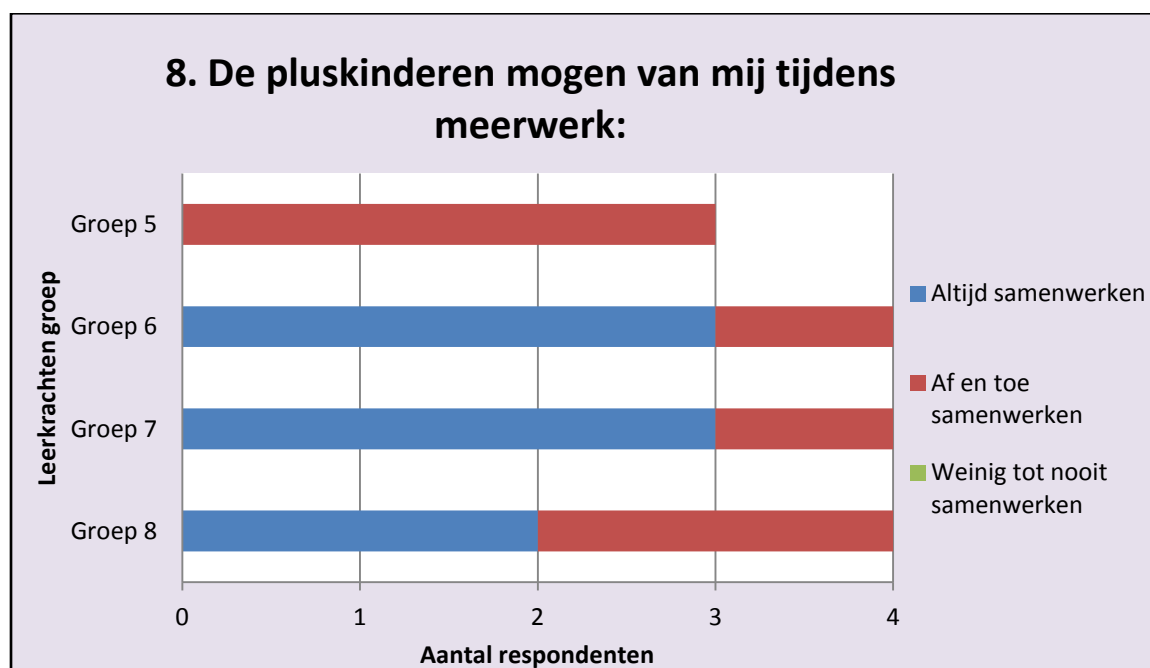
Wanneer de antwoorden per groep bekeken worden, blijkt dat alle drie de respondenten uit groep vijf aangeven dat het te maken meerwerk op de weektaak staat. Dit is ook een veel gehoord antwoord uit groep zes. Als aanvulling op het antwoord dat het te maken meerwerk op de weektaak staat, geeft één respondent uit groep zes aan dat het te maken meerwerk ook op het compactprogramma van de pluskinderen staat.

De respondenten uit groep zeven geven meer uiteenlopende antwoorden. Twee respondenten uit deze groep geven aan dat het meerwerk op de weektaak staat. Eén respondent geeft aan dat het te maken meerwerk elke maandag wordt besproken. De overige respondent geeft aan dat het te maken meerwerk elke vrijdag wordt besproken.

Ook de leerkrachten uit groep acht geven uiteenlopende antwoorden. Twee van de leerkrachten geven aan dat de pluskinderen zelf mogen kiezen uit de meerwerkhoek welk meerwerk ze gaan maken.

Daarnaast is er een introductie tijdens het hulpkwartier op het overige te maken meerwerk. Eén respondent geeft aan dat het te maken meerwerk elke week wordt besproken aan de instructietafel en dat het te maken meerwerk op een sticker staat van het hulpkwartier. De overige respondent van deze groep geeft aan dat de kinderen het te maken meerwerk horen van de meerbegaafdencoördinator. Geconcludeerd betekent dit dat de leerkrachten niet dezelfde wijze hanteren om het te maken meerwerk kenbaar te maken aan de pluskinderen.

1.8. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 8

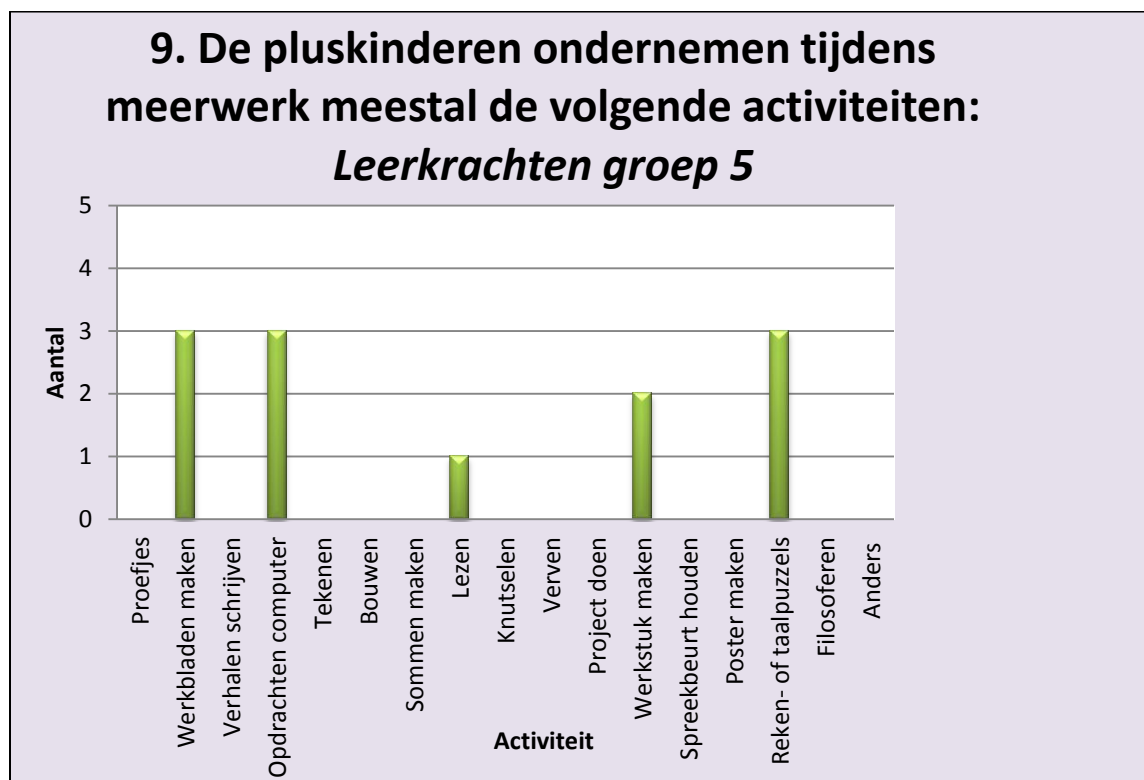
Figuur 1.6. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 8

Vraag acht van de enquête voor leerkrachten gaat over het samenwerken van de pluskinderen tijdens meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'De pluskinderen mogen van mij tijdens meerwerk:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid mocht worden gekozen.

Wanneer gekeken wordt naar figuur 1.6., is te zien dat alle drie de respondenten uit groep vijf aangeven dat de pluskinderen af en toe mogen samenwerken. De meerderheid van de respondenten uit groep zes en groep zeven geeft aan dat de pluskinderen altijd mogen samenwerken. De helft van de respondenten

uit groep acht geeft aan dat de pluskinderen altijd mogen samenwerken, de andere helft geeft aan dat de pluskinderen af en toe mogen samenwerken.

1.9. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9

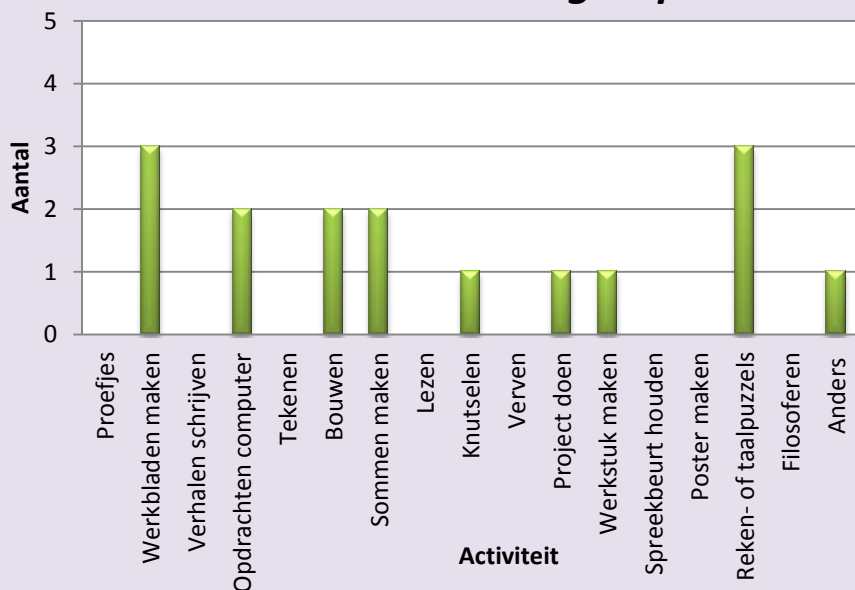

Figuur 1.7. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9, groep 5

Vraag negen van de enquête voor leerkrachten gaat over de activiteiten van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'De pluskinderen ondernemen tijdens meerwerk meestal de volgende activiteiten:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit zeventien antwoordmogelijkheden, waarbij vier antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

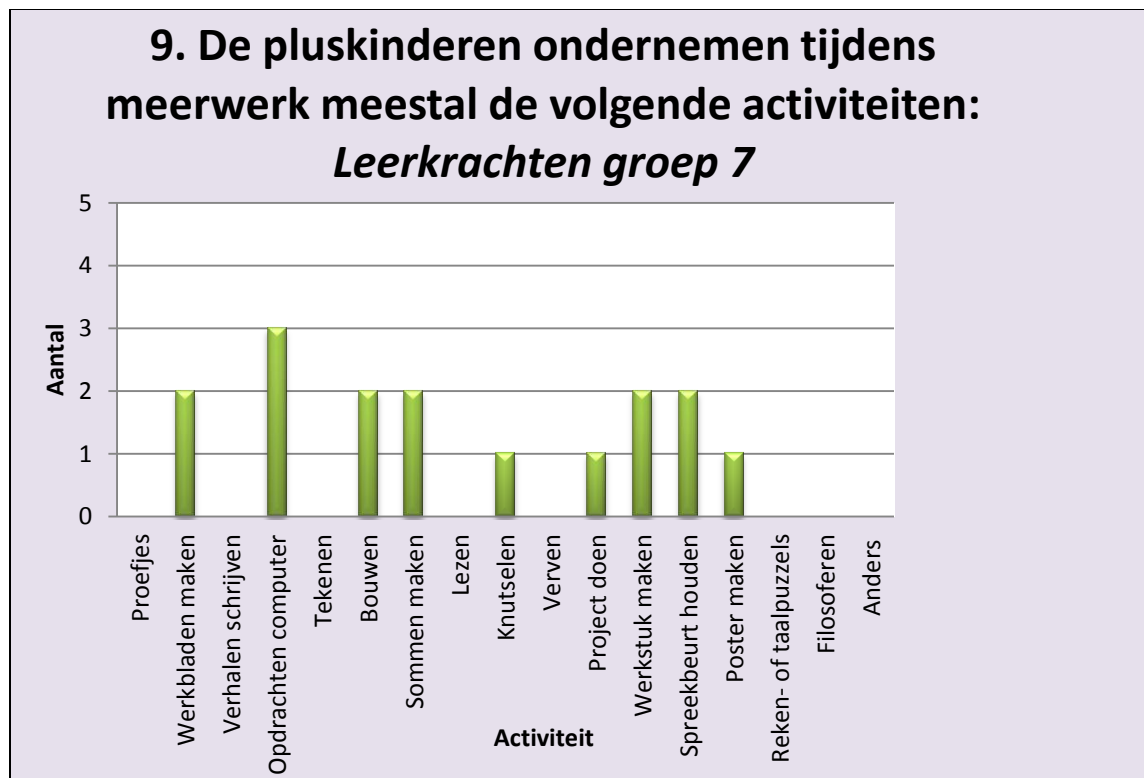
Uit figuur 1.7. blijkt dat de leerkrachten uit groep vijf aangeven dat de pluskinderen meestal werkbladen maken, opdrachten op de computer maken en reken- of taalpuzzels maken. Deze activiteiten worden alle drie drie keer gekozen. De activiteit werkstuk maken wordt twee keer gekozen door de respondenten. Dit zijn de activiteiten die meestal worden ondernomen door de pluskinderen tijdens meerwerk.

9. De pluskinderen ondernemen tijdens meerwerk meestal de volgende activiteiten: *Leerkrachten groep 6*

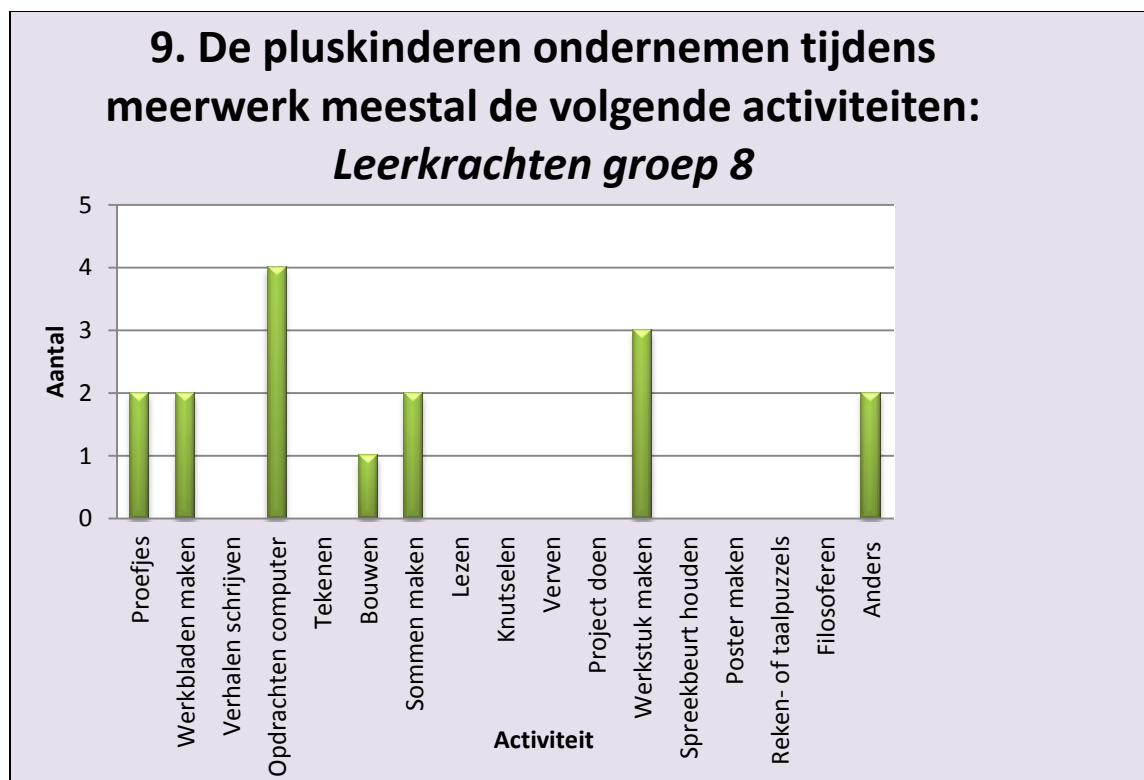
Figuur 1.8. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9, groep 6

Uit figuur 1.8. blijkt dat de respondenten uit groep zes aangeven dat de pluskinderen meestal werkbladen maken en reken- of taalpuzzels maken. Voor deze activiteiten wordt drie keer door de respondenten gekozen. Activiteiten die twee keer worden gekozen en die dus ook meestal worden gedaan door de pluskinderen in groep zes, zijn opdrachten op de computer maken, bouwen en sommen maken. Ook is er één respondent uit deze groep die kiest voor de antwoordmogelijkheid 'anders'. Als activiteit wordt hierbij aangegeven dat de pluskinderen werken met journalistiek.

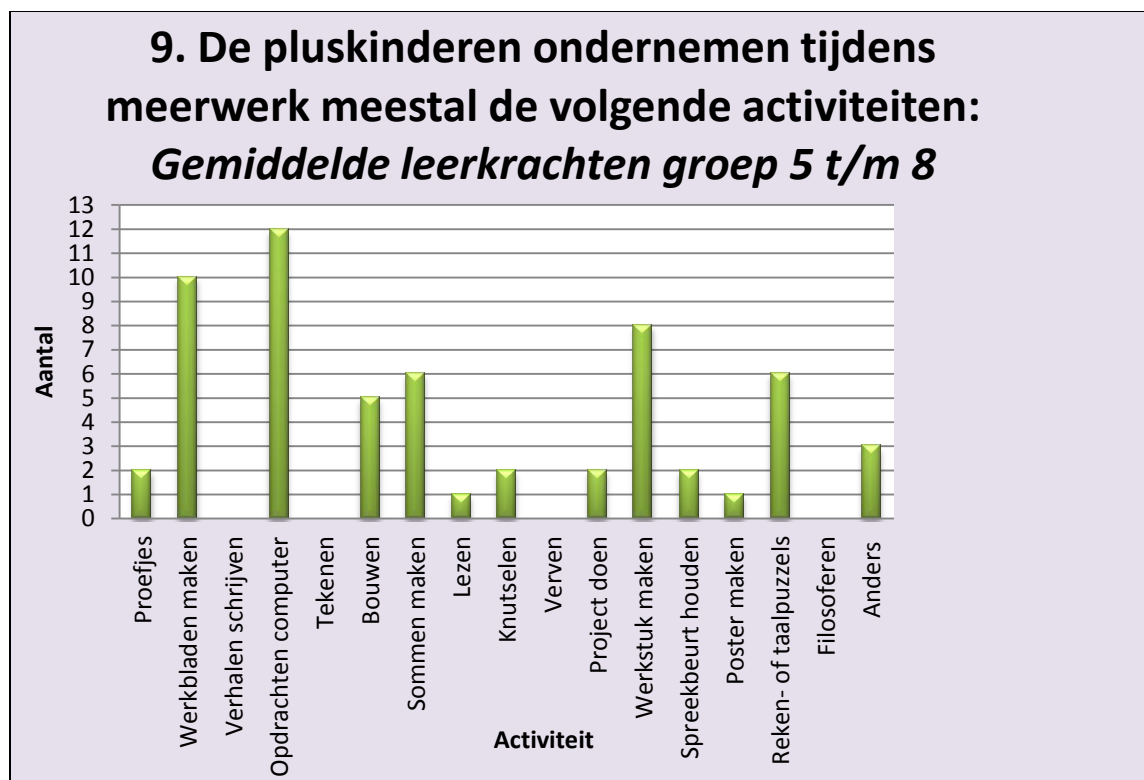
Figuur 1.9. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9, groep 7

Uit figuur 1.9 blijkt dat de respondenten uit groep zeven de pluskinderen tijdens meerwerk meestal opdrachten op de computer laten maken. Voor deze activiteit wordt drie keer door de respondenten gekozen. Twee keer wordt gekozen voor werkbladen maken, bouwen, sommen maken, werkstuk maken en spreekbeurt houden. Dit zijn de activiteiten die meestal worden ondernomen door de pluskinderen van groep zeven.

Figuur 1.10. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9, groep 8

Uit figuur 1.10. blijkt dat de respondenten uit groep acht de pluskinderen tijdens meerwerk voornamelijk opdrachten op de computer laten maken. Voor deze activiteit wordt vier keer door de respondenten gekozen. Alle respondenten kiezen één van de vier keer voor dit antwoord. Drie keer wordt gekozen voor de activiteit werkstuk maken. Andere activiteiten die meestal worden ondernomen door de pluskinderen uit groep acht zijn proefjes doen, werkbladen maken en sommen maken. Voor deze activiteiten wordt twee keer door de respondenten uit groep acht gekozen. Ook wordt er één keer voor antwoordmogelijkheid ‘anders’ gekozen. De respondenten geven hierbij aan dat het gaat om activiteiten als journalistiek en techniek.

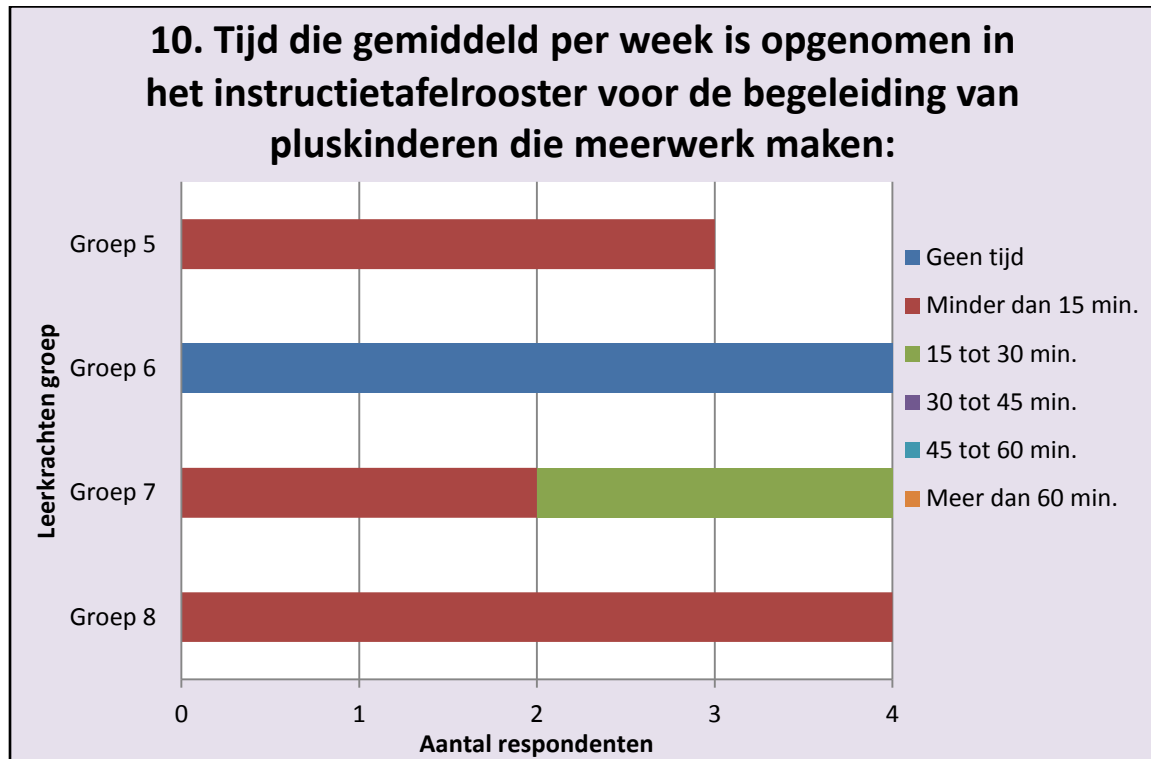

Figuur 1.11. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 9, groep 5 t/m 8

Figuur 1.11. laat het gemiddelde zien van de antwoorden die de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht gaven op vraag acht van de enquête. Uit figuur 1.11. blijkt dat de pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht gemiddeld het vaakst opdrachten op de computer maken tijdens meerwerk. In totaal werd deze activiteit twaalf keer door de respondenten gekozen. Ook werkbladen maken wordt vaak gekozen door de respondenten, geteld tien keer. Andere activiteiten die vaak worden gekozen, zijn werkstuk maken (acht keer), sommen maken (zes keer) en reken- of taalpuzzels maken (zes keer). Deze activiteiten worden gemiddeld het vaakst gedaan door pluskinderen in groep vijf tot en met groep acht. Wat opvalt aan figuur 1.11. is dat geen van de respondenten gekozen heeft voor de activiteiten verhalen schrijven, tekenen, verven en filosoferen.

Geconcludeerd betekent dit dat gemiddeld gezien de pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht voornamelijk opdrachten op de computer maken, werkbladen maken en werkstukken maken.

1.10. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 10

Figuur 1.12. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 10

Vraag tien van de enquête voor leerkrachten gaat over de begeleiding tijdens meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Tijd die gemiddeld is opgenomen in het instructietafelrooster voor de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit zes antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 1.12. blijkt dat de respondenten uit groep vijf en groep acht minder dan vijftien minuten per week voor begeleiding hebben opgenomen in het instructietafelrooster. Alle respondenten uit groep vijf en groep acht kiezen voor deze antwoordmogelijkheid. Het gemiddelde aantal minuten dat aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken is opgenomen in het instructietafelrooster, bedraagt 7,5 minuten voor groep vijf en groep acht. Namelijk $(3 \times 7,5) / 3 = 7,5$ voor groep vijf en $(4 \times 7,5) / 4 = 7,5$ voor groep acht.

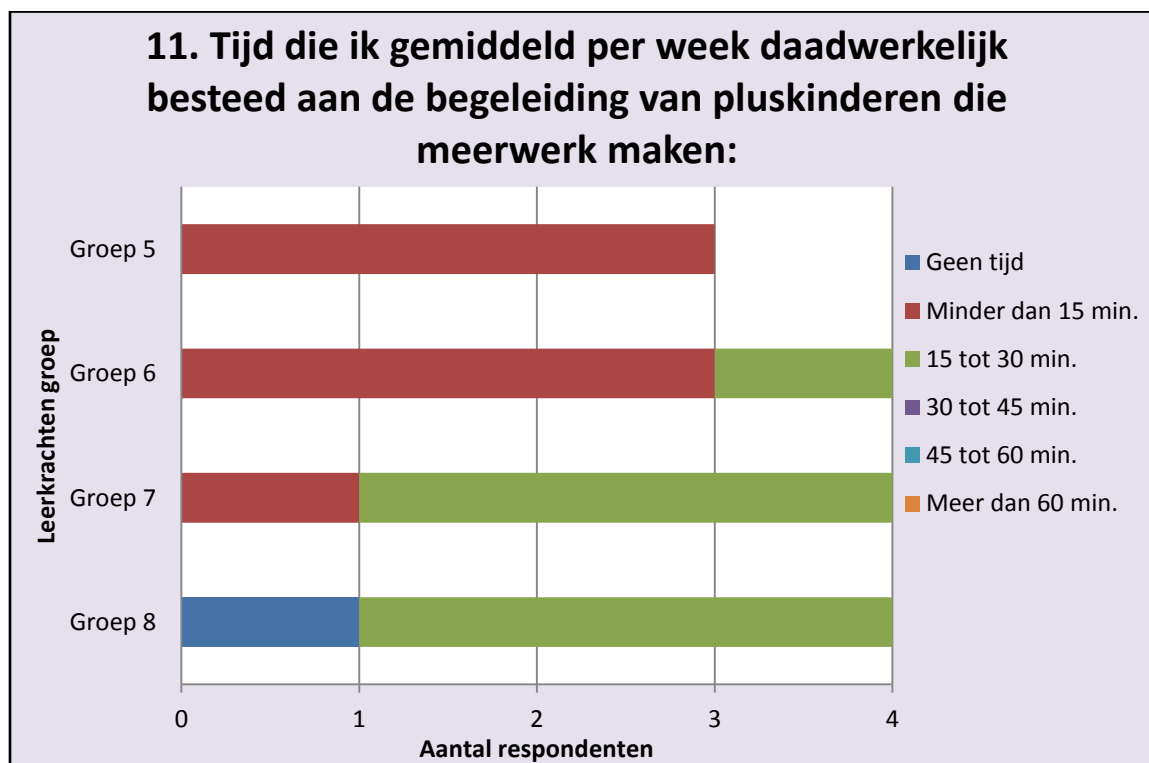
Groep zeven laat een verdeling zien. Twee respondenten uit deze groep geven ook aan minder dan vijftien minuten voor begeleiding in het instructietafelrooster te hebben opgenomen. De andere twee respondenten uit deze groep geven aan vijftien tot dertig minuten te hebben opgenomen. Het gemiddelde

aantal minuten dat aan begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken is opgenomen in groep zeven bedraagt 15 minuten, namelijk $(2 \times 7,5 + 2 \times 22,5) / 4 = 15$.

Groep zes heeft geen tijd in het instructietafelrooster opgenomen. Alle respondenten uit deze groep kiezen voor deze antwoordmogelijkheid. Dit is opvallend, aangezien de respondenten uit de andere groepen aangeven wel tijd in het instructietafelrooster te hebben opgenomen voor begeleiding.

Geconcludeerd betekent dit dat geen van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht gemiddeld per week meer dan dertig minuten in het instructietafelrooster hebben opgenomen, voor het geven van begeleiding aan pluskinderen die meerwerk maken. Groep zeven heeft gemiddeld gezien de meeste tijd opgenomen in het instructietafelrooster.

1.11. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 11

Figuur 1.13. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 11

Vraag elf van de enquête voor leerkrachten gaat over de begeleiding tijdens meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Tijd die ik gemiddeld per week daadwerkelijk besteed aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit zes antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 1.13. blijkt dat de respondenten uit groep vijf gemiddeld minder dan vijftien minuten per week besteden aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken. Dit is hetzelfde antwoord dat zij gaven bij vraag tien, die in kaart bracht hoeveel tijd er in het instructietafelrooster is opgenomen voor de begeleiding. Dit betekent dat de respondenten uit groep vijf evenveel minuten aan begeleiding geven, als dat is opgenomen in het instructietafelrooster. Het gemiddelde aantal minuten dat per week aan begeleiding wordt gegeven tijdens meerwerk in groep vijf, bedraagt 7,5 minuten, namelijk $(3 \times 7,5) / 3 = 7,5$.

Als gekeken wordt naar groep zes, blijkt dat drie respondenten van deze groep aangeven minder dan vijftien minuten aan begeleiding te geven. Eén respondent geeft aan meer begeleiding te geven. Deze respondent kiest voor vijftien tot dertig minuten. Als dit resultaat vergeleken wordt met het resultaat van figuur 6.12. (vraag tien), dan blijkt dat de respondenten geen tijd in het instructietafelrooster hebben opgenomen voor begeleiding, maar dat de respondenten wel begeleiding geven. Het gemiddelde aantal minuten dat per week aan begeleiding wordt gegeven tijdens meerwerk in groep zes, bedraagt 11,3 minuten, namelijk $(3 \times 7,5 + 22,5) / 4 = 11,3$.

De resultaten van de respondenten uit groep zeven laten zien dat één respondent aangeeft minder dan vijftien minuten aan begeleiding te geven. De overige drie respondenten geven aan vijftien tot dertig minuten aan begeleiding te geven per week. Als dit resultaat vergeleken wordt met het resultaat van figuur 6.12. (vraag tien), dan blijkt dat de resultaten van figuur 6.13. en figuur 6.12. bijna hetzelfde zijn. De conclusie die uit deze vergelijking getrokken kan worden, is dat er meer begeleiding wordt gegeven dan de tijd die is opgenomen in het instructietafelrooster. Het gemiddelde aantal minuten dat per week aan begeleiding wordt gegeven tijdens meerwerk in groep zeven, bedraagt 18,8 minuten, namelijk $(7,5 + 3 \times 22,5) / 4 = 18,8$.

De resultaten van de respondenten uit groep acht zijn opvallend. Eén respondent geeft aan geen begeleiding te geven per week. Drie respondenten geven aan vijftien tot dertig minuten begeleiding te geven per week. Dit is opmerkelijk. Wanneer dit resultaat wordt vergeleken met het resultaat van groep acht in figuur 6.12. (vraag tien), kan geconcludeerd worden dat er door drie respondenten meer begeleiding wordt gegeven dan de tijd die in het instructietafelrooster is opgenomen. Eén respondent geeft minder begeleiding dan de tijd die in het instructietafelrooster is opgenomen. Het gemiddelde aantal minuten dat per week aan begeleiding wordt gegeven tijdens meerwerk in groep acht, bedraagt 16,9 minuten, namelijk $(0 + 3 \times 22,5) / 4 = 16,9$.

De overkoepelende conclusie op vraag elf van de enquête, luidt dat de respondenten in groep vijf en groep zes per week gemiddeld minder tijd aan de begeleiding van pluskinderen besteden, dan de tijd die

de respondenten in groep zeven en groep acht besteden aan de begeleiding. Een andere conclusie luidt dat geen van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht meer dan dertig minuten aan begeleiding geeft.

Wanneer de resultaten van vraag elf vergeleken worden met de resultaten van vraag tien, blijkt dat er evenveel tijd of meer tijd wordt besteed aan de begeleiding van pluskinderen die meerwerk maken, dan de tijd die voor begeleiding in het instructietafelrooster is opgenomen. Eén respondent uit groep acht vormt hierop een uitzondering, aangezien deze respondent aangeeft geen begeleiding te geven.

1.12. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 12

Vraag twaalf van de enquête voor leerkrachten is een aanvulling op vraag elf. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'De begeleiding die ik geef bestaat uit:'. Dit is een open vraag. De respondenten konden hun eigen antwoord noteren.

Eén respondent uit groep vijf geeft bij deze vraag aan dat de gegeven begeleiding tijdens meerwerk bestaat uit overleg over het meerwerk. Bij dit overleg gaat het om waar de pluskinderen tegenaan lopen en hoe problemen kunnen worden opgelost. Daarnaast geven de andere twee respondenten uit groep vijf aan dat er hulprondes worden gelopen en hulp wordt gegeven als dit nodig is.

Eén respondent uit groep zes geeft aan dat de pluskinderen, als ze hulp nodig hebben, bij de respondent komen met vragen. Twee respondenten uit deze groep geven aan dat meerwerk wordt uitgelegd, geëvalueerd en wordt gereflecteerd. De overige respondent uit groep zes geeft aan dat er tijdens het geven van begeleiding besproken wordt waar de pluskinderen mee bezig zijn en er worden vragen van pluskinderen beantwoord.

Drie respondenten uit groep zeven geven aan dat er vragen beantwoord worden bij het geven van begeleiding en de voortgang wordt besproken. Daarnaast geeft één van deze respondenten aan dat er instructie over het te maken meerwerk wordt gegeven. Een andere respondent uit groep zeven geeft aan dat de opdrachten van bollebozen tijdens het hulpkwartier worden doorgenomen en verder wordt er begeleiding tussen de lessen door gegeven.

Twee respondenten uit groep acht geven aan dat er vragen worden beantwoord aan de instructietafel. Daarnaast geven zij aan dat het meerwerk wordt geëvalueerd als dit is afgerond. Een andere respondent uit deze groep geeft aan dat er besproken wordt met de pluskinderen waar ze mee bezig zijn, er wordt begeleiding gegeven bij bepaalde lastige opdrachten, er wordt aan de pluskinderen gevraagd wat ze graag zouden willen doen tijdens meerwerk en deze respondent laat de pluskinderen zien wat er aan

materiaal voor meerwerk beschikbaar is op school. De overige respondent uit groep acht geeft aan af en toe te vragen waar de pluskinderen mee bezig zijn.

Geconcludeerd betekent dit dat de wijze van begeleiden van pluskinderen tijdens meerwerk niet gelijk is per groep. Wat opvalt, is dat alle vier de respondenten uit groep acht antwoord geven op waar de te geven begeleiding uit bestaat, terwijl uit figuur 6.13. (vraag elf) bleek dat één van de vier leerkrachten geen tijd aan begeleiding besteedt. De respondent die bij vraag elf aangaf geen tijd aan begeleiding te besteden, is de respondent die bij vraag twaalf aangeeft af en toe te vragen waar de pluskinderen mee bezig zijn. Af en toe vragen waar de pluskinderen mee bezig zijn kan geïnterpreteerd worden als het niet geven van begeleiding.

1.13. Resultaat enquête leerkrachten, vraag 13

Vraag dertien van de enquête voor leerkrachten is een open vraag, die ruimte geeft voor opmerkingen over meerwerk of aanvullingen op de vragenlijst. Deze vraag diende niet perse ingevuld te worden. In totaal hebben vier respondenten bij deze vraag een opmerking of aanvulling gegeven.

Een respondent uit groep vijf geeft bij deze vraag aan: 'Wat super goed dat hier extra naar gekeken wordt! Een eyeopener voor mij als leerkracht. Ik denk dat er nog meer uitdaging/aandacht nodig is voor deze leerlingen. Bedankt.'

Een respondent uit groep zes geeft bij deze vraag aan: 'Eén lijn voor al het meerwerk is heel belangrijk, maar deze lijn mist. Projectmatig werken met de plusklas is goed en leuk voor de pluskinderen. Vooral veel samenwerken!'

Een respondent uit groep zeven geeft bij deze vraag aan: 'Ik vind dat wij erg veel materialen hebben voor meerwerk en dat werkt goed!'

Een respondent uit groep acht geeft bij deze vraag aan: 'Ik heb meer dan voldoende materiaal voor meerwerk in mijn klas liggen. Ik mis nog echt goede techniekdozen met stappenplannen waar de leerlingen mee aan het werk kunnen. Er zijn werkboeken van sterrenkunde en natuurverschijnselen, waar los materiaal bij nodig is. Dit materiaal verdwijnt vaak uit dozen, waardoor de opdrachten niet uitgevoerd kunnen worden. Verder: begin groep acht worden de leerlingen voldoende uitgedaagd, omdat we in sneltreinvaart beginnen. Later in het jaar kan ik meer met ze doen qua meerwerkaanbod. Ik laat het vak taal bijvoorbeeld los en laat ze dan een eigen taal- en spellingprogramma volgen.'

Hoofdstuk 2 Enquête en resultaten enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

In dit hoofdstuk komt de enquête voor pluskinderen aan bod en de resultaten op deze enquête zijn in dit hoofdstuk weergegeven. Alle enquêtevragen uit de enquête voor pluskinderen zijn in dit hoofdstuk opgenomen. De resultaten zijn weergegeven in de vorm van een toelichting en/of conclusie, eventueel voorzien van een grafiek. Bij elk resultaat staat aangegeven wat het onderwerp is van de vraag, de vraag zelf, hoeveel antwoordmogelijkheden er zijn en uit hoeveel antwoordmogelijkheden er gekozen mocht worden. Daarnaast wordt bij de resultaten die voorzien zijn van een grafiek, verwezen naar de figuur waarin de grafiek staat.

2.1. Enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

Vragen over meerwerk voor pluskinderen

Op de volgende bladzijden zie je een paar vragen. Deze vragen gaan over meerwerk. Dit zijn opdrachten voor pluskinderen. Ook zijn dit de opdrachten die je maakt in de plusgroep.

- Lees de vragen goed.
- Je maakt de vragen alleen.
- Geef eerlijke antwoorden.
- Om antwoord te geven kleur je het rondje voor jouw antwoord.
- Kijk goed of je één antwoord mag kleuren of dat je meer antwoorden mag kleuren. Als je meer antwoorden mag kleuren staat dit erbij.
- Bij sommige vragen staat er *Anders:* Hierbij mag je zelf een antwoord opschrijven als jouw antwoord er nog niet bij staat.
- Bij sommige vragen staat er onder een antwoord nog een vraag. Deze vraag moet je dan ook beantwoorden.
- Weet je even niet wat je moet kiezen? Sla dan even de vraag over en ga verder met een andere vraag.
- Ben je klaar? Lever dan de lijst in bij je juf of meester.

1. Ik zit in groep:

- ☐ 5
- ☐ 6
- ☐ 7
- ☐ 8

2. Ik vind meerwerk:

- ☐ Altijd leuk
- ☐ Soms leuk en soms niet leuk
- ☐ Niet leuk
 - ☐ *Waarom vind je meerwerk niet leuk?*

.....

.....

3. Ik vind meerwerk meestal:

- ☐ Heel makkelijk
- ☐ Makkelijk
- ☐ Soms makkelijk en soms moeilijk
- ☐ Moeilijk
- ☐ Heel moeilijk

4. Als ik bezig ben met meerwerk, helpt mijn juf of meester mij:

- ☐ Vaak
- ☐ Af en toe
- ☐ Nooit
 - ☐ *Hoe komt dat denk je?*

.....

.....

5. Zou je meer hulp of begeleiding willen krijgen bij het maken van meerwerk?

- ☐ Ja
- ☐ Bij sommige opdrachten wel en bij sommige opdrachten niet
- ☐ Nee

6. Ik heb het idee dat mijn juf of meester:

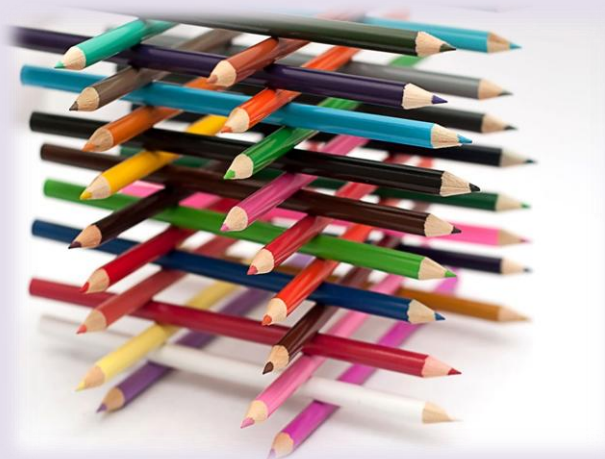
- ☐ Goed weet wat voor opdrachten ik maak tijdens meerwerk
- ☐ Een beetje weet wat voor opdrachten ik maak tijdens meerwerk
- ☐ Niet zo goed weet wat voor opdrachten ik maak tijdens meerwerk

7. Ik maak meestal meerwerk dat te maken heeft met het vak:
(kies er twee)

- ☐ Taal
- ☐ Spelling
- ☐ Rekenen
- ☐ Schrijven
- ☐ Geschiedenis
- ☐ Aardrijkskunde
- ☐ Natuur
- ☐ Godsdienst
- ☐ Techniek
- ☐ Anders:

8. Ik zou vaker meerwerk willen dat te maken heeft met het vak:
(kies er twee)

- ☐ Taal
- ☐ Spelling
- ☐ Rekenen
- ☐ Schrijven
- ☐ Geschiedenis
- ☐ Aardrijkskunde
- ☐ Natuur
- ☐ Godsdienst
- ☐ Techniek
- ☐ Anders:

9. Ik zou met meerwerk:

- ☐ Vaker samen willen werken
- ☐ Minder vaak samen willen werken
- ☐ Maakt mij niet uit

10. Ik wil graag meer weten over: (kies er vijf)

☐ Vulkanen	☐ Nederlandse taal
☐ Gebouwen	☐ Kunst
☐ Auto's	☐ Muziek
☐ Aardbevingen	☐ Andere landen
☐ Oorlogen	☐ Het heelal
☐ Techniek	☐ Klimaat
☐ Wiskunde	☐ Boeken
☐ Geld	☐ Milieu
☐ Het lichaam	☐ Iets anders:.....
☐ Natuur	
☐ Geloof	
☐ Andere talen	

11. Wat ik met meerwerk vaker zou willen doen: (kies er vier)

- ☐ Proefjes
- ☐ Werkbladen maken
- ☐ Verhalen schrijven
- ☐ Op de computer opdrachten maken
- ☐ Teken
- ☐ Iets bouwen
- ☐ Sommen maken
- ☐ Lezen
- ☐ Knutselen
- ☐ Verven
- ☐ Project doen
- ☐ Werkstuk maken
- ☐ Spreekbeurt houden
- ☐ Poster maken
- ☐ Rekenpuzzels of taalpuzzels maken
- ☐ Filosoferen
- ☐ Iets anders:

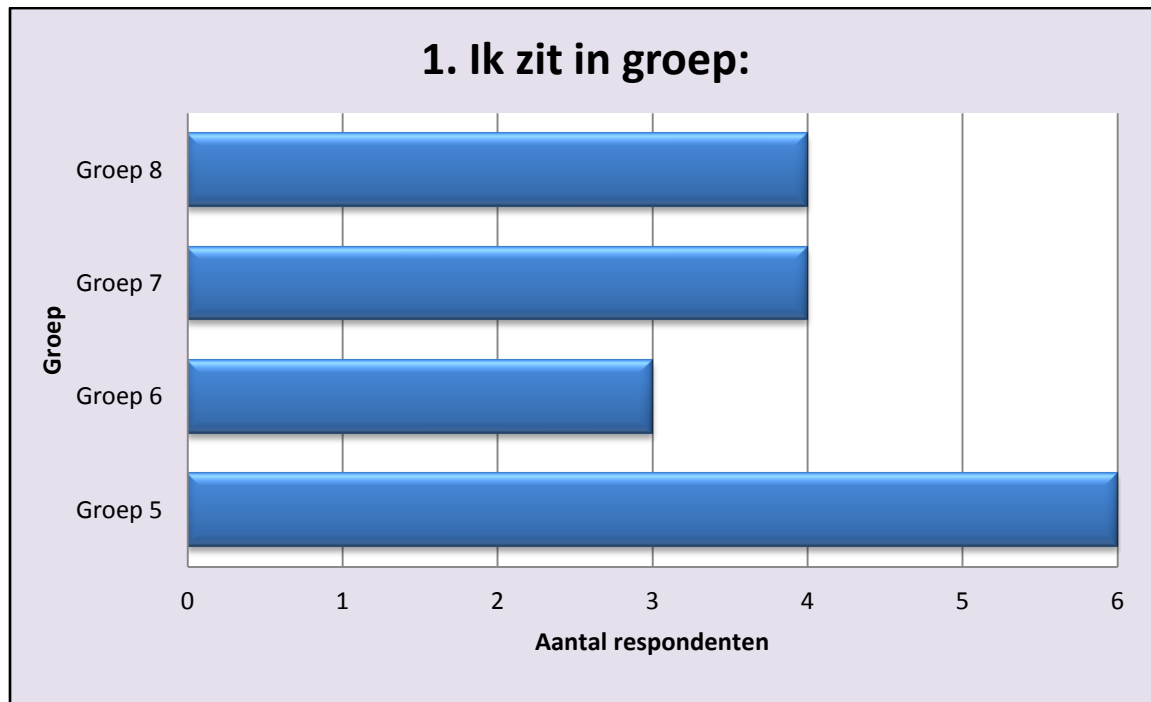
.....

Heb je alle vragen ingevuld? Lever dan de vragenlijst in.

Figuur 2.1. Enquête pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

2.2. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 1

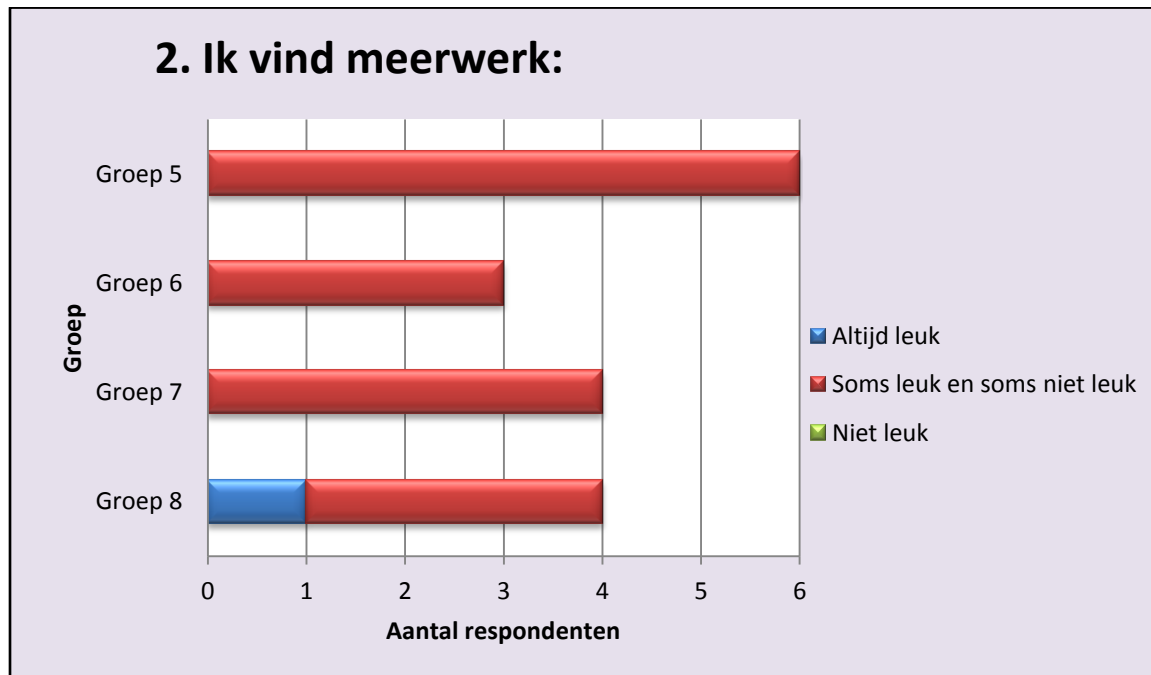

Figuur 2.2. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 1

Figuur 2.2. laat de resultaten op vraag één van de enquête voor pluskinderen zien. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik zit in groep:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit vier antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 2.2. blijkt dat het merendeel van de respondenten, zes leerlingen, uit groep vijf komt. Drie respondenten komen uit groep zes, gevolgd door de respondenten uit groep zeven en groep acht, met beide vier respondenten.

2.3. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 2

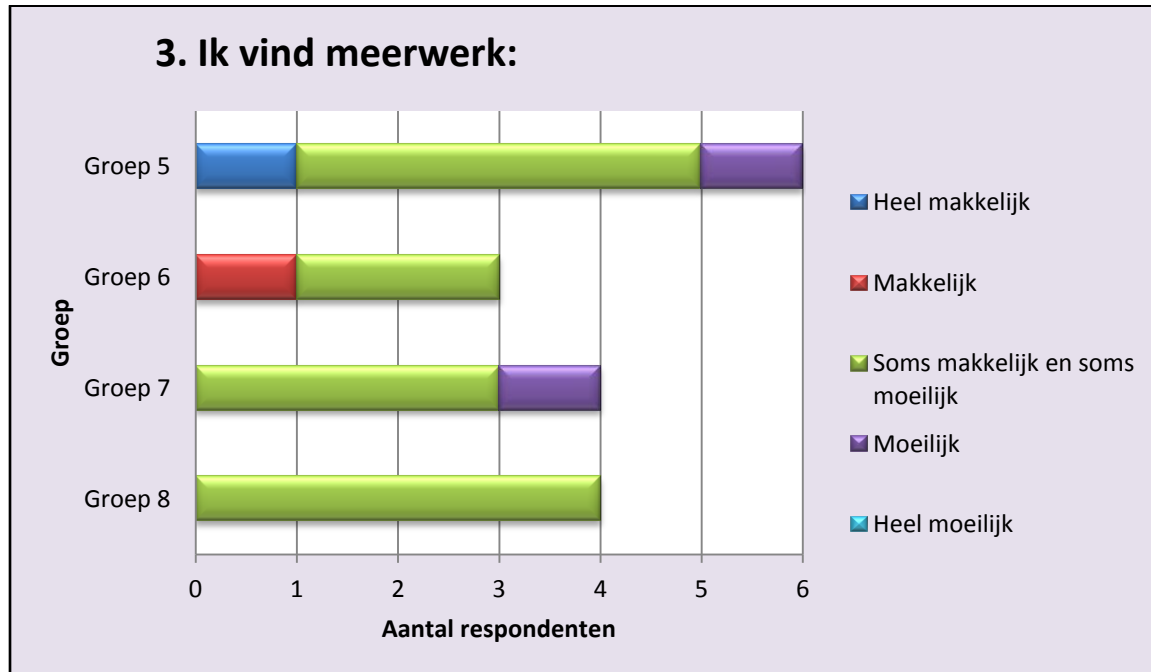
Figuur 2.3. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 2

Figuur 2.3. laat de resultaten op vraag twee van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over de waardering van de pluskinderen ten aanzien van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik vind meerwerk:' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 2.3. blijkt dat de respondenten uit de groepen vijf, zes en zeven dezelfde mening hebben over de waardering van meerwerk. Alle respondenten uit deze drie groepen kiezen bij deze vraag voor de antwoordmogelijkheid 'soms leuk en soms niet leuk'. De respondenten uit groep acht hebben bijna dezelfde mening. Drie respondenten uit groep acht geven aan meerwerk soms leuk en soms niet leuk te vinden en één respondent geeft aan meerwerk altijd leuk te vinden.

Geconcludeerd blijkt uit deze vraag dat de leerlingen van groep vijf tot en met groep acht gemiddeld meerwerk de ene keer leuk vinden en de andere keer niet leuk vinden.

2.4. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 3

Figuur 2.4. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 3

Figuur 2.4. laat de resultaten op vraag drie van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het niveau dat de pluskinderen ervaren bij het maken van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik vind meerwerk:' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit vijf antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 2.4. blijkt dat de meeste respondenten uit groep vijf tot en met groep acht meerwerk ervaren als soms makkelijk en soms moeilijk. Bij groep acht geven alle vier de respondenten dit aan. De groepen vijf, zes en zeven hebben een meer verdeelde mening over de moeilijkheidsgraad van meerwerk. Deze meningen lopen uiteen van heel makkelijk tot moeilijk. Opvallend is dat geen van de respondenten meerwerk ervaart als heel moeilijk.

Als gekeken wordt naar groep zes, blijkt dat het merendeel van de respondenten meerwerk ervaart als soms makkelijk en soms moeilijk, namelijk twee van de drie respondenten. Toch is er in deze groep ook een respondent die meerwerk ervaart als makkelijk. Geconcludeerd betekent dit voor groep zes dat meerwerk als redelijk makkelijk wordt ervaren.

Wordt er gekeken naar groep zeven, dan blijkt dat er drie respondenten zijn die meerwerk ervaren als soms makkelijk en soms moeilijk. Daarnaast is er één respondent die meerwerk als moeilijk ervaart. Geconcludeerd betekent dit voor groep zeven dat meerwerk als redelijk moeilijk wordt ervaren.

Groep vijf laat een meer verdeelde mening zien. Vier respondenten vinden meerwerk soms makkelijk en soms moeilijk. De overige respondenten vinden meerwerk heel makkelijk of juist moeilijk. Geconcludeerd betekent dit voor groep vijf dat meerwerk heel wisselend wordt ervaren door de respondenten.

2.5. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 4

Figuur 2.5. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 4

Figuur 2.5. laat de resultaten op vraag vier van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over de begeleiding bij meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Als ik bezig ben met meerwerk, helpt mijn juf of meester mij:' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Als gekeken wordt naar groep vijf in figuur 2.5., is te zien dat drie respondenten aangeven af en toe geholpen te worden door de juf of meester. De overige drie respondenten geven aan nooit geholpen te worden door de juf of meester. Op basis hiervan kan geconcludeerd worden dat er af en toe tot nooit geholpen wordt door de leerkracht van groep vijf, bij het maken van meerwerk door de pluskinderen. Bij

de antwoordcategorie 'nooit' is in de enquête ruimte om in te vullen waarom er nooit geholpen wordt. Twee respondenten uit groep vijf geven hier aan dat het qua moeilijkheidsgraad niet nodig is om geholpen te worden. Eén respondent uit deze groep geeft aan dat hij/zij zelfstandig meerwerk moet maken en daarbij niet geholpen mag worden door de juf of meester.

Als gekeken wordt naar het resultaat van groep zes, kan geconcludeerd worden dat de juf of meester van deze groep meestal hulp geeft als dit nodig is. Geen van de respondenten geeft namelijk aan dat de juf of meester nooit helpt. Twee respondenten uit groep zes geven aan dat de juf of meester af en toe helpt. Eén respondent geeft aan dat de juf of meester vaak helpt.

De resultaten op vraag vier van de respondenten uit groep zeven en groep acht laten hetzelfde zien. Drie van de respondenten geven aan af en toe geholpen te worden, één respondent geeft aan nooit geholpen te worden. Geconcludeerd betekent dit dat de leerkrachten van groep zeven en groep acht af en toe of nooit helpen bij meerwerk. Als antwoord op de vraag waarom er nooit geholpen wordt, geven de respondenten van groep zeven en groep acht verschillende redenen. De respondent uit groep zeven geeft aan dat hulp niet nodig is. De respondent uit groep acht geeft aan dat de juf of meester vaak geen tijd heeft om te helpen.

2.6. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 5

Figuur 2.6. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 5

Figuur 2.6. laat de resultaten op vraag vijf van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over de behoefte aan begeleiding van pluskinderen. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Zou je meer hulp of begeleiding willen krijgen bij het maken van meerwerk?' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 2.6. blijkt dat geen van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht aangeven meer hulp of begeleiding te willen. Dit is opvallend, aangezien uit figuur 2.5. blijkt dat er respondenten uit groep vijf, zeven en acht zijn die aangeven nooit geholpen te worden door hun juf of meester. Dit wekt de verwachting dat zij meer hulp of begeleiding zouden willen krijgen. Het kan zijn dat zij, bij het beantwoorden van vraag vijf uit de enquête, voor het antwoord 'bij sommige opdrachten wel en bij sommige opdrachten niet' hebben gekozen. Dit betekent dat zij af en toe meer hulp of begeleiding zouden willen krijgen.

Figuur 2.6. laat zien dat de respondenten of af en toe meer hulp of begeleiding willen krijgen, of niet meer hulp of begeleiding willen krijgen. Opvallend is dat in groep vijf vier van de zes de respondenten aangeven af en toe meer hulp of begeleiding te willen bij sommige opdrachten. Dit is ook de groep waar de meeste respondenten aangeven nooit geholpen te worden door de juf of meester (zie figuur 2.5.).

Hieruit kan de conclusie getrokken worden dat er aan de behoefte aan begeleiding van pluskinderen gedeeltelijk wordt voldaan.

2.7. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 6

Figuur 2.7. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 6

Figuur 2.7. laat de resultaten op vraag zes van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het zicht van de leerkracht op meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik heb het idee dat mijn juf of meester:' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 2.7. blijkt dat het merendeel van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht aangeeft het idee te hebben dat de juf of meester een beetje weet wat voor opdrachten voor meerwerk er gemaakt worden. Hieruit blijkt dat, naar idee van de respondenten, de leerkrachten uit groep vijf tot en met groep acht niet altijd even goed zicht hebben op wat er wordt gedaan tijdens meerwerk.

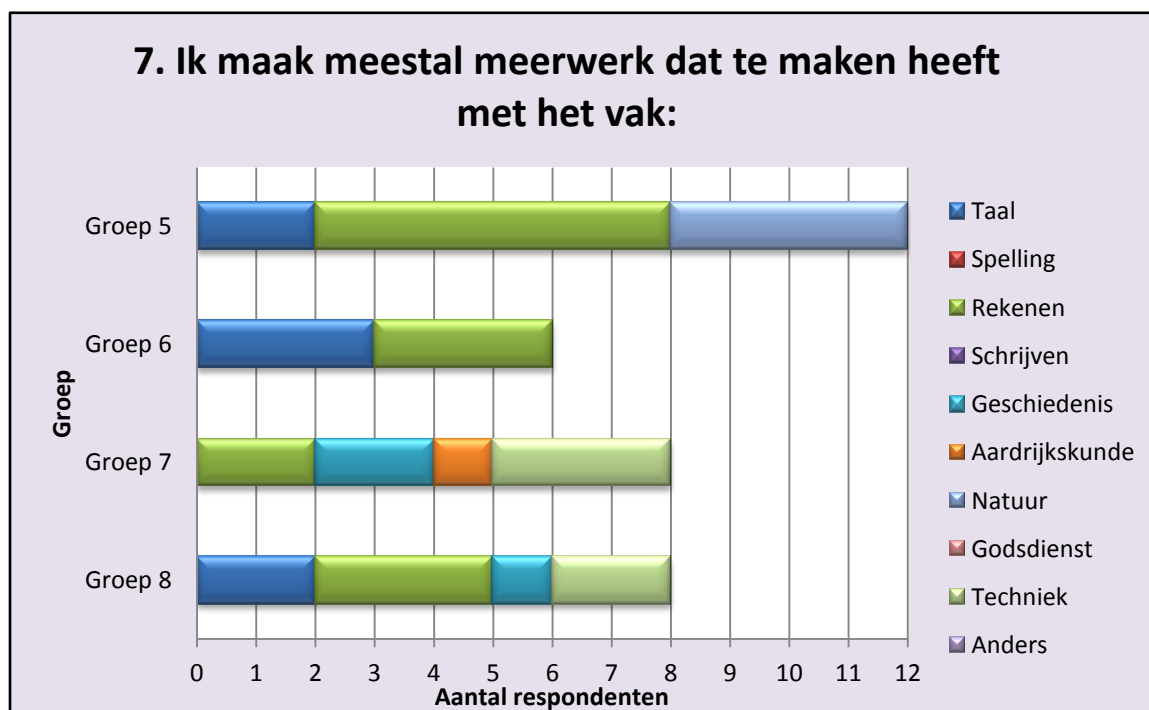
Wordt er gekeken naar de resultaten uit groep vijf, dan kan de conclusie worden getrokken dat er wisselend over het zicht van de leerkracht op meerwerk wordt gedacht door de respondenten. Eén respondent uit groep vijf geeft aan het idee te hebben dat de leerkracht goed weet wat voor opdrachten er tijdens meerwerk worden gemaakt. Een andere respondent geeft aan het idee te hebben dat de leerkracht niet zo goed weet wat voor opdrachten er gemaakt worden tijdens meerwerk. De overige vier respondenten geven aan het idee te hebben dat de leerkracht een beetje weet wat voor opdrachten er

gemaakt worden. Eenzelfde verdeling, maar dan met andere aantallen respondenten, laat ook het resultaat van groep zeven zien. De leerkrachten uit deze twee groepen hebben een matig zicht op meerwerk.

Eén respondent uit groep zes en één respondent uit groep acht geven aan het idee te hebben dat de leerkracht goed weet wat voor opdrachten er tijdens meerwerk worden gemaakt. De overige respondenten uit deze twee groepen geven aan het idee te hebben dat de leerkracht een beetje weet wat voor opdrachten er tijdens meerwerk worden gemaakt.

Opvallend aan het resultaat van groep zes en groep acht is dat de respondenten niet het idee hebben dat de leerkracht niet zo goed weet wat voor opdrachten er tijdens meerwerk worden gemaakt. Dit antwoord werd wel gegeven in de groepen vijf en zeven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de leerkrachten uit groep zes en groep acht, naar mening van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht, een beter zicht hebben op het meerwerk dan de leerkrachten uit groep vijf en groep zeven.

2.8. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 7

Figuur 2.8. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 7

Figuur 2.8. laat de resultaten op vraag zeven van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over de vakgebieden van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik maak

meestal meerwerk dat te maken heeft met het vak:' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit tien antwoordmogelijkheden, waarbij twee antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

De conclusie die getrokken kan worden uit figuur 2.8., is dat er in de groepen vijf tot en met acht vaak meerwerk wordt gemaakt van het vakgebied rekenen. Voor dit antwoord wordt zes keer gekozen in groep vijf, drie keer in groep zes, twee keer in groep zeven en drie keer in groep acht.

Daarnaast is er in de groepen vijf tot en met acht een vrij grote positie voor het vakgebied taal. Dit is alleen niet zichtbaar bij de respondenten uit groep zeven. Wordt er gekeken naar de overige vakgebieden, dan kan geconcludeerd worden dat deze in verschillende mate voorkomen bij de groepen.

De respondenten uit groep vijf geven aan naast de vakgebieden taal en rekenen, ook vaak meerwerk te maken van het vakgebied natuur. Vier respondenten kiezen voor dit antwoord. De respondenten uit de andere groepen geven niet aan meerwerk te maken van het vakgebied natuur.

De respondenten uit groep zeven en groep acht geven aan vaak meerwerk te maken van het vakgebied techniek. In groep zeven zijn dit meer respondenten (drie) dan in groep acht (twee). Daarnaast is er in groep zeven ruimte voor het vakgebied aardrijkskunde. Dit is het geval voor het vakgebied geschiedenis in groep acht.

Opvallend is dat de respondenten uit groep zes aangeven alleen meerwerk te maken van het vakgebied taal en het vakgebied rekenen. Dit terwijl de overige groepen aangeven ook meerwerk te maken van andere vakgebieden.

2.9. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 8

Figuur 2.9. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 8

Figuur 2.8. laat de resultaten op vraag acht van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over de vakgebieden van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik zou vaker meerwerk willen maken dat te maken heeft met het vak:' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit tien antwoordmogelijkheden, waarbij twee antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

Uit figuur 2.9. kan de conclusie worden getrokken dat de respondenten uit alle groepen graag vaker meerwerk zouden willen maken van het vakgebied techniek. In groep vijf wordt dit vakgebied het vaakst gekozen, geteld vijf keer. Opvallend hierbij is dat uit figuur 2.8. bleek dat groep zeven en groep acht al vaak meerwerk maken van dit vakgebied. Uit figuur 2.9. blijkt dat ze nog vaker meerwerk van techniek willen maken.

Figuur 2.9. laat zien dat zeer weinig respondenten kiezen voor de vakgebieden taal en rekenen. Alleen in groep vijf wordt één keer voor het vakgebied taal gekozen en één keer voor het vakgebied rekenen. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht graag iets anders willen qua vakgebied bij het maken van meerwerk ,dan taal en rekenen. Bij vraag zeven van de enquête, figuur 2.8., bleek dat deze twee vakgebieden vaak voorkomen bij het maken van meerwerk.

Als gekeken wordt naar de resultaten per groep, kan de conclusie worden getrokken dat de respondenten uit groep vijf naast het vakgebied techniek, ook veel voor het vakgebied geschiedenis kiezen. Drie van de twaalf keer wordt hiervoor gekozen. Minder vaak worden de vakgebieden taal, spelling, rekenen en aardrijkskunde gekozen.

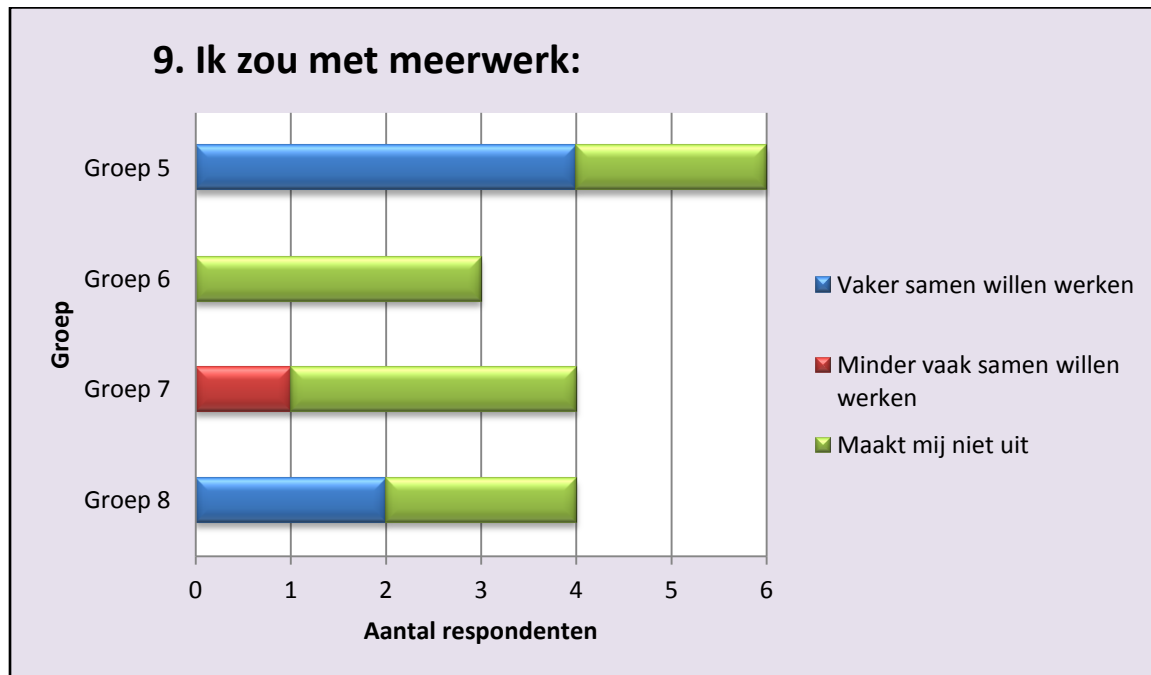
De respondenten uit groep zes laten zien vaker meerwerk te willen maken van het vakgebied natuur. Daarnaast hebben de respondenten uit groep zes gekozen voor de vakgebieden spelling, geschiedenis, aardrijkskunde en techniek.

De respondenten uit groep zeven laten ook zien vaker meerwerk te willen maken van het vakgebied natuur. Drie van de acht keer wordt voor natuur gekozen. De overige keuzen vallen op de vakgebieden aardrijkskunde en techniek. Eén respondent uit groep zeven geeft aan van een ander vakgebied meerwerk te willen maken. Deze respondent heeft aangegeven dat het hierbij gaat om het vakgebied tekenen.

De respondenten uit groep acht laten zien vaker meerwerk te willen maken van techniek. Ook aardrijkskunde komt in de resultaten van deze groep voor, evenals het vakgebied godsdienst. Opvallend is dat geen van de andere respondenten uit de groepen vijf tot en met zeven kiezen voor het vakgebied godsdienst. Drie keer wordt door de respondenten uit groep acht gekozen voor 'anders'. Deze respondenten hebben aangegeven dat het hierbij gaat om de vakgebieden andere talen, mode en sport.

Opvallend is dat geen van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht vaker meerwerk wil maken van het vakgebied schrijven. Dit terwijl schrijven ook niet wordt gekozen bij vraag 7 van de enquête.

2.10. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 9

Figuur 2.10. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 9

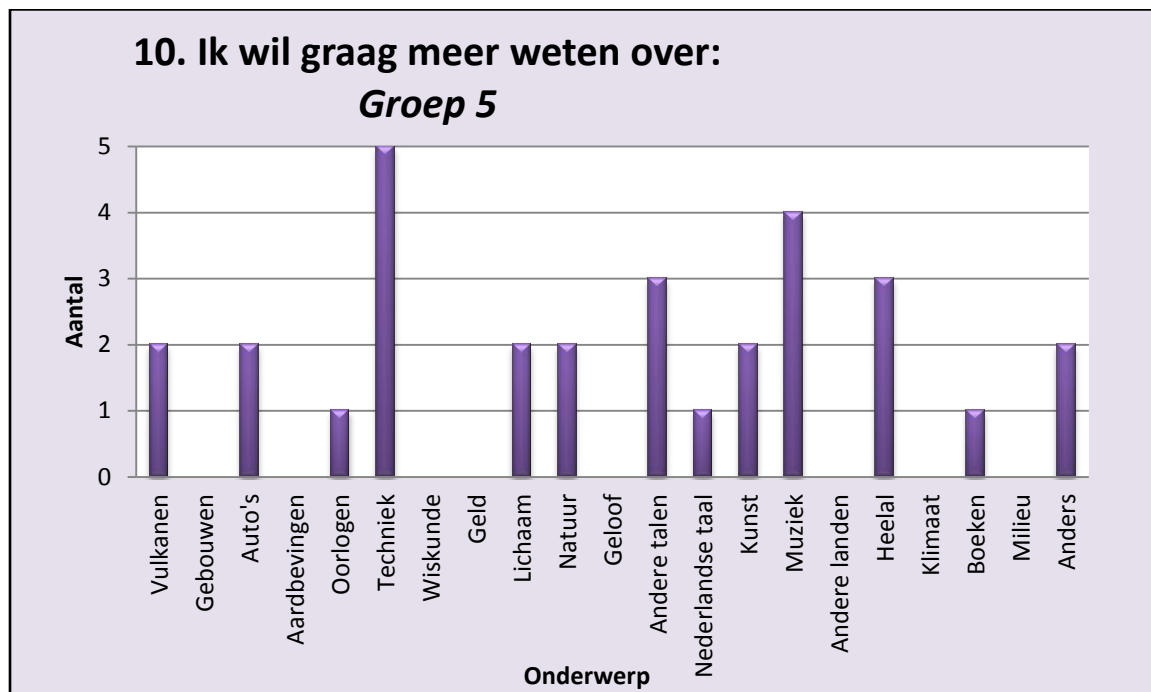
Figuur 2.10. laat de resultaten op vraag negen van de enquête voor pluskinderen zien. Deze vraag gaat over samenwerken bij meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik zou met meerwerk:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 2.10. blijkt dat alle respondenten uit groep zes aangeven dat het hen niet uitmaakt of ze vaker of minder vaak samenwerken. Voor deze antwoordmogelijkheid wordt bij de respondenten uit de andere groepen ook vaak gekozen. In groep vijf wordt in verhouding het minst voor deze antwoordmogelijkheid gekozen door de respondenten.

Opvallend is dat in groep zeven één respondent aangeeft minder vaak samen te willen werken. De respondenten uit de andere groepen kiezen niet voor dit antwoord.

Geconcludeerd kan worden dat in groep vijf en groep acht de respondenten vaker samen willen werken of het maakt hen niet uit. In groep zes maakt het de respondenten niet uit en de respondenten uit groep zeven willen minder vaak samenwerken of het maakt hen niet uit.

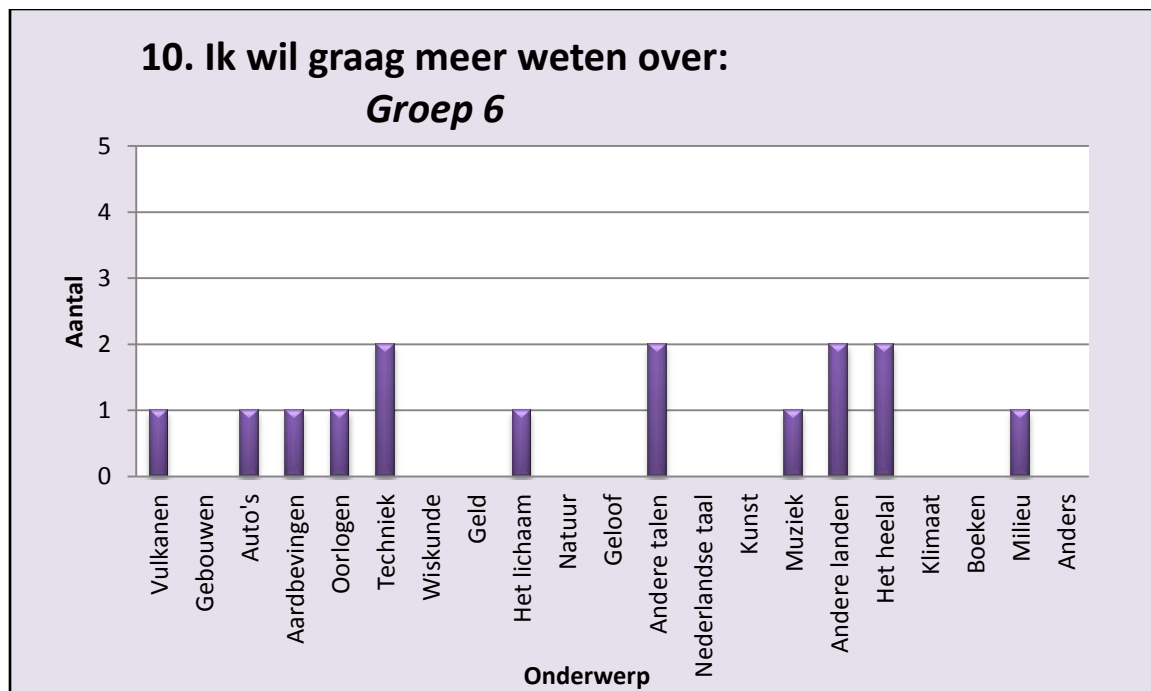
2.11. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 10

Figuur 2.11. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 10, groep 5

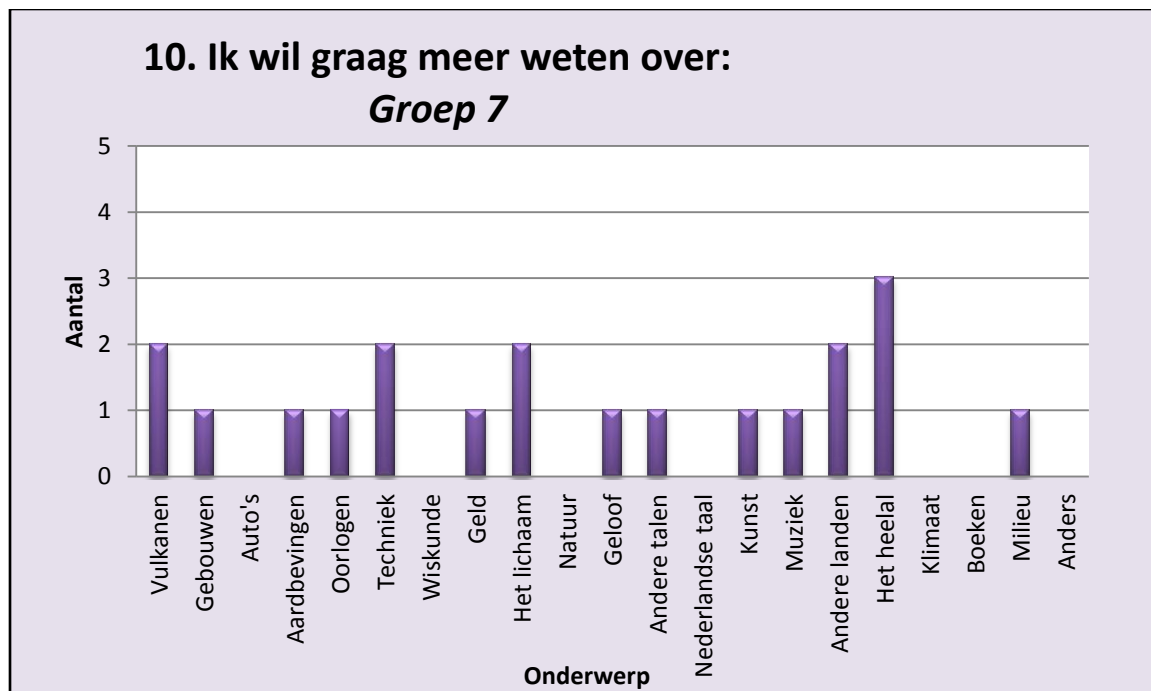
Vraag tien van de enquête voor pluskinderen gaat over de interesses van pluskinderen, wat betreft onderwerpen van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik wil graag meer weten over:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit eenentwintig antwoordmogelijkheden, waarbij vijf antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

Uit figuur 2.11. kan de conclusie worden getrokken dat de interesses van de respondenten uit groep vijf voornamelijk liggen bij de onderwerpen techniek, andere talen, muziek en het heelal. Voor deze antwoordmogelijkheden werd het vaakst gekozen, met vijf keer voor techniek, vier keer voor muziek en drie keer voor andere talen en het heelal. Twee respondenten uit groep vijf geven aan over iets anders meer te willen weten. Onderwerpen die deze respondenten noemden waren dieren en cilinders. Het onderwerp dieren zou kunnen vallen onder natuur, waardoor dit onderwerp een hogere score zou halen. Het onderwerp cilinders zou kunnen vallen onder het onderwerp wiskunde. Dit onderwerp zou dan ook een score halen.

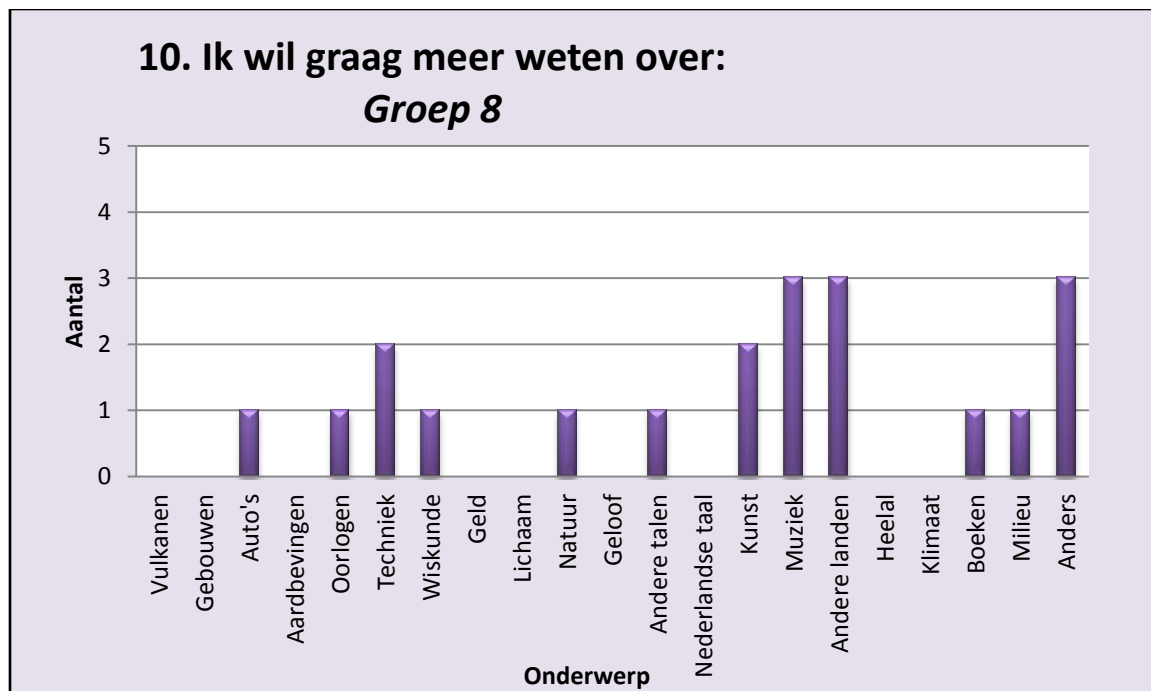
Figuur 2.12. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 10, groep 6

Als gekeken wordt naar figuur 2.12., kan de conclusie worden getrokken dat de interesses van de respondenten uit groep zes voornamelijk liggen bij de onderwerpen techniek, andere talen, andere landen en het heelal. Voor deze onderwerpen wordt steeds twee keer gekozen. Voor andere onderwerpen wordt één keer gekozen. De keuzes van de respondenten van groep zes liggen dicht bij elkaar.

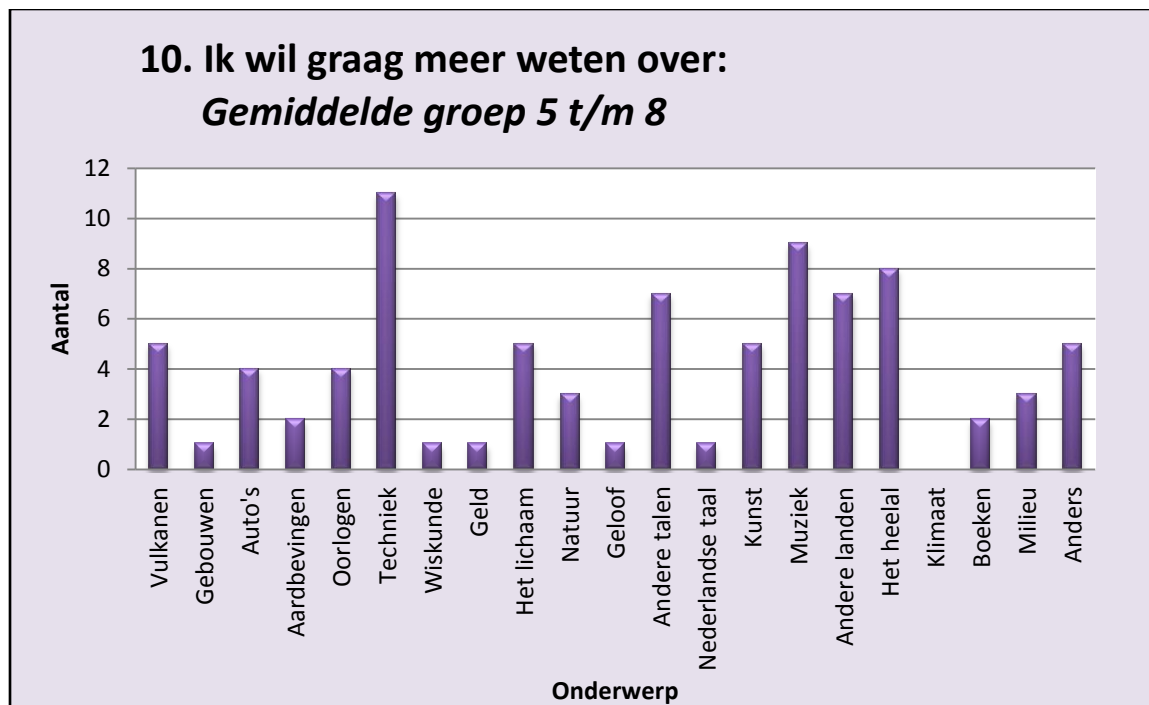
Figuur 2.13. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 10, groep 7

Uit figuur 2.13. kan de conclusie worden getrokken dat de interesses van de respondenten uit groep zeven vooral uitgaan naar de onderwerpen vulkanen, techniek, het lichaam, andere landen en het heelal. Het heelal wordt hierbij het vaakst door de respondenten gekozen, geteld drie keer.

Figuur 2.14. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 10, groep 8

Uit figuur 2.14. kan de conclusie worden getrokken dat de interesses van de respondenten uit groep acht vooral uitgaan naar de onderwerpen muziek en andere landen. Deze onderwerpen worden allebei drie keer gekozen. Ook de onderwerpen techniek en kunst behalen vrij hoge scores. Voor beide onderwerpen wordt twee keer gekozen. Drie respondenten uit groep acht geven aan over andere onderwerpen meer te willen weten. Zij geven hierbij aan dat onderwerpen als toneel, scheikunde en computer-games hun interesses hebben.

Figuur 2.15. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 10, groep 5 t/m 8

Als gekeken wordt naar figuur 2.15., die het gemiddelde van de voorgaande figuren weergeeft, valt op dat geen van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht gekozen hebben voor het onderwerp klimaat. De overige onderwerpen worden allemaal door minimaal één respondent gekozen. Het onderwerp dat door de groepen vijf tot en met acht gemiddeld het meest wordt gekozen, is het onderwerp techniek. Dit onderwerp wordt gevolgd door de onderwerpen muziek, heelal, andere talen en andere landen.

2.12. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 11

Figuur 2.16. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 11, groep 5

Vraag elf van de enquête voor pluskinderen gaat over de interesses van pluskinderen ten aanzien van de activiteiten van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op ‘Wat ik met meerwerk vaker zou willen doen.’ Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit zeventien antwoordmogelijkheden, waarbij vier antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

Figuur 2.16. laat de resultaten van de respondenten uit groep vijf zien. Uit deze figuur blijkt dat de respondenten uit groep vijf voornamelijk vaker proefjes willen doen en vaker willen tekenen. Voor deze activiteiten wordt vijf keer gekozen. Ook de activiteit bouwen scoort hoog. Dit zijn de drie activiteiten die naar voren komen in het resultaat op vraag elf van de enquête voor groep vijf. Overige activiteiten worden ook gekozen, de scores daarop zijn lager.

Figuur 2.17. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 11, groep 6

Figuur 2.17. laat de resultaten van de respondenten uit groep zes zien. De respondenten uit deze groep kiezen het vaakst voor de activiteit proefjes doen. Voor deze activiteit wordt drie keer gekozen. Daarnaast scoren ook op de computer opdrachten maken, werkstuk maken en bouwen hoog. Voor deze activiteiten wordt twee keer door de respondenten gekozen. Dit zijn de vier activiteiten die de respondenten uit groep zes vaker zouden willen doen tijdens meerwerk.

Figuur 2.18. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 11, groep 7

Figuur 2.18. laat de resultaten van de respondenten uit groep zeven zien. Hieruit blijkt dat de respondenten uit groep zeven voornamelijk vaker proefjes willen doen, vaker willen tekenen en vaker willen bouwen. Deze activiteiten worden alle drie drie keer gekozen. Ook de activiteiten op de computer opdrachten maken en project doen, komen naar voren bij de respondenten uit groep zeven.

Figuur 2.19. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 11, groep 8

Figuur 2.19. laat de resultaten van de respondenten uit groep acht zien. Wat opvalt aan figuur 2.19., is dat de respondenten uit groep acht niet veel activiteiten kiezen, waardoor de activiteiten die gekozen worden een hoge score behalen. Er zijn vier activiteiten die eruit springen bij groep acht. Dit zijn proefjes, tekenen, bouwen en knutselen. Proefjes en tekenen worden door de respondenten vier keer gekozen. De activiteiten bouwen en knutselen worden drie keer gekozen.

Figuur 2.20. Resultaat enquête pluskinderen, vraag 11, groep 5 t/m 8

Figuur 2.20. laat het gemiddelde van de gekozen activiteiten van groep vijf tot en met groep acht zien. Opvallend hierbij is dat de activiteit sommen maken door geen van de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht gekozen wordt.

Verder valt op, als gekeken wordt naar figuur 2.20., dat er gemiddeld drie activiteiten vaak gekozen worden door de groepen vijf tot en met acht. Dit zijn de activiteiten proefjes, tekenen en bouwen. Van deze activiteiten wordt voor proefjes het vaakst gekozen, geteld vijftien keer. Ook opdrachten op de computer maken en knutselen worden vrij vaak gekozen, geteld zes keer.

Geen van de respondenten koos ervoor om zelf een activiteit in te vullen bij 'Anders'.

Hoofdstuk 3 Enquête en resultaten enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

In dit hoofdstuk komt de enquête voor ouders van pluskinderen aan bod en de resultaten op deze enquête zijn in dit hoofdstuk weergegeven. Alle enquêtevragen uit de enquête voor ouders van pluskinderen zijn in dit hoofdstuk opgenomen. De resultaten zijn weergegeven in de vorm van een toelichting en/of conclusie, eventueel voorzien van een grafiek. Bij elk resultaat staat aangegeven wat het onderwerp is van de vraag, de vraag zelf, hoeveel antwoordmogelijkheden er zijn en uit hoeveel antwoordmogelijkheden er gekozen mocht worden. Daarnaast wordt bij de resultaten die voorzien zijn van een grafiek, verwezen naar de figuur waarin de grafiek staat.

3.1. Enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met groep acht

Beste ouder(s)/verzorger(s),

Als vierdejaarsstudente in opleiding voor leerkracht aan de PABO van de Stenden Hogeschool in Groningen, ben ik van het begin van het schooljaar tot aan de kerstvakantie bezig met een afstudeeropdracht. Deze opdracht houdt een onderzoek in. Ik heb ervoor gekozen om onderzoek te doen naar het meerwerk dat de pluskinderen op C.B.S. de Borg maken. Daarbij wil ik de school, de pluskinderen en de ouders van pluskinderen betrekken. Omdat uw kind een pluskind is en omdat uw kind meerwerk maakt, wil ik u vragen om mee te werken aan mijn onderzoek. Dit kan door de enquête, die u achter deze bladzijde kunt vinden, in te vullen.

Onder meerwerk versta ik bij deze enquête de opdrachten en activiteiten die uw kind doet, naast zijn/haar taakwerk. Dit zijn vakoverstijgende en/of vakintegrerende activiteiten. Daarnaast neemt uw kind deel aan een plusgroep. In deze groep worden ook activiteiten voor meerwerk gedaan. Dit onder begeleiding van de meerbegaafdencoördinator, Marieke Oppewal.

Deze enquête is anoniem, tenzij u de enquête wilt toelichten. Dan kunt u in de enquête uw naam opschrijven. De enquête bestaat uit open vragen en gesloten vragen.

Bij sommige vragen zijn meerdere antwoordmogelijkheden. Bij deze vragen staat aangegeven hoeveel antwoorden u maximaal mag geven.

Aan het eind van de enquête is ruimte voor eventuele opmerkingen over meerwerk en/of aanvullingen op vragen van de enquête.

Graag zou ik de enquête uiterlijk op *donderdag 15 november 2012* van u in ontvangst nemen. Lever de enquête daarvoor in bij de groepsleerkracht van uw kind.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

Daphne Bakker

Enquête over meerwerk voor ouders

1. Mijn kind zit in groep: (omcirkel het antwoord)

5

6

7

8

2. Bent u op de hoogte van wat uw kind aan meerwerk doet op school?

☐ Ja, ik ben hier goed tot zeer goed van op de hoogte (ga naar vraag 3)

☐ Ik ben hier redelijk van op de hoogte (ga naar vraag 3)

☐ Nee, ik ben hier niet van op de hoogte (ga naar vraag 4)

3. Ik word op de hoogte gehouden van het meerwerk dat mijn kind maakt door: (u mag meerdere antwoorden aankruisen)

☐ Mijn kind

☐ De leerkracht van mijn kind

☐ De meerbegaafdencoördinator

☐ De directeur

☐ Anders, namelijk:

4. Zou u meer door de school op de hoogte willen worden gehouden met betrekking tot meerwerk?

☐ Ja

☐ Nee

5. Naar mijn mening ervaart mijn kind het niveau van meerwerk als:

- ☐ Heel makkelijk
- ☐ Makkelijk
- ☐ Niet makkelijk en niet moeilijk
- ☐ Moeilijk
- ☐ Heel moeilijk
- ☐ Ik heb hier geen mening over

6. Aanvulling op vraag 5. Ik baseer dit antwoord op:

.....

.....

.....

.....

7. De interesses van mijn kind en het meerwerk dat mijn kind maakt:

- ☐ Sluiten goed op elkaar aan
- ☐ Sluiten bij sommige onderwerpen goed op elkaar aan
- ☐ Sluiten niet op elkaar aan. Mijn kind heeft andere interesses
- ☐ Ik heb hier geen mening over

8. Mijn mening over de begeleiding die mijn kind krijgt bij het maken van meerwerk:

.....

.....

.....

.....

.....

9. Onderwerpen die ik belangrijk acht voor mijn kind en die ik terug zou willen zien bij het meerwerk dat mijn kind maakt: (vijf antwoorden aankruisen)

☐ Vulkanen	☐ Nederlandse taal
☐ Gebouwen	☐ Kunst
☐ Auto's	☐ Muziek
☐ Aardbevingen	☐ Andere landen
☐ Oorlogen	☐ Het heelal
☐ Techniek	☐ Klimaat
☐ Wiskunde	☐ Boeken
☐ Geld	☐ Milieu
☐ Het lichaam	☐ Iets anders:.....
☐ Natuur	
☐ Geloof	
☐ Andere talen	

10. Activiteiten die ik belangrijk acht voor mijn kind en die ik terug zou willen zien bij het meerwerk dat mijn kind maakt: (vier antwoorden aankruisen)

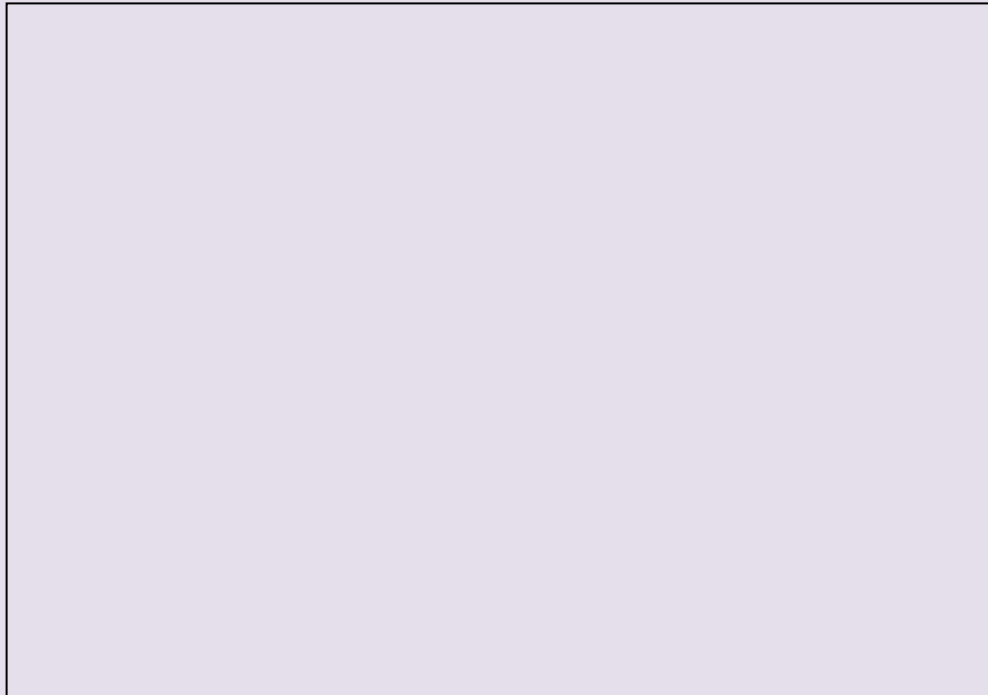
- ☐ Proefjes
- ☐ Werkbladen maken
- ☐ Verhalen schrijven
- ☐ Op de computer opdrachten maken
- ☐ Teken
- ☐ Iets bouwen
- ☐ Sommen maken
- ☐ Lezen
- ☐ Knutselen
- ☐ Verven
- ☐ Project doen
- ☐ Werkstuk maken
- ☐ Spreekbeurt houden
- ☐ Poster maken
- ☐ Rekenpuzzels of taalpuzzels maken
- ☐ Filosoferen
- ☐ Iets anders:

.....

11. Ik ben bereid om deze enquête eventueel toe te lichten:

- ☐ Ja
Mijn naam is:
- ☐ Nee

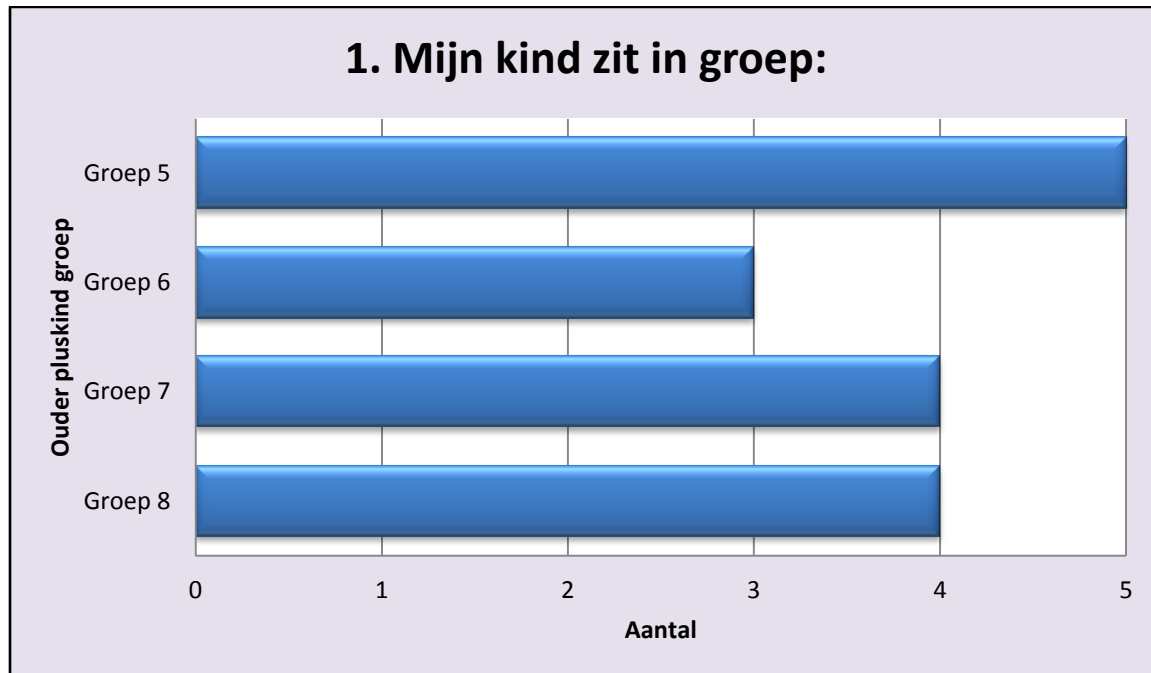
12. Hieronder kunt u eventuele opmerkingen over meerwerk en aanvullingen op vragen van deze vragenlijst kwijt.

Bedankt voor het invullen van deze enquête.

Figuur 3.1. Enquête ouders pluskinderen groep vijf tot en met acht

3.2. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 1

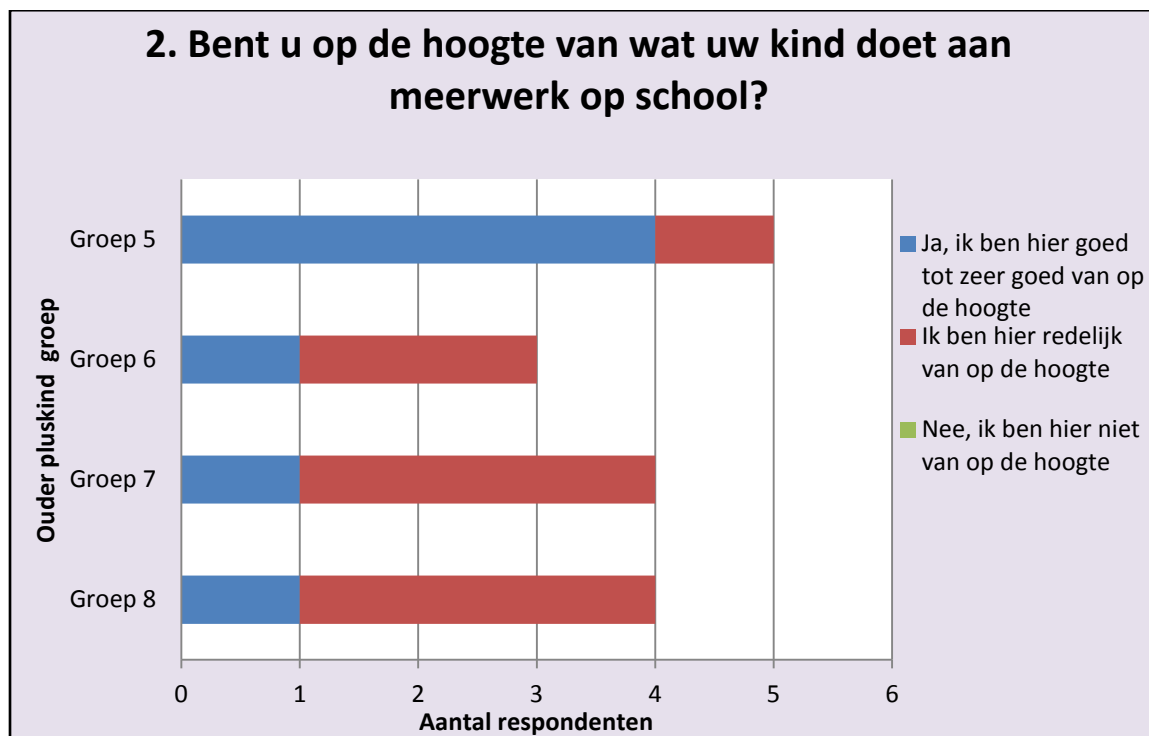

Figuur 3.2. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 1

Figuur 3.2. laat de resultaten op vraag één van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Mijn kind zit in groep:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit vier antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 3.2. blijkt dat het merendeel van de respondenten, geteld vijf, ouder is van een pluskind uit groep vijf. Drie respondenten zijn ouder van een pluskind uit groep zes, gevolgd door de respondenten die ouder zijn van pluskinderen uit groep zeven en groep acht, met beide vier respondenten.

3.3. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 2

Figuur 3.3. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 2

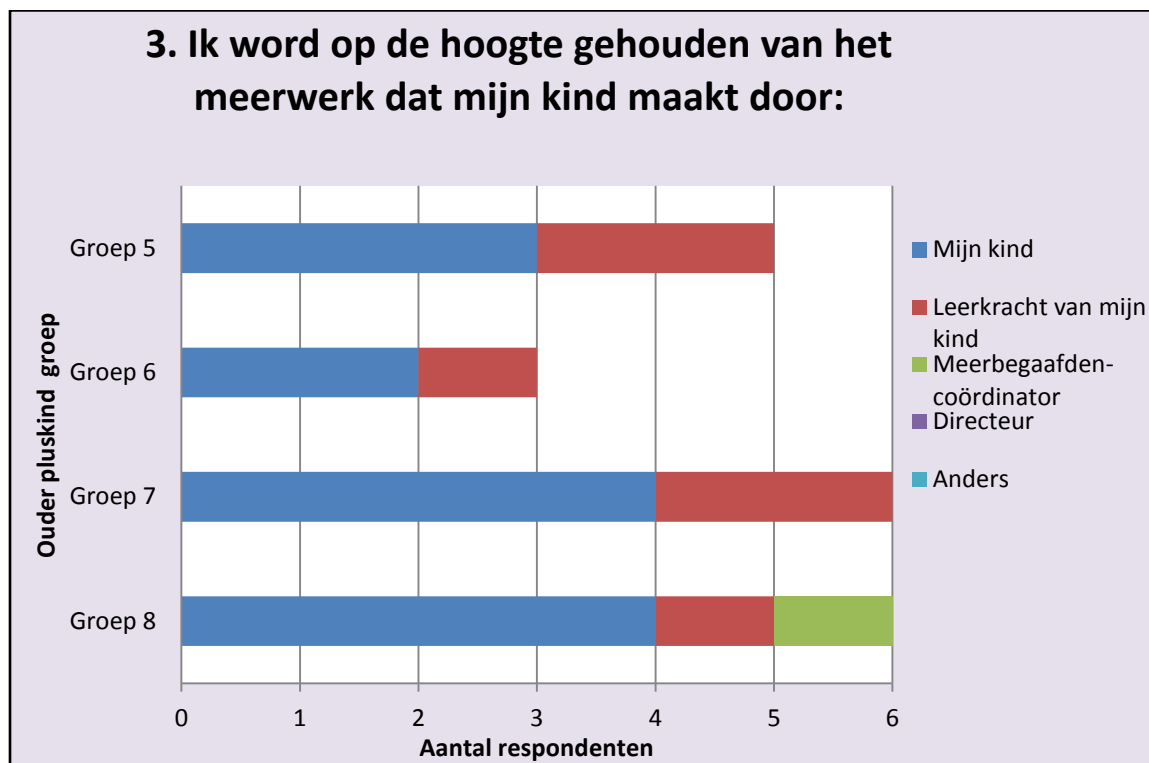
Figuur 3.3. laat de resultaten op vraag twee van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het zicht van de respondenten op meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Bent u op de hoogte van wat uw kind doet aan meerwerk op school?' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit drie antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

De respondenten uit groep vijf geven aan voornamelijk goed tot zeer goed op de hoogte te zijn van wat hun kind doet aan meerwerk op school. Vier van de vijf respondenten kiezen voor dit antwoord. Eén respondent uit deze groep geeft aan hiervan redelijk op de hoogte te zijn.

De respondenten uit de groepen zes tot en met acht geven voornamelijk aan redelijk op de hoogte te zijn van wat hun kind doet aan meerwerk op school. Van deze respondenten geeft uit elke groep één respondent aan goed tot zeer goed op de hoogte te zijn van wat er aan meerwerk wordt gedaan.

Geconcludeerd betekent dit dat alle ouders van de pluskinderen van groep vijf tot en met groep acht redelijk of goed tot zeer goed op de hoogte zijn van wat hun kind doet aan meerwerk op school. Geen van de respondenten geeft aan hiervan niet op de hoogte te zijn.

3.4. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 3

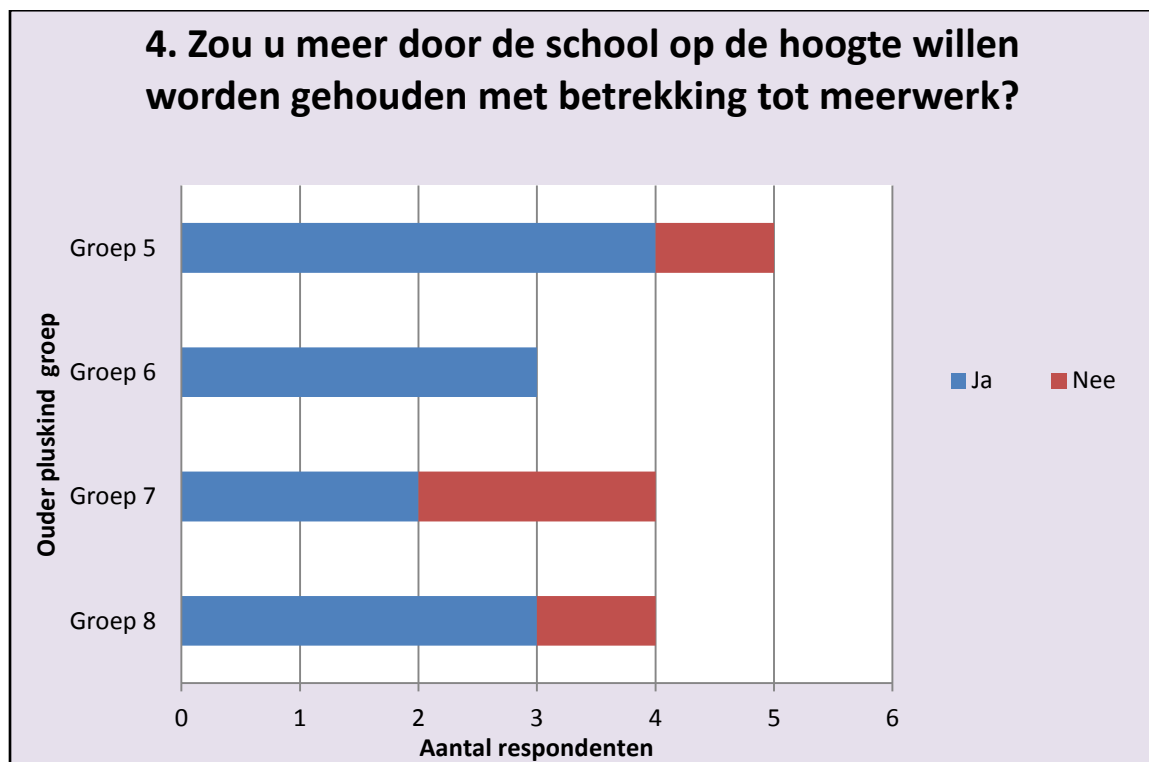
Figuur 3.4. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 3

Figuur 3.4. laat de resultaten op vraag drie van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het zicht van de respondenten op meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik word op de hoogte gehouden van het meerwerk dat mijn kind maakt door:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit vijf antwoordmogelijkheden, waarbij niet vaststond hoeveel antwoordmogelijkheden er gekozen mochten worden.

Uit figuur 3.4. blijkt dat de meeste respondenten op de hoogte worden gehouden van het meerwerk dat hun kind maakt, door hun kind. Daarnaast is te zien dat de respondenten aangeven op de hoogte te worden gehouden door de groepsleerkracht. Eén respondent uit groep acht geeft aan op de hoogte te worden gehouden door de meerbegaafdencoördinator.

Opvallend is dat geen van de respondenten door de directeur op de hoogte wordt gehouden van het meerwerk dat hun kind maakt.

3.5. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 4

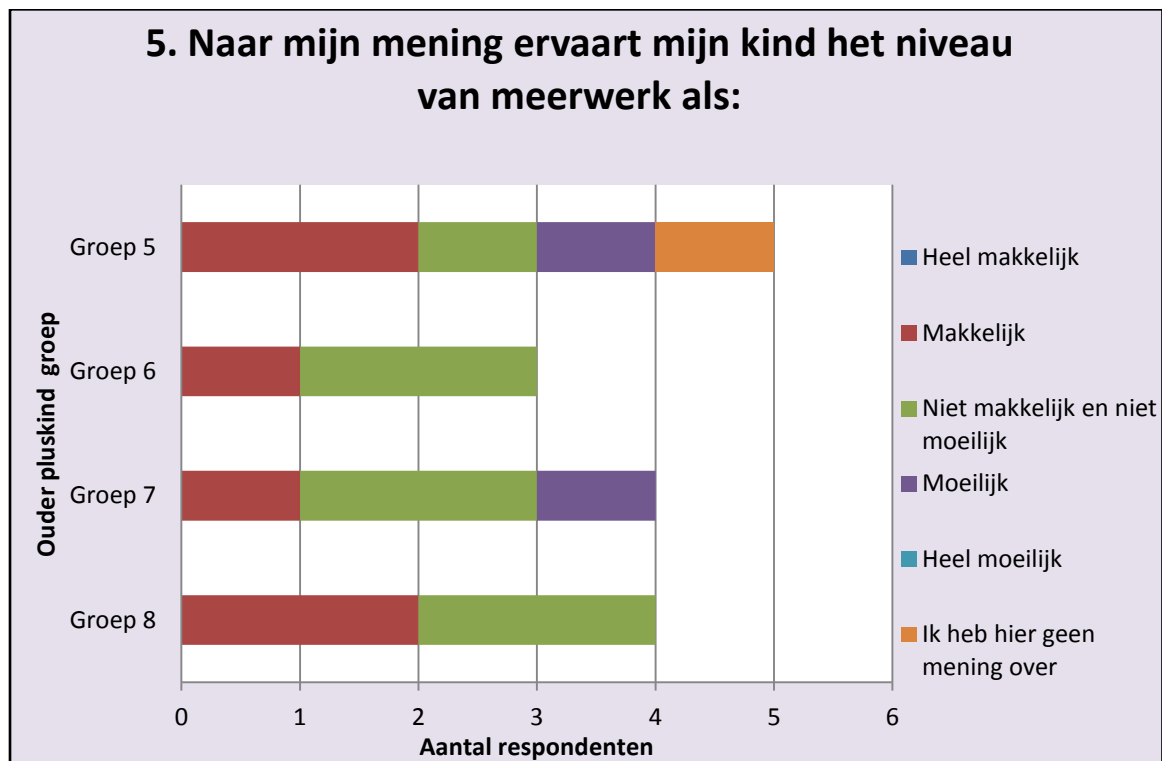
Figuur 3.5. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 4

Figuur 3.5. laat de resultaten op vraag vier van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het zicht van de respondenten op meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Zou u meer door de school op de hoogte willen worden gehouden met betrekking tot meerwerk?' Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit twee antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 3.5. blijkt dat veel respondenten aangeven meer door de school op de hoogte te willen worden gehouden met betrekking tot meerwerk. Als dit per groep bekeken wordt, blijkt dat vier van de vijf respondenten uit groep vijf aangeven meer door de school op de hoogte te willen worden gehouden. Van groep zes geven alle drie de respondenten dit aan. Twee van de vier respondenten uit groep zeven willen meer op de hoogte worden gehouden. Dit geldt voor drie van de vier respondenten uit groep acht. Een minderheid van respondenten wil niet meer door de school op de hoogte worden gehouden.

Geconcludeerd betekent dit dat de ouders van pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht meer door de school op de hoogte willen worden gehouden met betrekking tot meerwerk.

3.6. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 5 en vraag 6

Figuur 3.6. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 5

Figuur 3.6. laat de resultaten op vraag vijf van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het niveau van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Naar mijn mening ervaart mijn kind het niveau van meerwerk als:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit zes antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden. Vraag zes van de enquête is een aanvulling op vraag vijf. Bij vraag zes gaven de respondenten antwoord op 'Ik baseer dit antwoord op:'.

Uit figuur 3.6. blijkt dat de respondenten van groep vijf wisselend denken over het niveau van meerwerk voor hun kind. Twee respondenten geven aan het idee te hebben dat meerwerk makkelijk is. Eén respondent geeft aan het idee te hebben dat meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk is. Een andere respondent geeft aan het idee te hebben dat meerwerk moeilijk is. Deze vier respondenten geven allemaal aan dat hun antwoorden op vraag vier gebaseerd zijn op verhalen van hun kind. De overige respondent geeft aan geen mening te hebben over het niveau van meerwerk. Dit antwoord is gebaseerd op het feit dat per onderwerp van meerwerk het niveau anders wordt ervaren door hun kind.

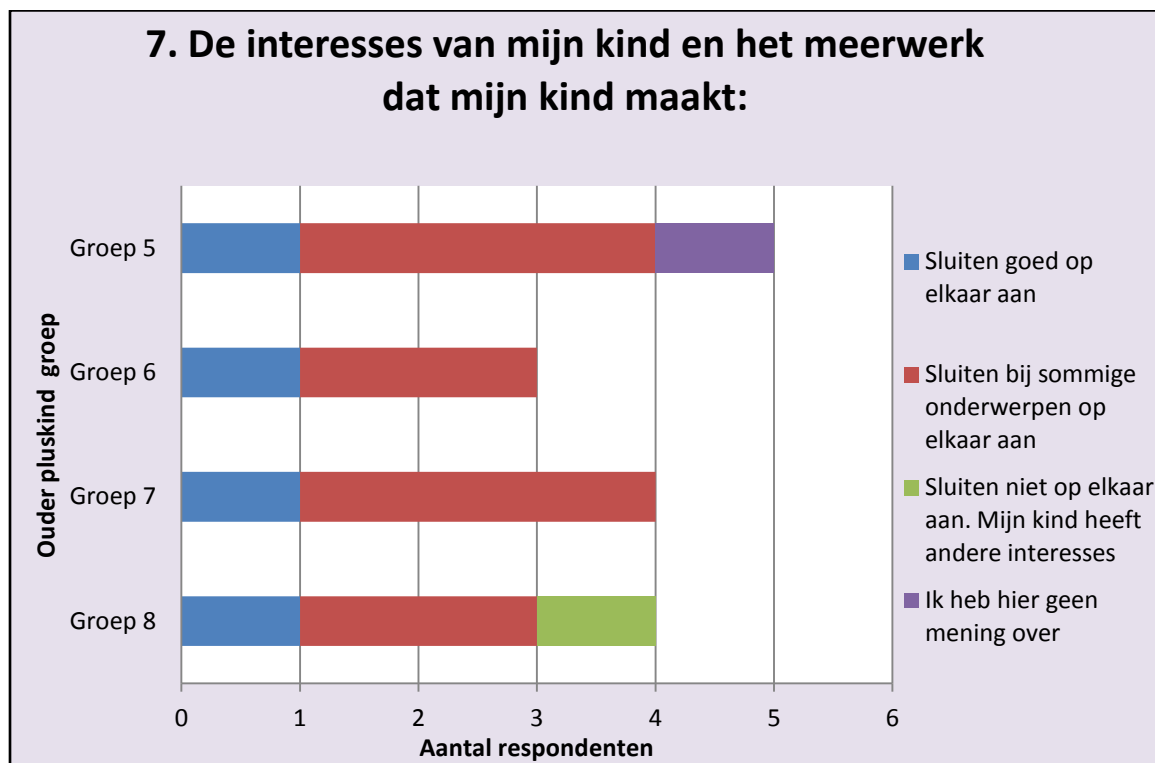
Eén respondent van groep zes geeft aan het idee te hebben dat meerwerk makkelijk is, tegenover twee respondenten die aangeven het idee te hebben dat meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk is. De antwoorden op vraag vijf van de respondenten uit groep zes, zijn gebaseerd op de verhalen van hun kind. Eén van de respondenten die aangeeft het idee te hebben dat meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk is, laat daarnaast weten dat voornamelijk rekenen als makkelijk wordt ervaren door hun kind en taal wordt soms als moeilijk ervaren. Geconcludeerd betekent dit dat de respondenten uit groep zes het idee hebben dat meerwerk als redelijk makkelijk wordt ervaren.

Wanneer gekeken wordt naar de resultaten van de respondenten uit groep zeven, is te zien dat de meerderheid (twee respondenten) het idee heeft dat meerwerk als niet makkelijk en niet moeilijk wordt ervaren door hun kind. Daarnaast geeft één respondent aan het idee te hebben dat meerwerk makkelijk is. Deze antwoorden zijn gebaseerd op verhalen van de kinderen van de respondenten. Eén respondent uit groep zeven geeft aan het idee te hebben dat meerwerk moeilijk is. Dit antwoord is ook gebaseerd op verhalen van het kind, maar daarbij wordt door de respondent ook aangegeven dat het kind onmogelijke sommen moet maken bij meerwerk van rekenen. Geconcludeerd betekent dit dat de respondenten uit groep zeven het idee hebben dat meerwerk als niet makkelijk en niet moeilijk wordt ervaren.

De respondenten uit groep acht laten een verdeling zien. Twee respondenten geven aan het idee te hebben dat meerwerk makkelijk is, tegenover twee respondenten die aangeven het idee te hebben dat meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk is. De respondenten die aangeven het idee te hebben dat meerwerk makkelijk is voor hun kind, hebben dit antwoord gebaseerd op verhalen van hun kind. Eén van deze respondenten geeft daarbij aan dat meerwerk makkelijk is als dit wordt vergeleken met de leerbehoefte van het kind. De respondenten die aangeven het idee te hebben dat meerwerk niet makkelijk en niet moeilijk is, hebben dit antwoord ook gebaseerd op reacties van hun kind. Daarbij wordt ook aangegeven dat meerwerk soms erg veel is en dat rekenen moeilijk is en taal makkelijker. Geconcludeerd betekent dit dat de respondenten uit groep acht het idee hebben dat meerwerk als redelijk makkelijk wordt ervaren door hun kind.

Wat opvalt aan de resultaten van de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht, is dat er weinig voor de antwoordmogelijkheid 'moeilijk' wordt gekozen. Voor de antwoordmogelijkheid 'heel moeilijk' wordt niet gekozen.

3.7. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 7

Figuur 3.7. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 6

Figuur 3.7. laat de resultaten op vraag zeven van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. Deze vraag gaat over de interesses van pluskinderen en meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'De interesses van mijn kind en het meerwerk dat mijn kind maakt:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit vier antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Uit figuur 3.7. blijkt dat het merendeel van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht aangeven dat de interesses van het kind en het meerwerk dat het kind maakt bij sommige onderwerpen goed op elkaar aansluiten.

Uit elke groep is er één respondent die aangeeft dat de interesses van het kind en het meerwerk dat het kind maakt goed op elkaar aansluiten. Daarnaast is er één respondent, uit groep acht, die aangeeft dat de interesses van het kind en het meerwerk niet op elkaar aansluiten. Deze respondent geeft aan dat zijn of haar kind andere interesses heeft.

Opvallend is dat één respondent aangeeft geen mening te hebben bij deze vraag. Dit kan te maken hebben met het feit dat deze respondent onvoldoende zicht heeft op de interesses van zijn of haar kind en/of dat de respondent onvoldoende inzicht heeft in wat er aan meerwerk wordt gedaan op school.

Geconcludeerd betekent dit dat, gemiddeld gezien, de respondenten van groep vijf tot en met groep acht van mening zijn dat de interesses van de pluskinderen en het meerwerk dat gemaakt wordt door de pluskinderen bij sommige onderwerpen op elkaar aansluiten.

3.8. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 8

Vraag acht van de enquête voor ouders van pluskinderen gaat over de begeleiding bij meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op: 'Mijn mening over de begeleiding die mijn kind krijgt bij het maken van meerwerk:'. Dit is een open vraag.

Wanneer de resultaten van deze vraag per groep bekeken worden, is te zien dat vier van de vijf respondenten uit groep vijf aangeven geen zicht te hebben op de begeleiding die tijdens meerwerk wordt gegeven. Zij weten niet hoe dit geregeld is en kunnen daar om die reden geen mening over geven. Eén respondent uit groep vijf geeft aan dat tijdens het werken aan meerwerk in de plusklas de begeleiding goed is geregeld, maar wanneer de kinderen aan meerwerk in de eigen klas werken is er niet altijd tijd voor begeleiding.

Twee respondenten uit groep zes geven aan geen zicht te hebben op de begeleiding die tijdens meerwerk wordt gegeven. Daarnaast geeft één respondent aan dat zijn of haar kind altijd bij de leerkracht mag komen met vragen. Deze respondent is tevreden over de begeleiding.

Groep zeven laat soortgelijke antwoorden zien. Eén respondent geeft aan geen zicht te hebben op de begeleiding tijdens het meerwerk en deze respondent heeft daarom geen mening. De andere drie respondenten uit groep zeven geven aan tevreden te zijn over de begeleiding tijdens meerwerk.

De respondenten uit groep acht geven alle vier hetzelfde antwoord. Zij hebben geen mening over de begeleiding tijdens meerwerk, omdat zij hier geen kennis van hebben.

Geconcludeerd betekent dit dat de respondenten uit groep zeven het meest positief zijn over de begeleiding die tijdens meerwerk wordt gegeven. Opvallend is dat veel respondenten aangeven geen zicht te hebben op de begeleiding tijdens meerwerk. Zij weten niet hoe de begeleiding wordt geregeld en kunnen daarom geen mening hierover geven.

3.9. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 9

Figuur 3.8. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 9, groep 5

Vraag negen van de enquête voor ouders van pluskinderen gaat over de interesses van ouders van pluskinderen, wat betreft onderwerpen voor meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op ‘Onderwerpen die ik belangrijk acht voor mijn kind en die ik terug zou willen zien bij het meerwerk dat mijn kind maakt:’. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit eenentwintig antwoordmogelijkheden, waarbij vijf antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

Figuur 3.8. laat de resultaten van deze vraag van de respondenten uit groep vijf zien. Hieruit blijkt dat de respondenten zeer verdeelde antwoorden geven. Het vaakst worden de onderwerpen techniek, wiskunde, andere talen en heelal gekozen. Voor deze onderwerpen wordt twee keer gekozen. Daarnaast zijn er twee respondenten die kiezen voor de antwoordmogelijkheid ‘Anders’. Eén respondent geeft hierbij aan graag onderwerpen als social media terug te willen zien bij meerwerk. Daarbij zou deze respondent graag willen dat zijn of haar kind gaat debatteren, redeneren en onderbouwen. De andere respondent die voor de antwoordmogelijkheid ‘Anders’ heeft gekozen, heeft verder geen andere ant-

woordmogelijkheden gekozen. Deze respondent heeft dus slechts één keuze gemaakt, terwijl vijf keuzes gemaakt dienden te worden bij deze vraag. De reden hiervoor is dat de respondent het niet uitmaakt welk onderwerp er wordt behandeld, maar dat de vorm waarin dit onderwerp gegoten wordt belangrijk is. Het gevolg van het kiezen van één antwoordmogelijkheid in plaats van vijf antwoordmogelijkheden, is dat het resultaat van de respondenten uit groep vijf niet geheel betrouwbaar is.

Geconcludeerd betekent dit voor de respondenten uit groep vijf dat onderwerpen als techniek, wiskunde, andere talen en heelal belangrijk geacht worden voor de pluskinderen. Echter, er missen vier gekozen antwoordmogelijkheden, waardoor de uitslag beïnvloed zou kunnen worden.

Figuur 3.9. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 9, groep 6

Figuur 3.9. laat de resultaten op vraag negen van de respondenten uit groep zes zien. Hieruit blijkt dat de respondenten uit groep zes onderwerpen die te maken hebben met wiskunde belangrijk achten. Voor dit antwoord wordt drie keer gekozen. Andere onderwerpen die de respondenten uit groep zes belangrijk achten voor hun kind zijn techniek, lichaam, andere talen en milieu. Voor deze onderwerpen wordt door de respondenten twee keer gekozen.

Eén respondent uit deze groep kiest voor de antwoordmogelijkheid 'Anders'. Deze respondent ziet graag onderwerpen in het meerwerk terug die te maken hebben met geschiedenis.

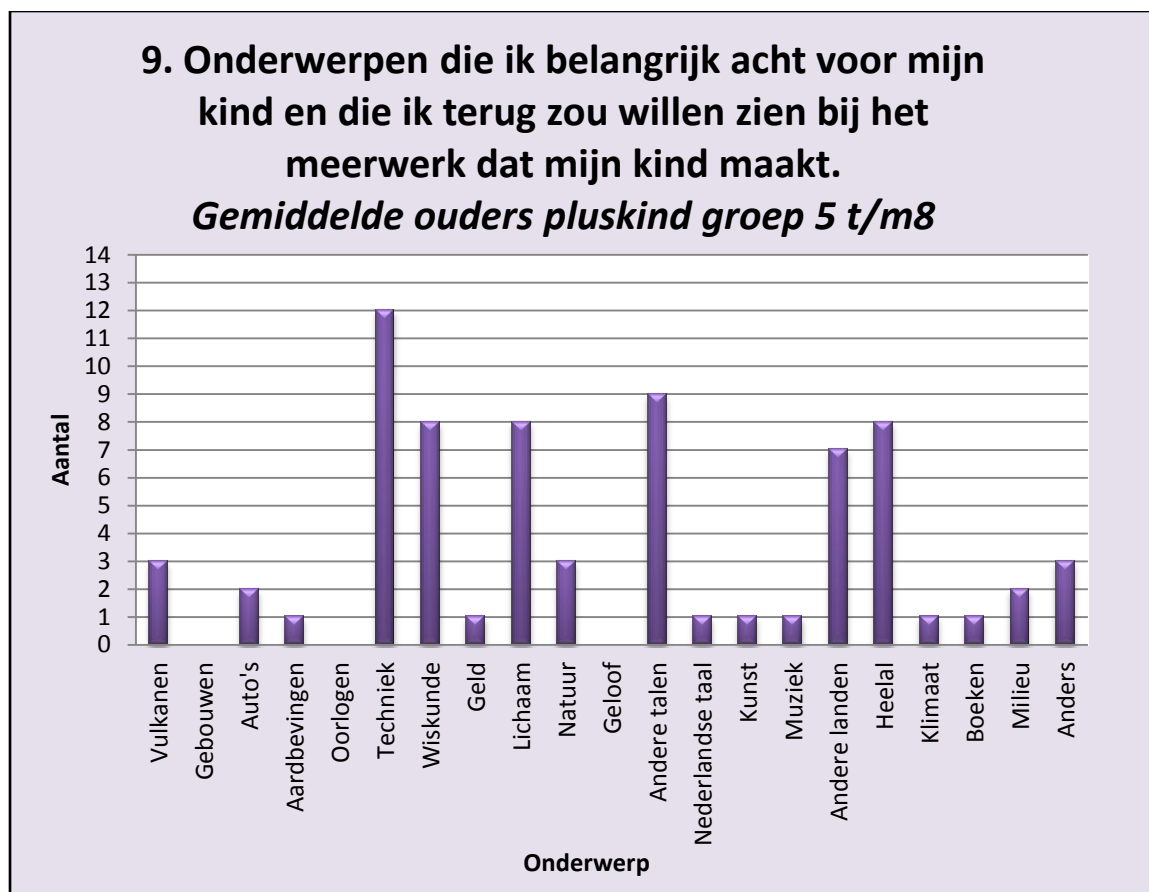
Figuur 3.10. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 9, groep 7

Figuur 3.10. laat de resultaten op vraag negen van de respondenten uit groep zeven zien. Wanneer gekeken wordt naar deze figuur, is te zien dat de respondenten uit groep zeven het vaakst kiezen voor het onderwerp techniek. Dit onderwerp wordt vier keer gekozen. Daarnaast kiezen de respondenten uit groep zeven vaak voor andere talen en het heelal. Voor deze onderwerpen wordt door de respondenten drie keer gekozen. Twee keer wordt gekozen voor onderwerpen als vulkanen en andere landen. Dit zijn de onderwerpen die de respondenten uit groep zeven belangrijk achten voor hun kind.

Figuur 3.11. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag9, groep 8

Figuur 3.11. laat de resultaten op vraag 9 van de respondenten uit groep acht zien. Hieruit blijkt dat de respondenten uit groep acht voornamelijk de onderwerpen techniek, menselijk lichaam, andere landen en het heelal belangrijk achten voor hun kind. Voor techniek en menselijk lichaam wordt vier keer gekozen. Voor andere landen en het heelal wordt drie keer gekozen. Daarnaast wordt er twee keer gekozen voor de onderwerpen wiskunde en andere talen.

Figuur 3.12. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 9, groep 5 t/m 8

Figuur 3.12. laat het gemiddelde van de resultaten op vraag negen van de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht zien. Wanneer gekeken wordt naar figuur 3.12., is te zien dat de respondenten gemiddeld het onderwerp techniek het belangrijkste achten voor hun pluskind. In totaal wordt er twaalf keer voor dit onderwerp gekozen. Andere onderwerpen die vaak gekozen worden en die belangrijk worden geacht, zijn andere talen, wiskunde, menselijk lichaam en het heelal.

Wat opvalt, is dat er door geen van de respondenten uit de groepen vijf tot en met acht gekozen wordt voor onderwerpen als gebouwen, oorlogen en geloof.

3.10. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10

Figuur 3.13. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10, groep 5

Vraag tien van de enquête voor pluskinderen gaat over de interesses van ouders van pluskinderen voor hun pluskind, wat betreft de activiteiten van meerwerk. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Activiteiten die ik belangrijk acht voor mijn kind en die ik terug zou willen zien bij het meerwerk dat mijn kind maakt:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit zeventien antwoordmogelijkheden, waarbij vier antwoordmogelijkheden gekozen mochten worden.

Figuur 3.13. laat de resultaten op vraag tien van de enquête van de respondenten uit groep vijf zien. Uit deze figuur blijkt dat de respondenten uit groep vijf het vaakst kiezen voor de activiteit 'Project doen'. Voor deze activiteit wordt vier keer gekozen. Ook wordt er vaak gekozen voor de activiteiten proefjes doen en spreekbeurt houden.

Eén respondent kiest voor de antwoordmogelijkheid 'Anders'. Deze respondent heeft bij deze vraag niet vier antwoorden gegeven, maar deze respondent heeft alleen de antwoordmogelijkheid 'Anders'

aangekruist. Hierbij wordt geschreven dat het niet uitmaakt wat voor activiteit er door het pluskind gedaan wordt, als de activiteit maar uitdagend is. Het gevolg van het niet kiezen van vier antwoordmogelijkheden, is dat het resultaat van groep vijf niet geheel betrouwbaar is.

Geconcludeerd betekent dit voor groep vijf dat activiteiten als project doen, proefjes doen en spreekbeurt houden het belangrijkste worden geacht. Echter, door het missen van drie antwoordmogelijkheden, zou het resultaat van groep vijf beïnvloed kunnen worden.

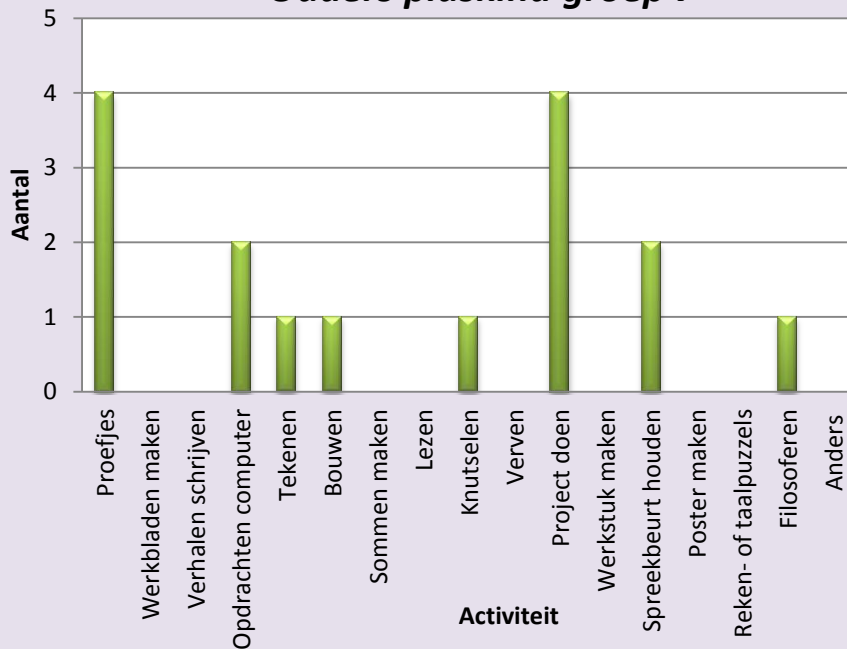

Figuur 3.14. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10, groep 6

Figuur 3.14. laat de resultaten op vraag tien van de respondenten uit groep zes zien. De activiteiten waar het vaakst voor wordt gekozen door de respondenten uit groep zes zijn proefjes, opdrachten op de computer maken en project doen. Dit zijn de activiteiten die het belangrijkste worden geacht in groep zes.

Eén respondent kiest voor de antwoordmogelijkheid 'Anders'. Deze respondent geeft aan dat activiteiten die te maken hebben met schaken/inzicht belangrijk worden geacht.

10. Activiteiten die ik belangrijk acht voor mijn kind en die ik terug zou willen zien bij het meerwerk dat mijn kind maakt:
Ouders pluskind groep 7

Figuur 3.15. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10, groep 7

Figuur 3.15. laat de resultaten op vraag tien van de enquête voor ouders van pluskinderen van groep zeven zien. De respondenten uit groep zeven geven aan activiteiten als proefjes doen en project doen belangrijk te vinden. Voor deze twee activiteiten wordt vier keer gekozen. In mindere mate achten de respondenten uit groep zeven activiteiten als opdrachten op de computer maken en spreekbeurt houden belangrijk. Voor deze activiteiten wordt twee keer gekozen.

Figuur 3.16. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10, groep 8

Figuur 3.16. laat de resultaten op vraag tien van de respondenten uit groep acht zien. Hieruit blijkt dat de respondenten uit groep acht de activiteiten proefjes doen en project doen het meest belangrijk achten. Voor deze activiteiten wordt drie keer door de respondenten gekozen. Daarnaast kiezen de respondenten voor activiteiten als verhalen schrijven, werkstuk maken en filosoferen. Voor deze activiteiten wordt twee keer gekozen. Dit zijn de activiteiten die het meest belangrijk worden geacht door de respondenten uit groep acht.

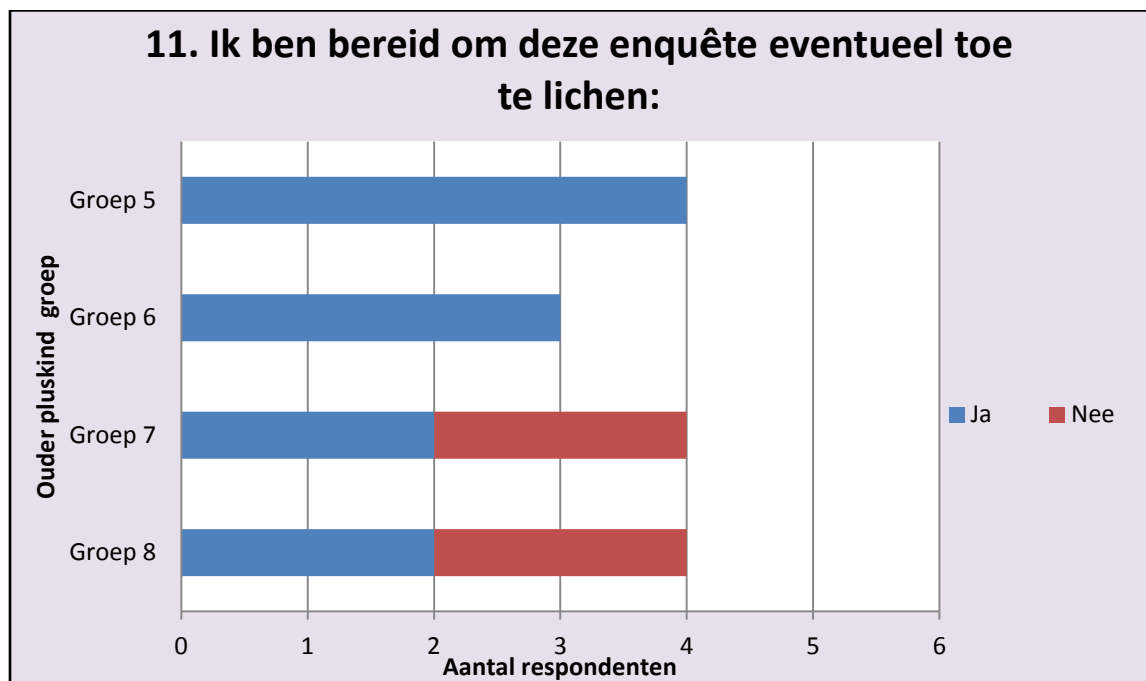
Eén respondent uit deze groep heeft gekozen voor de antwoordmogelijkheid 'Anders'. Daarbij geeft de respondent aan dat activiteiten die te maken hebben met sociale vaardigheden belangrijk voor deze respondent zijn.

Figuur 3.17. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 10, groep 5 t/m 8

Figuur 3.17. laat het gemiddelde van de resultaten op vraag tien van de enquête voor ouders van pluskinderen uit groep vijf tot en met groep acht zien. Wat opvalt aan deze resultaten is dat er gemiddeld door de respondenten uit groep vijf tot en met groep acht het vaakst wordt gekozen voor de activiteiten project doen en proefjes doen. Deze twee activiteiten worden het belangrijkste geacht door de respondenten. Andere activiteiten die vaak gekozen worden door de respondenten zijn spreekbeurt houden, opdrachten op de computer maken en filosoferen.

3.11. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 11

Figuur 3.18. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 11

Figuur 3.18. laat de resultaten op vraag elf van de enquête voor ouders van pluskinderen zien. Deze vraag gaat over het vervolg van de enquête. De respondenten gaven bij deze vraag antwoord op 'Ik ben bereid om deze enquête eventueel toe te lichten:'. Bij deze vraag hadden de respondenten de keuze uit twee antwoordmogelijkheden, waarbij één antwoordmogelijkheid gekozen mocht worden.

Wanneer gekeken wordt naar figuur 3.18., blijkt dat het merendeel van de respondenten bereid is om de enquête eventueel toe te lichten. Alle respondenten uit groep vijf en groep zes geven dit aan. Twee respondenten uit groep zeven en twee respondenten uit groep acht geven dit aan.

3.12. Resultaat enquête ouders pluskinderen, vraag 12

Vraag twaalf van de enquête voor ouders van pluskinderen is een open vraag, die ruimte geeft voor opmerkingen over meerwerk of aanvullingen op de vragenlijst. Deze vraag diende niet perse ingevuld te worden. In totaal hebben vijf respondenten bij deze vraag een opmerking of aanvulling.

Een respondent uit groep vijf geeft aan dat het mooi is dat meerwerk beschikbaar is op C.B.S. de Borg. Deze respondent geeft aan graag meer te willen weten over meerwerk en de relatie tot de drijfveren en talenten van pluskinderen.

Een respondent uit groep zes geeft aan dat het jammer is dat meerwerk maken in de plusgroep niet altijd door gaat. Deze respondent geeft aan dat zodra er iets is, de plusgroep komt te vervallen.

Een andere respondent uit groep zes geeft aan dat het in de enquête goed gedaan is om keuzes te laten maken bij vragen. Dit bijvoorbeeld bij vraag negen en vraag tien, die gaan over de onderwerpen en activiteiten van meerwerk. Deze respondent geeft aan dat het goed is om keuzes te laten maken, omdat elk kind verschillend is qua behoeften en omdat ouders hier ook anders over kunnen denken.

Een respondent uit groep acht geeft aan dat meerwerk goed is voor het pluskind, omdat het hogere eisen aan het kind stelt, het kind uitdaagt door kritische en opbouwende feedback en het kind leert omgaan met falen en anders zijn. Deze respondent geeft ook aan dat het misschien een idee is om de pluskinderen basale onderzoeksvaardigheden te leren, zodat ze zelf nieuwe dingen kunnen ontdekken. Hierbij denkt deze respondent aan de juiste vragen stellen, kritische luisteren/lezen, interviews afnemen, vragenlijsten maken en presenteren.

Een andere respondent uit groep acht geeft aan dat zijn of haar pluskind dit jaar voor het eerst enthousiast is over meerwerk. Dit komt voornamelijk door de materialen van 'Topklassers'.

4. Didactisch contract

Naam student Daphne Bakker	Minor-begeleider Dirk Korf	PP-begeleider Annet van Heuvelen
Minor Special Educational Needs		
LIO(stage)school C.B.S. de Borg Wederikweg 19 9753 AA Haren		

Deel 1: Werkplan Minor

Het onderwerp van mijn minor onderzoeksvraag

Het onderwerp van mijn minor onderzoeksvraag gaat over het meerwerk dat gedaan wordt door pluskinderen op C.B.S. de Borg. Het gaat hierbij een om tevredenheidsonderzoek.

C.B.S. de Borg wil graag weten of zij in het aanbod van meerwerk voldoen aan de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van de hoogbegaafde en hoogintelligente leerlingen, de pluskinderen.

Daarbij wil de school ook de ouders betrekken. De tevredenheid van pluskinderen en hun ouders (de vraagkant) wordt vergeleken met wat er wordt gedaan aan meerwerk op C.B.S. de Borg (de aanbodkant).

Probleemstelling

C.B.S. de Borg heeft meerdere hoogbegaafde leerlingen op school, maar van twee leerlingen werd duidelijk dat zij onvoldoende uitgedaagd werden op school. Door het missen van uitdaging voelden deze leerlingen zich niet meer prettig op C.B.S. de Borg. Dit had als gevolg dat de ouders van deze leerlingen er over nadachten om hun kind aan te melden bij een andere school. Uiteindelijk is één van de twee leerlingen daadwerkelijk aangemeld bij een andere school, met als doel om daar meer uitdaging te krijgen.

C.B.S. de Borg vindt dit een pijnlijke situatie. De school had beter bij deze kinderen kunnen aansluiten, door in te spelen op de behoeften van deze kinderen en hen op die manier meer uitdaging te bieden. De school vraagt zich af of ze wel voldoende tegemoet komen aan de interesses, behoeften en wensen aan begeleiding van hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen.

Onderzoeksvragen

Naar aanleiding van de probleemstelling is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?

Bij de bovenstaande onderzoeksvraag horen verscheidende deelvragen. Deze deelvragen zijn te onderscheiden in vragen die door literatuuronderzoek zijn te beantwoorden en vragen die door eigen onderzoek zijn te beantwoorden.

Vragen die door literatuuronderzoek zijn te beantwoorden:

- Wat is de ontstaansgeschiedenis van het Speciaal Onderwijs en het Speciaal Basisonderwijs?
- Wat is het beleid van Speciaal Onderwijs en Speciaal Basisonderwijs op macroniveau?
- Wat is het beleid van Speciaal Onderwijs en Speciaal Basisonderwijs op mesoniveau?
- Wat is het beleid van Speciaal Onderwijs en Speciaal Basisonderwijs op microniveau?
- Wat is hoogbegaafdheid?
- Welke theorieën over hoogbegaafdheid zijn er bekend?
- Welke vormen van hoogbegaafdheid zijn er?
- Wat zijn de kenmerken van hoogbegaafdheid?
- Wat kan gedaan worden met de leerstof om tegemoet te komen aan hoogbegaafde kinderen?
- Wat is onderpresteren?
- Wat is tevredenheid?
- Hoe komt tevredenheid tot stand?
- Wat heeft invloed op tevredenheid?
- Wat houdt een tevredenheidsonderzoek in?
- Welke soorten tevredenheidsonderzoeken zijn er?
- Hoe voer je een tevredenheidsonderzoek uit?
- Hoe ziet een vragenlijst van een tevredenheidsonderzoek eruit?

Vragen die door eigen onderzoek zijn te beantwoorden:

- Wat zijn pluskinderen?
- Op welke wijze wordt vastgesteld wie een pluskind is en wie niet?
- Wat is een plusgroep?
- Hoe worden de plusgroepen georganiseerd?
- Wat is meerwerk?
- Hoe wordt meerwerk georganiseerd?
- Welke materialen voor meerwerk heeft C.B.S. de Borg tot haar beschikking?
- Wat wordt er aan meerwerk gedaan op C.B.S. de Borg in groep vijf tot en met acht?
- Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen ten aanzien van meerwerk?
- Wat zijn de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van ouders van pluskinderen voor hun pluskind?
- Welke overeenkomsten zijn er in interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen in vergelijking met interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van ouders ten aanzien van meerwerk?
- In welke mate komen de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van pluskinderen en van ouders van pluskinderen overeen met wat C.B.S. de Borg momenteel realiseert?

Ik denk van mijn activiteiten binnen de minor het volgende te leren

Ik denk dat ik door mijn activiteiten binnen de minor Special Educational Needs veel te weten kom over kinderen die extra zorg nodig hebben en speciale behoeften hebben. Dit door het volgen van de bijeenkomsten van Special Educational Needs, waarbij ook gastsprekers komen vertellen over kinderen met speciale zorgbehoeften.

Daarnaast denk ik dat ik dat ik ga leren hoe ik met kinderen die speciale zorg nodig hebben en speciale behoeften hebben, om kan gaan tijdens het lesgeven. Ik heb in drie jaar PABO al wel wat colleges gevolgd waarin het omgaan met kinderen met speciale behoeften al aan bod kwam, waardoor ik al heel wat informatie heb opgedaan, maar ik denk dat ik door het volgen van deze minor de informatie die ik heb kan verdiepen en dat dat mij een goede basis geeft om later in mijn carrière goed met deze kinderen om te gaan.

Naast informatie die ik tijdens de minor SEN denk te krijgen en waarvan ik denk te leren, denk ik van mijn activiteiten binnen de minor ook te leren om me als een daadwerkelijke collega te gedragen op

mijn LIO-school. Voor het onderzoek dat ik wil gaan uitvoeren moet ik contacten gaan leggen met vele leerkrachten en met de meerbegaafdencoördinator. Ook leerlingen uit allerlei klassen komen bij mijn onderzoek aan de orde, evenals de ouders van deze leerlingen. Ik denk dat ik ga leren om mijn draai te vinden als collega op mijn LIO-school.

Ook denk ik dat ik door mijn activiteiten binnen mijn minor ga leren om te plannen. Ik heb nog nooit gepland. Dit heb ik wel vaak geprobeerd, maar zonder planning werken werkte tot nu toe voor mij altijd het beste. Ik denk dat ik dit tijdens mijn minor niet moet gaan doen en daarom ga ik een planning maken, waar ik mij aan probeer te houden. Daardoor hoop ik te bereiken dat ik op tijd klaar ben met mijn onderzoek.

Verder denk ik dat ik ga leren hoe ik een onderzoek op moet zetten. Het onderzoek begint bij een probleemstelling en uiteindelijk leidt dit, door het doen van literatuurstudie en het maken en uitvoeren van een onderzoeksinstrument, tot resultaten en een conclusie. Dit heb ik nog nooit gedaan en daarom denk ik hier veel van te gaan leren.

Globale planning

Week 36, 37, 38	- Participatie werkgroep O&O - Studeren toets onderzoek - Informatie inwinnen over de geschiedenis van het speciaal (basis)onderwijs - Onderwerp scriptie
Week 39, 40	- Participatie werkgroep O&O - Onderzoeksvraag formuleren - Deelvragen formuleren - Studeren toets onderzoek - Toets onderzoek maken - Hoofdstuk over hoogbegaafdheid schrijven
Week 41, 42	- Participatie werkgroep O&O - Hoofdstuk over pluskinderen schrijven - Keuze onderzoeksinstrument - Opzet onderzoeksinstrument
Week 43, 44	- Participatie werkgroep O&O

	- Hoofdstuk over tevredenheid schrijven - Hoofdstuk over meerwerk schrijven - Uitwerking onderzoeksinstrument - Nadenken over ontwerp
Week 45, 46	- Participatie werkgroep O&O - Enquêtes afnemen - Werken aan product - Enquêtes inventariseren
Week 47, 48	- Participatie werkgroep O&O - Presentatie didactisch contract - Resultaten enquetes verwerken - Werken aan product
Week 49, 50	- Participatie werkgroep O&O - Afronding scriptie - Werken aan product
Week 51, 52	- Afronding scriptie - Afronding product

Belang van mijn te ondernemen activiteiten voor kinderen in het basisonderwijs

Door mijn te ondernemen activiteiten wordt duidelijk in welke onderwerpen hoogintelligente en hoogbegaafde kinderen en hun ouders interesse hebben en wat hun wensen ten aanzien van meerwerk zijn. Ook wordt duidelijk wat de behoefte aan begeleiding is.

Door mijn activiteiten wordt in kaart gebracht of C.B.S. de Borg voldoet aan deze interesses, wensen en behoeften aan begeleiding. Als dit in kaart is gebracht, kan C.B.S. de Borg er in de toekomst voor zorgen dat er bij de pluskinderen aangesloten wordt op deze gebieden. Dat verhoogt de betrokkenheid van de pluskinderen bij het meerwerk en zorgt voor meer uitdaging op school. Dat is van groot belang voor de hoogbegaafde en hoogintelligente kinderen in het basisonderwijs. Zij missen vaak uitdaging op school, waardoor zij zich vervelen.

Voorlopige literatuurlijst

Bronnen uit boeken:

Berding, J. & Pols, W. (2009). *Schoolpedagogiek* (derde druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.

Bruin de – Boer de, A. & Kuipers, J. (2004). *SiDi R, protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs*. Leeuwarden: Eduforce.

Drent, S. & Gerven van, E. (2002). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.

Eijkeren van, M. (2005). *Werken in het basisonderwijs*. Baarn: HBuitgevers.

Gerven van, E. (2009). *Handboek Hoogbegaafdheid*. Assen: Van Gorcum.

Nelissen, J. & Span, P. (1999). *Begaafde kinderen op de basisschool. Suggesties voor didactisch handelen*. Baarn: Bekadidact.

Rijswijk van, C.M. (1991). *Het speciaal onderwijs in hoofdlijnen*. Amsterdam: Balans.

Zanten van, J. (1999). *Hoogbegaafde kinderen*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.

Internetbronnen:

Abimo Uitgeverij (z.j). *Detective Denkwerk – Omgaan met informatie* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.abimo-uitgeverij.com/educatieve_uitgaven/index.php?pg=detail&rid=110

Abimo Uitgeverij (z.j.). *Plustaak – Taal & Lezen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.abimo-uitgeverij.com/educatieve_uitgaven/index.php?pg=detail&rid=47

Abimo Uitgeverij (z.j.). *Stenvertbloks: Taalmeesters* [online document]. Geraadpleegd op 7 november

2012 op http://www.abimo.net/educatieve_uitgaven/index.php?rid=254&pg=detail

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Stenvert Spelling* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d215_Stenvert-Spelling.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Topklassers Wiskunde* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d884_Topklassers-Wiskunde.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Werkgids de Riddertijd* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d2873_Werkgids-de-Riddertijd.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *Werkgids Overal Dieren* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d2870_Werkgids-Overal-Dieren.html

Bekius schoolmaterialen (2004-2012). *ZIP-informatieverwerking* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.schoolmaterialen.nl/contents/nl/d2059_ZIP-informatieverwerking.html

Betten, H. (2010, november). Kentalis. *De vroegste geschiedenis van het dovenonderwijs in Europa* [online artikel]. Geraadpleegd 14 september 2012 op www.kentalis.nl/Kentalis_C01/Modules/PaginaA/PaginaA_Module.asp?comid=1&modid=271&SessionID=sessionid&contrast=normaal

Bol.com (1999-2012). *Het geheugenspel* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.bol.com/nl/p/het-geheugenspel/1001004005738233/?Referrer=ADVNLGOT0020081001004005738233>

Educatheek.nl (2004-2012). *Leuk Rekenen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.educatheek.nl/Leuk-Rekenen_11663.html

Expertisecentrum Mantelzorg (z.j.). *Vragenlijst tevredenheid deelnemers zorgboerderijen* [online Microsoft Office Word document]. Geraadpleegd op 25 oktober 2012 van www.expertisecentrummantelzorg.nl

Expertisecentrum Nederlands & SLO (2009). TULE, inhouden en activiteiten. *Kerdoelen* [online document]. Geraadpleegd op 18 september 2012 op <http://tule.slo.nl/Inleiding/F-KDToelichting.html>

Firstcry.com (.zj.). *Airport Traffic Control* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.firstcry.com/Zephyr/Traffic-Control-Airport-Transparent-Logic-Game/2043/Product-Detail>

Hoogbegaafd Vlaanderen (z.j.). *Materialen – Taal* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/06_HB_op_school/materiaal/taal.html

Kinheim (z.j.). *Blokboek geschiedenis* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/90-blokboek-geschiedenis>

Kinheim (z.j.). *Logische breinbrekers xxi* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/449-logische-breinbrekers-4-xxi.html>

Kinheim (z.j.). *Werkgids Journalistiek* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/537-journalistiek-een-muurkrant-maken.html>

Kinheim (z.j.). *Werkgids Mijn Eigen Wereld* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.kinheim.com/628-mijn-eigen-wereld.html>

Kluwer (2010-2012). *De reis om de wereld in 80 dagen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://shop.kluwer.nl/boeken_products/de-reis-om-de-wereld-in-80-dagen/prod00117213.html#beschrijving

Kluwer (2010-2012). *Doordenkertjes* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://shop.kluwer.nl/boeken_products/doordenkertjes/prod00117207.html

Majoer, D. (2002, juni). Marant. *Van Weer Samen Naar School naar WSNS+* [online artikel]. Geraadpleegd op 17 september 2012 op <http://www.marant.nl/frappant.php?q=132>

Malmberg (2012). *Kien rekenen* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.malmberg.nl/Basisonderwijs/Methodes/Rekenen/Kien-rekenen.htm>

Puzzlingworld (z.j.). *Tower of Logic* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.puzzlingworld.nl/tower-of-logic-inferno>

Puzzlingworld (z.j.). *ZooLogic* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.puzzlingworld.nl/zoologic>

REC Noord-Holland (2010, februari). *Wat is een indicatie?* [Online document]. Geraadpleegd op 18 september 2012 op <http://www.recnoordholland.nl/indicatiestelling/>

Rijksoverheid (z.j.). *Speciaal onderwijs* [online document]. Geraadpleegd op 18 september 2012 op http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/speciaal-onderwijs?ns_campaign=Thema-onderwijs_en_wetenschap&ro_adgrp=Passend_onderwijs_speciaal_onderwijs&ns_mchannel=sea&ns_source=google&ns_linkname=%2Bspeciaal%20%2Bonderwijs&ns_fee=0.00&gclid=CMqazeSKv7ICFeTHtAodQHEA7A

Rispens, J. & Smeets, E.F.L. (2008, juli). ITS. *Op zoek naar passend onderwijs*. Geraadpleegd op 17 september 2012 op [http://www.eric-project.nl/files.nsf/pages/NWOA_7LXLB8/\\$file/BOPO_ReviewStudy_OpZoekNaarPassendOnderwijs.pdf](http://www.eric-project.nl/files.nsf/pages/NWOA_7LXLB8/$file/BOPO_ReviewStudy_OpZoekNaarPassendOnderwijs.pdf)

Slimmerikjes (z.j.). *Architecto* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.slimmerikjes.nl/Architecto>

Spellenhut (2012). *Go Getter: Land & Water* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://spellenhut.nl/catalog/product_info.php?products_id=606

Spellenrijk.nl (2012). *Safari Hide & Seek* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op http://www.spellenrijk.nl/denkspellen-breinbrekers/safari-hide--seek/i/6771/?utm_source=beslist&utm_medium=cpc&utm_campaign=datafeed

SurPlus, begaafdencentrum MHR (2011). *Somplex* [online document]. Geraadpleegd op 7 november 2012 op <http://www.surplus-begaafden.nl/pagina/238/Somplex>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.) *Home* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/index.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.) *Onderzoeken* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/Klantonderzoeken.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.) *Tevredenheidsinvloeden* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/Tevredenheidsinvloeden.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.) *Tevredenheidstheorie* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/Tevredenheidstheorie.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.) *Uitvoeren* [online document]. Geraadpleegd op 25 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/uitvoeren.htm>

Tevredenheidsonderzoek (z.j.) *Vragenlijst* [online document]. Geraadpleegd op 25 oktober 2012 op <http://www.tevredenheidsonderzoek.com/Klanten/vragenlijst.htm>

Wikipedia (2011, september). *Tevredenheid* [online document]. Geraadpleegd op 24 oktober 2012 op <http://nl.wikipedia.org/wiki/Tevredenheid>

Te ondernemen activiteiten in de praktijk

- Literatuuronderzoek naar hoogbegaafdheid
- Literatuuronderzoek naar tevredenheid en onderzoek naar tevredenheid
- Meerdere afspraken met de meerbegaafdencoördinator om informatie in te winnen over pluskinderen en meerwerk. Ook bespreek ik met haar mijn voortgang in het onderzoek.
- Afspraak met Anne Afman (leerkracht van C.B.S. de Borg) om materiaal van meerwerk te inventariseren
- Meerdere afspraken met Dirk Korf om mijn onderzoeksontwerp en voortgang van mijn onderzoek te bespreken.
- Enquête afnemen bij de leerkrachten van groep vijf tot en met groep acht, die gaat over wat zij geven

aan meerwerk in hun klas en hoe de begeleiding daarbij is

- Enquête afnemen bij pluskinderen, die vaststelt welke interesses, wensen en behoeften aan begeleiding zij hebben ten aanzien van meerwerk
- Enquête afnemen bij ouders van pluskinderen die vaststelt welke interesses, wensen en behoeften aan begeleiding zij hebben ten aanzien van meerwerk

Mijn onderzoek levert het volgende product op

Ik ga voor groep vier tot en met groep acht bakken en mappen met meerwerk inrichten. De opbouw van deze mappen en bakken gaan geïnspireerd worden door levelwerk. Dit houdt in dat de pluskinderen na hun taakwerk een map of bak met meerwerk kunnen pakken. Ze kiezen daarbij meerwerk uit de periode die aan bod is. Een periode is van vakantie tot vakantie. Hierdoor krijgen de kinderen meer structuur in de keuze van meerwerk.

Naast de activiteiten van taal en rekenen, die C.B.S. de Borg sowieso in de mappen en bakken terug wil zien, komen er activiteiten in de mappen en bakken aan bod die aansluiten bij de wensen van pluskinderen ten opzichte van meerwerk.

Verdere bijzonderheden:

Ik neem deel aan de meerbegaafdencommissie op C.B.S. de Borg.

Feedback docent

Handtekening student:

Handtekening minor-docent en medebeoordelaar:

Datum goedkeuring: __/__/20__

5. Onderzoekslogboek

Datum	Titel	Afspraken/opmerkingen/ideeën	Tijd
05-09-2012	Studeren toets Onderzoek	Tijdsplanning: Elke dag 2 hoofdstukken lezen + samenvatten Hoofdstuk 1 en 3 samengevat, hoofdstuk 2 gelezen	180 min.
06-09-2012	Studeren toets Onderzoek	Hoofdstuk 4 en 5 samengevat	200 min.
07-09-2012	Participatie werkgroep O&O	Gast komt misschien week later Logboek staat in SDA-handleiding In logboek noteren wat voor ideeën je hebt voor ontwerp Besproken hoe de opdr. voor scriptie in elkaar zit: probleem, hoofdvraag, literatuurstudie, toepassing praktijk Boek 'Van kloosterklas tot basisschool' van Bert Stilma is handig voor hoofdstuk 1 scriptie	90 min.
	Participatie college Onderzoek	Behandeld: hoofdstuk 1 t/m 3 Toets op 29-09-2012	90 min.
10-09-2012	Studeren toets Onderzoek	Hoofdstuk 6 en 7 samengevat	200 min.
11-09-2012	Studeren toets Onderzoek	Hoofdstuk 8 en 9 samengevat Aan tijdsplanning voor studeren toets Onderzoek gehouden. Hoef nu alleen nog maar de samenvatting die ik gemaakt heb van het boek te leren.	160 min.
12-09-2012	Informatie inwinnen voor scriptie H1: SO & SBO	Ik heb 'Van kloosterklas tot basisschool' (Bert Stilma) gelezen. Ook heb ik de boeken 'Schoolpedagogiek' (Berding, J. & Pols, W.), Het speciaal onderwijs in hoofdlijnen (Rijswijk van, C.M.), Pedagogisch-didactisch begeleiden (Eijkeren van, M.) en Werken in het basisonderwijs (Eijkeren van, M.) doorgebladerd. Relevante informatie is met een plakpapiertje aangegeven in de boeken. Hiermee kan ik een andere dag verder om er een verslag van te maken. Er moet nog wel meer informatie gezocht worden uit betreffende boeken en/of uit andere boeken.	240 min.
13-09-2012	Werken aan scriptie H1: SO & SBO	Ik heb besloten om alle relevantie informatie voor H1 te categoriseren per jaartal.	300 min.
	Overleg over onderwerp scriptie op LIO- school	Bekend was dat ik iets zou onderzoeken rondom het onderwerp 'hoogbegaafdheid'. We hebben een voorlopige onderzoeksvraag gemaakt: Is het meerwerk dat gedaan wordt door de pluskinderen uitdagend genoeg voor hen allemaal? Ik heb literatuur meegekregen van mijn LIO-school en heb afgesproken dat ik	

		20-09 weer kom en met de werkgroep hoogbegaafdheid om de tafel ga.	
14-09-2012	Participatie werkgroep O&O	Afgesproken dat af is na module 4.1: Didactisch contract (opzet van onderzoek, is blauwdruk), opzet zorgbeleid op 3 niveaus (H1 scriptie), theorie eigen onderzoek, logboek, toets onderzoek.	90 min.
	Werken aan scriptie H1: SO & SBO	Ik had al veel informatie gezocht over wat relevant zou zijn voor H1, maar deze informatie was nog niet compleet. Ben verder gaan zoeken en heb het hoofdstuk uitgebreid. Ik kwam, toen ik 5 blz. aan informatie had getypt, erachter dat het slim zou zijn om jaartallen aan elkaar te koppelen. Dit heb ik toen gedaan.	200 min.
16-09-2012	Werken aan scriptie H1: SO & SBO	Ik heb de informatie die ik heb gevonden uit de verschillende boeken geordend per jaartal. Het historisch overzicht is bijna af. Moet beleid nog beschrijven op verschillende niveaus en bepaalde begrippen die in de opdracht staan nog uitwerken en toevoegen.	230 min.
17-09-2012	Werken aan scriptie H1: SO & SBO	Ontstaansgeschiedenis is af. Opmaak voor scriptie bedacht: hoofdstuk-, paragraaf- en subparagraafaanduiding met paars. Alles in lettertype Calibri. Hoofdstuk: grootte 16, dikgedrukt, lijn eronder Paragraaf: grootte 12, dikgedrukt Subparagraaf: grootte 11, schuingedrukt Scriptieopmaak: tekst uitlijnen en regelafstand 1,5	360 min.
18-09-2012	Werken aan scriptie H1: SO & SBO	Beleidsvoering speciaal (basis)onderwijs uitgewerkt. Moet nog wel een keer doorgelezen worden.	380 min.
19-09-2012	Werken aan scriptie H1: SO & SBO	H1 doorgelezen en op fouten gecontroleerd. Morgen H1 meenemen naar gesprek Dirk Korf om 10:30 uur.	80 min.
20-09-2012	Gesprek Dirk Korf	Gesprek gehad met Dirk Korf. Conclusie: Probleemstelling is helder, onderzoek is goed uit te voeren door vragenlijsten te geven aan kinderen en door hen te observeren, onderzoeksvraag moet minder gesloten worden (nu kan er alleen 'ja' of 'nee' op geantwoord worden). Heb scriptie H1 ingeleverd. Afgesproken: Verslag n.a.v. gesprek mailen naar Dirk Korf en binnenkort weer een afspraak maken.	20 min.
	Verslag n.a.v. gesprek	Verslag n.a.v. gesprek met Dirk Korf gemaakt en gemaïld naar hem.	30 min.
	Onderzoeksvraag aangepast	Nieuwe voorlopige onderzoeksvraag bedacht: 'Hoe ervaren de pluskinderen en hoogbegaafde kinderen van groep 5 t/m 8 het meerwerk?'	10 min.

	Literatuurlijst	Internetbronnen had ik niet op de juiste wijze vermeld in mijn literatuurlijst. Moet op de volgende manier: Auteur(s). (datum van creatie). Titel van de tekst/bron. [aantal paragrafen/alinea's]. <i>Titel van het volledige werk</i> [Teksttype]. Beschikbaar: URL.	50 min.
21-09-2012	Participatie werkgroep O&O	H1 van scriptie terug gekregen van Dirk Korf. Positieve reactie op gekregen. Dirk Korf vond het een prima stuk en hij was onder de indruk. Mijn schrijfstijl is goed op deze manier en het is prima dat ik zakelijk blijf schrijven. Opmerking van Dirk Korf: Ik geef aan het begin van een hoofdstuk een inleiding die de kern samenvat. Dan zou het ook mooi zijn als ik ook een conclusie na elk hoofdstuk schrijf als stapje naar een volgend hoofdstuk. Tijdens O&O krantenartikelen rondom onderwijs besproken, stuk film gekeken over een school die werkt met veel speciale kinderen, de film besproken. Afspraak: Iedereen gaat beginnen mijn een opzet van het didactische contract	90 min.
	Didactisch contract	Begin gemaakt met het invullen van het didactisch contract.	60 min.
	Studeren toets onderzoek	Samenvatting doorgelezen t/m H 4.2.	80 min.
	Werken aan scriptie H2: hoogbegaafdheid	Informatie over hoogbegaafdheid doorlezen.	170 min.
23-09-2012	Studeren toets onderzoek	Samenvatting doorgelezen van H 4.2. t/m H 9	200 min.
24-09-2012	Studeren toets onderzoek	Samenvatting leren	240 min.
25-09-2012	Studeren toets onderzoek	Samenvatting leren & proeftoets gemaakt (casus).	290 min.
26-09-2012	Participatie college onderzoek	Responsiecollege Onderzoek gevolgd. Proeftoets (casus) besproken en vragen behandeld.	90 min.
	Studeren toets onderzoek	Samenvatting leren	300 min.
27-09-2012	Studeren toets onderzoek	Samenvatting leren + powerpoints colleges doorlezen	360 min.

	Deelname aan werkgroep hoogbegaafdheid op LIO-school	Was hierbij aanwezig omdat werkgroep misschien nog inbreng had m.b.t. mijn scriptieonderwerp. Zij vonden het een goed idee. Wel is mij gevraagd of ik ook ouders bij het onderzoek wil betrekken en niet alleen de leerlingen: dus meer op de weg van 'wat is de behoefte van de leerlingen en wat willen ouders dat hun kind leert?' Nieuwe onderzoeksvraag: 'In welke mate komen de leerbehoeften van de pluskinderen van C.B.S. de Borg en de behoeften van ouders voor hun pluskind overeen met wat C.B.S. de Borg geeft aan meerwerk?' Afspraak: 04-10-2012 naar LIO-school om materiaal te inventariseren van levelwerk en pluswerk: wat is er beschikbaar voor pluskinderen?	180 min.
28-09-2012	Toets onderzoek	Toets gemaakt.	150 min.
	Werken aan scriptie H2: hoogbegaafdheid	Informatie over hoogbegaafdheid doorlezen. Kenmerken van hoogbegaafdheid genoteerd.	320 min.
01-10-2012	Gastpreker 1	Bram Wiekens: Leerplichtambtenaar van gemeente Pekela. Heeft actualiteit besproken (3 kinderen van een pleeggezin ontvoerd door biologische ouders in Hoogezand). De actualiteit is gekoppeld aan Bureau Jeugdzorg en Meldpunt Kindermishandeling. Ook is er een koppeling gelegd met de functie van Bram Wiekens (wat hij moet doen in een dergelijke situatie). Wat ik verder geleerd heb bij dit gastcollege: Raad van de Kinderbescherming doet onderzoek naar gezinssituaties. Met hoor en wederhoor proberen zij achter de situaties te komen. Op basis daarvan kan de kinderrechter een uitspraak doen. De leerplichtwet van 1969 geldt nog steeds voor leerplichtambtenaren. Leerplicht is van 5-16 jaar. Daarna tot 18 jaar kwalificatieplicht (startkwalificatie MBO2, havo, vwo). Leerplichtambtenaar kan vrijstelling schrijven voor kinderen die geestelijk of lichamelijk niet in staat zijn om onderwijs te volgen. Ook voor leerlingen van gescheiden ouders die in het buitenland wonen kan een vrijstelling gegeven worden. Er zijn 3 soorten verzuim: absoluut verzuim (helemaal niet naar school), relatief verzuim (spijbelen, 98% van de verzuimgevallen), luxe verzuim (ouders nemen kind mee op vakantie zonder toestemming).	90 min.
	Werken aan scriptie H2: hoogbegaafdheid	De pentagonale impliciete theorie van Sternberg en Zhang uitgewerkt. Nog schrijffouten controleren.	180 min.

03-10-2012	Werken aan scriptie H2	Theorieën over hoogbegaafdheid uitgewerkt: pentagonale impliciete theorie, Triadisch model, constructivistische visie en multifactorenmodel. Theorieën moeten alleen nog een keer doorgelezen worden om op fouten te controleren en eventueel zinnen anders formuleren.	245 min.
04-10-2012	Gast spreker 2	Sijkje Amels: Coördinator Samenwerkingsverband (SWV26). Onderwerp: Op weg naar Passend Onderwijs. Sijkje Amels heeft verteld over wat Primair Onderwijs, Speciaal Onderwijs en Speciaal Basisonderwijs is. De PCL moet een toelaatbaarheidsverklaring afgeven voordat leerlingen naar het SBO kunnen. Voor het SO gaat de CVI daar over. Verder heeft Sijkje verteld over WSNS. Samenwerkingsverbanden kunnen zuilair/interzuilair zijn, er zitten 2000-10.000 lln. in samenwerkingsverband, samenwerkingsverbanden moeten zorgmiddelen verdelen en ze moeten leerlingenzorg inrichten op basisschool (zorgplan). Ook vertelde Sijkje dat Cor Meijer in 2004 beschreef waarom WSNS was mislukt (leerkrachten niet bereikt, meer lln. dan ooit maken gebruiken van S(B)O en LGF, teveel lln. vallen tussen wal en schip). Vanaf 2005 zijn we op weg naar Passend Onderwijs: voor iedere leerling een passende plek in (S)BO, V(S)O en MBO. Daarnaast heeft Sijkje verteld over het Salamanca statement van 1994. Ook de veranderingen in samenwerkingsverbanden vanaf 1 augustus 2014 zijn beschreven (veel grotere samenwerkingsverbanden, interzuilair, afschaffing LGF, geld ambulante begeleiding naar Samenwerkingsverband Passend Onderwijs). Als afsluiting vertelde Sijkje wat Passend Onderwijs betekent voor de leerkracht (van curatief naar preventief, handelingsgericht denken, analyserend vermogen, planmatig omgaan met verschillen, adequate en professionele communicatie met ouders en deskundigen). Gast spreker was interessant, maar op gegeven moment werd het verhaal langdradig. Veel informatie was al bekend i.v.m. Het maken van H1 van scriptie en door colleges.	90 min.
	Werken aan scriptie H2: hoogbegaafdheid	Kenmerken van hoogbegaafdheid uitgebreid. Ook heb ik een stukje van compacten & verrijken uitgewerkt. Op blz. 39 van Drent & van Gerven (2002) staat een v.b. van een leerlingvragenlijst. Is misschien handig voor mijn eigen enquête die ik wil gaan houden onder leerlingen.	189 min.

05-10-2012	Werken aan scriptie H2: hoogbegaafdheid	Compacten aangevuld (criteria voor alle hoogbegaafden met les mee te laten doen) en paragraaf over onderpresteren gemaakt (typen, oorzaken en voorkomen). Eerste opzet inhoudsopgave gemaakt met daarin H1 en H2 verwerkt + punten (onderzoeksvragen) die ik wil gaan onderzoeken.	340 min.
	Inhoudsopgave gemaakt	Ik heb een inhoudsopgave gemaakt, zodat ik de onderzoeksvragen die ik in mijn hoofd heb zitten, op een rijtje heb. Ik heb vele onderzoeksvragen geformuleerd en in een logische volgorde gezet. Daarbij kwam ik erachter dat de onderzoeksvraag: In welke mate komen de leerbehoeften van de pluskinderen van C.B.S. de Borg en de behoeften van ouders voor hun pluskind overeen met wat C.B.S. de Borg geeft aan meerwerk?' misschien wat te klein zou zijn. Ik zou het leuk vinden om ook een oplossing voor het verschil in onderwijsbehoeften en gerealiseerde behoeften te geven aan C.B.S. de Borg. Daarom kwam ik op de volgende onderzoeksvraag: 'Welke aanpassingen kan C.B.S. de Borg realiseren in het meerwerk of welke alternatieven voor meerwerk kan C.B.S. de Borg aandragen om tegemoet te komen aan de leerbehoeften van pluskinderen en de leerbehoeften van ouders van pluskinderen?' Ik moet volgende week even een afspraak met Dirk Korf maken om te bekijken of mijn geformuleerde onderzoeksvragen goed zijn en of mijn onderzoek nu niet te uitgebreid wordt.	120 min.
	Afspraak C.B.S. de Borg	04-10 (materialen inventariseren) is niet door gegaan. Nieuwe afspraak staat op 31-10 en 01-11, met Anne Afman.	15 min.
06-10-2012	H2 scriptie: Hoogbegaafdheid	Ik heb H2 en H1 twee keer grondig doorgelezen en gecontroleerd op fouten.	150 min.
07-10-2012	H2 scriptie: Hoogbegaafdheid	Ik heb een klein stukje over vormen van hoogbegaafdheid toegevoegd aan hoofdstuk 2	40 min.
09-10-2012	Onderzoeksvraag	Onderzoeksvraag aangepast: 'Welke aanpassingen of alternatieven zijn er voor het meerwerk op C.B.S. de Borg, zodat tegemoet gekomen wordt aan de interesses en leerbehoeften van pluskinderen en van hun ouders?'	20 min.
	H3 scriptie: pluskinderen	Stuk over SiDi R protocol geschreven: Signaleringsfase	150 min.
	Gast spreker 3	Jolet Dingen, werkzaam op AOC Terra in Assen. Ze heeft verteld over kinderen in het Autisme Spectrum. Daarbij heeft ze verschillende filmpjes laten zien van	90 min.

		kinderen met een vorm van autisme. Hierbij werd ingegaan op de ervaringen van hun ouders toen hun kind nog klein was, op ervaringen van het kind met autisme zelf en op ervaringen van vrienden/broers/zussen van het kind met autisme. Ook heeft Jolet Dingen een test met ons gedaan, om ons te laten ervaren hoe het is om een vorm van autisme te hebben. Daarnaast heeft Jolet Dingen ons een reader gegeven, die we deels hebben doorgenomen. In deze reader staat heel veel informatie over autisme. De informatie van dit gastcollege sloot goed aan bij de minor SEN en was erg interessant. Jolet Dingen vertelde op een leuke, vlotte en enthousiaste manier.	
10-10-2012	H3 scriptie: pluskinderen	Stuk geschreven over hoe besloten wordt wie een pluskind wordt en wie niet (verschillende fasen uitgewerkt).	175 min.
	Didactisch contract	Didactisch contract uitgewerkt. Nog wel een keer doorlezen.	90 min.
	Vragenlijst leerkrachten	Bedacht welke vragen ik wil stellen aan leerkrachten m.b.t. meerwerk	120 min.
11-10-2012	Vragenlijst pluskinderen	Vragen bedacht om te stellen in een vragenlijst voor de pluskinderen. Ook al een eerste opzet gemaakt.	170 min.
12-10-2012	Vragenlijst leerkrachten	De vragen die ik had bedacht voor de vragenlijst aan de leerkrachten, heb ik uitgewerkt en aangevuld.	120 min.
	Afspraak LIO	Afspraak met LIO-school om vragen te stellen over pluskinderen, meerwerk, ouders van pluskinderen en mijn opgestelde vragenlijsten van Marieke Oppewal op 18 oktober om 14.30 uur. Dit omdat ik op dit moment niet verder kom met mijn onderzoek.	5 min.
	Vragenlijst ouders	Eerste opzet van vragenlijst voor ouders gemaakt. Moet hierover eerst praten met Marieke Oppewal (intern begeleider van LIO-school). Ik moet weten wat zij precies van de ouders verwachten.	90 min.
	H3 scriptie: pluskinderen	Stuk over hoe vastgesteld wordt wie een pluskind is en wie niet aangevuld en gecontroleerd op formuleringsfouten.	130 min.
17-10-2012	Vragen voor Hoogbegaafdencoördinator	Ik heb vragen opgesteld die ik op 18-10 wil stellen aan de Intern Begeleider van C.B.S. de Borg. Zij begeleidt mij bij mijn onderzoek. Ik wil o.a. weten wat pluskinderen zijn en wat meerwerk precies is. Ook wil ik haar mijn vragenlijsten laten zien.	50 min.

18-10-2012	Onderzoeks-vraag	Onderzoeksvraag aangepast: Welke aanpassingen of alternatieven zijn er voor het meerwerk op C.B.S. de Borg, zodat tegemoet wordt gekomen aan de interesses en behoeften van pluskinderen en ouders van pluskinderen? Van leerbehoeften behoeften gemaakt.	10 min.
	Didactisch contract	Doorgelezen en hier en daar wat zinnen veranderd. Dit omdat ik morgen het didactisch contract aan Dirk Korf wil laten zien.	20 min.
	H3 scriptie: pluskinderen	Stuk over hoe vastgesteld wordt wie een pluskind is en wie niet doorgelezen. Is klaar.	50 min.
	Gesprek met hoogbegaafdencoördinator	Ik liep een beetje vast met mijn onderzoek en daarom ben ik in gesprek gegaan met de hoogbegaafdencoördinator van C.B.S. de Borg. Met haar heb ik mijn onderzoeksvragen besproken en mijn opgestelde vragenlijsten doorgenomen. We zijn tot de conclusie gekomen dat ik mijn onderzoeksvraag toch beter kan veranderen in: 'In welke mate komen de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van pluskinderen en van ouders van pluskinderen overeen met wat C.B.S. de Borg momenteel realiseert?' Het aspect begeleiding hebben we aan deze vraag toegevoegd, omdat ze dit ook wel heel belangrijk vond. Ook zijn enkele vragen van de vragenlijst aangepast. Morgen ga ik dit bespreken met Dirk Korf.	80 min.
	Didactisch contract	N.a.v. gesprek met de hoogbegaafdencoördinator heb ik mijn didactisch contract hier en daar wat aan moeten passen.	90 min.
19-10-2012	Werken aan scriptie	Ik heb bij H3, pluskinderen, beschreven wat pluskinderen zijn en ik heb een stuk geschreven over de plusgroepen en de coördinator van de plusgroepen. Ik ben begonnen met H4, meerwerk. Daarbij heb ik beschreven wat meerwerk is, hoe de organisatie van meerwerk eruit ziet en ik heb de vragenlijst van meerwerk in groep 5 t/m 8 toegevoegd en een introductie voor de vragenlijst geschreven (waarom de vragenlijst?)	200min .
	Spreekuur Dirk Korf	Dirk Korf was tevreden. Mijn onderzoeksvraag is goed zo. 'In welke mate komen de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding ten aanzien van meerwerk van pluskinderen en van ouders van pluskinderen overeen met wat C.B.S. de Borg momenteel realiseert.' Moet alleen de afhankelijke en onafhankelijke variabele in deze vraag omdraaien. Mijn onderzoek is uitgebreid vond Dirk Korf, maar wel goed uit te voeren. Mijn vragenlijsten vond hij ook goed. Toch zou eerst mijn didactisch contract goedgekeurd moeten worden,	45 min.

	Verslag spreekuur Dirk Korf	voordat ik de vragenlijsten kan afnemen. Maar omdat er dan veel tijd verloren gaat, hebben we afgesproken dat ik na de herfstvakantie mijn didactisch contract aan hem overhandig en mijn vragenlijsten met hem doorneem. Wanneer de vragenlijsten goed zijn, mag ik ze van Dirk Korf alvast afnemen. Dit omdat ik dan op tijd mijn resultaten kan verwerken. Daarnaast gaf Dirk Korf aan dat er een hiaat in mijn literatuuronderzoek zit. Ik heb tot nu toe alleen geschreven over hoogbegaafdheid en speciaal (basis)onderwijs. Dit terwijl mijn onderzoek een tevredenheidsonderzoek inhoudt. Hij zou daarover ook wat willen terugzien in de literatuur. Ik heb van het gesprek met Dirk Korf een verslag gemaakt.	15 min.
21-10-2012	Onderzoeks- vraag	Op basis van het gesprek met Dirk Korf op 19-10-2012 heb ik in mijn onderzoeksvraag de afhankelijke variabele en de onafhankelijke variabele omgedraaid. Mijn nieuwe onderzoeksvraag: 'In welke mate komt het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen en van ouders van pluskinderen?' Deze onderzoeksvraag moet ik nog voorleggen aan Dirk Korf voor goedkeuring.	15 min.
24-10-2012	Vragenlijsten	Ik heb de vragenlijsten voor ouders van pluskinderen, leerkrachten en pluskinderen wat aangepast. Ik heb daarbij extra vragen t.a.v. begeleiding en hulp toegevoegd.	175 min.
	Overig	Ik heb de hoogbegaafdencoördinator de vragenlijsten gemaild, met de vraag of zij er even naar wil kijken of ze akkoord gaat met de lijsten zoals ze nu zijn. Ook heb ik Dirk Korf gemaild of hij met mij 29 of 30 oktober de lijsten wil doornemen, zodat ik ze woensdag 31 oktober kan afnemen.	10 min.
	Scriptie	Hoofdstuk 3: pluskinderen, wordt hoofdstuk 4. Dit omdat Dirk Korf mij als tip heeft gegeven om een hoofdstuk te schrijven over tevredenheidsonderzoeken. Dit wordt dan hoofdstuk 3.	5 min.
	Scriptie H3: Onderzoek naar tevredenheid	Ik heb een duidelijke website gevonden waarin staat uitgelegd wat een tevredenheidsonderzoek inhoudt. Dit heb ik voor een deel beschreven in H3: Onderzoek naar tevredenheid. Daarin heb ik beschreven wat tevredenheid is, hoe tevredenheid tot stand komt (incl. een model daarvoor), wat invloed heeft op tevredenheid (incl. een	240 min.

		model daarvoor), wat een tevredenheidsonderzoek inhoudt en welke soorten tevredenheidsonderzoeken er zijn.	
25-10-2012	Scriptie H3: Onderzoek naar tevredenheid	Ik ben verder gegaan met waar ik op 24-10-2012 ben geëindigd. Ik heb verder uitgewerkt welke soorten tevredenheidsonderzoeken er zijn. Daarnaast heb ik beschreven hoe een vragenlijst voor een tevredenheidsonderzoek er uit moet zien (incl. voorbeeld) en hoe je een tevredenheidsonderzoek moet uitvoeren. Wat ik tot nu toe heb geschreven in dit hoofdstuk, moet ik nog wel een keer grondig doorlezen.	210 min.
	Didactisch contract	De literatuur die ik heb gebruikt voor het schrijven van H3: Onderzoek naar tevredenheid, heb ik toegevoegd in mijn didactisch contract. Daarnaast heb ik mijn te ondernemen activiteiten in het contract aangevuld en heb ik hier en daar wat zinnen veranderd. Ook mijn aangepaste onderzoeksvraag (die ik op 21-10-2012 heb geformuleerd) heb ik in het didactisch contract veranderd.	70 min.
26-10-2012	Scriptie H3: Onderzoek naar tevredenheid	Ik heb H3: Onderzoek naar tevredenheid doorgelezen en gecontroleerd op typefouten en spellingfouten.	80 min.
30-10-2012	Vragenlijsten	De meerbegaafdencoördinator heeft mijn vragenlijsten voor ouders, kinderen en leerkrachten bekeken en had wat opmerkingen. Zo schreef zij: - in de vragenlijst voor de kinderen heb je eerst een uitleg, prima! Hoe ga je dit naar ouders en leerkrachten doen? In de mail of brief? Graag wil ik je uitleg voor de ouders eerst doorlezen voordat je dit naar hen stuurt of aan hen geeft in een envelop. - bij vraag 5 van de ouderlijst ben ik benieuwd naar hun reden. Misschien kan erbij: waar baseert u dit antwoord op? - waar ik bij de leerkrachten nog nieuwsgierig naar ben is of ze de tijd die ze besteden aan de begeleiding van de kinderen hebben ingepland of dat dit 'natte-vinger-werk' is (vraag 8) en waaruit deze begeleiding bestaat. Is dit instructie? Coachend? Wordt de voortgang besproken? Natuurlijk wil ik graag dat het is opgenomen in het instructieooster, maar ik denk dat dat niet bij iedereen het geval is. Deze opmerkingen heb ik verwerkt in mijn vragenlijsten. Ik heb een introductie van de vragenlijst gemaakt voor de leerkrachten en de ouders. Deze moet ik nog naar de meerbegaafdencoördinator sturen.	190 min.

	Introductie vragenlijsten	De meerbegaafdencoördinator heeft de introductie op de vragenlijsten voor ouders en leerkrachten bekeken. Zij vond dat de vragenlijst voor de leerkrachten prima is. Daar hoeft ik niks meer aan te veranderen. Bij de introductie voor de ouders leek het haar slim om iets in de introductie te schrijven dat ik ze alvast bedank voor hun medewerking aan mijn onderzoek. Dit heb ik meteen aangepast.	10 min.
	Afspraak afnemen vragenlijsten	Met de meerbegaafdencoördinator heb ik afgesproken dat ik de vragenlijsten kan uitprinten op C.B.S. de Borg en dat ik enveloppen van de school kan krijgen. Verder hebben we afgesproken dat alle leerkrachten van groep 5 t/m 8 de vragenlijsten invullen (dus als twee leerkrachten voor een groep staan, vullen ze allebei een lijst in). Dit om een zo realistisch mogelijk beeld te krijgen van het meerwerk dat gedaan wordt in de school.	5 min.
31-10-2012	Materialen meerwerk inventariseren	Met een leerkracht van C.B.S. de Borg, Anne Afman, heb ik op 27 september, tijdens de deelname aan de meerbegaafdencommissie, afgesproken om materialen voor meerwerk te inventariseren. Ik wil weten voor in mijn scriptie welke materialen C.B.S. de Borg tot haar beschikking heeft. Anne heeft mij daarbij geholpen. We hebben opgeschreven wat er allemaal was te vinden aan materiaal voor meerwerk. We zijn hiervoor begonnen op de vide van de school, waar de meerwerkhoeke gevestigd is. We hebben de leerkrachten van groep 3 t/m 8 een mail gestuurd of zij het materiaal voor meerwerk dat ze in de klas hebben liggen, willen ordenen op een plek, zodat wij de materialen kunnen inventariseren.	360 min.
01-11-2012	Vragenlijsten	Ik heb de vragenlijsten die ik heb gemaakt en de introducties op die vragenlijsten uitgeprint en heel goed doorgelezen. Ik heb de opmaak gelijk gemaakt, zodat bijv. de regelafstanden tussen de vragen gelijk zijn. De vragenlijsten zijn af nu. Morgen ga ik ze laten zien aan Dirk Korf en ga ik vragen of ik mijn onderzoek mag uitvoeren.	80 min.
02-11-2012	Participatie werkgroep O&O	Louise Leeuw heeft een presentatie gegeven over haar didactisch contract. Enkele punten die ik daaruit wil gaan overnemen voor mijn presentatie: globale planning en leerpunten. Dit moet ik ook nog verwerken in mijn didactisch contract. Ik wist niet dat dit erin moest. Ik heb de planning om 16 november zelf te presenteren. Daarvoor moet mijn co-referent (Gera Rehwinkel) al mijn materiaal in handen krijgen om dit door te lezen.	90 min.
	Spreekuur Dirk Korf	Ik wilde weten wat Dirk Korf van mijn vragenlijsten vond. Als hij deze goedkeurde, kon ik ze volgende week uitdelen op mijn LIO-school. Daarnaast wilde ik Dirk Korf mijn onderzoekslogboek laten zien en had ik wat vragen over de	30 min.

	Aanpassen vragenlijsten	presentatie van mijn didactisch contract. Wat betreft mijn vragenlijsten was Dirk Korf tevreden, alleen hij had enkele opmerkingen. Zo zei hij dat mijn vragen minder in vraagvorm moesten, maar meer in stellingvorm. Dit omdat de vragenlijst dan wat persoonlijker wordt en de respondenten zich meer voelen aangesproken. Ook heb ik nu vragen opgesteld en in het antwoord wordt de vraag gedeeltelijk herhaalt. Als ik de vragen meer zet in stellingen, dan zijn de vragen beter. Dit ga ik verbeteren. Ook heb ik in de introductie van de vragenlijst voor ouders en leerkrachten staan dat ik vraag om eerlijke antwoorden van hun. Dit komt over alsof ik ze niet vertrouw en alsof ze altijd niet eerlijk vragen beantwoorden. Daarom kan deze zin weggelaten worden. Hij voegt niks toe. 5 november of 6 november is Dirk Korf aanwezig op Stenden, dus dan ga ik langs met mijn verbeterde lijsten om ze hopelijk goed te laten keuren. Dan kan ik de lijsten uitdelen en verder met mijn onderzoek. De tips die Dirk Korf mij had gegeven voor mijn vragenlijsten (zie hierboven) heb ik allemaal aangepast. De lijsten heb ik gemaild naar de meerbegaafdencoördinator. Ik wacht haar reactie af en ga dan met de lijsten weer naar Dirk Korf op 5 of 6 november.	120 min.
05-11-2012	Vragenlijsten doorlezen	Ik heb mijn vragenlijsten doorgelezen. Ik heb ze heel goed gecontroleerd op eventuele spellingfouten. Die zaten er niet in. Wel heb ik het woord 'vragenlijst' vervangen door 'enquête'. Dit omdat de vragen zo goed als verdwenen zijn en de lijst meer in enquêtevorm staat. Ik neem mijn vragenlijsten vanmiddag mee naar school en ik hoop dat Dirk Korf er even naar kan kijken en ze hopelijk goed wil keuren.	40 min.
	Goedkeuring vragenlijsten	Ik heb Dirk Korf mijn vragenlijsten overhandigd en hij heeft daar goed naar gekeken. Hij heeft mij een oranje licht gegeven, wat betekent dat ik mijn vragenlijsten mag uitdelen op mijn LIO-school.	15 min.
06-11-2012	Literatuur controleren	Ik heb H2: Hoogbegaafdheid en H4: Pluskinderen aandachtig doorgelezen en gecontroleerd op fouten. Hier en daar heb ik wat zinnen veranderd. Deze hoofdstukken zijn helemaal klaar nu. De modellen die ik in mijn literatuur heb gezet, heb ik aangepast. Ik heb besloten om alle modellen met een lichtpaarse kleur te bewerken. Dan springen de modellen er meer uit en vallen ze meer op. Ook wordt daaraan duidelijk dat het om een model gaat.	300 min.
		Ik heb dit gedaan omdat ik op 09-11-2012 al mijn literatuur wil inleveren bij Dirk Korf. Morgen doe ik de rest.	

07-11-2012	Literatuur controleren	Ik heb hoofdstuk 3, 4 en 5 gecontroleerd op fouten. Hier en daar heb ik wat zinnen veranderd. Daarnaast heb ik de opmaak van alle hoofdstukken gecontroleerd. Omdat ik regelafstand 1,5 heb en de zinnen heb uitgelijnd, zit er veel ruimte tussen woorden van sommige zinnen. Dit heb ik opgelost door een woord van de ene regel door te laten lopen op de andere regel, door middel van het toevoegen van een – tussen een woord.	280 min.
	Literatuur in 1 bestand	Ik heb alle literatuur in 1 bestand gezet. Daarbij heb ik goed gekeken of de opmaak klopt.	40 min.
	Introductie hoofdstukken	Ik heb bij elk hoofdstuk een introductie geschreven op dat hoofdstuk. Elk hoofdstuk begint met een aantrekkelijke inleiding en een samenvatting van wat in het hoofdstuk wordt behandeld.	130 min.
	Beginnen met hoofdstuk 6	Ik wilde een hoofdstuk maken waarin de enquête van de leerkrachten naar voren komt. Dit hoofdstuk heb ik (waarschijnlijk tijdelijk) 'Meerwerk in groep vijf tot en met groep acht' genoemd. Ook bij dit hoofdstuk heb ik een inleiding geschreven. Verder staat er in dit hoofdstuk een uitleg over de introductiebrief voor leerkrachten die bij de enquête voor leerkrachten hoort en staat er een uitleg over de enquête die de leerkrachten krijgen. De introductiebrief en de enquête zijn toegevoegd in dit hoofdstuk.	150 min.
	Controleren enquêtes	Ik heb een laatste controle gedaan bij mijn enquêtes. Dit omdat ik de enquêtes morgen ga uitprinten en uit ga delen op mijn LIO-school.	30 min.
08-11-2012	Uitprinten en uitdelen enquêtes	Ik heb op mijn LIO-school de enquêtes voor kinderen, leerkrachten en ouders uitgeprint. Ik heb de enquêtes voor de ouders in enveloppen gedaan, zodat de kinderen die mee naar huis kunnen nemen. Voor elke groep heb ik een aantal enquêtes voor leerkrachten, kinderen en ouders gebundeld in 1 pakketje. Daarbij heb ik een briefje gedaan met wat de bedoeling is. Dit omdat ik de leerkrachten dan niet hoeft te storen tijdens hun les en gewoon het pakketje neer kan leggen.	60 min.
	Materiaal meerwerk inventariseren	Waar Anne Afman en ik op 31 oktober zijn geëindigd met materialen inventariseren, zijn we vandaag verder gegaan. We hadden de leerkrachten al een mail gestuurd met de vraag of zij het meerwerk dat zij in de klas hebben apart willen leggen. Veel leerkrachten hadden dit gedaan. Wij hebben deze materialen geïnventariseerd. mappen wil gaan doen en dit graag wil hebben. Verder heb ik vandaag de enquêtes voor leerkrachten,	540 min.

	Literatuur samenvoegen	kinderen en ouders uitgedeeld in de klassen. Ik heb de literatuur van H1, H2, H3, H4 en H5 samengevoegd in een bestand. Ik heb daarbij de opmaak van de hoofdstukken gecontroleerd en ervoor gezorgd dat de bladzijden goed doorliepen en dat elk nieuw hoofdstuk op een nieuwe bladzijde begint.	130 min.
09-11-2012	Theorie-opzet	Ik heb bij de samengevoegde literatuur bladzijdennummers toegevoegd. Ik heb ervoor gekozen om dit ook met een paarse kleur te doen en de bladzijdennummers heb ik onderaan de pagina's gezet. Ik heb een voorkant gemaakt. Deze bestaat uit een normaalverdeling van hoogbegaafdheid, waaraan kinderen zijn gekoppeld. Ik ben nog niet tevreden met deze voorpagina, dus dit ga ik nog veranderen. Daarnaast heb ik een inhoudsopgave gemaakt. Ik heb de theorie-opzet de titel: 'Meerwerk, pluskinderen, ouders... en dan nog de school...' genoemd. Dit wordt waarschijnlijk ook nog wel veranderd. Ik heb de theorie-opzet bij Dirk Korf ingeleverd en vrijdag 16-11 krijg ik hiervan een beoordeling van hem tijdens het spreekuur.	180 min.
12-11-2012	Presentatie	Ik ben begonnen met het maken van mijn presentatie, die gaat over mijn didactisch contract. Deze presentatie heb ik op 16-11. Ik heb gekozen voor een bepaalde opmaak van mijn powerpoint. Ook heb ik de punten die in mijn didactisch contract naar voren komen in de powerpoint gezet.	80 min.
13-11-2012	Presentatie	Ik heb de punten die ik in de powerpoint had gezet en die voorkomen in mijn didactisch contract aangevuld met punten die ik wil behandelen. Ik heb geprobeerd om zo weinig mogelijk in mijn powerpoint te zetten, alleen de kernwoorden/kernzinnen staan erin. Daarnaast heb ik in een document getypt wat ik wil vertellen, zodat ik dit kan oefenen.	140 min.
14-11-2012	Presentatie	Ik heb de powerpoint hier en daar wat aangepast en ik heb een globale planning gemaakt in een tabel. Ik heb de powerpointpresentatie geoefend. Dit ging al vrij goed. Morgen ga ik het nog een keer oefenen en dan ben ik klaar om te presenteren.	160 min.
15-11-2012	Enquêtes verwerken in turflijst	Ik heb ervoor gekozen om de enquêtes die ik al terug heb gekregen van mijn LIO-school te verwerken in een turflijst. Daardoor krijg ik een overzicht per vraag en per groep. Als ik de andere enquêtes terug heb kan ik die bij die lijst inzetten en daarna kan ik de turflijst gebruiken om grafieken te maken.	150 min.
16-11-2012	Participatie SEN + presentatie	Ik ben aanwezig geweest bij de bijeenkomst SEN. Daar heb ik een presentatie bijgewoond van Brenda Kuper en Jeannette Wierenga. Zelf heb ik ook een presentatie gegeven. Deze heb ik afgerond met een 9.	90 min.

	Spreekuur Dirk Korf	Ik ben op spreekuur bij Dirk Korf geweest. Ik heb van hem mijn theorie-opzet teruggekregen. Alle onderdelen zijn door hem beoordeeld met een 8. Hij was enthousiast over het ontwerp dat ik wil maken. Hij hoopt alleen dat ik het product qua tijdsbestek af krijg. Ik moet hem mijn theorie-opzet even mailen, dan mailt hij wat nodig is naar de meelezer, Frits Barth. Daarnaast moet ik even gaan lezen hoe het zit met het ontwerp qua logboek en handleiding en dergelijke, aangezien ik al druk bezig ben met mijn ontwerp.	30 min.
19-11-2012	Enquêtes verwerken in turflijst	Ik ben verder gegaan met het verwerken van de enquêtes, waar ik op 15-11 ben geëindigd. Ik heb nu de enquêtes die ik binnen heb gekregen van ouders, kinderen en leerkrachten verwerkt. Op 20-11 ga ik hopelijk nog meer enquêtes krijgen.	120 min.
20-11-2012	Enquêtes ophalen	Ik ben naar mijn LIO-school gegaan om de overige enquêtes op te halen. Ik miste ongeveer nog 3 enquêtes per groep, per categorie. Ik heb heel wat enquêtes binnen gekregen.	80 min.
21-11-2012	Enquêtes verwerken in turflijsten	De enquêtes die ik op 20-11 heb opgehaald, heb ik verwerkt in de turflijsten. Ik ga op 22-11 nog een keer naar mijn LIO-school, om te werken aan mijn ontwerp. Dan hoop ik nog een paar enquêtes te krijgen die ik mis. Zo niet, dan is mijn responsiepercentage niet 100%. Ik ga dan verder met het verwerken van de resultaten.	150 min.
22-11-2012	Enquêtes ophalen	Ik ben vandaag weer naar mijn LIO-school gegaan om enquêtes op te halen. Ik heb weer enkele enquêtes teruggekregen. Ik mis op dit moment nog 1 leerkracht en 1 ouder. Ik heb besloten dat ik hier niet meer achteraan ga, aangezien ik al een week later ben met het verwerken van de resultaten dan gepland.	
24-11-2012	Resultaten enquête pluskinderen in grafieken/diagrammen	Ik heb de turflijst van de resultaten van de enquête voor pluskinderen erbij gepakt. Aan de hand van deze resultaten op de turflijst heb ik per vraag grafieken gemaakt. Ik heb ervoor gekozen om bij vragen met relatief weinig antwoordcategorieën (hooguit 4 of 5) cirkeldiagrammen te maken. Bij vragen met meer antwoordcategorieën heb ik ervoor gekozen om staafdiagrammen te maken. Ik heb deze grafieken en diagrammen een paarse kleur gegeven, in lijn met de titels in mijn scriptie, die ook paars zijn. Een andere keer ga ik deze grafieken en diagrammen maken voor de enquêtes van ouders en leerkrachten.	140 min.
	Voorkant scriptie ontworpen	Ik had al een voorkant voor mijn scriptie gemaakt toen ik de theorie-opzet bij Dirk Korf ging inleveren, maar over deze voorkant was ik nog niet tevreden. De titel en de afbeelding die ik gekozen had vond ik goed en Dirk Korf vond deze twee ook goed gekozen. Ik heb dit keer met vlakken, achtergrond en lijnen de voorpagina wat strakker en aantrekkelijker	50 min.

		gemaakt. Hierbij heb ik ook weer voor de paarse kleur gekozen.	
26-11-2012	Resultaten enquête pluskinderen in grafieken/diagrammen	Op 24-11-2012 ben ik al bezig geweest om de resultaten van de enquête voor pluskinderen te verwerken in grafieken en diagrammen. Ik had er toen voor gekozen om de groepen vijf t/m acht als 1 groep te zien. Ik heb daar nog goed over nagedacht en toch besloten om de resultaten per groep te verwerken. Dit omdat je dan een overzicht per groep krijgt. Ik ga de enquêtes voor leerkrachten en ouders ook per groep verwerken. Dan kan als dat klaar is de resultaten van alle drie de partijen per groep worden vergeleken en zo de conclusie getrokken worden of er voldaan wordt door de school aan de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van ouders en kinderen. Dit kan dan per groep bekeken worden. Vandaag heb ik de grafieken en diagrammen aangepast, zodat ze de resultaten per groep laten zien en niet als geheel van groepen. Bij deze grafieken en diagrammen heb ik ook conclusies per grafiek/diagram geschreven. Deze conclusies verhelderen de grafieken/diagrammen. Ik heb dit gedaan t/m vraag 5 van de enquête voor pluskinderen.	240 min.
27-11-2012	Resultaten enquête pluskinderen in grafieken/diagrammen	Op 26-11-2012 ben ik met het verwerken van de resultaten van de enquête voor pluskinderen in grafieken/diagrammen gekomen t/m vraag 5. Vandaag heb ik de overige vragen verwerkt in grafieken/diagrammen. Bij vraag 7 waren er meer antwoordcategorieën dan bij de overige vragen. Dit zorgde ervoor dat de resultaten wat onoverzichtelijk werden, aangezien ik alles in een paarse tint had gemaakt. Ik heb toen besloten om meerdere kleuren te gebruiken en alleen de achtergrond lichtpaars te maken, net zoals bij alle andere figuren in mijn scriptie. Door meerdere kleuren te gebruiken en niet alleen paars tinten, zijn de grafieken/diagrammen overzichtelijker en duidelijker geworden. Ik heb de resultaten van de hele enquête verwerkt in grafieken/diagrammen, inclusief conclusies per grafiek/diagram. Door alle grafieken/diagrammen met conclusies in mijn scriptie te zetten, werd mijn scriptie wel erg groot. Ik heb besloten om alle grafieken/diagrammen in een apart bijlagenboekje te zetten, met vermelding van de figuurnaam. Dan kan ik in mijn scriptie alleen de conclusies schrijven in aparte paragrafen, met vermelding van de figuurnamen in de bijlagen. Dit maakt het geheel wat overzichtelijker, aangezien ik ook nog heel wat grafieken/diagrammen ga maken van de enquêtes van ouders en leerkrachten.	300 min. 100 min.

30-11-2012	Spreekuur Dirk Korf	Ik ben op het spreekuur bij Dirk Korf geweest om mijn grafieken en diagrammen bij de enquêtes voor pluskinderen te laten zien. Ik had de resultaten in procenten verwerkt en voornamelijk gegroepeerde verticale staafdiagrammen gebruikt. Ik had mijn vraagtekens bij de procenten, aangezien dit een scheef beeld gaf. In groep zes bijv. zitten maar 3 respondenten. Als 1 respondent een antwoord geeft, is het percentage 33.33%. Dit lijkt heel hoog, terwijl het maar 1 respondent betreft. Dirk Korf vertelde mij dat ik beter de aantallen respondenten kan gebruiken in plaats van procenten. Dit ga ik veranderen. Het idee van een apart bijlagenboekje vond hij leuk en origineel.	30 min.
04-12-2012	Resultaten enquête pluskinderen in grafieken/diagrammen	Ik heb bij de verticale gegroepeerde staafgrafieken de percentages veranderd in absolute aantallen respondenten. Toen ik dit veranderd had, was ik niet tevreden. De resultaten leken nu nog steeds scheef. De resultaten zagen er hetzelfde uit als met de percentages, alleen stonden er nu aantallen. Ik heb geprobeerd dit te veranderen door een ander grafiektype te gebruiken. Een horizontaal stapeldiagram leek mij het beste en die heb ik nu bij elke vraag gebruikt. Door een horizontaal stapeldiagram ga je de resultaten per groep bekijken en zie je meteen wat het totaal aantal respondenten van een groep is. Hierdoor lijken de resultaten niet scheef.	450 min.
05-12-2012	Resultaten enquête leerkrachten in grafieken/diagrammen Bijlagenboek aanpassen	Ik heb de resultaten van de enquête voor leerkrachten verwerkt op dezelfde wijze die ik op 04-12-2012 besloten had om te doen bij de enquête voor de pluskinderen. Alle vragen van de enquête voor leerkrachten zijn verwerkt met horizontale stapeldiagrammen en staafgrafieken. Op 27-11-2012 heb ik besloten om een bijlagenboekje te maken, met alleen de grafieken erin. Ik wilde in mijn scriptie de bevindingen per groep en per vraag schrijven en aan het eind een eindconclusie. Dit werd alsnog erg veel tekst in mijn scriptie. Daarom heb ik dit keer besloten om de grafieken inclusief toelichting van de bevindingen en dergelijke in het bijlagenboekje te doen. Alleen de eindconclusie ga ik in mijn scriptie zetten. Ik heb de toelichtingen bij de vragen van de enquête voor pluskinderen uit mijn scriptie gehaald en bij de figuren in het bijlagenboek gevoegd. Het bijlagenboek heb ik genummerd van hoofdstuk 1 (enquête leerkrachten), hoofdstuk 2 (pluskinderen), naar hoofdstuk 3 (ouders pluskinderen). De figuren heb ik bijpassende figuurnamen gegeven.	420 min.

07-12-2012	Eindconclusie enquête pluskinderen schrijven	Ik heb de eindconclusie van de enquête voor pluskinderen geschreven en die in mijn scriptie toegevoegd bij hoofdstuk 7. Ik heb ervoor gekozen om te beginnen met een overkoepelend conclusie en deze aan te vullen met conclusies per groep.	550 min.
	Eindconclusie enquête leerkrachten schrijven	Ik heb de eindconclusie van de enquête voor leerkrachten geschreven en die in mijn scriptie toegevoegd bij hoofdstuk 6. Ik heb ervoor gekozen om te beginnen met een overkoepelende conclusie en deze aan te vullen met conclusies per groep.	
	Eindconclusies enquête pluskinderen en leerkrachten aanvullen met verwijzingen bijlagenboek	Bij de eindconclusies van de enquêtes voor pluskinderen en leerkrachten, leek het mij verstandig om te verwijzen naar de grafieken en toelichtingen van het bijlagenboek. Dit heb ik veranderd in mijn scriptie. Bij elk stuk tekst waarin een conclusie wordt geschetst, wordt verwezen naar het bijlagenboek, om de conclusie te ondersteunen. Dit verwezen heb ik als volgt gedaan: <i>tekst (Bijlagenboek, paragraaf x en figuur x)</i> .	
08-12-2012	Resultaten enquête ouders van pluskinderen in grafieken/diagrammen	Ik ben bezig geweest met het verwerken van de enquête voor ouders van pluskinderen. Ik heb de resultaten van deze enquête verwerkt tot en met vraag 5. Hierbij heb ik grafieken gemaakt en conclusies bij de grafieken geschreven in het bijlagenboek.	150 min.
10-12-2012	Resultaten enquête ouders van pluskinderen in grafieken/diagrammen en eindconclusie	Ik ben verder gegaan met het verwerken van de enquête voor ouders van pluskinderen. Ik heb de hele enquête verwerkt. Toen ik daarmee klaar was, heb ik de eindconclusie geschreven bij deze grafiek. Ook hierbij heb ik gekozen voor een overkoepelende conclusie, aangevuld met conclusies per groep.	300 min.
11-12-2012	Eindconclusie schrijven	Ik ben bezig geweest met het schrijven van een eindconclusie. Bij deze eindconclusie wil ik de hoofdstukken die de conclusies op de enquêtes voor pluskinderen, ouders en leerkrachten samenvatten, gebruiken.	180 min.
13-12-2012	Eindconclusie schrijven	Ik heb besloten om de eindconclusie per onderdeel van de hoofdvraag te beantwoorden. De volgende onderdelen ga ik onderscheiden: interesses, wensen en behoeften aan begeleiding. Onder interesses versta ik de vragen over onderwerpen en activiteiten. Onder wensen versta ik de vragen van samenwerking, vakgebieden en niveau. Onder behoeften aan begeleiding versta ik de vragen van begeleiding en zicht op meerwerk. Als ik op al deze onderdelen een conclusie heb geschreven, wil ik de onderdelen in 1 zin samenvatten als antwoord op de onderzoeksvraag.	230 min.

	Spreekuur via mail met Dirk Korf	Op deze dag konden we via de mail een spreekuur met Dirk Korf krijgen. Ik heb hem mijn bijlagenboek en mijn scriptie inclusief eindconclusies gestuurd. Ik heb hem gevraagd om te kijken naar de manier van eindconclusie schrijven (de verwijzingen naar bijlagenboek). Dirk Korf mailde terug dat hij dit al een keer gezien had. Dit is niet zo, maar uit zijn reactie bleek dat ik op de goede weg zit.	15 min.
16-12-2012	Eindconclusie afronden	Ik heb de eindconclusie afgerond. Ik heb 1 antwoord op mijn onderzoeksvraag geformuleerd: 'De mate van overeenkomst in het meerwerk, dat C.B.S. de Borg realiseert voor pluskinderen, komt in beperkte mate overeen met de interesses, wensen en behoeften aan begeleiding van pluskinderen van ouders van pluskinderen.' Ik kwam erachter dat ik van 3 hoofdstukken de opmaak niet gelijk had. De tekst was ingesprongen. Ik heb dit per zin bekeken en de opmaak weer gelijk gemaakt. Ik heb op www.hbokennisbank.nl gekeken om te kijken wat voor onderdelen andere mensen in hun scriptie hebben gezet. Ik kwam erachter dat velen ook terugblikken op het onderzoeksproces en onderzoeksopdracht vanuit de minor. Dit wil ik ook gaan doen. Ook moet ik een hoofdstuk gaan schrijven over de methode van onderzoek, soort onderzoek, verantwoording van de doelgroep, onderzoeksinstrument, methode van gegevensverzameling en methode van data-analyse. Dit wil ik tussen mijn theoretisch onderzoek en praktijkonderzoek zetten.	150 min. 90 min. 70 min.
17-12-2012		Ik heb een hoofdstuk geschreven over methode van onderzoek doen. Dit n.a.v. wat ik op 16-12-2012 op internet heb ontdekt. Het hoofdstuk heb ik 'Methode van onderzoek' genoemd en de volgende onderdelen heb ik hierin behandeld en uitgewerkt: verantwoording van de doelgroep, onderzoekstype, onderzoeksinstrument, dataverzameling, datapreparatie en data-analyse. Dit hoofdstuk heb ik tussen mijn theoretisch onderzoek en praktijkonderzoek gezet. Daardoor moesten de nummers van de hoofdstukken na dit hoofdstukken allemaal veranderd worden en dit was ook het geval voor de verwijzingen in alle hoofdstukken. Ik heb besloten om mijn scriptie te verdelen in verschillende onderdelen: Theoretisch kader, Praktijkonderzoek, Eindconclusie scriptie, Literatuur en bijlagen. Deze onderdelen wil ik op A4-papier tussen de hoofdstukken in zetten, zodat duidelijk is welk deel van de scriptie na zo'n	300 min. 40 min.

		A4-papier aan bod komt. Deze verdeling heb ik ook kenbaar gemaakt in de inhoudsopgave. Ik heb een hoofdstuk geschreven over mijn persoonlijke ontwikkeling. Dit hoofdstuk heb ik 'Reflectie' genoemd. In dit hoofdstuk komen de volgende onderdelen aan bod: reflectie op afstudeeropdracht, reflectie op afstudeeronderzoek en reflectie op leerproces tijdens de minor SEN.	120 min.
18-12-2012	Inhoudsopgave maken	Ik heb een nieuwe inhoudsopgave gemaakt bij mijn scriptie. Deze moest veranderd worden, aangezien ik er een hoofdstuk tussen heb gezet (Methode van onderzoek doen).	40 min.
	Bijlagenboek controleren op spelling	Ik heb het Bijlagenboek aandachtig doorgelezen en gecontroleerd op spelling. Best veel zinnen heb ik veranderd.	180 min.
	Opmaak hoofdstuk-aanduiding	Ik had als opmaak onder de hoofdstukaanduidingen in mijn scriptie een paarse dikke lijn gezet. Ik heb besloten om er een paars vak omheen te maken en de letters wit en dikgedrukt te maken. Dan vallen de hoofdstukken meer op en springt de kleur er meer uit in mijn scriptie.	20 min.
	Onderzoeks-logboek	Ook heb ik besloten om het onderzoekslogboek in mijn bijlagenboek te zetten. Ik heb Dirk Korf gemaild met de vraag of het de bedoeling is dat dit logboek bij de scriptie wordt gevoegd. Daarnaast heb ik de vraag gesteld of het didactisch contract ook toegevoegd moet worden.	15 min.
19-12-2012	Bijlagenboek	Ik heb in het bijlagenboek de opmaak qua zinnen wat veranderd, omdat ik de tekst uitgelijnd heb. Daardoor waren er bij veel zinnen veel ruimtes tussen de woorden gekomen. Ik heb ervoor gekozen om delen van woorden met een '-' aan het eind te maken en deze woorden op de volgende regel verder te laten lopen.	40 min.
22-12-2012	Titelpagina, voorwoord en inleiding	Ik heb een titelpagina, voorwoord en inleiding geschreven. In de titelpagina heb ik algemene gegevens gezet, zoals de titel, ondertitel, auteur, datum en dergelijke. In het voorwoord heb ik kort beschreven waar mijn scriptie over gaat en heb ik mensen bedankt. In de inleiding heb ik geschreven over het onderwerp, de probleemstelling, de onderzoeksvraag en deelvragen, belang van onderzoek en verantwoording van hoofdstukken.	160 min.
03-01-2013	Spelling controleren	Ik heb hoofdstuk 5, 6, 7 en 8 doorgelezen en deze op spellingfouten gecontroleerd. Hier en daar heb ik wat zinnen veranderd en/of verbeterd.	120 min.

04-01-2013	Spelling controleren	Ik heb hoofdstuk 10 (eindconclusie) aandachtig doorgelezen en ik heb dit hoofdstuk op spellingfouten gecontroleerd. Er zijn wat zinnen veranderd qua zinsopbouw en hier en daar zijn wat typefouten uit de tekst gehaald. De eindconclusie is nu af. Daarnaast heb ik een nieuwe inhoudsopgave gemaakt bij de scriptie. Ook heb ik mijn voorwoord, inleiding en persoonlijke ontwikkeling gecontroleerd op spelling. Ik heb een inhoudsopgave gemaakt bij het bijlagenboek. Ook heb ik een inleiding geschreven bij het bijlagenboek en heb ik de inleidingen op de drie hoofdstukken van het bijlagenboek veranderd. Verder heb ik de opmaak in mijn gehele scriptie gecontroleerd, zodat het een geheel is. Ook heb ik bekeken of de zinnen goed doorlopen. Mijn scriptie is nu helemaal af.	280 min.
09-01-2013	Hoofdstuk Methode van onderzoek bijstellen	Ik las het beoordelingsformulier van de scriptie door en daarin las ik dat er ook wat geschreven moest worden over de populatie, meetniveaus en kwantitatief onderzoek. Dit heb ik toegevoegd aan dit hoofdstuk.	60 min.